

K2 (Δ)

12545

(5)

2071

ΕΡΡΙΚΟΥ Α. ΣΚΑΣΣΗ
ΚΑΘΗΓΗΤΟΥ ΤΗΣ ΛΑΤΙΝΙΚΗΣ ΦΙΛΟΛΟΓΙΑΣ ΕΝ ΤΩ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΩ ΑΘΗΝΩΝ

C. IULII CAESARIS
COMMENTARII
DE BELLO CIVILI

ΔΙΑ ΤΗΝ Δ' ΤΑΞΙΝ ΤΩΝ ΓΥΜΝΑΣΙΩΝ

ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΕΚΔΟΣΕΩΣ ΣΧΟΛΙΚΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ
ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ 1951

C. IULII CAESARIS
COMMENTARII DE BELLO CIVILI
(ΕΚΛΟΓΑΙ)

K2 (Δ)

12545

2077

ΕΡΡΙΚΟΥ Α. ΣΚΑΣΣΗ
ΚΑΘΗΓΗΤΟΥ ΤΗΣ ΛΑΤΙΝΙΚΗΣ ΦΙΛΟΛΟΓΙΑΣ ΕΝ ΤΩ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΩ, ΑΘΗΝΩΝ

(190)

C. IULII CAESARIS
COMMENTARII
DE BELLO CIVILI

ΔΙΑ ΤΗΝ Δ' ΤΑΞΙΝ ΤΩΝ ΓΥΜΝΑΣΙΩΝ

ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΕΚΔΟΣΕΩΣ ΣΧΟΛΙΚΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ
ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ 1951

ΜΕΡΟΣ Α΄

ΕΙΣΑΓΩΓΗ ΚΑΙ ΚΕΙΜΕΝΟΝ

I. ΒΙΟΣ ΤΟΥ ΙΟΥΛΙΟΥ ΚΑΙΣΑΡΟΣ

Ὁ Γάιος Ἰούλιος Καῖσαρ (C. Julius Caesar) ἐγεννήθη ἐν Ῥώμῃ τῇ 13 τοῦ Κοϊντιλίου μηνός, τοῦ κατόπιν ἕξ αὐτοῦ ὀνομασθέντος Ἰουλίου, τοῦ ἔτους 100 π. Χ. καὶ ἀπέθανε δολοφονηθεὶς κατὰ τὰς εἰδούς τοῦ Μαρτίου (τῇ 15 Μαρτίου) τοῦ ἔτους 44 π. Χ.

Ὁ Καῖσαρ μετὰ τὴν ἐπικράτησιν τοῦ Σύλλα καὶ τὴν ἦταν τῆς μερίδος τοῦ Μαρίου (83—82 π. Χ.) ἐκινδύνευσε, διότι ἦτο ἐκ τῆς μητρὸς Αὐρηλίας στενὸς συγγενῆς τοῦ τελευταίου. Καὶ ἀνῆκε μὲν εἰς ἀριστοκρατικώτατον γένος, διότι ἀνῆγεν αὐτὸ εἰς τὸν μυθικὸν Ἰουλον (Ἀσκάνιον), τὸν υἱὸν τοῦ Αἰνείου, ἀλλ' ὅμως ἠγεῖτο τοῦ δημοτικοῦ κόμματος.

Ἀπὸ τοῦ ἔτους 80 π. Χ., ἄγων ἡλικίαν 20 ἔτων, ἐστράτευσε εἰς τὴν Ἀσίαν, συγχρόνως δὲ ἤρχισε τὸ πολιτικὸν καὶ ῥητορικὸν αὐτοῦ στάδιον. Ἦτο καὶ περὶ τὰ ἑλληνικὰ γράμματα ἐντριβέστατος, τοσοῦτον δὲ οἰκείως εἶχε πρὸς τὴν ἑλληνικὴν γλῶσσαν, ὥστε καὶ ἀποθνήσκων, ὅτε εἶδε τὸν Βροῦτον μεταξὺ τῶν συνωμοτῶν πλήττοντα αὐτόν, ἐπεφώνησεν ἑλληνιστὶ τὸ γνωστὸν ἐκεῖνο «Καὶ σύ, τέκνον Βροῦτε;» Εἶχε διδασκάλους ἐν Ῥώμῃ μὲν τὸν Μάρκον Ἀντώνιον Γνίφωνα, ἐπιφανῆ ἐκ Γαλατίας ῥήτορα καὶ γραμματικόν, ἐν Ῥόδῳ δὲ (τῷ 76—75 π. Χ.), ὅπου κατόπιν ἐπορεύθη, τὸν ἕξ Ἀλαβάνδων τῆς Καρίας Ἀπολλώνιον τὸν Μόλωνος ἐκ τῶν κορυφαίων ῥητόρων τῆς Ῥοδίας Σχολῆς.

Τῷ 67 π. Χ. διετέλεσε ταμίης (questor) ἐν Ἰσπανίᾳ, τῷ 65 ἀγορανόμος (aedilis), τῷ 63 ἐπὶ τῆς ὑπατείας τοῦ Κικέρωνος μέγας ποντίφιξ (pontifex maximus), τῷ 62 στρατηγὸς (praetor), τῷ 61 ἀντιστρατήγος (pro praetore) ἐν Ἰσπανίᾳ, τῷ 59 ὑπατος (consul) τὸ πρῶτον, ἀπὸ τοῦ 58—50 ἀνθύπατος (pro consule) ἐν Γαλατίᾳ, τὴν ὁποίαν ὑπέταξε καὶ ἔπειτα ὠργάνωσεν, ἀποβάς ὁ κυριώτατος παράγων τοῦ ἐκρωμαϊσμοῦ τῆς Λύσεως διὰ τῆς διαδόσεως τῆς λατινικῆς γλώσσης καὶ τοῦ ἑλληνορωμαϊκοῦ πολιτισμοῦ.

Ἦτο στρατηγὸς καὶ πολιτικὸς μέγας, νομοθέτης, μαθηματικὸς, ἱστορικὸς συγγραφεὺς, ποιητὴς καὶ γραμματικὸς.

II. ΕΡΓΑ ΤΟΥ ΚΑΙΣΑΡΟΣ

Τὰ κύρια καὶ σφζόμενα μείζονα ἔργα τοῦ Καίσαρος εἶναι οἱ commentarii, τὰ ὑπομνήματα (ἐφημερίδες, ἐφήμεροι ἀναγραφαί), τὰ ὅποια

κοινῶς ὀνομάζονται ἀπομνημονεύματα. Οἱ commentarii εἶναι: commentarii de bello Gallico (ἀπομνημονεύματα περὶ τοῦ Γαλατικοῦ πολέμου) καὶ commentarii de bello civili (ἀπομνημονεύματα περὶ τοῦ ἐμφυλίου πολέμου). Καὶ τὰ μὲν πρῶτα, διηρημένα εἰς 7 βιβλία (διότι τὸ 8ον εἶναι τοῦ Αὔλου Ἰρτίου), ἀναφέρονται εἰς τὰ συμβάντα τῶν ἑπτὰ πρώτων ἐτῶν τοῦ πολέμου, ὃν ἐπολέμησεν ὁ Καῖσαρ ἐν τῇ Γαλατίᾳ, Βρετανίᾳ καὶ Γερμανίᾳ (58—52 ἢ 51 π. Χ.), τὰ δὲ δεύτερα, διηρημένα εἰς τρία βιβλία, ἀναφέρονται εἰς τὰ διετῆ γεγονότα τοῦ ἐμφυλίου πολέμου μέχρι τῶν ἀρχῶν τοῦ Ἀλεξανδρινοῦ πολέμου (ἀπὸ Ἰαν. τοῦ 49—Νοεμβρ. 48 π. Χ.).

III. ΕΙΣΑΓΩΓΗ ΕΙΣ ΤΑ ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΕΜΦΥΛΙΟΥ ΠΟΛΕΜΟΥ ΑΠΟΜΝΗΜΟΝΕΥΜΑΤΑ *

1. Ὅτε ὁ Γναῖος Πομπήιος μετὰ τὰς λαμπρὰς αὐτοῦ νίκας ἐν τῇ Ἀσίᾳ κατὰ τὸ ἔτος 61 π. Χ. ἐπανῆλθεν εἰς τὴν Ῥώμην, ἦτο ἀναμφισβητήτως, μολονότι εἶχεν ἀπολύσει τὸν στρατόν, ὁ πρῶτος καὶ ἰσχυρότατος ἐν τῇ πολιτείᾳ ἀνὴρ. Ἄλλ' ἡ μοναδικὴ δόξα καὶ ἡ προεξέχουσα αὐτοῦ θέσις διήγειραν τὴν ζηλοτυπίαν καὶ τὴν ὑποψίαν τῶν ἀνταγωνιστῶν του' οἱ προσωπικοὶ ἐχθροί, ἰδίᾳ ὁ Κράσσος, ὁ Λούκουλλος καὶ ὁ Μέτελλος, τῶν ὁποίων ἡ δόξα διὰ τῆς ἐπεμβάσεως αὐτοῦ εἶχε μειωθῆ, ἐνήργησαν κατὰ τοιοῦτον τρόπον, ὥστε ὁ Πομπήιος, ὅτε ἐν ἔτει 60 π. Χ. ἐζήτησε νὰ ἐπικυρωθῶσιν αἱ ἐν τῇ Ἀσίᾳ διατάξεις αὐτοῦ καὶ νὰ διανεμηθῶσιν ἀγροὶ εἰς τοὺς παλαιοὺς στρατιώτας (veterani), προσέκρουσεν ἐν τῇ Συγκλήτῳ εἰς ἀνυπέροβλητα ἐμπόδια, τὰ ὁποῖα ἐξηνάγκασαν αὐτὸν νὰ στραφῆ πρὸς τὸ δημοτικὸν κόμμα, ἵνα οὕτω κατορθώσῃ τὴν ἐπιψήφισιν τῶν προτάσεών του. Τότε δὲ προϊστάτο τοῦ κόμματος τούτου ὁ Ἰούλιος Καῖσαρ. Οὗτος, μόλις ἐπιστρέψας ἐκ τῆς Ἰσπανίας, ἔνθα εἶχε χρηματίσει ἀντιστράτηγος (propraetor), ἐπεδίωξε τὴν ὑπατείαν τοῦ ἔτους 59. Τὸ συγκλητικὸν κόμμα ἀντέστη ἰσχυρῶς εἰς τοῦτο. Ὅθεν ἐπῆλθεν εὐκόλως ἔνωσις. Προσελήφθη ὡς τρίτος, τῇ ἀπαιτήσει τοῦ Καίσαρος, ὁ Μάρκος Κράσσος, λόγῳ μὲν διότι ὁ Κράσσος ἦτο ἀπαιράειτος ἔνεκα τοῦ πλοῦτου καὶ τῆς ἐπιρροῆς του πρὸς διεξαγωγὴν τῶν κοινῶν σχεδίων, πράγματι ὁμοῦς διότι ὁ Καῖσαρ ἤθελε νὰ χρησιμοποίησῃ αὐτὸν ὡς

* Κατὰ τὴν ἐκδοσὴν Kramer - Hofmann - Meusel (1906).

ἀντιστάθμισμα ἐναντίον τοῦ πανισχύρου ἔτι Πομπήιου. Οὕτω συνεστάθη ἡ πρώτη τριανδρία (triumvirātus) ἐπὶ τῷ σκοπῷ ne quid ageretur in re publica, quod displicuisset ulli e tribus (= ὄπως μὴ τι ἐν τῇ πολιτείᾳ διαπραχθῆ ἄπαρέσκον τινὶ ἐκ τῶν τριῶν).

2. Καίπερ πολεμούμενος ὑπὸ τῶν ἀριστοκρατικῶν καὶ τοῦ συνυπάτου του Μάρκου Βιβούλου κατώρθωσεν ὁ Καῖσαρ μετὰ πολλῆς συνέσεως καὶ δραστηριότητος πολλὰ καὶ ἰδιά τὴν παραδοχὴν τοῦ Ἰουλίου ἀγροτικοῦ νόμου (lex Iulia agraria), δι' οὗ νόμου ἐξεπληροῦτο ὁ σκοπὸς τοῦ Πομπήιου πρὸς ἱκανοποίησιν τῶν παλαιμάχων στρατιωτῶν του. Ἐπειτα τῇ προτάσει τοῦ Καίσαρος ἐχαρίσθη ὑπὸ τοῦ δήμου, ἐπειδὴ ἡ Σύγκλητος εἶχεν ἤδη ἀποκρούσει τὴν πρότασιν αὐτήν, τὸ τρίτον τοῦ μισθώματος εἰς τοὺς μισθωτὰς (publicanos) τῶν ἐν Ἀσίᾳ τελῶν ῥωμαίους ἱππεῖς. Ὡσαύτως ὁ Πομπήιος κατώρθωσε διὰ τοῦ Καίσαρος νὰ ἐπικυρωθῶσιν ὑπὸ τῆς Συγκλήτου, ἀρνούμενης μέχρι τότε, πᾶσαι αἱ ἀσιατικαὶ διατάξεις αὐτοῦ. Τέλος καὶ ὁ Καῖσαρ, τῇ προτάσει τοῦ ὑπ' αὐτοῦ προσελκυσθέντος δημάρχου Ποπλίου Βατινίου (lex Vatinia), ἔλαβε (τῷ 55 π. Χ.) ἐπὶ 5 ἔτη, παρὰ τὰ νενομισμένα, τὴν διοίκησιν τῆς ἐντὸς τῶν Ἄλπεων Γαλατίας (Gallia cisalpinā) καὶ τοῦ Ἰλλυρικοῦ (Illyricum) καὶ εἰς ταύτας προσέθηκεν ἡ Σύγκλητος, ἵνα μὴ ἐξαναγκασθῆ εἰς τοῦτο, καὶ τὴν διοίκησιν τῆς πέραν τῶν Ἄλπεων Γαλατίας (Gallia ulterior), ἣτις καὶ ἀπλῶς provincia ἐκαλεῖτο. Τοιουτοτρόπως ὁ Καῖσαρ ἐπέτυχε νὰ συντριβῆ ἡ τῶν ἀριστοκρατικῶν ἀπὸ τοῦ Σύλλα κυριαρχία καὶ νὰ ἐπικρατήσῃ ἐν τῇ πολιτείᾳ τὸ δημοτικὸν κόμμα, οὗτινος αὐτὸς προΐστατο.

3. Ἄλλ' ἐνῶ ὁ Καῖσαρ ἐπὶ πολλὰ ἔτη ἐμάχετο ἐν Γαλατίᾳ κνηφῶς ὑπὲρ τῆς ἀσφαλείας καὶ τοῦ μεγαλείου τῆς Ῥώμης, ἀναδειχθεὶς οὕτως εἰς τῶν πρώτων στρατηγῶν τοῦ κόσμου, τοῦναντίον ὁ Πομπήιος, ὁ ἐν Ῥώμῃ ἀντιπρόσωπος τῶν συμφερόντων τῆς τριανδρίας, ἣτις διὰ τοῦ γάμου τούτου μετὰ τῆς θυγατρὸς τοῦ Καίσαρος Ἰουλίας ἔγινεν ἔτι στενωτέρα, ὁσημέραι κατέπιπτε καὶ μετ' αὐτοῦ τὸ δημοτικὸν κόμμα. Ἐν τῷ μεταξύ οἱ ἀριστοκρατικοὶ ἤρχισαν νὰ ἀναλαμβάνωσι θάρρος μεταστραφείσης τῆς κοινῆς γνώμης πρὸς τὸ μέρος τῆς Συγκλήτου. Τούτου ἕνεκα οἱ τρεῖς οὗτοι ἄνδρες ἐν ἔτει 56 π. Χ. συνεσκέφθησαν ἐν Λούκῃ (γῦν Lucca, BA τῆς Pisa) περὶ τοῦ πρακτέου μετὰ τῶν κορυφαίων ἐκ τῶν ὀπαδῶν του. Ἐλήφθησαν μεγάλαι ἀποφάσεις, ὧν ἀποτέλεσμα ἦτο νὰ ἐκλεγῶσι διὰ τὸ ἔτος 55 ὑπάτοι

ὁ Πομπήιος καὶ ὁ Κράσσος. Διὰ τοῦ Τρεβονίου νόμου (lex Trebonia) ἔλαβεν ὁ πρῶτος τὴν διοίκησιν τῶν δύο Ἰσπανιῶν καὶ ὁ δεύτερος ἐπὶ 5 ἔτη τὴν διοίκησιν τῆς Συρίας μετ' ἀπεριορίστου ἔξουσίας. Διὰ νόμου ὡσαύτως τῶν ὑπάτων παρετάθη ἡ ἔξουσία (imperium) τοῦ Καίσαρος ἐπὶ 5 εἰσέτι ἔτη. Ἡ ἀντιπολίτευσις πρὸς τὸ παρὸν κατεπνίγη, ἀλλὰ μετ' ὀλίγον ἔλαβε νέαν δύναμιν, ὅτε πλέον ὁ δεσμὸς τῆς τροανδρίας βαθμηδὸν ἐξησθένησε καὶ τέλος συνειρρίβη.

4. Ὁ Πομπήιος συνεδέθη πρὸς τὸν Καίσαρα, ἵνα τῇ βοηθείᾳ αὐτοῦ καταβάλλῃ τοὺς ἀνταγωνιστάς. Ἦδη τούτου ἐπιτευχθέντος, ἐγένεν ὁ πρῶτος ὑποτεταγμένος βοηθὸς τοῦ ἀνταγωνιστοῦ του. Ἡ ὀΐξις ἄρα ἦτο ἀναπόφευκτος. Ὁ ἐν ἔτει 53 συμβὰς θάνατος τῆς Ἰουλίας καὶ ὁ κατὰ τὸ ἐπόμενον ἔτος ἐπακολουθήσας θάνατος τοῦ Κράσσου, μαχομένου κατὰ τῶν Πάρθων, ἐπειάχυναν αὐτήν. «Διὰ τοῦ θανάτου τοῦ Κράσσου καὶ τῆς Ἰουλίας», λέγει ὁ ὁμοῖος ἱστορικὸς Φλώρος, «διελύθησαν οἱ δεσμοὶ τοῦ Καίσαρος καὶ τοῦ Πομπηίου καὶ ἡ ἀντιζηλία τῶν εὐθὺς ἐξεργάγη. Ἦδη εἰς τὸν Πομπηῖον ἐφαίνετο ὑποπτος ἡ δύναμις τοῦ Καίσαρος καὶ εἰς τὸν Καίσαρα τὸ ἀξίωμα τοῦ Πομπηίου βαρὺ. Οὗτος δὲν ἠνείχετο ἴσον, οὐδὲ ἐκεῖνος ἀνώτερον. Ἐν τῇ ἐγκληματικῇ αὐτῶν ἀντιζηλίᾳ ἤριζον περὶ τῶν πρωτείων, ὥσει ἡ τύχη τόσον ἀχανοῦς κράτους δὲν ἦτο δυνατόν νὰ ἐπαρκέσῃ καὶ δι' ἀμφοτέρους» - Ἐπὶ τοιαύτας περιστάσεις αὐτονόητον ἦτο ὅτι ὁ Πομπήιος ἐπλησίασε τὸ Συγκλητικὸν κόμμα, θέλων νὰ χρησιμοποιήσῃ τοῦτο ἐναντίον τοῦ Καίσαρος. Ἄλλ' ἀφ' ἑτέρου καὶ ἡ Σύγκλητος μόνον οὕτω θὰ ἀπηλλάσσετο ἀμφοτέρων, ἐὰν κατὰ πρῶτον ἐξεμηδένιζε τὸν ἐπικινδυνότερον τῇ βοηθείᾳ τοῦ ἑτέρου. Τὴν εὐκαιρίαν πρὸς συνδιαλλαγὴν παρέσχον αἱ πολύκροτοι ἔριδες τοῦ Κλωδίου καὶ τοῦ Μίλωνος, αἵτινες εἶχον ἐμβάλλει τότε τὴν πολιτείαν εἰς μεγάλην ταραχὴν. Μετὰ τὸν ὑπὸ τῶν ξιφομάχων τοῦ Μίλωνος θάνατον τοῦ Κλωδίου ἐξελέγη κατὰ Φεβρουάριον τοῦ 52 π. Χ., παρὰ πᾶν ἔθος, μόνος ὑπάτος ὁ Πομπήιος καὶ ἔτυχε τῆς ἀδείας παρὰ τῆς Συγκλήτου νὰ στρατολογήσῃ ἐν Ἰταλίᾳ καὶ νὰ λάβῃ τὰ ἀναγκαιοῦντα μέτρα πρὸς ἀποκατάστασιν τῆς τάξεως. Ἀπὸ τῆς στιγμῆς ἐκείνης ὁ Καίσαρ καὶ ὁ Πομπήιος ἐχωρίσθησαν διὰ παντός.

5. Κατὰ τὴν τρίτην ὑπατείαν (τῷ 52) κατέστησεν ὁ Πομπήιος διὰ τῶν νόμων του de vi (περὶ βίας, βιαιοπραγιῶν) καὶ de ambitu (περὶ παρανόμου σπουδαρχίας) αὐστηροτέρας τὰς ὑπαρχούσας ποινὰς καὶ συνέτεμε τὴν διαδικασίαν. Ὁ δεύτερος τοῦλάχιστον νόμος ἦτο

ὀφθαλμοφανῶς τοιοῦτος, ὥστε ἠδύνατο νὰ ἐφαρμοσθῆ καὶ ἐπ' αὐτοῦ τοῦ Καίσαρος. Ἐκτὸς τούτου παρέτεινε ὁ αὐτὸς διὰ τῆς Συγκλήτου ἐπὶ πέντε ἀκόμη ἔτη τὴν ἐν Ἰσπανίᾳ ἀρχὴν του, μολονότι ἐσκόπευε νὰ μείνῃ ἐν Ῥώμῃ. Ἴνα δὲ περιβάλῃ ἡ Σύγκλητος διὰ τῶν τύπων τῆς νομιμότητος τὴν προᾶξιν του ταύτην ἐψήφισε, τῇ προτάσει τούτου, ἄλλον νόμον (lex Pompeia de provinciis), δι' οὗ οἱ ὑπατοὶ καὶ οἱ στρατηγοὶ δὲν ὄφειλον, ὡς μέχρι τοῦδε ἐγίνετο, νὰ ἀναλαμβάνωσι τὴν διοίκησιν τῆς ἐπαρχίας των εὐθὺς μετὰ τὴν ἀπόθεσιν τῆς ἀρχῆς των, ἀλλὰ μόνον μετὰ παρέλευσιν ὃ ἐτῶν. Οὕτω πῶς τακτοποιήσας τὰ πράγματα ἤλπιζεν ὁ Πομπήιος ὅτι θὰ εἶχε, καθ' ὃν χρόνον θὰ ἐπέστρεφεν ὁ Καῖσαρ ὡς ἰδιώτης πλέον (sine imperio) εἰς τὴν Ῥώμην μετὰ τὴν λῆξιν τῆς ἐν τῇ Γαλατίᾳ ἀρχῆς του, κατὰ τοιοῦτον τρόπον συγκεντρώσει εἰς ἑαυτὸν σύμπασαν τὴν δύναμιν τῆς πολιτείας, ὥστε νὰ καταστῇ δυνατὸν καὶ εὐχερῶς νὰ μνησθῆ καὶ νὰ καταδικασθῆ οὗτος, χωρὶς ὅμως καὶ νὰ γίνῃ ἰδιαιτέρα μνεία περὶ τούτου. Αἱ ἐνέργειαι αὗται τοῦ Πομπηίου ἐνέβαλον τὸν Καῖσαρα εἰς πολλὴν ἀμηχανίαν, ἐπειδὴ κατὰ τὸν αὐτὸν χρόνον ἡ ἐπανάστασις τοῦ Vercingetorix ἔθετεν ἐν ἀμφιβόλῳ πάσας τὰς ἐν Γαλατίᾳ ἐπιτυχίας αὐτοῦ, αἷτινες καὶ μόναι ἐπέτρεπον εἰς τὸν Καῖσαρα μετὰ δυνάμεως νὰ ἀντιμετωπίσῃ τὸ Συγκλητικὸν κόμμα. Εἶχεν ὅμως ὑπὲρ ἑαυτοῦ ὁ Καῖσαρ νόμον κατὰ πρότασιν τῶν δέκα δημάρχων (lex decem tribunorum) παρακινήθέντων ὑπ' αὐτοῦ τοῦ Πομπηίου φοβουμένου αὐτὸν ut absentī sibi (τῷ Καίσαρι), quandoque imperii tempus expleri coepisset, petito secundi consulatus daretur, ne ea causa maturius et imperfecto adhuc bello decederet (Suet. Caes. 26)*. Οἱ Πομπηιοὶ διὰ λόγους σκοπιμότητος δὲν ἀνιετάχθησαν εἰς τὸν νόμον τούτον. Τέλος ἐψήφισεν ἡ Σύγκλητος, τῇ προτάσει τοῦ Πομπηίου, ἕτερον νόμον (de iure magistratuum), δι' οὗ ἀπηγορεύετο γενικῶς νὰ ληφθῶσιν ὑπ' ὄψιν κατὰ τὰς ὑπατικὰς ἐκλογὰς ἄνδρες ἀπόντες. Διὰ τοῦ νόμου τούτου ἤρθη τὸ προνόμιον (privilegium) τοῦ Καίσαρος. Καὶ ναὶ μὲν κατ' ἐπίμονον τῶν φίλων ἀπαίτησιν ἠθέλησε νὰ ἐπανορθώσῃ ἐν τῷ νόμῳ ὁ Πομπήιος τὴν δῆθεν παράλειψιν, ἀλλ'

* Παρεσεύασε (Πομπήιος) διὰ τῶν δημάρχων ἐπιτραπῆναι καὶ ἀπόντι (Καίσαρι) τὴν ἀρχὴν, ὅταν ἐκ τῶν νόμων καθήκῃ (= ἐν τῷ ὑπὸ τῶν νόμων ὀρισμένῳ χρόνῳ) αἰτῆσαι. Δίων Κάσ. XI, 51.

ἔπραξε τοῦτο ἄνευ τῆς συγκαταθέσεως τοῦ δήμου, ἔξ ἄλλου ὁμως οὔτε καὶ ἂφ' ἑαυτοῦ εἶχε τοιοῦτον δικαίωμα. Μόλις βραδύτερον κατέστη δυνατόν νὰ γίνῃ ἐν τῇ Συγκλήτῳ πρότασις (Suet. Caes. ἔ. ἀν.).

6. Ἀφοῦ ἡ κατὰ τοῦ Καίσαρος ἐπίθεσις εἶχε κατὰ τοιοῦτον τρόπον παρουσιασθῆ, προέτεινε κατὰ τὸ ἐπόμενον ἔτος ὁ ὑπατος Μάρκος Μάρκελλος νὰ ἀνακληθῆ ὁ Καῖσαρ ἀπὸ τῆς ἀρχῆς του πρὸ τῆς παρελεύσεως τοῦ ὠρισμένου χρόνου, ἐπειδὴ ὁ ἐν τῇ Γαλατία πόλεμος εἶχεν ἤδη περατωθῆ, καὶ νὰ μὴ ληφθῆ ὑπ' ὄψιν κατὰ τὰς ὑπατικές ἀρχαιρεσίας, ἂν ἦτο ἀπὼν, διότι τὸ χάριν αὐτοῦ πρότερον ψηφισθὲν privilegium ὡς πρὸς τὸ ζήτημα τοῦτο εἶχε καταργηθῆ διὰ νεωτέρου γενικοῦ νόμου. Ἀλλὰ διὰ πολλοὺς λόγους κατορθώθη κατ' ἐκεῖνο τὸ ἔτος νὰ ψηφισθῆ παρὰ τῆς Συγκλήτου μόνον ἡ μία πρότασις, ν' ἀρχίσῃ δηλ. κατὰ τὴν 1 Μαρτίου τοῦ ἐπομένου ἔτους ἡ περὶ τῶν ἐπαρχιῶν διάσκεψις καὶ νὰ μὴ διακοπῆ αὕτη πρὶν ληφθῆ περὶ αὐτῶν ἀπόφασις.

7. Διὰ τὸ ἔτος 50 π. Χ., ὅπερ κατὰ τὰ φαινόμενα προσημνύετο κρίσιμον, εἶχεν ὁ Καῖσαρ διὰ δεκασμοῦ προσελκύσει τὸν δήμαρχον Γάιον Σκριβόνιον Κουρίωνα. Ὁ ἀσυνείδητος οὗτος ἄλλ' εὐφυῆς ἀνὴρ διεξήγαγε μετὰ μεγίστης ἐπιτηδειότητος τὸ ἀνατεθὲν ἔργον. Ἀρχίσας δηλονότι νὰ ὑποκρίνεται ὅτι εἶναι ἐχθρὸς τοῦ Καίσαρος καὶ διὰ πολλῶν ὑπὲρ τοῦ δήμου προτάσεων ἀποκτήσας τὴν εὐνοίαν τούτου εἴρε κατάλληλον πρόφασιν, ὅπως διαρρήξῃ τὰς σχέσεις αὐτοῦ πρὸς τὴν Σύγκλητον, τῆς ὁποίας ἕως τότε ἐνομιζέτο ἐνθερμος πατριώτης. Ὅτε λοιπὸν ἐπρόκειτο νὰ ἀρχίσωσι τὴν πρώτην Μαρτίου αἱ περὶ τῶν ἐπαρχιῶν ὠρισμέναι διασκέψεις, κατορθώσῃ, προφασισζόμενος ὅτι ἤθελε νὰ συνεννοηθῆ μετὰ τοῦ δήμου, νὰ ἐπιτύχῃ τὴν ἀναβολὴν τῆς συζητήσεως μέχρι τοῦ μηνὸς Ἀπριλίου, ὁπότε θὰ διεκόπτοντο αἱ ἐργασίαι τῆς συγκλήτου (discensus senatus). Ὅτε δὲ πάλιν ἐπανήρχισεν ἡ συζήτησις κατὰ μῆνα Μάιον, προέτεινεν ὁ Κουρίων νὰ ἀνακληθῶσιν ἀμφοτέρω ἀπὸ τῶν ἐπαρχιῶν των, λέγων ὅτι τοῦτο ἀπῆται τὸ συμφέρον τοῦ δήμου. Ὁ δῆμος τόσον ἐνθουσιωδῶς ἠσπάσθη τὴν γνώμην ταύτην, ὥστε ὁ Πομπήμιος, ἀσθενὴς τότε ὢν ἐν Καμπανίᾳ, ἐδήλωσεν εἰς τὴν Σύγκλητον ὅτι ἦτο πρόθυμος νὰ συμμεορφωθῆ. Ὁ ὑπατος Γάιος Μάρκελλος θέτων τὴν πρότασιν εἰς ψηφοφορίαν ἐζήτησεν οὐχὶ ἄνευ ὑστεροβουλίας διὰ τινος τῶν Συγκλητικῶν νὰ χωρισθῆ αὕτη. Οὕτως ὑπὲρ τῆς ἀνακλήσεως τοῦ Καίσαρος ἐψηφίσαν πάντες, συμπεριλαμβανομένων καὶ αὐτῶν τῶν φίλων τοῦ Καίσαρος, ἀλλ' ἡ πρό-

τασις ὑπὲρ τῆς ἀνακλήσεως τοῦ Πομπηίου ἀπερρίφθη διὰ μεγάλης πλειονοψηφίας. Ὁ Κουρίων τότε ἀντετάχθη εἰς τὸν χωρισμὸν τῆς προτάσεως καὶ οὕτω ἡ πρότασις τῆς ἀνακλήσεως ἀμφοτέρων ἐτέθη ἠνωμένη εἰς ψηφοφορίαν. Ὑπὲρ τῆς προτάσεως ἐψήφισαν 370 Συγκλητικοί, κατ' αὐτῆς δὲ μόνον 22. Φυσικῶ τῷ λόγῳ κατὰ τῆς ἀποφάσεως ταύτης ἔκαμεν ἔφεσιν ἄλλος δήμαρχος καὶ οὕτως ἔληξαν κατὰ μῆνα Ἰούνιον αἱ μακραὶ καὶ ταραχώδεις αὐται διασκέψεις, χωρὶς ἐν τούτοις νὰ ἀποφασισθῇ τι ὀριστικὸν καὶ χωρὶς νὰ νικήσῃ οὐδὲν ἐκ τῶν δύο ἀντιμαχομένων κομμάτων.

8. Ἐν ἄλλῳ ὅμως ζητήματι, ὅπερ ἐκίνησαν ἐπιτηδείως οἱ Πομπηianoί, οὐδαμῶς ἴσχυσε νὰ προφυλάξῃ τὸν Καίσαρα ἡ εὐφύια τοῦ Κουρίωνος. Περὶ τὸν χρόνον τοῦτον ἠπειλοῦν τὴν Συρίαν καὶ τὴν Κιλικίαν οἱ Πάρθοι. Ἐπρεπεν, ὡς ἦτο ἀνάγκη, ἐν ἀμφοτέροις ταῖς ἐπαρχίαις ταύταις νὰ ἐνισχυθῇ ὁ στρατός. Τοῦτο ἐκμεταλλευθεὶς ὁ ὕπατος Γάιος Μάρκελλος ἠθέλησε νὰ μειώσῃ σημαντικῶς τὰς δυνάμεις τοῦ Καίσαρος. Ὅθεν ἀπήτησε παρ' ἐκατέρου, μετ' ἀπόφασιν τῆς Συγκλήτου, τὴν ἀμεσον ἀποστολὴν ἑνὸς λεγεῶνος, ἵνα ἀμφοτέροι ἀποσταλῶσιν εἰς τὴν Ἀσίαν. Ἄλλ' ὁ Πομπήιος, ἐπειδὴ εἶχε πρότερον (τῷ 55 π. Χ.) παραχωρήσει εἰς τὸν Καίσαρα ἕνα λεγεῶνα. ἀπήτησε τὴν ἐπιστροφὴν τούτου, οὕτως ὥστε ὁ Καίσαρ ἠναγκάσθη νὰ στερηθῇ δύο λεγεῶνων. Ἐν τῷ μεταξὺ ὅμως αἱ δυνάμεις τοῦ Πομπηίου ηὔξανον, ἐπειδὴ οἱ δύο οὗτοι λεγεῶνες ἐκρατήθησαν ὑπὸ τῶν Πομπηianoῶν ἐν Ἰταλίᾳ καὶ βραδύτερον ἐχρησιμοποιήθησαν ἐναντίον τοῦ Καίσαρος.

9. Ἀφοῦ διὰ τοῦ τρόπου τούτου ἔληξε προσωρινῶς ἡ ἔρις, ἔλαβον χώραν κατὰ μῆνα Κοϊντίλιον (Ἰούλιον), ὡς συνήθως, αἱ ἀρχαιρεσίαι τῶν ἀρχόντων, αἵτινες ἀπέληξαν ὑπὲρ τῶν Πομπηianoῶν. Δύο σφοδροὶ ἐχθροὶ τοῦ Καίσαρος, ὁ Λεύκιος Λέντιλος καὶ ὁ Γάιος Μάρκελλος, ἐξελέγησαν ὕπατοι καὶ μεταξὺ ὄλων τῶν ἀρχόντων μόνον δύο πραγματικοὶ ὁπαδοὶ τοῦ Καίσαρος εὐρέθησαν, οἱ δύο δήμαρχοι Μᾶρκος Ἀντώνιος καὶ Κόϊντος Κάσιος Λογγίνος.

10. Ἴσως ἔνεκα τῆς τοιαύτης ἐκβάσεως τῶν ἐκλογῶν, ἐν πάσῃ ὅμως περιπτώσει ἵνα παρασκευασθῇ διὰ τὸν ἀφρευκτὸν ἀγῶνα, ἦλθεν ὁ Καίσαρ ὑπὸ τὸ πρόσχημα ὅτι ἤθελε νὰ ὑποστηρίξῃ τὸν Ἀντώνιον διὰ τὸ ἀξίωμα τοῦ «ἐπ' οἰωνοῖς ἱερέως» (augur), παρὰ τὴν συνήθειάν του ἤδη περὶ τὸ τέλος τοῦ μηνὸς Sextilis (Αὐγούστου) εἰς τὴν Ἄνω Ἰταλίαν καὶ κατέτριψεν ἐκεῖ ὄλον τὸν μῆνα Σεπτέμ-

βριον ἐπισκεπτόμενος τὰς πόλεις τῆς ἐντὸς τῶν Ἑλλείνων Γαλατίας (Gallia cisalpina). Ἡ παραμονὴ αὕτη τοῦ Καίσαρος ἐν τῇ Ἑλλείνῃ Ἰταλίᾳ προεκάλεσεν ἐν τῇ Ῥώμῃ μέγαν ἐρεθισμόν. Διεδίδετο ὅτι κατὰ τὰς εἰδοὺς τοῦ Ὀκτωβρίου θὰ συνηθορίζοντο ἐν Πλακεντία 4 λεγεῶνες, ὅτι οἱ λοιποὶ λεγεῶνες θὰ ἠκολούθουν καὶ ὅτι ἐκεῖ θὰ διεξήγγοτο ὁ ἀποφασιστικὸς ἀγών. Ἐπὶ τῶν διαδόσεων τούτων στηριζόμενος ὁ ὑπάτος Γάιος Μάρκελλος προέτεινεν ἐν τῇ Συγκλήτῳ νὰ μετακληθῶσιν εὐθὺς οἱ ἀπὸ τοῦ Καίσαρος ἀποσπασθέντες δύο λεγεῶνες πρὸς φύλαξιν τῆς Ῥώμης, νὰ γίνωσι στρατολογία καθ' ἅσπασαν τὴν Ἰταλίαν καὶ νὰ ἀνατεθῇ εἰς τὸν Πομπήιον μετ' ἀπεριορίστου ἐξουσίας ἡ ἀρχηγία ὅλων τῶν δυνάμεων τῆς πολιτείας. Οὐδὲν ὅμως ἀπεφασίζετο. Ἡ Σύγκλητος ἐταλαντεύετο, ἐνισταμένου, ὡς πάντοτε, τοῦ δημάρχου Κουρίωνος, ὅστις διὰ τοῦ τρόπου τούτου ἐματαιῶνε τὰς προτάσεις τοῦ παραφόρου ὑπάτου Μαρκέλλου. Ὁ ὑπάτος οὗτος διὰ φανερᾶς υπερβιάσεως τῆς ἀρμοδιότητός του ἐκάλεσεν ἄνευ τῆς γνώμης τῆς Συγκλήτου τὸν Πομπήιον πρὸς ὑπεράσπισιν τῆς πολιτείας. Οὗτος ἐδέχθη τὴν ἐντολὴν καὶ ὁ Κουρίων ἀφ' ἐνὸς μὲν ἀδυνατῶν πλέον νὰ ὑποστηρίξῃ τὰ συμφέροντα τοῦ Καίσαρος, ἀφ' ἑτέρου δὲ καὶ φοβούμενος περὶ τῆς ἑαυτοῦ ἀσφαλείας, ἠναγκάσθη νὰ καταλίπῃ τὴν πόλιν καὶ νὰ μεταβῇ πρὸς τὸν Καίσαρα.

11. Ὁ Καίσαρ, ὅστις ἐν τῷ μεταξύ εἶχεν ἐκ νέου μεταβῆ εἰς τὴν Γαλατίαν καὶ ἐκεῖ εἶχεν ἐπιθεωρήσει τὸν στρατὸν του καὶ εἶχε διατάξει τὸν δέκατον τρίτον λεγεῶνα νὰ πορευθῇ εἰς τὴν ἐντὸς τῶν Ἑλλείνων Γαλατίαν, ἐπέστρεψεν ἅμα τῇ ἀναγγελίᾳ τῶν ἐν Ῥώμῃ συμβάντων τάχιστα εἰς τὴν Ἑλλείνῃ Ἰταλίαν καὶ ἔφθασεν ἐκεῖ περὶ τὰ μέσα τοῦ Νοεμβρίου. Εἶχε τὴν γνώμην ὅτι δὲν ἔπρεπε νὰ διακόψῃ τὰς διαπραγματεύσεις, ἐπειδὴ ἤθελε νὰ ἐπιρρίψῃ τὴν εὐθύνην τοῦ ἀγῶνος εἰς τοὺς ἀντιπάλους του καὶ οὕτω νὰ κερδίσῃ ὑπὲρ αὐτοῦ τὴν κοινὴν γνώμην. Ὄθεν μετὰ πολλὰς καὶ ἀγόνους ἐπὶ τῶν προτάσεων τοῦ Καίσαρος μεταξύ τῶν κορυφαίων τῶν κομμάτων συζητήσεις ἀπέστειλεν οὗτος εἰς τὴν Σύγκλητον τὸν εἰς αὐτὸν καταφυγόντα Κουρίωνα μετ' ἐπιστολῆς τελεσιγράφου. Ἡ ἐπιστολὴ αὕτη ἀνεγνώσθη συνεδριαζούσης τῆς Συγκλήτου τῇ 1ῃ Ἰανουαρίου τοῦ 49 π. Χ., ἤτοι, μετ' ἄλλας ταραχάδεις συνεδρίας γενομένας κατὰ τὰς ἐπομένας ἡμέρας, κατέληξε τέλος τὴν 7ην Ἰανουαρίου εἰς τὸ *senatus consultum ultimum*, δι' οὗ ἐσχάτου Συγκλητικοῦ δόγματος ἀνετίθετο ἡ φύλα-

ξις τῆς πολιτείας εἰς τοὺς ὑπάτους, τοὺς στρατηγούς καὶ τοὺς δημάρχους. Ὁ Καίσαρ τότε, ἐπειδὴ ἡ Σύγκλητος εἶχεν ὀνομάσει αὐτὸν ἐχθρὸν τῆς πατρίδος, ἐδέχθη τὴν πρόκλησιν καὶ διῆλθε μετὰ τοῦ στρατοῦ τὸν Ῥουβίκωνα ποταμὸν, ὅστις χωρίζει τὴν ἐντὸς τῶν Ἑλληνικῶν Γαλατίαν ἀπὸ τῆς ἄλλης Ἰταλίας, ὑπεὶπὼν τὸ γνωστὸν ἐκεῖνο «ἀνεροῖφθω κύβος» (Πλουτάρχ. β. Καίσ. 32, β. Πομπ. 60, Suet. Caes. 32: *Eatur, quo deorum ostenta et inimicorum iniquitas vocat: iacta alea est*).

Ἐκ τούτου τοῦ σημείου τούτου ἄρχεται ὁ ἐμφύλιος πόλεμος (*bellum civile*) περὶ τοῦ ὁποίου πραγματεύονται τὰ ἀπομνημονεύματα.

IV. ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟΝ ΤΩΝ ΑΠΟΜΝΗΜΟΝΕΥΜΑΤΩΝ ΤΟΥ ΚΑΙΣΑΡΟΣ

D E B E L L O C I V I L I

- Βιβλ. I** Διαπραγματεύσεις τοῦ Καίσαρος πρὸς τὴν Σύγκλητον. Ἐκρηξις τοῦ ἐμφυλίου πολέμου. Ὑποταγὴ τῆς Ἰταλίας ἀπὸ τοῦ Ῥουβίκωνος μέχρι τοῦ Βρενδησιου. Ἐκδιώξεις τῶν Πομπηϊανῶν ἐκ τῆς Ἰταλίας καὶ κατανίκησις αὐτῶν ἐν τῇ Ἰσπανίᾳ.
- Βιβλ. II** Πολιορκία καὶ παράδοσις τῆς Μασσαλίας. Ὀριστικὴ ὑποταγὴ τῆς Ἰσπανίας. Ἀνακήρυξις τοῦ Καίσαρος ὑπὸ τοῦ Ῥωμαϊκοῦ δήμου ὡς δικτάτωρος καὶ εἶτα ἐκλογὴ αὐτοῦ ὡς ὑπάτου. Ἦττα καὶ θάνατος τοῦ Κουρίωνος ἐν τῇ Ἀφρικῇ.
- Βιβλ. III** Ἐκστρατεία τοῦ Καίσαρος κατὰ τοῦ Πομπηίου, διαπεραιωθέντος εἰς Ἑλλάδα. Διαπεραιώσις τοῦ Καίσαρος εἰς Παλαιστὴν τῆς Ἠπείρου (5 Ἰαν. τοῦ 48). Μάχη καὶ ἦττα τοῦ Καίσαρος παρὰ τὸ Δυρράχιον (ἀπὸ τοῦ Ἀπριλίου—6 Ἰουλίου τοῦ 48) ἄφιξις τούτου εἰς Αἰγίνιον τῆς Θεσσαλίας (24 Ἰουλ. τοῦ 48). Ἡ περὶ τὴν Φάρσαλον μάχη (9 Αὐγ. τοῦ 48). Καταδίωξις τοῦ Πομπηίου καὶ ἄφιξις αὐτοῦ εἰς τὸ Πηλοῦσιον τῆς Αἰγύπτου. Δολοφονία αὐτοῦ (28 Σεπτεμβρίου τοῦ 48). Ἀφιξις τοῦ Καίσαρος εἰς τὴν Ἀλεξάνδρειαν ὀλίγας ἡμέρας μετὰ τὴν δολοφονίαν τοῦ Πομπηίου (4 Ὀκτωβρ. τοῦ 48). Ἐναρξις τοῦ Ἀλεξανδρινοῦ πολέμου (9 Νοεμβρ. τοῦ 48).

V. ΠΡΟΕΙΣΑΓΩΓΙΚΑ ΕΙΣ ΤΟ 82ον ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΤΟΥ ΙΙΙ ΒΙΒΛΙΟΥ

Ὁ Καῖσαρ μετὰ τὰς τελευταίας ἀτυχεῖς παρὰ τὸ Δυρράχιον μάχας ἐνόησεν ὅτι δὲν ἠδύνατο νὰ κρατήσῃ τὰς θέσεις του. Αἱ τροφαὶ ἤρχισαν καθ' ὀλοκληρίαν νὰ ἐκλείπωσι καὶ οἱ στρατιῶται ἠναγκάζοντο νὰ τρώγωσιν ἀντὶ ἄρτου ζύμην παρεσκευασμένην ἐκ ὄξινων.

Ἐξ ἄλλου ἕτερος μέγας κίνδυνος ἠπέλει τὸν Καῖσαρα ἐξ ἀνατολῶν. Κατὰ πρόσκλησιν τοῦ Πομπηίου ἔφθασεν εἰς τὴν Μακεδονίαν μετὰ δύο λεγεῶνων ὁ πενθερὸς τούτου Σκιπίων, ἀνθύπατος τῆς Συρίας, ὅστις ἐστράφη εὐθὺς, ἀκολουθήσας ἀπὸ τῆς Θεσσαλονίκης τὴν Ἐγνατιάν ὁδόν, κατὰ τοῦ στρατηγοῦ Γναίου Δομτίου Καλβίνου, ὅστις ἐστάλη ὑπὸ τοῦ Καίσαρος ἀπὸ τῆς 6 Ἀπριλίου τοῦ 48 εἰς Μακεδονίαν μετὰ δύο λεγεῶνων καὶ 500 ἰππέων.

Τούτων οὕτως ἐχόντων, ὁ Καῖσαρ, φρονῶν ὅτι, ἐὰν μετέθετεν ἐκεῖθεν τὸ θέατρον τοῦ πολέμου βαδίζων ἐναντίον τοῦ Σκιπίωνος, θὰ ἐξηνάγκαζε τὸν Πομπήιον νὰ καταδιώξῃ αὐτὸν καὶ οὕτω θὰ παρείχετο εὐκαιρία πρὸς μάχην, ἔσπευσε νὰ συνενωθῇ μετὰ τοῦ στρατοῦ τοῦ Δομτίου.

Ὅθεν κατ' ἀρχὰς διηυθύνθη ὁ Καῖσαρ εἰς τὴν Ἀπολλωνίαν (7 Ἰουλίου τοῦ 48) ἐκεῖθεν στραφεῖς πρὸς ἀνατολὰς διὰ τῆς κοιλάδος τοῦ Ἀφῶν καὶ διὰ τοῦ ὄρους Λάκιμονος (διαβάσεως Μετσόβου) ἔφθασεν εἰς τὴν στρατηγικωτάτην πόλιν Αἰγίνιον (παρὰ τὴν σημερινὴν Καλαμπάκαν), ἔνθα συνητήθη μετὰ τοῦ Δομτίου. Ἐντεῦθεν ἦλθεν εἰς τὴν παραμεθόριον καὶ ἰσχυρὰν πόλιν Γόμφους (παρὰ τὸ σημερινὸν χωρίον Μουζάκι τῆς Πίνδου), ἣν μετὰ σύντομον πολιορκίαν ἐκυρίευσε καὶ ἐλεηλάτησε (26 Ἰουλίου). Τὴν ἐπομένην ἐβάδισε κατὰ τῆς Μητροπόλεως (πόλεως παρὰ τὸ Παλαιόκαστρον τῆς Καρδίτσας), ἥτις καὶ παρεδόθη ἀμαχητὶ (27 Ἰουλίου).

Ἐν τῷ μεταξὺ ὁ Πομπήιος, ἐννοήσας τὸ σχέδιον τοῦ Καίσαρος, ἠκολούθησε κατὰ πόδας τοῦτον ἀπὸ τοῦ Δυρραχίου ὁδεύων πρὸς νότον μέχρι τῶν περὶ τὴν πόλιν Ἀσπαράγιον μερῶν (ἐπὶ τῆς Β. ὄχθης τοῦ ποτ. Γενούσου [ν. Σκούμπι] τῆς Ἰλλυρίας). Ἐκεῖθεν ὁμοῦς ἀποστάς τῆς καταδιώξεως τοῦ Καίσαρος ἔφθασε διὰ τῆς Ἡρακλείας (νῦν Μοναστήρι) μέχρι τῆς Κέλλης, ἐντεῦθεν δὲ νοτίως μέχρι τοῦ Ἀλιάκμονος καὶ ἔπειτα διὰ τῆς αὐτῆς δι' ἧς καὶ ὁ Σκιπίων ὁδοῦ τὴν 1 Αὐγ. εἰς Λάρισαν, ἔνθα συνηγῶθη μετὰ τοῦ στρατοῦ τοῦ Σκιπίωνος.

Η ΠΑΡΑ ΤΗΝ ΦΑΡΣΑΛΟΝ ΜΑΧΗ

LXXXII.* **Pompeius** paucis post diebus in Thessaliam per- 1
venit contionatusque apud cunctum exercitum suis agit gratias,
Scipionis milites cohortatur, ut parta iam victoria praedae ac
praemiorum velint esse participes, receptisque omnibus in una
castra legionibus suum cum Scipione honorem partitur classi-
cumque apud eum cani et alterum illi iubet praetorium tendi. 2
Auctis copiis Pompei duobusque magnis exercitibus coniunctis
pristina omnium confirmatur opinio et spes victoriae augetur,
adeo ut, quicquid intercederet temporis, id morari reditum in 3
Italiam videretur, et, si quando quid Pompeius tardius aut con-
sideratius faceret, unius esse negotium diei, sed illum delectari 4
imperio et consulares praetoriosque servorum habere numero di-
cerent. Iamque inter se palam de praemiis ac sacerdotiis con- 5
tendebant in annosque consulatum definiebant, alii domos bona-
que eorum, qui in castris erant Caesaris, petebant; magna-
que inter eos in consilio fuit controversia, oporteretne Lucili Hirri,
quod is a Pompeio ad Parthos missus esset, proximis comitiis
praetoriis absentis rationem haberi, cum eius necessarii fidem
implorarent Pompei, praestaret, quod proficiscenti recepisset, ne
per eius auctoritatem deceptus videretur, reliqui, in labore pari
ac periculo ne unus omnes antecederet, recusarent.

LXXXIII. Iam de sacerdotio Caesaris Domitius, Scipio 1
Spintherque Lentulus cotidianis contentionibus ad gravissimas
verborum contumelias palam descenderunt, cum Lentulus aeta-
tis honorem ostentaret, Domitius urbanam gratiam dignitatem-
que iactaret, Scipio affinitate Pompei confideret. Postulavit etiam 2

* Κατά τὴν στερεότ. ἔκδοσιν τοῦ Bernardus Dinter.

3 L. Afranium prodicionis exercitus Acutius Rufus apud Pompeium,
 quod gestum in Hispania diceret. Et L. Domitius in consilio di-
 dixit placere sibi, bello confecto ternas tabellas dari ad iudican-
 dum iis, qui ordinis essent senatorii belloque una cum ipsis in-
 terfuissent sententiasque de singulis ferrent, qui Romae reman-
 4 re militari praestitissent: unam fore tabellam, qui liberandos omni
 periculo censerent, alteram, qui capitis damnarent, tertiam, qui
 5 pecunia multarent. Postremo omnes aut de honoribus suis aut de
 praemiis pecuniae aut de persequendis inimicitii agebant nec,
 quibus rationibus superare possent, sed, quem ad modum uti
 victoria deberent, cogitabant.

1 LXXXIII. Re frumentaria praeparata confirmatisque mili-
 tibus et satis longo spatio temporis a Dyrrachinis proeliis inter-
 misso, quo satis perspectum habere militum animum videretur,
 temptandum Caesar existimavit, quidnam Pompeius propositi
 2 aut voluntatis ad dimicandum haberet. Itaque ex castris exerci-
 tum eduxit aciemque instruxit, primo suis locis pauloque a ca-
 stris Pompei longius, continentibus vero diebus, ut progredere-
 a castris suis collibusque Pompeianis aciem subiceret. Quae res
 3 in dies confirmatiorem eius exercitum efficiebat. Superius tamen
 institutum in equitibus servabat, ut, quoniam numero multis
 partibus esset inferior, adulescentes atque expeditos ex antesig-
 nianis electos mutatis ad pernicitatem armis inter equites proe-
 4 liari iuberet, qui cotidiana consuetudine usum quoque eius gene-
 ris proeliorum perciperent. His erat rebus effectum, ut equitum
 mille etiam apertioribus locis VII milium Pompeianorum impe-
 tum, cum adesset usus, sustinere auderent neque magno opere
 5 eorum multitudine terrerentur. Namque etiam per eos dies proe-
 lium secundum equestre fecit atque unum Allobrogem ex duo-
 bus cum quibusdam interfecit.

1 LXXXV. Pompeius, qui castra in colle habebat, ad infimas
 radices montis aciem instruebat, semper, ut videbatur, exspectans,
 2 si iniquis locis Caesar se subiceret. Caesar nulla ratione ad pug-

nam elici posse Pompeium existimans hanc sibi commodissimam belli rationem iudicavit, ut castra ex eo loco moveret semperque esset in itineribus, haec spectans, ut movendis castris pluribusque adeundis locis commodiore re frumentaria uteretur, simulque in itinere ut aliquam occasionem dimicandi nancisceretur et insolitum ad laborem Pompei exercitum cotidianis itineribus defatigaret. His constitutis rebus, signo iam profectionis dato tabernaculisque detensis animadversum est, paulo ante extra cotidianam consuetudinem longius a vallo esse aciem Pompei progressam, ut non iniquo loco posse dimicari videretur. Tunc Caesar apud suos, cum iam esset agmen in portis, Differendum est, inquit, iter in praesentia nobis et de proelio cogitandum, sicut semper depoposcimus. Animo simus ad dimicandum parati; non facile occasionem postea reperiemus, confestimque expeditas copias educit.

LXXXVI. Pompeius quoque, ut postea cognitum est, suorum omnium hortatu statuerat proelio decertare. Namque etiam in consilio superioribus diebus dixerat, prius quam concurrerent acies, fore uti exercitus Caesaris pelleretur. Id cum essent plerique admirati, Scio me, inquit, paene incredibilem rem polliceri; sed rationem consilii mei accipite, quo firmiore animo in proelium prodeatis. Persuasi equitibus nostris, idque mihi facturos confirmaverunt, ut, cum propius sit accessum, dextrum Caesaris cornu ab latere aperto aggrederentur et circumventa ab tergo acie prius perturbatum exercitum pellerent, quam a nobis telum in hostem iaceretur. Ita sine periculo legionum et paene sine vulnere bellum conficiemus. Id autem difficile non est, cum tantum equitatu valeamus. Simul denuntiavit, ut essent animo parati in posterum et, quoniam fieret dimicandi potestas, ut saepe cogitavissent, ne usu manuque reliquorum opinionem fallerent.

LXXXVII. Hunc Labienus excepit et, cum Caesaris copias despiceret, Pompei consilium summis laudibus efferret, Noli, inquit, existimare, Pompei, hunc esse exercitum, qui Galliam Germaniamque devicerit. Omnibus interfui proeliis, neque temere

3 incognitam rem pronuntio. Perexigua pars illius exercitus super-
est; magna pars deperit, quod accidere tot proeliis fuit necesse,
4 multos autumni pestilentia in Italia consumpsit, multi domum
discesserunt, multi sunt relictī in continenti. An non audistis ex
iis, qui per causam valetudinis remanserunt, cohortes esse Brun-
disii factas? Hae copiae, quas videtis, ex dilectibus horum anno-
rum in citeriore Gallia sunt refectae, et plerique sunt ex colō-
niis Transpadanis. Ac tamen, quod fuit roboris, duobus proeliis
5 Dyrrachinis interiit. Haec cum dixisset, iuravit, se nisi victorem
in castra non reversurum, reliquosque, ut idem facerent, horta-
6 tus est. Hoc laudans Pompeius idem iuravit; nec vero ex reli-
7 quis fuit quisquam, qui iurare dubitaret. Haec cum facta sunt in
consilio, magna spe et laetitia omnium discessum est; ac iam
animo victoriam praecipiebant, quod de re tanta et a tam perito
imperatore nihil frustra confirmari videbatur.

1 LXXXVIII. **Caesar**, cum Pompei castris appropinquasset,
2 ad hunc modum aciem eius instructam animadvertit. Erant in
sinistro cornu legiones duae traditae a Caesare initio dissensio-
nis ex senatus consulto, quarum una prima, altera tertia appella-
3 batur; in eo loco ipse erat Pompeius. Mediam aciem Scipio cum
legionibus Syriacis tenebat. Ciliciensis legio coniuncta cum co-
4 hortibus Hispanis in dextro cornu erant collocatae. Has firmis-
simas se habere Pompeius existimabat. Reliquas inter aciem me-
diam cornuaque interiecerat numeroque cohortes CX expleverat.
5 Haec erant milia XLV, evocatorum circiter duo, quae ex bene-
ficiariis superiorum exercituum ad eum convenerant; quae tota
acie disperserat. Reliquas cohortis VII in castris propinquisque
6 castellis praesidio disposuerat. Dextrum cornu eius rivus quidam
impeditis ripis muniebat; quam ob causam cunctum equitatum,
sagittarios funditoresque omnes sinistro cornu obiecerat.

1 LXXXVIII. Caesar superius institutum servans X. legio-
nem in dextro cornu, nonam in sinistro collocaverat, tametsi erat
Dyrrachinis proeliis vehementer attenuata, et huic sic adiunxit
●octavam, ut paene unam ex duabus efficeret, atque alteram al-

teri praesidio esse iusserat. Cohortes in acie LXXX constitutas 2
 habebat, quas summa erat milium XXII ; cohortes duas castris
 praesidio reliquerat. Sinistro cornu Antonium, dextro P. Sullam, 3
 media acie Cn. Domitium praeposuerat. Ipse contra Pompeium
 constitit. Simul his rebus animadversis, quas demonstravimus, 4
 timens, ne a multitudine equitum dextrum cornu circumvenire-
 tur, celeriter ex tertia acie singulas cohortes detraxit atque ex
 his quartam instituit equitatuque opposuit et, quid fieri vellet,
 ostendit monuitque, eius diei victoriam in earum cohortium vir-
 tute constare. Simul tertiae aciei totique exercitui imperavit, 5
 ne iniussu suo concurreret ; se, cum id fieri vellet, vexillo signum
 daturum.

LXXXX. **Exercitum** cum militari more ad pugnam cohor- 1
 taretur suaque in eum perpetui temporis officia praedicaret, im-
 primis commemoravit, testibus se militibus uti posse, quanto stu-
 dio pacem petisset, quae per Vatinium in colloquiis, quae per
 Aulum Clodium cum Scipione egisset, quibus modis ad Oricum
 cum Libone de mittendis legatis contendisset. Neque se umquam 2
 abuti militum sanguine neque rempublicam alterutro exercitu
 privare voluisse. Hac habita oratione exposcentibus militibus et 3
 studio pugnae ardentibus tuba signum dedit.

LXXXXI. Erat Crastinus evocatus in exercitu Caesaris, 1
 qui superiore anno apud eum primum pilum in legione X. du-
 xerat, vir singulari virtute. Hic signo dato, Sequimini me, inquit, 2
 manipulares mei qui fuistis, et vestro imperatori, quam consti-
 tuistis, operam date. Unum hoc proelium superest ; quo con-
 fecto et ille suam dignitatem et nos nostram libertatem recu-
 perabimus. Simul respiciens Caesarem, Faciam, inquit, hodie, 3
 imperator, ut aut vivo mihi aut mortuo gratias agas. Haec cum
 dixisset, primus ex dextro cornu procucurrit, atque eum electi
 milites circiter CXX voluntarii eiusdem centuriae sunt prosecti.

LXXXXII. Inter duas acies tantum erat relictum spatii, ut 1
 satis esset ad concursum utriusque exercitus. Sed Pompeius 2

suis praedixerat, ut Caesaris impetum exciperent neve se loco moverent aciemque eius distrahi paterentur; idque admonitu C. Triarii fecisse dicebatur, ut primus excursus visque militum infringeretur aciesque distenderetur, atque in suis ordinibus dispositi dispersos adorirentur; leviusque casura pila sperabat in loco retentis militibus, quam si ipsi immissis telis occurrissent, simul fore, ut duplicato cursu Caesaris milites exanimarentur et lassitudine conficerentur. Quod nobis quidem nulla ratione factum a Pompeio videtur, propterea quod est quaedam animi incitatio atque alacritas naturaliter innata omnibus, quae studio pugnae incenditur. Hanc non reprimere, sed augere imperatores debent; neque frustra antiquitus institutum est, ut signa undique concinerent clamoremque universi tollerent; quibus rebus et hostes terreri et suos incitari existimaverunt.

1 LXXXIII. Sed nostri milites dato signo cum infestis pilis procucurrissent atque animadvertissent, non concurrere a Pompeianis, usu periti ac superioribus pugnis exercitati sua sponte cursum represserunt et ad medium fere spatium constiterunt, ne consumptis viribus appropinquarent, parvoque intermisso temporis spatio ac rursus renovato cursu pila miserunt celeriterque, ut erat praeceptum a Caesare, gladios strinxerunt. Neque vero Pompeiani huic rei defuerunt. Nam et tela missa exceperunt et impetum legionum tulerunt et ordines conservarunt pilisque missis ad gladios redierunt. Eodem tempore equites ab sinistro Pompei cornu, ut erat imperatum, universi procucurrerunt, omnisque multitudo sagittariorum se profudit. Quorum impetum noster equitatus non tulit, sed paulatim loco motus cessit, equitesque Pompei hoc acrius instare et se turmatim explicare aciemque nostram a latere aperto circumire coeperunt. Quod ubi Caesar animadvertit, quartae aciei, quam instituerat sex cohortium, dedit signum. Illi celeriter procucurrerunt infestisque signis tantavi in Pompei equites impetum fecerunt, ut eorum nemo consisteret omnesque conversi non solum loco excederent, sed protinus incitati fuga montes altissimos peterent. Quibus summotis omnes sagittarii funditoresque destituti inermes sine praesidio

interfecti sunt. Eodem impetu cohortes sinistrum cornu pugnantibus etiam tum ac resistentibus in acie Pompeianis circumierunt eosque a tergo sunt adortae. 8

LXXXXIII. Eodem tempore tertiam aciem Caesar, quae 1
quieta fuerat et se ad id tempus loco tenuerat, procurrere iussit. Ita cum recentes atque integri defessis successissent, alii autem 2
a tergo adorirentur, sustinere Pompeiani non potuerunt atque universi terga verterunt. Neque vero Caesarem fefellit, quin ab 3
iis cohortibus, quae contra equitatum in quarta acie collocatae essent, initium victoriae oriretur, ut ipse in cohortandis militibus pronuntiaverat. Ab his enim primum equitatus est 4
pulsus, ab isdem factae caedes sagittariorum ac funditorum, ab isdem acies Pompeiana a sinistra parte [erat] circumita atque initium fugae factum. Sed Pompeius, ut equitatum suum pulsum 5
vidit atque eam partem, cui maxime confidebat, perterritam animadvertit, aliis quoque diffusus acie excessit protinusque se in castra equo contulit et iis centurionibus, quos in statione ad praetoriam portam posuerat, clare, ut milites exaudirent, Tuemini, inquit, castra et defendite diligenter, si quid durius acciderit. Ego reliquas portas circumeo et castrorum praesidia confirmo. Haec cum dixisset, se in praetorium contulit, summae rei diffidens et tamen eventum exspectans. 6

LXXXXV. Caesar Pompeianis ex fuga intra vallum compulsis nullum spatium perterritis dare oportere existimans milites cohortatus est, ut beneficio fortunae uterentur castraque oppugnarent. Qui, etsi magno aestu (nam ad meridiem res erat 2
perducta), tamen ad omnem laborem animo parati imperio paruerunt. Castra a cohortibus, quae ibi praesidio erant relictas, industrie defendebantur, multo etiam acrius a Thracibus barbarisque auxiliis. Nam, qui ex acie refugerent milites, et animo perterriti et lassitudine confecti missis plerique armis signisque militaribus magis de reliqua fuga quam de castrorum defensione cogitabant. Neque vero diutius, qui in vallo constiterant, multitudinem telorum sustinere potuerunt, sed confecti vulneribus 5

locum reliquerunt, protinusque omnes ducibus usi centurionibus tribunisque militum in altissimos montes, qui ad castra pertinebant, confugerunt.

- 1 LXXXXVI. In castris Pompei videre licuit trichilas structas, magnum argenti pondus expositum, recentibus caespitibus tabernacula constrata, Lucii etiam Lentuli et non nullorum tabernacula protecta edera, multaque praeterea, quae nimiam luxuriam et victoriae fiduciam designarent, ut facile existimari posset, nihil eos de eventu eius diei timuisse, qui non necessarias conquirerent voluptates. At hi miserrimo ac patientissimo exercitu Caesaris luxuriam obiciebant, qui semper omnia ad necessarium usum defuissent. Pompeius, iam cum intra vallum nostri versarentur, equum nactus detractis insignibus imperatoris decumana porta se ex castris eiecit protinusque equo citato
- 2
- 3
- 4 Larisam contendit. Neque ibi constitit, sed eadem celeritate paucos suos ex fuga nactus, nocturno itinere non intermisso, comitatu equitum XXX ad mare pervenit navemque frumentariam conscendit, saepe, ut dicebatur, querens, tantum se opinionem fefellisse, ut, a quo genere hominum victoriam sperasset, ab eo initio fugae facto paene proditus videretur.

- 1 LXXXXVII. Caesar castris potitus a militibus contendit, ne in praeda occupati reliqui negotii gerendi facultatem dimitterent. Qua re impetrata montem opere circummunire instituit. Pompeiani, quod is mons erat sine aqua, diffisi ei loco relicto monte universi iugis eius Larisam versus se recipere coeperunt.
- 2
- 3 Qua re animadversa Caesar copias suas divisit partemque legionum in castris Pompei remanere iussit, partem in sua castra remisit, IIII secum legiones duxit commodioreque itinere Pompeianis occurrere coepit et progressus milia passuum VI aciem
- 4 instruxit. Qua re animadversa Pompeiani in quodam monte constiterunt. Hunc montem flumen sublebat. Caesar milites cohortatus [est], etsi totius diei continenti labore erant confecti noxque iam suberat, tamen munitione flumen a monte seclisit, ne
- 5 noctu aquari Pompeiani possent. Quo perfecto opere illi de de-

ditione missis legatis agere coeperunt. Pauci ordinis senatorii, qui se cum iis coniunxerant, nocte fuga salutem petiverunt.

LXXXXVIII. Caesar prima luce omnes eos, qui in monte 1
 considerant, ex superioribus locis in planitiem descendere atque
 arma proicere iussit. Quod ubi sine recusatione fecerunt passis- 2
 que palmis proiecti ad terram flentes ab eo salutem petiverunt,
 consolatus consurgere iussit et pauca apud eos de lenitate sua
 locutus, quo minore essent timore, omnes conservavit, militibus-
 que suis commendavit, ne qui eorum violaretur, neu quid sui
 desiderarent. Hac adhibita diligentia ex castris sibi legiones alias 3
 occurrere et eas, quas secum duxerat, in vicem requiescere atque
 in castra reverti iussit eodemque die Larisam pervenit.

LXXXXVIII. In eo proelio non amplius CC milites desi- 1
 deravit, sed centuriones, fortes viros, circiter XXX amisit. Inter- 2
 fectus est etiam fortissime pugnans Crastinus, cuius mentionem
 supra fecimus, gladio in os adversum coniecto. Neque id fuit 3
 falsum, quod ille in pugnam proficiscens dixerat. Sic enim Ca-
 esar existimabat, eo proelio excellentissimam virtutem Crastini
 fuisse, optimeque eum de se meritum iudicabat. Ex Pompeiano 4
 exercitu circiter milia XV cecidisse videbantur, sed in deditionem
 venerunt amplius milia XXIII (namque etiam cohortes, quae
 praesidio in castellis fuerant, sese Sullae dediderunt), multi prae-
 terea in finitimas civitates refugerunt, signaque militaria ex
 proelio ad Caesarem sunt relata CLXXX et aquilae VIII. L. Do-
 mitius ex castris in montem refugiens, cum vires eum lassitu- 5
 dine defecissent, ab equitibus est interfectus.

C. **Eodem** tempore D. Laelius cum classe ad Brundisium 1
 venit eademque ratione, qua factum a Libone antea demonstra-
 vimus, insulam obiectam portui Brundisino tenuit. Similiter Va- 2
 tinus, qui Brundisio praeerat, tectis instructisque scaphis eli-
 cuit naves Laelianas atque ex his longius productam unam quin-
 queremem et minores duas in angustiis portus cepit, itemque
 per equites dispositos aqua prohibere classarios instituit. Sed 3

4 Laelius tempore anni commodiore usus ad navigandum onerariis navibus Corcyra Dyrrachioque aquam suis supportabat neque a proposito deterrebat, neque ante proelium in Thessalia factum cognitum aut ignominia amissarum navium aut necessariarum rerum inopia ex portu insulaque expelli potuit.

1 CI. Isdem fere temporibus Cassius cum classe Syrorum et Phoenicis et Cilicis in Siciliam venit, et cum esset Caesaris classis divisa in duas partes, dimidiae parti praeesset P. Sulpicius praetor Vibone ad fretum, dimidiae M. Pomponius ad Messanam, prius Cassius ad Messanam navibus advolavit, quam
2 Pomponius de eius adventu cognosceret, perturbatumque eum nactus nullis custodiis neque ordinibus certis, magno vento et secundo completas onerarias naves taeda et pice et stupa reliquisque rebus, quae sunt ad incendia, in Pomponiam classem immisit atque omnes naves incendit XXXV, e quibus erant XX
3 constratae. Tantusque eo facto timor incessit, ut, cum esset legio praesidio Messanae, vix oppidum defenderetur, et nisi eo ipso tempore quidam nuntii de Caesaris victoria per dispositos equites essent allati, existimabant plerique futurum fuisse, ut amitteretur. Sed oportunissime nuntiis allatis oppidum est defensum; 4 Cassiusque ad Sulpicianam inde classem profectus est Vibonem, applicatisque nostris ad terram navibus circiter XL, propter eundem timorem pari atque antea ratione [egerunt] secundum nactus ventum onerarias naves praeparatas ad incendium immisit, et flamma ab utroque cornu comprehensa naves sunt combustae quinque. Cumque ignis magnitudine venti latius serperet, 5 milites, qui ex veteribus legionibus erant relictis praesidio navibus ex numero aegrorum, ignominiam non tulerunt, sed sua sponte naves conscenderunt et a terra solverunt, impetuque facto in Cassianam classem quinqueregis duas, in quarum altera erat Cassius, ceperunt, sed Cassius exceptus scapha refugit; praeterea 7 duae sunt depressae triremes. Neque multo post de proelio facto in Thessalia cognitum est, ut ipsis Pompeianis fides fieret: nam ante id tempus fingi a legatis amicisque Caesaris arbitrabantur. Quibus rebus cognitis ex his locis Cassius cum classe discessit.

CII. **Caesar** omnibus rebus relictis persequendum sibi Pompeium existimavit, quascumque in partes se ex fuga recepisset, ne rursus copias comparare alias et bellum renovare posset, et, quantumcumque itineris equitatu efficere poterat, cotidie progrediebatur legionemque unam minoribus itineribus subsequi iussit. Erat edictum Pompei nomine Amphipoli propositum, uti omnes eius provinciae iuniores, Graeci civesque Romani, iurandi causa convenirent. Sed, utrum avertendae suspicionis causa Pompeius proposuisset, ut quam diutissime longioris fugae consilium occultaret, an novis delectibus, si nemo premeret, Macedoniam tenere conaretur, existimari non poterat. Ipse ad ancoram una nocte constitit et vocatis ad se Amphipoli hospitibus et pecunia ad necessarios sumptus corrogata cognito Caesaris adventu ex eo loco discessit et Mytilenas paucis diebus venit. Biduum tempestate retentus navibusque aliis additis actuariis in Ciliciam atque inde Cyprum pervenit. Ibi cognoscit, consensu omnium Antiochensium civiumque Romanorum, qui illic negotiarentur, arcem captam esse excludenti sui causa nuntiosque dimissos ad eos, qui se ex fuga in finitimas civitates recepisse dicerentur, ne Antiochiam adirent: id si fecissent, magno eorum capitis periculo futurum. Idem hoc L. Lentulo, qui superiore anno consul fuerat, et P. Lentulo consulari ac non nullis aliis acciderat Rhodi: qui cum ex fuga Pompeium sequerentur atque in insulam venissent, oppido ac portu recepti non erant missisque ad eos nuntii, ut ex his locis discederent, contra voluntatem suam naves solverunt. Iamque de Caesaris adventu fama ad civitates perferebatur.

CIII. Quibus cognitis rebus Pompeius deposito adeundae Syriae consilio pecunia societatis sublata et a quibusdam privatis sumpta et aeris magno pondere ad militarem usum in naves imposito duobusque milibus hominum armatis, partim quos ex familiis societatum delegerat, partim quos a negotiatoribus coegerat, quos[que] ex suis quisque ad hanc rem idoneos existimabat, Pelusium pervenit. Ibi casu rex erat Ptolomaeus, puer aetate, magnis copiis cum sorore Cleopatra bellum gerens, quam paucis ante mensibus per suos propinquos atque amicos regno

expulerat; castraque Cleopatrae non longo spatio ab eius castris
 3 distabant. Ad eum Pompeius misit, ut pro hospitio atque amici-
 tia patris Alexandria reciperetur atque illius opibus in calami-
 4 tate tegeretur. Sed qui ab eo missi erant, confecto legationis of-
 ficio liberius cum militibus regis colloqui coeperunt eosque hor-
 tari, ut suum officium Pompeio praestarent neve eius fortunam
 5 despicerent. In hoc erant numero complures Pompei milites,
 quos ex eius exercitu acceptos in Syria Gabinius Alexandriam
 traduxerat belloque confecto apud Ptolomaeum, patrem pueri,
 reliquerat.

1 CIIII. His tunc cognitis rebus amici regis, qui propter aeta-
 tem eius in curatione erant regni, sive timore adducti, ut pos-
 tea praedicabant, sollicitato exercitu regio, ne Pompeius Ale-
 xandriam Aegyptumque occuparet, sive despecta eius fortuna,
 ut plerumque in calamitate ex amicis inimici existunt, his, qui
 erant ab eo missi, palam liberaliter responderunt eumque ad re-
 2 gem venire iusserunt; ipsi clam consilio inito Achillam praefec-
 tum regium, singulari hominem audacia, et L. Septimium tri-
 3 bunum militum ad interficiendum Pompeium miserunt. Ab his
 liberaliter ipse appellatus et quadam notitia Septimii productus,
 quod bello praedonum apud eum ordinem duxerat, naviculam
 parvulam conscendit cum paucis suis: ibi ab Achilla et Septimio
 interficitur. Item L. Lentulus comprehenditur ab rege et in cus-
 todia necatur.

ΜΕΡΟΣ Β΄

ΕΡΜΗΝΕΥΤΙΚΑΙ ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ - ΛΕΞΙΛΟΓΙΟΝ

1. Ο ΣΤΡΑΤΟΣ ΤΟΥ ΚΑΙΣΑΡΟΣ

I. *E x e r c i t u s* (στρατός). Ὁ στρατός τοῦ Καίσαρος συνέκειτο : I. 1
ἐκ πεζῶν (*pedites*), II. ἐξ ἰππέων (*equites*), III. ἐκ τεχνιτῶν (*fabri*) καὶ
IV. ἐξ ἀποσκευῶν (*impedimenta*).

Οἱ πεζοὶ ἦσαν : A) *milites legionarii* καὶ B) *milites levis armaturae*. 2

A. Οἱ *legionarii* ἦσαν ῥωμαῖοι πολῖται τῶν κατωτέρων τάξεων ὑπηρε- 3
τοῦντες ἐν τῷ στρατῷ ἐπὶ μισθῷ καὶ προαγωγῇ. Οὗτοι ἦσαν κατανεμημέ-
νοι εἰς τοὺς λεγεῶνας (*legio*).

Σημείωσις. Κατὰ τοὺς γαλατικούς πολέμους ὁ εἰρησὺς μισθὸς ἀνήρχετο 4
περίπου εἰς 128 προπολεμικὰς δραχμὰς, βραδύτερον ὁμοῦς ὁ Καῖσαρ ἀνεβίβασεν
αὐτὸν εἰς 240 περίπου καταβαλλομένας κατὰ τριμηρίαν. Ὁ μισθὸς προσηξάνετο
διὰ τῆς διανομῆς τῶν λαφύρων (*praeda* 82, 1. 97, 1 *) ἢ διὰ χρημάτων, ἐκ λιπῶν
προσοχομένων. Ἐκτὸς τῶν χρηματικῶν τούτων ἀμοιβῶν ὑπῆρχε καὶ ἠθική, ἥτοι
ἔπαινος γινόμενος ὑπὸ τοῦ στρατηγοῦ ἐνώπιον τοῦ στρατοῦ.

Ὁ ἀριθμὸς τῆς δυνάμεως ἐκάστου λεγεῶνος ἀνήρχετο εἰς 4000 - 6000 5
ἄνδρας.

Ὁ λεγεῶν ὑποδιηρεῖτο ὡς ἐξῆς :

1 *legio* = 10 *cohortes* (89, 2. 4. 93, 5. 8. κοόρτες, τάγματα).

1 *cohort* (400 περί. ἄνδρ. = 3 *manipuli* (91, 2. σπεῖραι).

1 *manipulus* = 2 *centuriae* (91, 3

λόχοι) ἢ *ordines* (104, 3).

Σημείωσις. Οἱ ἄνδρες τοῦ λεγεῶνος ἐκαλοῦντο *legionarii*, οἱ δὲ τοῦ 6
manipulus ἐλέγοντο *manipulares* (91, 2). Οἱ ἄνδρες ἐκάστου *manipulus* παρε-
τάσσοντο κατὰ τὴν ἀκόλουθον σειρὰν : 1) ἀσῆται (*hastati*), νεώτατοι τὴν ἡλικίαν,
2) πρίγκιπες (*principes*), ἀκμαῖοτατοι τὴν ἡλικίαν καὶ 3) τριάρσιοι (*triarii* ἢ
pilani ἢ *veterani*). οἱ προεσβύτεροι τῶν στρατιωτῶν, οἱ καὶ λόγῳ τῆς πολεμικῆς
αὐτῶν πείρας σπονδαῖοι.

Συνήθως ὁ ἀριθμὸς τῶν ἀνδρῶν τῆς πρώτης κοόρτης, ὡς καὶ τῶν 6
ὑποδιαίρέσεων ταύτης, ἦτο πέρα τοῦ κανονικοῦ ἠῤῥξημένος, διότι αὕτη ἀπε-
τέλει τὰ νεῦρα τοῦ λεγεῶνος (91, 3). Ὅθεν ἡ πρώτη κοόρτης συνέκειτο ἐξ
ἀνδρῶν ἀποτελούντων τὸ ἄνθος τοῦ στρατοῦ.

Ἐκτὸς τῶν στρατιωτῶν τούτων ὑπῆρχον ἐν τῷ λεγεῶνι καὶ οἱ λεγόμενοι 7

* Οἱ ἀριθμοὶ παρατέμνουσιν εἰς τὰ κεφάλαια τοῦ κειμένου (σελ. 17 - 28) π. χ.
82, 1 = κεφ. 82, § 1.

- evocati (ανάκλητοι 88, 5. 91, 1). Οἱτοὶ ἦσαν παλαιάμαχοι στρατιῶται (veterani), ἀρμητηρήσαντές ποτε τῶν τάξεων τοῦ στρατοῦ, οἱ ὅποιοι, εἴτε αὐτεπαγγέλτως (ὄθεν καὶ voluntarii ἐκαλοῦντο 91, 3), εἴτε τῇ προσκλήσει τοῦ στρατηγοῦ, προσέφερον ἐκ νέου τὰς ὑπηρεσίας αὐτῶν, ἐφ' ὅσον διήρκει ἡ δι' ἣν ἐκλήθησαν στρατεία. Οἱ τοιοῦτοι ἐτιμῶντο ἐξαιρειτικῶς ἐν τῷ στρατῷ ἔχοντες οὐχὶ μόνον ἵππον ἐν τῇ πορείᾳ, ἀλλὰ καὶ βαθμὸν καὶ μισθὸν ἑκατοντάρχου, προσέτι δὲ ἦσαν ἀπηλλαγμένοι τῶν ταπεινότερων τοῦ στρατοπέδου ὑπηρεσιῶν.
- 8 Ἀπηλλαγμένοι ὡσαύτως, ἐξ εὐεργετήματος (beneficio) στρατηγοῦ ἢ ἄλλου ἀνωτέρου ἀξιωματικοῦ, τῶν ταπεινότερων τοῦ στρατοπέδου ὑπηρεσιῶν (πρὸβλ. τοὺς σημερινοὺς ὑπαξιωματικούς) ἦσαν καὶ οἱ πεζοὶ στρατιῶται, οἱ καλούμενοι beneficiarii (88, 5), οἵτινες ἀπετέλουν τὴν ὑπὸ τοῦ Καίσαρος μνημονομένην cohors praetoria, ἀπολαύουσαν τῆς ἐξαιρειτικῆς ἐμπιστοσύνης τοῦ εὐεργετήσαντος στρατηγοῦ, ὃν καὶ συνώδευον εἰς πᾶσαν στρατιωτικὴν ἐπιχειρήσασαν.
- 9 Ἐνδυμασία. Αὕτη ἀποτελεῖτο ἐκ χιτῶνος μαλλίνου (tunica) μετὰ ζώνης (cingulum), ἱματίου (sagum) φθάνοντος μέχρι τῶν γονάτων καὶ ὑποδημάτων (caligae) μέχρι σχεδὸν τοῦ μέσου τοῦ ἀντικνημίου.
- Ἐπιπλοῦς. Οἱτοὶ συνέχειτο ἐξ ὄπλων ἀμυντικῶν (arma 95, 4) καὶ ἐπισκευῶν (tela 92, 3. 93, 2).
- Τὰ ἀμυντικὰ ὄπλα ἦσαν: 1) κράνος (galea). Τὸ κράνος τῶν ἵππεων ἐλέγετο cassis, φερόμενον μὲν κατὰ τὴν μάχην, ἀναρτώμενον δὲ ἀπὸ τοῦ στήθους κατὰ τὴν πορείαν. 2) θώραξ (torica). 3) θυρεός (scutum, ἀσπίς τετραγώνος 1.25×0.78, ἀλλὰ καὶ κυλινδρική, σαμνιτικῆς προελεύσεως) συγκεῖμενος ἐκ ξύλου, ἐνισχυμένος διὰ σιδηρῶν ἐλασμάτων (ἰδὲ κεφ. 93, 2: exasperunt).
- 10 Τὰ ἐπιθετικὰ ὄπλα ἦσαν: 1) pilum, ἀκόντιον. ὕσος (92, 3. 93, 1. 2. 5), ἐτρουσκικῆς προελεύσεως, πάχους 25-32 χλμ. καὶ μήκους 1.70-2 μ. Τοῦτο ἠδύνατο νὰ ἐξακοντισθῇ ἀποτελεσματικῶς ἀπὸ ἀποστάσεως 80-85 μέτρων. 2) gladius, ξίφος ἀμφίστομον μετὰ αἰχμῆς ὀξυτάτης (93, 1. 2), ἰσπανικῆς προελεύσεως, μήκους ἐν συνόλῳ μέχρις 60 ἐκ. μ. Τοῦτο ἀνηρτᾶτο δι' ἄορτηρος (balteus) ἐκ τοῦ ἀριστεροῦ ὄμου ἐντὸς κολεοῦ (vagina), ἐκ ξύλου ἐπενδεδυμένου διὰ χαλκοῦ. Οἱ στρατιῶται, ἐξ αἰτίας τῆς ἀσπίδος, ἦν ἐκράτουν διὰ τῆς ἀριστερᾶς χειρὸς, ἔφερον τὸ ξίφος ἐπὶ τοῦ δεξιοῦ ἰσχίου ἐπὶ τοῦ ἀριστεροῦ δὲ οἱ ἀξιωματικοί.
- 11 Ἐκτὸς τῶν ἀμυντικῶν καὶ ἐπιθετικῶν ὄπλων ἕκαστος στρατιώτης ἐκράτει ἐν ταῖς πορείαις ἀποσκευὴν (sarcinae), ἥτοι κοντάριον, ἐφ' οὗ προσεδέοντο ἐντὸς σακκιδίων διάφορα στρατιωτικὰ σκευῆ, χρήσιμα εἰς αὐτόν, καὶ κυρίως ἡ δι' ὠρισμένον χρόνον (ἔως 15 ἡμερῶν) τροφῆ. Οἱ ἀνευ τοιούτων ἀποσκευῶν καὶ βαρέος ὄπλισμοῦ στρατιῶται ἐλέγοντο ἐλαφροί, ψιλοί (expediti 84, 3), τούναντίον δὲ οἱ ἄλλοι ἐκαλοῦντο impediti ἢ sub sarcinis.
- 12 Διοίκησης. Οἱ ἀξιωματικοὶ τοῦ πεζικοῦ (καὶ τοῦ ναυτικοῦ) ἦσαν 1) ἀνώτεροι καὶ 2) κατώτεροι. Κατώτεροι ἦσαν οἱ λεγόμενοι centuriones (ἐκατοντάρχου, 94, 5. 95, 5. 99, 1). Οἱτοὶ προήγοντο κατ' ἐκλογὴν ὑπὸ τοῦ στρατηγοῦ εἰς τὸν βαθμὸν τοῦτον καὶ μόνον εἰς αὐτόν, μολονότι μεγάλως διὰ τὴν ἀνδρεία αὐτῶν ἐτιμῶντο καὶ εὐφρόμως ἀνεφέροντο. Ὁ πρῶτος μεταξὺ

τῶν ἑκατοντάρχων, ὁ καὶ ἀρχηγὸς τῆς πρώτης centuria τοῦ πρώτου manipulus τῆς πρώτης κοόρτης τοῦ λεγεῶνος, ἐκαλεῖτο centurio primi pili (ἢ ordinis) ἢ primus pilus ἢ τέλος primipilus (91,1). Οὗτος ἦτο ὁ φύλαξ τῆς σημαίας τοῦ λεγεῶνος, ἴσως δὲ καὶ ὁ σημαιοφόρος αὐτοῦ, κατὰ πρόνοιαν δὲ ἐλάμβανε μέρος εἰς τὰ ἐν τῷ στρατοπέδῳ συγκροτούμενα πολεμικά συμβούλια (consilium 82, 3. 83, 3. 86, 1. 88, 7' ἰδὲ καὶ ἀρ. 63), οἱ λοιποὶ δὲ centuriones μόνον ἐάν προσεκαλοῦντο. Σύμβολον τοῦ ἀξιώματος αὐτῶν ἦτο ἀμπελίνη ῥάβδος (vitis). Ἀνώτεροι δὲ ἦσαν : 1) tribuni militum (χιλίαρχοι 95,5. 104,2), 13 τοῦλάχιστον ἐκ τῆς ἰππάδος τάξεως. Οὗτοι, ἀπὸ τοῦ βαθμοῦ τούτου ποιοῦντες ἐναρξιν τὸν πολιτικὸν αὐτῶν σταδίον, ἦσαν τὸν ἀριθμὸν 6 εἰς ἑκαστον λεγεῶνα, διοικοῦντες ἀνά δύο ἐκ περιτροπῆς ἐπὶ 2 μῆνας. 2) legati (ὑπαρχοὶ 14 ἢ ἀντιστράτηγοι 101, 7) ἐκ τῆς συγκλητικῆς τάξεως, προσκολλώμενοι, ἀνάγκης οὔσης, ὑπὸ τῆς Συγκλήτου τῷ στρατηγῷ. Οὗτοι, οὐχὶ σπανίως, ἐχρησιμοποιοῦντο ὡς διοικηταὶ σώματος στρατοῦ δρώντος εἴτε πλησίον εἴτε μακρὰν τοῦ ἀρχιστρατήγου, ὅστις ἐκαλεῖτο ἀναλόγως consul ἢ dux ἢ καὶ imperator (87,7. 15 91, 2. 3. 92, 5. 96, 3). Τὸ τελευταῖον τοῦτο ἦτο τιμητικώτατος τίτλος ἀπονεμόμενος ἐπὶ τοῦ πεδίου τῆς μάχης εἰς τροπαιοῦχος καὶ διαρνηφόρους στρατηλάτας. 3) quaestor (στρατιωτικὸς ταμίας) ἐκ τῆς συγκλητικῆς τάξεως, ὅστις, ὡσπερ καὶ οἱ legati, ἀνελάμβανε καὶ πραγματικὴν στρατιωτικὴν ὑπηρεσίαν, ἀντικαθιστῶν ἐνίοτε καὶ αὐτὸν τὸν στρατηγόν.

Σημείωσις. Οἱ ἐντεταλμένοι ὑπηρεσίαν ἰνὰ στρατιωτικὴν καὶ ἐπὶ κεφαλῆς τιθέμενοι στρατιωτῶν ἢ σώματος στρατοῦ ἐλέγοντο, ἀσχέτως πρὸς τὸν βαθμὸν ὃν εἶχον, praefecti ἢ praepositi, ἐπίσης δὲ οἱ πρὸς τοὺς ἐχθροὺς ἢ ἄλλους μετ' ἐπίσημον ἐπιτολῆς χάριν διαπραγματεύσεων ἀποστελλόμενοι ἐκαλοῦντο, ἐνίοτε μάλιστα ἀσχέτως πρὸς τὸν βαθμὸν ὃν εἶχον, legati (61, 1. 97, 5. 103, 4.).

Σύμβολα στρατηγικά (insignia imperatoria 93,3). Ὁ στρατηγὸς ἐν πολεμῷ ἐφόρει ἀντὶ τῆς περιπορφύρου τηβέννου (praetexta), ἥτοι ἐσθῆτος λευκῆς μετὰ πορφυροβαφοῦς παρυφῆς (γύρου), ἣν εἶχεν ἐν τῇ πόλει, χλαμύδα (paludamentum), ἥτοι ἐσθῆτα συνήθως πορφυρᾶν. Ἐπίσης ἔφερεν ἐπὶ τοῦ ἀριστεροῦ ἰσχίου ξίφος (pugio) ἀνηρτημένον εἴτε ἐκ τοῦ δεξιοῦ ὅμοιο εἴτε ἐκ τῆς ζώνης.

Σημείωσις. Ὁ ἐπὶ κεφαλῆς στρατηγὸς ἀνελάμβανε οὐχὶ μόνον τὴν διοίκησιν τῶν στρατιωτικῶν δυνάμεων μετ' ἀπολύτου δικαιώματος (δικαιοδοσίας) ἐπὶ τῆς ζωῆς καὶ τοῦ θανάτου τῶν στρατιωτῶν, ἀλλὰ καὶ πᾶσαν διπλωματικὴν διαπραγματεύσιν περὶ συνάψεως ἀνακωχῆς, συνθήκης καὶ ἐν γένει πᾶσαν ἐνέργειαν ἀφορῶσαν εἰς τὰς διοικήσεις τῶν ἐπαρχιῶν διὰ ζητήματα στρατολογικά, οἰκονομικά καὶ φορολογικά. Ἡ διοικητικὴ αὐτῆ ἐξουσία δι' ἐνὸς ὀνόματος ἐκαλεῖτο imperium (82,3) καὶ ἔπαυεν ἰσχύουσα ἅμα τῇ ἐπανόδῳ τοῦ στρατηγοῦ εἰς τὴν Πρώμην.

B. Οἱ milites levis armaturae (στρατιωτῶν ἐλαφροῦ ὅπλιμοῦ). Οὗτοι δὲν 17 ἦσαν ὄμοι. πολῖται, ἀλλὰ πολῖται συμμάχων πόλεων (socii) καὶ ἐκαλοῦντο αυ-

- xilia (95, 3). ἐστρατολογούντο δὲ διὰ διατάγματος τοῦ στρατηγοῦ (edictum prouonepere 102, 2) καὶ ὑπηρετοῦν ἐπὶ μισθῷ. Οἱ ἀρχηγοὶ ὅμως αὐτῶν ἐκαλοῦντο praefecti socium καὶ ἦσαν ῥωμαῖοι. Ὁ ὄπλισμός ἀποτελεῖτο κατὰ
- 18 κανόνα ἐκ μικρᾶς ἀσπίδος, ἐλαφροῦ καὶ μικροῦ κράνους, ξιφιδίου καὶ βραχέος ἀκοντίου. Εἰς τοὺτους ἀνήκον καὶ οἱ σφενδονῆται (funditores 93, 7. 94, 4) καὶ οἱ τοξῶται (sagittarii 93, 3. 7. 94, 4' ἰδὲ καὶ ἀρ. 21). Τμήματα τῶν ἐπικουρικῶν ἦσαν καὶ οἱ alarii [ala=πτέρυξ, κέρασ τῆσ παρατάξεωσ] ἐκ ῥωμαϊκῶν ἐταρχιῶν στρατολογούμενοι, κληθέντεσ οὕτω διότι πάλαι παρετάσσοντο ἐκαστέρωθεν τοῦ λεγεῶνοσ.
- 19 Ἐκαλοῦντο praefecti regis ἢ regii (104, 2) οἱ ἐκτὸσ τῆσ Ῥώμησ ἀρχηγοὶ τῶν στρατιωτῶν τοῦ βασιλέωσ.
- 20 II. E q u i t e s. Τὸ ἱπικῶν (equites, equitatus καὶ σπανιώτατα Romani equites 84, 3. 89, 4. 93, 4. 94, 3. 4. 5) ἀποτελεῖτο ἐπὶ Καίσαροσ οὐχὶ ἐκ ῥωμαίων ἱπέων (equites Romani) οὐδ' ἐκ ῥωμαίων πολιτῶν (cives Romani) *, ἀλλ' ἐκ πολιτῶν στρατολογουμένων ἐκ τῶν συμμάχων ὑπὸ ἱπάρχουσ ὅμοσ ῥωμαίουσ (praefecti equitum). Οἱ ἱπτεῖσ κατενέμοντο εἰσ 10 ἴλασ (turmae ἢ συνήθεστέρον turmae equitum' πρβλ. καὶ τὴν φράσιν (turmatim se explicare 93, 3) ὑπὸ ἱλάρχασ καλουμένουσ decuriones (ἢ qui equitatu praerant). Ἐκάστη ἴλη, συγκεμένη ἐκ 30 ἱπέων ὑπὸ 3 ἱλάρχασ, διηρεῖτο εἰσ 3 ἱλαρχίασ ἢ δεκανείασ (decuriae), πλείονεσ δὲ τῆσ μιᾶσ ἱλα ἀπετέλουν τὴν πτέρυγα (ala τάγμα ἱπικῶ). Οἱ οὐραγοὶ τοῦ ἱπικῶ ἐκαλοῦντο optiones.
- 21 Πολλάκισ πρὸσ ἐνίσχουσ τοῦ ἱπικῶ, μάλιστα ἀριθμητικῶσ ὑποδεεστέρου, ἐγκατεμειγνύοντο πεζοὶ (inter equites proeliari 84, 3), ἀλλὰ μετὰ ἐλαφροτέρου ὄπλισμοῦ (mutatis armis 84, 3), ἐπίσῃσ δὲ sagittarii καὶ funditores 93, 3. 7. 94, 4. ἰδὲ καὶ ἀρ. 18). Οἱ ἱπκομοὶ (calōnes) ὡσ καὶ οἱ ἡμιονηγοὶ (muliones ἰδὲ ἀρ. 23) διὰ κοινοῦ ὀνόματοσ ἐκαλοῦντο servi. Ὁ ὄπλισμός τῶν ἀνδρῶν τοῦ ἱπικῶ ἐξηριτάτο ἐκάσποτε ἀπὸ τῆσ χώρασ τῆσ προελεύσεωσ αὐτῶν.
- 22 III. F a b r i. Οὗτο ἦσαν τεχνίται (ὄπλοποιοὶ, χαλκεῖσ, σιδηρεῖσ, τέκτονεσ) ἐντεταλμένοι τὴν συντήρησιν καὶ τὴν κατασκευὴν τοῦ ὕλικῶ πολέμου. Ὁ ἀρχηγὸσ αὐτῶν ἐκαλεῖτο praefectus fabrum. Ἐπὶ Καίσαροσ ὅμοσ οὗτοσ μόνον τὸ ὄνομα εἶχε κοινόν πρὸσ τοὺσ praefecti, ἐχρησίμευε δὲ ὡσ βοηθὸσ τοῦ στρατηγοῦ ἔχων ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν αὐτοῦ τὰσ πολεμικὰσ μηχανάσ. Οἱ fabri ἐπὶ Καίσαροσ ἀπετελοῦντο ἐκ στρατιωτῶν ἀνηκόντων εἰσ τὸν λεγεῶνα (legionarii), ἰδίᾳ μάλιστα προκεμένουσ περὶ κατασκευῆσ γεφυρῶν καὶ νεῶν.
- 23 IV. I m p e d i m e n t a. Διὰ τῆσ λέξεωσ ταύτησ ἐδηλοῦντο γενικῶσ αἱ βαρεῖται στρατιωτικὰ ἀποσκευαί, ἤτοι σκηναί, πολεμικὰ μηχαναί, μεταφερόμεναι ἐπὶ ζῶων καὶ ἀμαξῶν, ὡσ καὶ αἱ sarcinae (ἰδὲ ἀρ. 11). Εἰσ τὰ impedimenta συμπεριελαμβάνοντο καὶ οἱ σχετικὸὶ ὄδηγοὶ τῶν ζῶων.

* Τὸ πεζικὸν ὑπὸ τοῦ Καίσαροσ καλεῖται καὶ nostri (=οἱ ἡμέτεροὶ) ἐν ἀντιθέσει πρὸσ τοὺσ ἱπτεῖσ, οἵτινεσ ἦσαν ξένοὶ (Γαλάται κ. ἄ.).

Σημείωσις. Αἱ πολεμικαὶ μηχαναὶ ἦσαν:

α') βλητικαὶ (tormenta). Αὗται ἐχρησίμευον πρὸς ἄμυναν, ἐπίθεσιν καὶ πολιορκίαν, ὡσαύτως δὲ ἐτοποθειοῦντο καὶ ἐπὶ τῶν καταστρωμάτων τῶν νεῶν πρὸς δποσιτήριξιν ἀποβιβάσεως στρατοῦ, ἥτοι 1) scorpio βαλλιστρίς, ἐκτοξεύουσα μεγάλη βέλη καὶ βαρεῖς ὕσους (pila muralia). 2) fundae libriles σφενδόνα ἐκ σφενδορίζουσαι λιθραῖους λίθους ἢ καὶ ἄλλους μικροτέρους. 3) catapultae καταπέλται, ἐκτοξεύοντες βέλη καὶ μεγάλους λίθους καὶ 4) ballistae πετροβόλοι.

β') πολιορκητικαί, ἥτοι 1) plutei προπείσματα, γεροχελῶναι. 2) turris ambulatoria κινητὸς πύργος. 3) vinea ἄμπελος. 4) testudo χελώνη. 5) aries κριὸς. 6) fistuca ἢ festuca ὄργανον, εἶδος κοπάνου, πρὸς ἔμπηξιν ἐπὶ τοῦ ἐδάφους μεγάλων δοκῶν.

Υγειονομικὴ ὑπηρεσία. Σπουδαία ἐλαμβάνετο ἐν τῷ στρατῷ μέριμνα 24 περὶ τῆς ὑγείας τῶν στρατιωτῶν. Ὁ Καίσαρ λ. χ. μετεκίνει ἐνίοτε τὸ στρατόπεδον μεταστρατοπεδεύων ἀλλαγῶν, ἵνα οὕτω ἀποφυγῇ τὸ νοσηρὸν τοῦ κλίματος. Παρὰ ταῦτα, ἐκτὸς τῶν τραυματιῶν, ὑπῆρχον καὶ πολλοὶ ἀσθενεῖς (87,4). Ἐν γένει οἱ πλείστοι τούτων ἀπέθνησκον (87,3) ἕνεκα τῆς εἰς νηπιώδη κατάστασιν εὐρισκομένης τότε λατρικῆς τέχνης. Οἱ τραυματῖαι στρατιῶται μεθ' ἐκάστην μάχην μετεφέροντο εἰς τὸ στρατόπεδον ἢ εἰς φιλιαν γειτονικὴν πόλιν ἐφ' ἄμυξῶν ἢ ἐπὶ ξύλων, οἱ δὲ τραυματῖαι ἀξιωματικοὶ καὶ ἐπὶ φορείων, ἵνα τύχωσιν λατρικῆς περιθάλψεως.

Σημαῖαι (signa militaria 95,4. 99,4). Στρατιωτικὴ σημαία τοῦ λεγεῶ- 25 νος ἦτο, ἥδη ἀπὸ τῶν χρόνων τοῦ Μαρίου, ἀετὸς ἐξ ἀργύρου (aquila 99,4) ἐπικαθήμενος μετὰ ἀνοικτῶν πτερύγων ἐπὶ κορυφῆς κονταρίου. Ὁ σημαιοφόρος τοῦ λεγεῶνος ἐλέγετο aquilifer.

Ἡ ἀρχικὴ σημαία τοῦ manipulus (ιδ. ἀρ. 5 καὶ 13), ἣτις ἐλέγετο ἀπλῶς 26 signum, ἀπετελεῖτο ἐκ κονταρίου ἀπολήγοντος εἰς χεῖρα ἀνοικτήν, ὅφ' ἦν κατὰ σειρᾶν ὑπῆρχεν ἀνάλογος πρὸς τὰς ὑπηρεσίας ἐνὸς ἐκάστου manipulus ἀριθμὸς δίσκων μεταλλίνων (phalerae), ἴσως ἀργυρῶν, καὶ δακτυλίων ἐν εἴδει παρᾶσῆμων. Ἡ σημαία τοῦ πρώτου manipulus ἐχρησίμευε καὶ ὡς σημαία τῆς κοόρτης. Ὁ σημαιοφόρος τοῦ manipulus ἐκαλεῖτο signifer.

Σημείωσις. Κατὰ τὰς πορείας τὸ signum manipuli προηγεῖτο, ἀλλὰ κατὰ τὴν μάχην ἠκολούθει, ἥτοι εὐρίσκειτο ὀπισθεν τῶν principes (ιδ. ἀρ. 5). Οἱ στρατιῶται ἄρα, οἱ μαχόμενοι πρὸ τῆς σημαίας ταύτης, δηλ. οἱ hastati καὶ οἱ principes ἐκαλοῦντο antesignani. Οὐχ' ἦτιον ὁμοῦ ἐπὶ Καίσαρος διὰ τοῦ ὀνόματος τούτου ἐδηλοῦτο σῶμα στρατοῦ ἐπίλεκτον καὶ ψιλὸν (expediti), μαχόμενον πρὸ τῆς πρώτης γραμμῆς τῆς παρατάξεως (83,3), δυνάμενον δὲ τὰ χρησιμῆν καὶ ὡς σήγμα τοῦ ἱππικοῦ.

Ἡ φράσις infestis signis impetum facere (93, 6' πρβλ. καὶ infestis 27 pilis 93, 1) δηλοῖ ἐφορμᾶν κατὰ τοῦ ἐχθροῦ μετὰ σημαιῶν ἐστραμμένων πρὸς αὐτόν, ἐπομένως σημαίνει προσβάλλειν ἐκ τοῦ ἐναντίου, κατὰ μέτωπον.

Σημαία κυρίως τοῦ ἱππικοῦ ἦτο τὸ vexillum (89, 5. 93, 5). Αὕτη συνί- 28

ατατο ἐκ τετραγώνου τεμαχίου ὀδόνης ἐρυθράς ἢ πορφυράς ἢ καὶ λευκῆς, κορροσσιτῆς πρὸς τὰ κάτω, ἥτις ἀνηρτάτο ἐκ τῆς κορυφῆς κονταρίου διὰ διαξόλου (κοινῶς *μπρίνια*). Διὰ τῆς σημαίας ταύτης ἐδίδοτο καὶ τὸ σημεῖον τῆς μάχης εἰς μεμονωμένα τμήματα στρατοῦ (89, 5. 93, 5).

- 29 **Σήματα** (signa). Ταῦτα ἐδίδοτο ὑπὸ τοῦ κεραταίου (cornicen) ἢ τοῦ σαλπικτοῦ (bucinator) διὰ κέρατος (cornu 92, 5) μετ' ἀργυροῦ ἐπιστομίου ἢ διὰ σάλπιγγος (tuba 85, 4. 91, 2. 92, 5. 93, 1), ὅσκις ἔπρεπε νὰ δοθῆ ἡμεῖον πρὸς συνάθροισιν, πορείαν (profectio 85, 4), προσβολὴν (ἰδὲ σημ. κάτωτ.) ἢ ὀπισθοχώρησιν (receptui canere). Ἐπίσης εἰς τμήματα μικρὰ τὸ πρὸς μάχην σημεῖον ἐδίδοτο καὶ διὰ τοῦ vexillum (89, 5), ὅπερ ἐκαλεῖτο καὶ ἀπλῶς signum (95, 5 ἰδὲ καὶ ἀρ. 28 καὶ 55).

Σημεῖοις. Ἡ φράσις *exposcere signum proelii* ἢ *proelii committendi* ἢ ἀπλῶς *exposcere* (90, 3) δηλοῖ ἀπαυτῶ νὰ σημήνῃ τὸ πολεμικόν, ἢ δὲ φράσις *signum dare* (91, 2. 93, 1) ἢ *signa* (=tubae ἢ tubae et cornua) concinunt δηλοῖ σημαίνειν τὸ πολεμικόν. δίδω τὸ σημεῖον τῆς ἐπιθέσεως (92, 5).

- 30 Ἰδιαίτερον σῆμα ἦτο τὸ classicum (82, 1), ὅπερ ἐσημαίνεται διὰ τῆς tuba ὑπὸ τοῦ bucinator, ἐπὶ παρουσίᾳ τοῦ στρατηγού, πρὸς συνάθροισιν τοῦ στρατοῦ (82, 1) ἵνα ἀνακοινωθῆ διαταγὴ ἐπιθέσεως ἢ ὀπισθοχωρήσεως ἢ ἵνα ὁ στρατηγὸς ἀγορεύσῃ πρὸς ἐνθάρρυνσιν, κυρίως ἀπὸ τοῦ ἐν τῷ στρατοπέδῳ βήματος (suggestus), ἐνώπιον τῶν στρατιωτῶν. Ἐὰν ἐν τῷ στρατῷ διὰ τινὰ λόγον παρίστατο καὶ ἕτερος στρατηγός, πᾶσα διαταγὴ ἐδίδοτο δις διὰ τοῦ αὐτοῦ σαλπίσματος (πρβλ. 82, 1: *honorem partitur*).
- 31 **Παρατάξις** (acies 89, 2. 3. 4. 93, 5. 94, 1. 3. 93, 8). Τοῦ λεγεῶνος συγκειμένου ἐκ 10 κοόρτεων ἡ παρατάξις ἐγένετο ἐν ἀβακοειδεῖ διατάξει ἢ εἰς δύο γραμμὰς ἀνά πέντε κοόρτες (acies duplex) ἢ συνηθέστερον εἰς τρεῖς (acies triplex 89, 92, 1).
- 32 Ἐν τῇ τριπλῇ παρατάξει ἡ πρώτη γραμμὴ ἀπετελεῖτο ἐκ 4 κοόρτεων, ἡ δὲ δευτέρα (acies secunda) καὶ ἡ τρίτη (acies tertia 89, 4. 94, 1) ἐκ τριῶν ἐκάστη κοόρτεων.
- 33 Μεταξὺ τῶν ἐχθρικῶν γραμμῶν κατελείποντο διαστήματα (intervalla relinquere), ὧν ἡ ἀπόστασις ἐκυμαίνεται ἀναλόγως τῶν ἀναγκῶν καὶ τῶν ἐδαφικῶν συνθηκῶν, πάντως ὅμως ἡ ἀπόστασις δὲν ἦτο μικρότερα τῶν 100 passus (=150 περίπου μέτρων).
- 34 Τὸ ἱπικόν παρετάσσετο κατὰ κανόνα ἐν τῇ δεξιᾷ καὶ ἀριστερᾷ πτέρυγι (ala) τῆς ὅλης παρατάξεως καὶ τοῦτο, ἵνα ἀναπτυσσόμενον ὑπερφραγαγγίῃ τὰ κέρατα τῶν πολεμίων (89, 4. 93. 3. 4. 6), ἐκτὸς ἐὰν ἡ φύσις τοῦ ἐδάφους ἀπῆται τὴν παρουσίαν ὀλοκλήρου τοῦ ἱπικίου ἐν τῷ ἐτέρῳ κέρατι (88, 6). Acies γενικῶς ἐλέγγοτο καὶ ὁ παρατεταγμένος στρατὸς (84, 2. 85, 1. 3. 92, 1 κλπ. ἰδ. Δεξιλόγιον), καθὼς καὶ ἡ μάχη (93, 8. 94, 5. 95, 4).
- 35 Τὸ παρατάσσειν τὸν στρατὸν πρὸς μάχην ἐλέγγοτο *aciem instruere* (84, 2. 88, 1. 97, 3) ἢ *legiones (cohortes, aciem) constituere* (89, 2).
- 36 Ἐν μεγίστῃ ἀνάγκῃ ἐσηματίζετο καὶ τετάρτη γραμμὴ (quarta acies 89, 4.

93, 5) δι' ἀποσπάσεως ἀνδρῶν ἐκ τῆς παρατάξεως τοῦ κυρίου σώματος (detrahere 89, 4).

Ἡ τετάρτη γραμμὴ ἐχρησίμευεν ὡς ὑποστήριγμα μικροτέρου ἀριθμητικῶς ἰππικοῦ (84, 3: numero multis partibus esse inferiore) καὶ ἠμπίδισε τὴν ὑπερφαλάγγειν τοῦ κέρατος (89, 4: cornu a multitudine equitum circumveniri) ἢ τῆς παρατάξεως (93, 4: aciem circumire).

Ἡ θέσις, ἐνθα ἐτάσσετο ἕκαστος στρατιώτης ἢ ἐκάστη ναῦς, ἐλέγετο ordo (92, 2. 93, 2. 101, 2): ὄθεν ἢ φράσις incertis ordinibus ἢ nullis ordinibus certis δηλοῖ εἰς ἀμφοτέρας τὰς περιπτώσεις τὴν μὴ ὀριωμένην (καλῆν) τάξιν, τὴν ἀταξίαν (101, 2).

Τὰ ἄκρα τῆς ὅλης τοῦ στρατοῦ ἢ τοῦ ναυτικοῦ παρατάξεως ἢ καὶ σώματος στρατοῦ ἐκαλοῦντο κέρατα (cornua 104,4), ἀριστερὸν κέρας (sinistrum cornu 88, 2. 89, 1. 3. 93, 3. 8) καὶ δεξιὸν κέρας (dextrum cornu 89, 1. 3. 4). Τὸ δὲ κέντρον ἐλέγετο media acies (89, 3).

Ἄλλου εἶδους σχηματισμοὶ ἦσαν: 1) cuneus (σφηνοειδὴς σχηματισμὸς παρατάξεως) 2) testudo (χελώνη, σκέπη διὰ συμφραττομένον ἀσπίδων) 3) orbis (κύκλος στρατιωτῶν ἐχόντων μέτωπον πρὸς τὰ ἔξω, γινόμενος ἐν ἐσχάτῃ ἀνάγκῃ πρὸς ἀποφυγὴν κυκλώσεως).

Τάξις πορείας (agmen legionum, ordo agminis). Ὁ ἐν πορείᾳ στρατός ἐκαλεῖτο agmen (πρβλ. καὶ 85, 4). Τοῦτου προηγούντο μεμονωμένοι κατάσκοποι (speculatores) ἢ ἐφοδεῖαι συνηθέστερον ἔφιπποι (exploratores ἢ antecursores ἀνιχνευταί, πρόδρομοι). Ὁ στρατὸς ἐπορεύετο διηρημένος εἰς 3 τμήματα: 1) agmen primum ἢ priores (προφυλακῆ) κυρίως ἐξ ἰππέων καὶ ὑποστηρίγματος ἐπικούρων πεζῶν 2) agmen ἢ exercitus ἢ agmen legionum (κύριον σῶμα) 3) agmen extremum ἢ novissimum ἢ ἀπλῶς novissimi (ὀπισθοφυλακῆ, ὀπισθοφύλακες).

Τὸ κύριον σῶμα ἐβάδιζε κατὰ τρεῖς τρόπους: α') κατὰ φάλαγγα, ἐκάστου λεγεῶνος ἔχοντος ὀπισθεν αὐτοῦ τὰς ἀποσκευὰς (longissimo agmine), β') κατὰ φάλαγγα, ἀλλὰ τῶν ἀποσκευῶν εὐρισσομένων ἐν τέλει τοῦ ὅλου σώματος καὶ γ') ἢ κατὰ τριπλᾶς φάλαγγας (acie triplici instructa ἢ instituta) ἢ ἐν τετραγῶνῳ (agmine quadrato) περικλείονται τὰς βραχείας ἀποσκευὰς. Τὸ ἰππικὸν κατὰ κανόνα προεπορεύετο τοῦ πεζικοῦ.

Σημείωσις. Ὅσακις παρίστατο ἀνάγκη ταχίστης πορείας, αἱ ἀποσκευαὶ κατελείποντο ἐν τῷ στρατοπέδῳ ἢ ἐν φιλικῇ πόλει.

Ἡ κανονικὴ πορεία τῶν στρατιωτῶν (iustum iter ἢ ἀπλῶς iter) ἦτο ἐξάωρος, διανυομένης οὕτω ἀποστάσεως 20 - 25 χλμ. Ἐν ἐκτάκτῳ πορείᾳ (magnum iter) διηνύοντο ἐπὶ 8 - 9 ὥρας 30 περίπου χλμ., ἀλλὰ καὶ πλείονα (maximum iter, περ. 45 χλμ. Ὁ Καῖσαρ ἐν ἀνάγκῃ διήνυε καὶ πολὺ περισσότερα). Εἰς τὰς πορείας ταύτας ὑπήγοντο καὶ αἱ μικρότεραί πως (minora itinera 102, 1). Πορεία ἐγένετο ἐν ἀνάγκῃ καὶ κατὰ τὴν νύκτα (nocturnum iter 96, 4).

Τὸ ῥομ. μίλλιον (mille passus [πληθ. ἀριθ.] ἢ ἀπλῶς mille) συνέκειτο ἐκ 1000 βημάτων (passus=[διπλοῦν] βῆμα=5 pedes: ἕκαστος πούς=0,2963 μ.)

και ισοδυναμει περίπου προς 1 1/2 χλμ., ήτοι ακριβέστερον προς 1,481 μ. 50). 'Επομένως milia passuum VI=περίπου 9 χλμ. (97, 3).

- 44 **Στρατόπεδον** (castra 82, 1. 88, 1. 96, 1 97, 1. 3. 98, 3). Το χειμερινόν στρατόπεδον κατασκευαζόμενον πλησίον πόλεων προς διαρκή στρατοπέδουσιν του στρατού κατά τον χειμώνα έκαλειτο χειμάδια (hiberna) και άπήτει έργα όχρωσσεως σοβαρά προς συνεχή διαμονήν (opus hibernorum). Το διαχειμάζειν έλέγετο hibernare ή hiemare και τó óδηγειν τον στρατόν εις τα χειμάδια έδηλοϋτο δια του exercitum ή milites in hiberna deducere (ή in hibernis collocare), τó δέ αντίθετον δια του legiones ex hibernis educere (ή evocare).

Ό ρώμ. στρατός, όσάκις κατελαμβάνετο υπό της νυκτός, ώφειλε μετά την πορείαν να στρατοπεδεύη (castra facere ή ponere). Ό τόπος (ώς και αυτή ή ήμερησία πορεία) έσημαίνετο δια της λ. castra. Δια να χαρακτηή και έτοιμασθή στρατόπεδον έπρεπε πρώτον να έκλεγή ό τόπος (castris idoneum locum deligere), όστις, δια να θεωρηθή κατάλληλος (locus idoneus ή oportunus), έπρεπε να ελναι επί ύψώματος (in colle 85, 1) κυρίως μέν δια λόγους στρατηγικούς αλλά και δια την εύκολωτέραν άποχέτευσιν των ύδάτων, προσέτι δέ και προς έπίτευξιν μεγαλυτέρας φθοράς των έφορμώντων στρατιωτών. Το σχήμα * του στρατοπέδου ήτο σχεδόν τετράγωνον (c. quadrata π. χ. 658×655 μ.) ή και όρθογώνιον (oblonga π. χ. 630×560 ή 680×290), αναλόγως και της φύσεως του έδάφους και του αριθμού των στρατιωτών, μετά γωνιών έστρογγυλευμένων και τεσσάρων κατ' έλάχιστον όρων πυλών (portae) ανά μίαν έφ' εκάστης πλευράς (85, 5. 94, 5).

- 45 'Η προς τον έχθρόν έστραμμένη πύλη (πλάτους περίπου 12 μ.) δι' ής κυρίως, αλλά και δια της έτέρας των πλαγιών πυλών (85, 4 : in portis), έξήρχετο ό στρατός προς έφοδον, έκαλειτο porta praetoria (94, 5), ή δ' επί της παραλλήλου πλευράς, ήτοι ή ακριβώς άπέναντι πύλη, έκαλειτο porta decumana (94, 5) και έχρησίμευε κυρίως προς είσοδον, έχουσα πλάτος περίπου 9,50 μ. (ιδ. 96, 3).

- 46 Το στρατηγείον ή και ή σκηνή του στρατηγού έκαλειτο praetorium (82, 1. 94, 7) εκ του παλαιοϋ όνόματος του πραιτωρός. Τοϋτο έκειτο σχεδόν έν τῷ κέντρῳ του στρατοπέδου παρά τó βήμα (suggestus), όπόθεν ό στρατηγός ήδύνατο να άγορευή προς τους στρατιώτας (82, 1).

- 47 'Εάν έν τῷ στρατοπέδῳ συνυπήρχον δύο ισότιμοι στρατηγεί, έστήνετο και δευτέρα στρατηγική σκηνή (alterum praetorium tendi 82, 1. ιδε και άρ. 30).

- 48 Τῶν έν τῷ στρατοπέδῳ σκηνῶν (tabernacula 85, 4. 96, 1) αί μέν θερμαί ήσαν εκ δέρματος χωρητικότητος περίπου 11 άνδρῶν, αί δέ χειμεριναί

* 'Ενίοτε δια λόγους στρατηγικούς, μοιλονότι έπίπρεπε τó έδαφος, ήλάττωνον τās διαστάσεις του στρατοπέδου (castra contrahere), δλερ έργον ήγετο εις πέρας συνήθως έντός 3-4 ώρῶν, αναλόγως των άπασχολουμένων προς τοϋτο άνδρῶν, εις οὗς κατεμειρετο ή ανάλογος έργασία (opere dimenso) όχρωσσεων και έδοποιήσεως.

(casae) ἦσαν συνήθως ξύλινοι καὶ ἠδύναντο νὰ περιλάβωσι περισσοτέρους ἀνδρας.

Πρὸς ἀποφυγὴν τῆς ὑπερβολικῆς θερμότητος κατεσκευάζον ἐνίοτε οἱ 49 ἀξιωματικοὶ σκιάδας ἐκ κλάδων, εἶδος *κρεββαίνας* (*trichilae* 96, 1).

Αἱ μεταστρατοπεδεύσεις (*castra promovere* ἢ *movere* 85, 2) ἔφραπε νὰ 50 γίνονται ἐν ἀπολύτῳ σιγῇ καὶ τάξει. Τὸ προχωρεῖν μετὰ τοῦ στρατοῦ πρὸς τὰ πρόσω τοῦ στρατοπέδου ἐλέγето *a castris progredi* (84, 2).

Όχυρωματικὰ ἔργα (*munitiones*, opus, 97, 2). Ταῦτα κατασκευαζόμενα 51 κυρίως ἐν αὐτῷ τῷ στρατοπέδῳ ἀλλὰ καὶ ἀλλαχοῦ (88, 5. 94, 4. 97, 2), συνίσταντο : 1) ἐκ χαρακωμάτων μετὰ σκολόπων ἢ ἄνευ σκολόπων, τὰ ὁποῖα περιέβαλλον αὐτὸ (*vallum* 95, 1. 5. 96, 3 πρβλ. *circumvallare*)· 2) ἐκ τάφρων (*fossae*, πλάτους κατ' ἀνάστατον ὄρον 5 μέτρ. καὶ βάθους 2,70 μέτρ.)· 3) ἐκ σωρῶν χώματος ἀλλὰ καὶ ἐξ ἄλλων ὕλων (*agger*)· 4) ἐξ ἐπάλξεων (*logica* καὶ 5) ἐκ φρουρίων (*castella*).

Τὰ φρούρια ἠδύναντο νὰ κατασκευασθῶσι καὶ ἐπὶ δεσποζόντων πλη- 52 σιοχώρων στρατηγικῶν σημείων (*propinqua castella* 88, 4. 99, 4).

Τόποι ὄχυροὶ, καταλαμβάνομενοι καὶ φυλαττόμενοι ὑπὸ στρατιωτικῶν 53 ἀποσπασμάτων, ἐλέγοντο *praesidia* (83, 3).

Φρουραί. Πρὸ ἐκάστης τῶν πυλῶν τοῦ στρατοπέδου ὑπῆρχεν ἀνάλογον 54 πρὸς τὰς περιστάσεις ἀπόσπασμα ἐκ πεζῶν ἢ καὶ ἐφίππων πρὸς φύλαξιν αὐτῶν. Ἡ θέσις αὐτῇ, ὡς καὶ οἱ φυλάττοντες, ἐκαλεῖτο *statio* (94, 5). Οἱ εἰς διάφορα δὲ μέρη εὐάριθμοι (3-4 ἄνδρες) σκοποὶ σώματος πεζικοῦ ἢ ναυτικοῦ ἐλέγοντο *custodes* ἢ *custodiae* (101, 2).

Έφοδοι. Ἐὰν πρὸ τῆς μάχης ὁ στρατὸς εὕρισκετο ἐν τῷ στρατοπέδῳ, 55 συνέβαινον τὰ ἐξῆς κατὰ σειρὰν γεγονότα. Ὁ στρατηγὸς ἦρεν ἐπὶ τῆς στρατηγικῆς σκηνῆς σημαίαν (*vexillum proponere*, ἰδὲ καὶ ἀρ. 28), ἵνα οἱ ἐντὸς 56 τοῦ στρατοπέδου εὕρισκόμενοι στρατιῶται δράμωσιν εἰς τὰ ὄπλα (*ad arma concurr*) εἰτα ἔδιδε διὰ τῆς σάλπιγγος τὸ σημεῖον πρὸς παράταξιν *signum dare* ἢ *signum tubā dare* 85, 4, 91, 2. 92, 5. 93, 1) ἢ πρὸς ἀνάκλησιν τῶν τυχῶν ἐκτὸς τοῦ στρατοπέδου ἀπασχολουμένον εἰς ἔργα ὀχυρωματικῆς, μετὰ ταῦτα δὲ ἐξῆγε τὸν στρατὸν (*exercitum* ἢ *copias ex castris* ἢ ἀπλῶς 57 *castris educere* 84, 2. 85, 5) καὶ παρέτασεν αὐτὸν (*aciem instruere* 84, 2. 85, 1. 88, 1. 97, 3)· τέλος δὲ ἔδιδε τὸ πρὸς μάχην σημεῖον διὰ τῆς σάλπιγγος (*dare signum* ἢ *dare signum proelii* ἢ *dare signum proelii committendi* 85, 4. 91, 2. 93, 1) ἢ καὶ διὰ τοῦ *vexillum*, ὅπερ ἀναπεταννύετο, ὡς ἐλέχθη, ἀνωθεν τῆς στρατηγικῆς σκηνῆς.

Πρὸ τῆς μάχης, εἴτε ἐντὸς τοῦ στρατοπέδου εἴτε καὶ ἐκτὸς αὐτοῦ, ἢ 58 καὶ κατ' αὐτὴν τὴν μάχην ὁ στρατηγὸς ἀνεπτέρωνε τὸ φρόνημα τῶν ἀνδρῶν διὰ προτρεπτικῶν λόγων (*praesidia confirmare* 94, 6. *milites* ἢ *exercitum cohortari* 85, 4. 90, 1. 94, 3. 97, 4). Ἐπικολούθει τροχάδην καὶ ἀλληλοδιαδό- 59 χως (89, 4. 94, 1) ἔφοδος (*procurrere* 93, 1. 6. *excursus* 92, 2. *concurr* 93, 1) καὶ ἅμα τῇ προσεγγίσει πρὸς τὸν ἐχθρὸν ἐν μέσῳ *λαῶν* (*clamor* 92, 5) ἐξεσφενδονίζοντο οἱ ὄσσοι, τὰ ἀκόντις *pila* ἢ *tela immittere* 92, 3. 93, 1. 2)

- και τέλος κατέφευγον εις τὰ ἀγγέμαχα ὄπλα (*gladium educere ἢ stringere ἢ destringere* 93, 1. *ad gladios redire* 93, 2 *gladiis ἢ gladio comminus rem gerere*).
- 60 Διὰ τῶν σαλπύγων ἐσημαίνεται ἡ προέλασις (*progressus*), ὁμοῦ δὲ μετὰ τῶν σαλπύγων, ὅτε τὰ ἀντιμέτωπα στρατεύματα ἦσαν πολὺ πλησίον, συνήχουν καὶ τὰ κέρατα· ἰδ. ἀρ. 29.
- 61 Ἡ γενικὴ ἐφοδος ὡς καὶ αἱ ἐπὶ μέρους μικρότεραι τοιαῦται (*excursus* 92, 2) ἐκαλοῦντο *impetus* (92, 2. 95, 3. 6).
- 62 Κατὰ τὸν χρόνον τῆς γενικῆς ἐφόδου κατελείποντο ἐν τῷ στρατοπέδῳ (84, 4) ἢ ἐν ἄλλοις ὄχυροις τόποις (*castella*) 88, 4. 99, 4) φρουραὶ (*praesidium* 94, 5. 95, 3. 99, 4).
- 63 **Πολεμικὰ συμβούλια.** Τὸ πολεμικὸν συμβούλιον (*consilium* 82, 5. 83, 3. 86, 1. 87, 7) συνεκροτεῖτο κατὰ πᾶσαν πιθανότητα ἐν ὑπαίθρῳ ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ ἀρχηγοῦ, εἰς ὃ ἐλάμβανον μέρος οἱ *legati, tribuni militum, centuriones primi ordinis*, ἀλλὰ καὶ οἱ λοιποὶ *centuriones* ἐν ἐξαιρετικαῖς περιστάσεσι. Τὸ πολεμικὸν συμβούλιον παρόντος τοῦ Καίσαρος ἐλαχίστην εἶχε πολεμικὴν σημασίαν καὶ συνεκαλεῖτο ὑπ' αὐτοῦ μόνον πρὸς ἐπιβολὴν ἐπιπλήξεως, πρὸς ἐμψύχωσιν ἢ πρὸς ἀνάπτυξιν στρατηγικοῦ σχεδίου (πρβλ. 86, 1, ἔνθα πρόκειται περὶ τοῦ Πομπηίου).
- 64 **Στόλος** (*classis*). Οὗτος περιελάμβανε πολεμικὰς ναῦς, αἵτινες διὰ τὸ μῆκος αὐτῶν (πρβλ. σχέσιν μῆκους πρὸς πλάτος 1:7 ἢ 1:8) ἐκαλοῦντο *naves longae* μακρὰὶ νῆες κατὰ τὸν τύπον τῆς ἐλληνικῆς τριήρους. Αἱ νῆες αὗται ἀναλόγως πρὸς τὸν ἀριθμὸν τῶν σειρῶν τῶν κωπῶν (*remi*) ἦσαν: 1) *birēmes* *διήρεις ἢ δίκροτοι*, ἐν αἷς καταλέγονται καὶ αἱ Λιβυρνίδες νῆες (*Liburnae*), ὡσαύτως δὲ καὶ αἱ *actuariae naves* (101, 6. 102, 5), οὗσαι κατὰ τὸ μῆκος μεταξὺ τῶν *naves longae* καὶ *naves onerariae*. Αἱ *naves actuariae* εἶχον μίαν σειρὰν κωπῶν, μεγάλην ταχύτητα καὶ ἦσαν ἀκάλυπτοι (*apertae*)· 2) *trirēmes*, *τριήρεις*, (101, 6)· 3) *quadrirēmes* *τετρήρεις*· καὶ 4) *quinquerēmes* *πεντήρεις* (100, 2. 101, 6).
- 65 Κατὰ τὸν τρόπον τῆς κατασκευῆς διεκρίνοντο αἱ νῆες: 1) εἰς *apertae* (αἵτινες ἦσαν ἐσκευασμένοι διὰ καταστροφῆς μόνον κατὰ τὸ ἐμπρόσθιον καὶ ὀπίσθιον μέρος πρὸς τοποθέτησιν οὐχὶ μόνον τῶν κωπῶν ἀλλὰ καὶ ὅπως οἱ *classarii* (ἰδ. ἀρ. 67) ἴστανται ἐπ' αὐτοῦ καὶ 2) εἰς *tectae* καὶ *constratae* (αἵτινες ἦσαν κατάφρακτοι, ἤτοι εἶχον κατάστροφον πρὸς προφύλαξιν τῶν ἔρετῶν 100, 2). Ἐπίσης ὑπῆρχον ἐν τῷ στόλῳ *φορηγίδες* νῆες ἢ *μεταγωγικαὶ* ἄνευ κωπῶν, δυνάμεναι νὰ περιλάβωσι 30 περίπου ἵππους καὶ 100 - 180 ἄνδρας (*naves onerariae* 100, 3. 101, 2. 4., πρβλ. καὶ *naves frumentariae* 96, 4), αἵτινες ἐναυπηγοῦντο πλατύτεραι καὶ βραχύτεραι (1:3 ἢ 1:4· ἰδὲ ἀρ. 64). Αἱ πρόσκοποι νῆες ὀνομάζοντο *speculatoria navigia*, τὰ δὲ διὰ τὴν ὑπερσίαν τῶν νεῶν ἀκᾶτια ἐκαλοῦντο *scaphae* (101, 6· ἰδὲ καὶ 100, 2) καὶ *naviculae parvulae* (λεμβίσκοι 104, 3). Οἱ κωπηλάται ἦσαν *δοῦλοι* καὶ οἱ ναῦται ἀνήκον εἰς τὸν ἐπικουρικὸν στρατὸν (*socii navales*).

Πλήρωμα. Τὸ πλήρωμα τῆς νεῶς ἀπετέλουν οἱ καλούμενοι ναυτικοὶ 67 στρατιῶται (classarii 102, 2 ἢ defensores ἢ καὶ propugnatores: πρβλ. τοὺς «ἐπιβάτας» τῶν ἀρχαίων), ἐκλεγόμενοι ἐκ τῶν milites legionarii. οἱ οὐκισταὶ ἢ προφρεῖς (gubernatores), οἱ ναῦται (nautae, *μοῦτσοι*) καὶ οἱ ἐρέται (remiges). Ἄπαν τὸ πλήρωμα ἦτο ὑπὸ τὰς ἀμέσους διαταγὰς τοῦ magister navis.

Διοίκισις. Οἱ διοικηταὶ τῶν νεῶν τοῦ στόλου ἦσαν ὑπὸ τὴν γενικὴν 68 ἀρχηγίαν τοῦ ναυάρχου (qui classi praeerat 101, 1), ὅστις ἔπρεπε νὰ ἔχη βαθμὸν legatus. Διοικητὴς νεῶς ἠδύνατο νὰ γίνῃ καὶ ὁ centurio, ὁ tribunus militum, ὁ legatus, ὁ quaestor καὶ ὁ praefectus, ἐὰν ὁ τελευταῖος οὗτος ἦτο ἐπὶ κεφαλῆς ἐπικουρικῶν στρατευμάτων, τὰ ὅποια μετεφέροντο χάριν στρατιωτικῆς ἐπιχειρήσεως.

Τὸ ἐξοπλίζειν ναῦν δι' ὄλων τῶν σκευῶν (armamenta τ. ἔ. rostrum 69 copulae, falces, ancora, funus, antemnae, vela κ. τ. τ.) ἐλέγγοτο naves instruere (100, 2) ἢ armare, τὸ δὲ ἀγκυροβολεῖν ancoram iacere (περὶ τοῦ in ancoris ἢ ad ancoram ἢ ad ancoras consistere 102, 4 ἰδ. Λεξιλ.). Τὸ ἀπαίρειν ἐδηλοῦτο διὰ τῆς φράσεως ancoras tollere ἢ naves solvere (101, 6. 102, 7), τὸ δὲ ἐπιβαίνειν τῶν νεῶν διὰ τοῦ naves conscendere (96, 4. 104, 3). Ἐπίσης τὸ ἀνελκύειν τὰς ναῦς εἰς τὴν ξηρὰν ἐλέγγοτο naves subducere ἢ naves in aridum subducere.

Σπουδαιότατον ἔργον κατὰ τὴν ναυμαχίαν ἦτο: α') ἡ συντριβὴ (*ἔσχαο*- 70 *βάλωμα*) τῶν κωπῶν τῆς ἐχθρικῆς νεῶς (remos transcurrentem detergere) β') ἡ δι' ἐλιγμῶν ἀποφυγὴ τῶν συγκρούσεων (eludere = eludendo vitare impetus): καὶ γ') ἡ καταβύθισις νεῶς (naves deprimere 101, 6).

Πολιτικαὶ τάξεις. Οἱ ῥωμαῖοι πολῖται διεκρίνοντο εἰς τρεῖς τάξεις: τὴν 71 συγκλητικὴν (ordo senatorius 97, 5), τὴν ἱππάδα (ordo equester) καὶ τὴν τῶν λοιπῶν, ἧτις τάξις (καταχρηστικῶς πολλακίς) καλεῖται plebs.

Ἄδιατελέσας ὑπατος ἐλέγγοτο consularis (82, 3. 102, 7). ὁ δὲ διατε- 72 λέσας στρατηγὸς ἐκαλεῖτο praetorius (82, 3).

Ἐκλογαὶ (comitia 82, 5). Κατὰ ταύτας ἐλάμβανε μέρος σύμπας ὁ ῥο- 73 μαϊκὸς λαὸς ἐν τῷ πεδίῳ τοῦ Ἄρεως (in campo Martio).

Οἱ ἐπιθυμοῦντες νὰ ὑποβάλωσιν ὑποψηφιότητα (petitio), ἄνευ κινδύνου ἀκρωσῆος τῆς ἐκλογῆς αὐτῶν, ἔπρεπε νὰ αἰτήσωσι τοῦτο αὐτοπροσώπως παρὰ τοῦ διοικήσαντος τὰς ἀρχαιεσίας ἄρχοντος 17 ἡμέρας πρὸ τῶν ἐκλογῶν, ὅστις κατέγραφε τὰ ὀνόματα τῶν ὑποψηφίων ἐν τινὶ καταλόγῳ καὶ μόνον τὰς εἰς τούτους διδομένας ψήφους ἔθεώρει ἐγκύριους (rationem eorum comitiis habere 82, 5) καὶ τούτων μόνον τὸ ἀποτέλεσμα διὰ τοῦ κήρυκος ἀνεφέρετο.

Ἡ ἐγκυρὸς ἐκλογικὴ δῆλωσις καθίστατο ἀδύνατος, ἐὰν ὁ ὑποψήφιος 74 ἀπεδήμει χάριν δημοσίας τινὸς ὑπηρεσίας (abesse 82, 5).

Δελτία. Προκειμένου περὶ λήψεως δικαστικῆς ἀποφάσεως ἐλαμβάνοντο 75 τρία δελτία (tabellae πινάκια 83, 3). Ταῦτα ξύλινα ὄντα ἐκ ξύλου πύξου (*πυξάρι*, *τοιμοίρι*) ἔφερον ἐγκεχαραγμένα εἴτε τὰ γράμματα A. ἢ L. (absolvo

= ἀφω, libero = ἀπολύω· ὅθεν τὰ δύο ταῦτα γράμματα ἐκαλοῦντο καὶ litterae salutare. σωτήρια γράμματα) εἴτε τὰ C. ἢ D. (condemno, damno = καταδικάζω· ὅθεν τὸ C. ἢ τὸ D. littera tristis ἐλέγετο). Ὁ μέλλον γὰρ ψηφίση, γυμνὸν ἔχων τὸν βραχίονα (aperto braccio), ἔρριπτε τὸ δελτίον εἰς τὴν ἐπὶ τούτῳ ὑδρίαν (sitella). Ἐπὶ ἀμφιβολίας ὁ ψηφίζων ἢ ἀπήλειφεν ἀμφοτέρω τὰ γράμματα ἢ ἐχρησιμοποιοῦσε τρίτον δελτίον, ἐφ' οὗ ἐφέροντο τὰ γράμματα N. L. (non liquet = δὲν εἶναι σαφές· ἦτοι ἀμφιβάλλω, δίδω λευκὴν ψηφον).

2. ΕΡΜΗΝΕΥΤΙΚΑΙ ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

ἽΟ Πομπήιος ἀφικόμενος εἰς Θεσσαλίαν ἐνοῦται μετὰ τοῦ 82
Σκιπίωνος.

- paucis post diebus]** μετ' ὀλίγας ἡμέρας. **in Thessaliam]** * ἽΟ 1
Καῖσαρ ἦδη τὴν 8 Αὐγούστου ἐστρατοπέδευσε παρὰ τὸν ποτ. ἽΕνιπέα
(νῦν Τσαορλίη) πλησίον τῆς Φαρσάλου. **ut velint]** νὰ θελήσωσι (νὰ
λάβωσι τὴν καλωσύνην). ἽΕν τούτῳ καὶ τῷ ἐπομένῳ κεφαλαίῳ ὡς καὶ ἐν
κεφ. 96 παριστᾶ ὁ Καῖσαρ τὴν ἀμετρον ἔπαρσιν τῶν ἀντιπάλων. **suis]**
(ἐνν. militibus). **Scipionis milites]** ἐπιμερισμὸς εἰς τὸ cunctum.
victoria] ὁ Καῖσαρ ἠττήθη παρὰ τὸ Δυροράχιον. **praedae]** ἀρ. 4 **
castra] ἀρ. 44. **honorem — classicum]** ἀρ. 30. **praetorium]**
ἀρ. 46 κ. 47.
- auctis - coniunctis]** κυρίως πρῶτον coniunctis καὶ ἔπειτα auctis. 2
omnium] σύναψον πρὸς τὸ opinio. **quicquid intercederet tem-**
poris] ὁ παρεμπύπτων, ὁ παρεμβαλλόμενος χρόνος.
- tardius-consideratus]** ὑπον. β' ὄρος συγκρ. necessario ἢ quam 3
necesse esset=τοῦ ἀναγκαίου. **unius diei]** ὑπον. ὑποκείμεν. id, ὅπερ
συγκεφαλαιοῦ τὴν προηγουμένην πρότασιν. **delectari]** ὁ Πομπήιος διὰ
τὴν ὑπεροψίαν ἀπεκαλεῖτο «*Αγαμέμνων καὶ βασιλεὺς βασιλέων*». **nu-**
mero]=loco=ἐν μοίρῳ, ἐν θέσει. **dicerent]** ἐξαρτᾶται ἐκ τοῦ adeo
ut ὥστε νὰ λέγωσι.
- in annos]** (ἐκ τῶν προτέρων καὶ) ἐπὶ ἔτη. **alii]** ἄλλοι (ἐκ τῶν λογο- 4
μαχοῦντων).
- in consilio]** ἐν τῷ (ἐν τῷ στρατοπέδῳ συγκροτηθέντι) συμβουλίῳ ἀρ. 5
63. **oporteretne]** ἀν ἔπρεπε. **absentis]** (καίπερ) ἀπόντος. **rationem**
haberi] ἀρ. 73. **necessarii]** οἱ φίλοι. **praestarent]** ἐξάρτησον ἐκ
τοῦ fidem implorarent διὰ τοῦ ὑπον. ut. **recepisset]** τὸ πλήρες θὰ
ἦτο = (ei) proficiscenti recepisset (in se). **reliqui]** κατ' ἀντίθεσιν

* Πάσας τὰς ἱστορικὰς καὶ γεωγραφικὰς λέξεις ἰδὲ εἰς Πίνακα ἱστο-
ρικῶν καὶ γεωγραφικῶν μετὰ τὰς Ἑρμηνευτικὰς Σημειώσεις.

** Τὰς παραπομπὰς ἀπὸ τοῦ ἀριθμοῦ 1 - 75 ἰδὲ εἰς σελ. 31 - 42.

πρὸς τὸ necessarii. Σύνταξις: controversia .. fuit... cum... necessarii... implorarent (ut)... praestaret quod... (cum) reliqui... recusarent... ne antecederet. **in labore-periculo**] = καίπερ ὁμοίων ὄντων τῶν μόχθων (κακουγιῶν)—τῶν κινδύνων. **unus-omnes**] ἀντίθεσις=εἷς ὁμόνοσ—πάντας.

- 83 Οἱ Πομπηϊανοὶ φιλονικοῦσι περὶ τῆς διανομῆς τῶν περιουσιῶν τῶν ὀπαδῶν τοῦ Καίσαρος.
- 1 **iam**] (ἤδη), πρὸς τούτοις, ἐπὶ πλέον. **sacerdotio**] πρόκειται περὶ τοῦ pontificatus maximus. Ὁ Καίσαρ διετέλει ἀπὸ τοῦ 63 π. Χ. ὁ μέγιστος τῶν ἱεροφαντῶν (pontifex maximus). **cotidianis contentionibus**] (ἀφαίρ. τῆς αἰτίας)=cum cotidie contenderent. **verborum**] περιορίσθησαν μόνον εἰς ἀντεγκλήσεις, ἄλλως θὰ ἔλεγε rerum ἀντι verborum.
- 2 **postulavit**] τοῦτο ἐγένετο ἵνα παρεμποδισθῇ ἢ ἐκ δευτέρου ἐκλογῇ αὐτοῦ ὡς ὑπάτου. **exercitus**] γεν. ἀντικειμενικῇ εἰς τὸ proditiōnis. **quod**] ἔνν. facinus (=proditiōnem). **diceret...**] = dicebat ἢ quod, ut dicebat, gestum esset.
- 3 **consilio**] ἀρ.63.**sibi**] ἑαυτῷ (τῷ Δομ.)· σύναφον τῷ placere.**confecto**] μτχ. ἀπόλυτος χρόν. **ternas tabellas**] ἀρ. 75. **dari-ferrent**] ἀλλαγῇ συντάξεως=dari-ferre. **ad iudicandum**] ἀπολύτως=πρὸς ψήφισιν, πρὸς ἀπόφασιν. **iis qui...essent...interfuissent**] =εἰς τοὺς ὄντας· καὶ λαβόντας μέρος. **sententiasque...ferrent**] καὶ (ἔπειτα, τοῦ πολέμου πλέον περατωθέντος) νά...**Romae**] =ἐν Ῥώμῃ. **inter praesidia**] ἐν τοῖς ὀχυροῖς μέρεσι τοῖς κατεχομένοις ὑπὸ φρουρᾶς τοῦ Πομπηϊανοῦ (ἐν τῇ δικαιοδοσίᾳ τοῦ Πομπ.) ἀρ. 53. **neque praestitissent**] = neque dedissent. Μετάφρ.: χωρὶς νά δώσωσιν ἐνεργὸν βοήθειαν.
- 4 **qui**] = (eorum) qui. **liberandos**] δηλοῖ τὸν σκοπὸν. **pecunia**] ἐνταῦθα προτείνει ὁ Δομίτιος ἀντὶ τῆς λευκῆς, οὕτως εἰπεῖν, ψήφου τῶ χρηματικὸν πρῶσιμον.
- 5 **postremo**] =denique, τέλος. **de praemiis pecuniae**] =de praemiis rei pecuniariae περὶ χρηματικῶν ἀμοιβῶν. **de persequendis inimicitiiis**] (γερονδιακῇ ἔλξις)=de persequendo inimicitias (ἀντι. inimicos). Σύνταξις: nec cogitabat quibus... possent (ἠδύναντο), sed quem ad modum deberent (ὄφειλον) uti victoria (ἀφ.). **superare**] ἀπολύτως=vincere. **uti**] ἀπαρμφ. τοῦ ἀποθετικοῦ ὄ. utor.

Ὁ Καῖσαρ, πρὸς ἐξιχνίασιν τῶν προδέσεων τοῦ Πομπηίου, 84
 παρατάσσει πολλάκις τοὺς στρατιώτας εἰς τάξιν μάχης.

praeparata] ἐτέθη ἡ πρόθεσις prae ἀντὶ τῆς cum (com —) διὰ τὸ 1
 ἐπόμενον cum τοῦ confirmatis militibus (militibus κυρίως = animis
 militum). Τὸ ἀντίθετον τοῦ confirmare εἶναι τὸ debilitare. **satis**
longo] = tam longo. Εἶχε παρέλθει περίπου μῆν. **satis perspec-**
tum habere] ἐντονώτερον τοῦ satis perspexisse. Τὸ satis ἐπιτεί-
 νει ἔτι μᾶλλον τὸ perspectum habere animum. Ἔπρεπε νὰ τεθῆ
 animos, διότι πρόκειται περὶ πολλῶν = τὰ πνεύματα, τὸ φρόνημα. **quo**
 — **videretur...**] = ut eo (δηλ. longo spatio) videretur sibi καθ' ὃ
 ἐνόμιζε... **temptandum**] ἐνν. esse. **haberet**] πλάγια ἐρώτ. **ad**] 2
 ἐξαριᾶται ἐκ τοῦ propositi καὶ voluntatis. Ἡ ad δηλοῖ τὸν σκοπὸν.
eduxit τὴν 6 Ἀβγ. ἰδ. ἀρ. 56. **instruxit**] ἀρ. 56. **primo**] = κατ' 2
 ἀρχάς· ἀντιτίθεται πρὸς τὸ continentibus. **suis locis**] = oportunitis
 locis εἰς μέρη προνομοῦχα. **pauloque a castris longius**] τὸ στρα-
 τόπεδον τοῦ Πομπηίου ἀπέιχε τοῦ στρατοπέδου τοῦ Καίσαρος 30 στα-
 δίους, ἤτοι 5 1/2 χλμ. **continentibus... diebus**] (sequentibus, conti-
 nuis d.) τ. ἔ. τὴν 7 καὶ 8 Ἀβγ. **ut progredereetur**] = ita instruxit ut
 progredereetur ἀρ. 50. **collibus**] (δοτ.). **Pompeianis**] δηλ. ἐννοοῦν-
 ται οἱ λόφοι, τοὺς ὁποίους ὁ Πομπ. ὀχυρώσας εἶχε καταλάβει. **aciem**] 3
 ἀρ. 34. **quae res**] = quod ὅπερ **confirmatiorem**] διότι ἐνόμιζεν ὁ
 στρατὸς τοῦ Καίσαρος ὅτι οἱ Πομπηϊανοὶ δὲν ἐτόλμων νὰ πολεμήσωσι.
superius] = pristinum. **ut**] σύναψον πρὸς τὸ iuberet. **multis parti-**
bus] multo = πολλῶ, κατὰ πολὺ ἰδ. ἀρ. 37. **esset**] ὑποκ. τὸ equi-
 tatus, ὅπερ ὑπονοεῖται ἐκ τοῦ προηγουμένου equitibus. Ἡ ὑποτακτικὴ
 δηλοῖ τὸ ὑποκειμενικὸν αἴτιον. **expeditos** ἀρ. 11. **antesignanis**] 3
 ἰδὲ σημ. ἀρ. 26. **in**] ὡς πρὸς· **mutatis**] ἀρ. 21. **proeliari**] = pugnare
 ἀρ. 21. **consuetudine**] ἀφαιρετ. τοῦ αἰτίου. **quoque eius gene-**
ris] ἀντὶ eius quoque generis. **his rebus**] = quibus... rebus διὰ
 τούτων δέ, οὕτω δέ. **mille**] οὖσ. χιλιάς. **etiam**] καί. **neque...** 4
terrerentur] καὶ νὰ μή... (= χωρὶς νά...). **namque**] = παραδείγμα-
 τος χάριν. **per eos dies**] κατὰ τὰς ἡμέρας αὐτάς. 5

Ὁ Καῖσαρ ὀπὸ σκοποῦ συχνάκις μεταστρατοπεδεύει. 85

in colle] ἐπὶ τινος λόφου τῶν διακλαδώσεων τοῦ ὄρους τοῦ νῦν καλο- 1
 μένου *Karatzā-Achmet* ἰδ. ἀρ. 44· **instruebat**] ἀρ. 44. **iniquis locis**]

- (δοτ.) = εἰς τόπους χαμηλοτέρους (διαφόρου ὑψομέτρου) ἐπομένως ὑπὸ δυσμενεῖς διὰ τὸν Καίσαρα τοπικὰς συνθήκας' *ιδ.* ἀρ. 50. **se]** ἐάντων.
- 2 **existimans]** τὴν παραμονὴν τῆς μάχης τῆς Φαρσάλου. **belli rationem]** = bellandi rationem τρόπον (σχέδιον) τοῦ μάχεσθαι (τῆς μάχης). **ut... moveret... esset]** ἐπεξήγησις τοῦ belli rationem. **moveret]** ἀρ. 50. **in itineribus]** ἐν διαρκεῖ πορείᾳ.
- 3 **haec spectans ut]** = eo consilio... ut. **movendis castris]** (γερονδ. ἔλξις) = movendo castra (πρβλ. 83,5) *ιδ.* ἀρ. 50. **in itinere]** ἢ πρόθ. in δηλοῖ τὸ αἴτιον.
- 4 **rebus]** μέτρων. **signo dato]** ἀρ. 55. **profectionis]** δηλ. πρὸς τὴν πόλιν Σκοτουῖσαν παρὰ τὸ χωρίον Σουπλί (μετονομασθὲν νῦν Ἑγία Τριάδα) *ιδ.* ἀρ. 29. **tabernaculis]** ἀρ. 48. **detensis]** πρὸς περαιτέρω πορείαν. **paulo ante]** πρὸ μικροῦ, ὀλίγον δηλ. πρὸ τῆς διαλύσεως τῶν σκηρῶν. **extra]** = praeter. **esse... progressam]** progredi = loco se movere. **non iniquo loco]** οὐχὶ ὑπὸ ἀνίσους ἔδαφικὰς συνθήκας. **dimicari]** (ἀπροσώπως) = νὰ γίνῃ μάχη.
- 5 **apud suos]** σύναφον πρὸς τὸ inquit' *ιδ.* ἀρ. 53. **agmen]** ἀρ. 41. **in portis]** = in ipsis prope portis ἀρ. 44 καὶ 45. **in praesentia]** τὸ γε νῦν. **nobis]** εἶναι τὸ λογικὸν ὑποκείμεν. τοῦ differendum καὶ cogitandum. **sicut]** ἰσοδυναμεῖ πρὸς τὸ quod (δηλ. proelium). **animo]** ἀφαιρ. Ἡδύνατο νὰ τεθῆ καὶ ἀφαιρ. πληθ. animis (*ιδ.* 84, 1). **ad dimicandum]**. Ἐντονώτερον τοῦ dimicare. **confestimque]**. Τὸ que συνδέει τὸ educit μετὰ τοῦ inquit. **expeditas]** δηλ. ἀφοῦ ἀπέβαλον τὰς sarcinas (*ιδ.* ἀρ. 11). **educit]** ἀρ. 56.
- 86 Ὁ Πομπήιος ἐνδάρρυνει τὸν στρατὸν πρὸς μάχην.
- 1 **ut]** καθ'ὼς. **suorum]** γεν. ὑποκειμ. εἰς τὸ hortatu (= hortantibus suis). **proelio]** (ἀφαιρ. ὄργαν.). **decertare]** ἐνν. cum hoste. **consilio]** ἀρ. 63. **dixerat]**. Ἡ σύνταξις: dixerat fore uti prius quam (πρὶν ἢ)... acies (πληθυντ.) concurrerent exercitus Caesaris pelleretur. **fore uti... pelleretur]**. Περιφρασις τοῦ ἀπαρεμφάτου τοῦ παθητικοῦ μέλλοντος. **cum essent... admirati]** = ἐπειδὴ τὸ εὔρον παρὰ ξενον (ἀλλόκοτον), παρεξενεύθησαν. **rationem]** = τὴν δικαιολογίαν. **consilii]** = τοῦ (πολεμικοῦ) σχεδίου. **accipite]** = ἀκούσαντες μάθετε. Τὸ ῥῆμα accipio δηλοῖ κατανοῶ ὅ,τι ἀκούω, ἀναγινώσκω ἢ βλέπω. Ἐνταῦθα ἰσοδυναμεῖ πρὸς τὸ cognoscere, discere. **quo... prodeatis]** quo (σύνδ. = ut eo) prodeatis ἵνα βαδίσητε.

- equitibus]** (δοτ.). **mihī]** σύναφον πρὸς τὸ confirmaverunt=polliciti sunt. **facturos]** ἔνν. se (ἢ sese) esse. **ut—aggred. et... pellerent]** Τὸ ut ἔξαφτ. ἐκ τοῦ persuasi. **cum propius sit accessum]**= ὅταν πλησιέστερον γίνονται, ὅταν πλησιάσωσι περισσότερον. **ab latere aperto]** ἀπὸ τῆς δεξιᾶς πλευρᾶς. Τὸ ἀριστερὸν τοῦ Καίσαρος ἐστηρίζετο ἐπὶ τοῦ Ἐνιπέως, ἀλλὰ τὸ δεξιὸν παρεμένεν ἀκάλυπτον, δηλ. οὔτε διὰ τοῦ Ἀπιδανοῦ (νῦν *Φερσαλίτικου*) προσησπίζετο οὔτε διὰ τῶν μακρῶν πρὸς νότον ὑψουμένων λόφων. **acie]** ὑποκείμε. τοῦ circumventa. **prius... quam. . iaceretur]** πρῖν... ἢ... βληθῆ. **telum]** = pilum. **in]** (ἐπὶ ἐχθρικήσ ἐννοίας) = ἐναντίον.
- legionum]** τῶν λεγεῶνων, διὰ τοὺς λεγεῶνας. **paene]** τὸ ἐπίρρ. κολλάζει τὴν ἔννοιαν τοῦ sine vulnere. **sine vulnere]**=sine vulneribus ἀναμωτί, ἀναιμακτί. **cum]** ἐπειδὴ (ἀφου). **equitatu]** ἀφαιρ. τοῦ κατὰ τι (*ἰδὲ κεφ.* 83,3: multis partibus).
- denuntiavit ut...]** ἔδωκε τὸ παράγγελμα νά. Τὸ ὅ. τοῦτο ἰσοδυναμεῖ μὲν πρὸς τὸ impero (=κελεύω), ἀλλ' εἶναι ἐπισημότερον τούτου. Ἡ σύνταξις denuntiavit ut essent... et ne... fallerent. **parati]** δηλ. ad dimicandum. **quoniam fieret]** ἐπειδὴ παρουσιάζετο, προσεφέρετο. **ut—cogitavissent]**=sicut—cog.=ὡς εἶχον σκεφθῆ *ἰδὲ κέφ.* 84,4: sicut... depoposcimus. **reliquorum]** γενική ὑποκειμενική εἰς τὸ orationem= τῶν λοιπῶν (οἷτινες δὲν παρευρίσκοντο ἐν τῷ συμβουλίῳ).
- Ἡ μάχη ἀποφασίζεται διὰ τῶν παροτρύνσεων τοῦ Λαβινοῦ. 87
- excepit]** (δηλ. oratione). **cum]** ἐν ᾧ. **consilium]**=τὸ (πολεμικὸν) σχέδιον. **hunc]** τόνδε, τοῦτον ἔδω. **qui...devicerit]**= ὁ νικήσας.
- Galliam Germaniamque]** τοῦτο ἐλέχθη μετὰ σοκίμου ὑπερβολῆς, καθότι ἅπασαν μὲν τὴν Γαλατίαν δὲν ἐνίκησε, τῆς δὲ Γερμανίας μόνον ἐλάχιστον μέρος ὑπέταξε. Τὸ que=καὶ *ἀπτήν*. Ἡ ἔννοια: Δὲν πρέπει νὰ φοβῆσθε, διότι ὁ στρατὸς αὐτὸς δὲν εἶναι ὁ νικήσας...
- omnibus interfui proeliis]** (δοτ.). Τοῦτο ἐλέχθη μετὰ σοκίμου ὑπερβολῆς, ὅπως οἱ λόγοι αὐτοῦ προσλάβωσι τὸ πρέπον κῆρος καὶ τὴν ἀνάλογον ἐπισημότητα. **illius]** τοῦ ἐνδόξου ἐκείνου (στρατοῦ).
- an non]** ἢ δέν. Ἐτέθη τὸ an non χωρὶς νὰ προηγήται ἐρώτησις. **ex iis, qui... remanserunt]** τοῦτο εἶναι συμπλήρωμα τοῦ esse... factas, ὅπερ ἀπρμφ. ἔξαφτᾶται ἐκ τοῦ audistis. **valetudinis]**=morbi. *ἀφ.* 24. **copiae... quas videtis]** τοῦτο δὲν εἶναι ἀληθές, διότι, ὡς γνωστόν,

ἐν Φαρσάλῳ ἐπολέμησαν σχεδὸν μόνον veterani τοῦ Καίσαρος. **horum annorum**] τῶν δύο τούτων τελευταίων ἐτῶν. **in citeriore Gallia**] Τοῦτο ἀληθεύει ἐν μέρει, καθότι ἐστρατολογήθησαν καὶ ἐξ ἄλλων μερῶν. **plerique**] ἔνν. milites harum copiarum. **ex coloniis**] τὰς ἀποικίας ταύτας (coloniae civium Romanorum) ὄκκιζεν αὐτὴ ἢ τῶν Ῥωμαίων πόλεις ἐξ ἰδίων πολιτῶν. **Transpadanis**] τ. ἔ. ἐκ τῶν πόλεων τῆς Gallia Transpadana. **ac tamen**] τὸ tamen ἀναφέρεται εἰς τὴν ἐν τῇ δευτερευούσῃ προτάσει ἐνυπάρχουσαν ἔννοιαν: καὶ εἶχεν ἀκόμη ἐπίλεκτον στρατόν, ἀλλ' ὁμως... **quod... roboris**] quantum... roboris. Εἶναι ὑποκείμε. τοῦ interiit. **se**] ὑποκ. τοῦ non reversurum.

5 **nisi**] εἰμή. **ut**] ἐξαρτᾶται ἐκ τοῦ hortatus est.

6 **hoc laudans**] τοῦτο ἐπαινῶν. **vero**] τῇ ἀληθείᾳ, ἀληθῶς. **nec vero — qui... dubitaret**] = καὶ οὐδεὶς ὑπῆρξε πράγματι — ὁ διστάζων.

7 **cum**] ἀφοῦ. **in consilio**] ἀρ. 63. **omnium**] πάντων τῶν παρόντων, γενικῶς. **praecipiebant**] ἔνεκα τῶν λόγων τοῦ Πομπηίου καὶ τοῦ Λαβηνοῦ. **quod... videbatur**] (ἔδόκει αὐτοῖς) = διότι ἐνόμιζον ὅτι δὲν ἦτο δυνατόν... **de re tanta**] περὶ τόσον σπουδαίας ὑποθέσεως. **imperatore**] ἀρ. 15.

88 Ἡ Πομπηϊανὴ παράταξις.

1 **castris**] (δοτ.) = ad castra ἀρ. 44. Ὁ Πομπήϊος δὲν εἶχε πολὺ ἀπομακρυνθῆ τοῦ στρατοπέδου του. **ad hunc modum**] = hoc modo. **instructam**] ἔνν. esse ἀρ. 56.

2 **cornu**] ἀρ. 39. **duae**] Ἡ Σύγκλητος ὑπὸ τὸ πρόσχημα ἀνανεώσεως τοῦ Παρθικοῦ πολέμου ἀφῆρσεν ἀπὸ τοῦ Καίσαρος δύο λεγεῶνας (κυρίως ἓνα, διότι ὁ ἕτερος εἶχε δοθῆ τῷ Καίσαρι ὑπὸ τοῦ Πομπηίου τῷ 55 π. Χ.), οὓς ὁμως αὕτη διετήρησεν ἐν τῇ Ἰταλίᾳ ὑπὸ τὴν σημαίαν τοῦ ἀντιπάλου του Πομπηίου. **ex**] ἔνεκα, ἐξ αἰτίας. **prima — tertia**] Ὁ πρῶτος λεγεῶν τοῦ Πομπηίου ἦτο ἐν τῷ στρατῷ τοῦ Καίσαρος ἡ legio VI καὶ ὁ τρίτος λεγεῶν ἡ legio XV. **in eo loco**] Ὁ Πομπήϊος εἶχεν ὑπὸ τὰς διαταγὰς αὐτοῦ τὸν Δομίτιον Ἀηνόβαρβον.

3 **mediam aciem**] ἀρ. 39. **legio — erant collocatae**] σύνταξις κατὰ σύνεσιν (ιδ. κατωτ). **traductas**] ἔνν. esse. **in dextro cornu**] ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ Λέντλου. **collocatae**] ὑποκείμε. = Ciliciensis legio et cohortes Hispanae (Ciliciensis legio coniuncta cum cohortibus). **has**] τὰς ἐν § 1 καὶ 2. **firmissimas**] (= fidelissimas, certissimas),

ὡς τὰς ἀρίστας (καθὸ ἐξ ἐπιλέκτων ἀποτελουμένων) ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὰς reliquas, αἵτινες συνέκειντο ἐκ νεοσυλλέκτων. **numeroque]** καὶ τὸν ἀριθμὸν, καὶ ἐν συνόλῳ. **cohortes]**. Ὁ Πομπήιος εἶχεν 9 λεγεῶνας καὶ ὁ Σκιπίων 2 (ιδ. 82,1), ἕνδεκα ἄρα ἐν συνόλῳ (110 κοόρτες). Ἐὰν ληφθῶσιν ὑπ' ὄψιν αἱ κοόρτες τοῦ Ἀντωνίου καὶ αἱ ἐλθοῦσαι ἱ (;) ὑπὸ τὸν Ἀφράνιον, συμποσοῦνται ἐν ὄλῳ εἰς 132. Ἐκ τούτων παρευρίσκοντο ἐν μὲν τῷ πεδίῳ τῆς μάχης 110, ἐν δὲ τῷ στρατοπέδῳ καὶ τοῖς μεμονωμένοις φρουρίοις 7, ἐν δὲ τῷ Λυρραχίῳ ὑπὸ τὸν Κάτωνα 15. Ἐπομένως ὁ ὅλος ἀριθμὸς τῶν στρατιωτῶν τοῦ Πομπηίου ἀνήρχετο εἰς 45,000 ἄνδρας. Ἐπὶ πλεόν δὲ πρέπει νὰ ὑπολογισθῶσι 2000 ἀνάκλητοι καὶ ἀριθμὸς τις τοξοτῶν, σφενδονητῶν καὶ ἄλλων ἐπικουρικῶν. **CX]**=centum et decem.

XLV]=quadraginta quinque. **evocatorum]** ἀρ.7. **beneficiariis]** 5
 ἀρ. 8. **superiorum exercituum]**=suorum superiorum exercituum. **totā acie]** ἀφαιρ. πρὸς δήλωσιν τοῦ τόπου. Διότι ἤθελε νὰ χρησιμεύσῃ ὡς παράδειγμα τῶν νεωτέρων στρατιωτῶν. **in castris]** ἀρ. 62.
castellis] ἀρ. 52. **praesidio]** (δοτ. τοῦ σκαποῦ) ἰδ. καὶ ἀρ. 62.
rivus quidam] ἰδ. 86,3. Ὁ Καῖσαρ οὔτε ἀναφέρει ὀνομαστικῶς τὸν 6
 τόπον τῆς μάχης οὔτε τὸν περὶ οὗ ὁ λόγος ποταμὸν. Πρόκειται ἐνταῦθα, κατὰ πᾶσαν πιθανότητα, περὶ τοῦ ποτ. Ἐνιπέως (σήμερον Ταυραλῆ) ἰδ. 82,1. **impeditis ripis]** (ἀφαιρ. τῆς ιδιότητος). Τὸ impeditus ἐνταῦθα ἰσοδυναμεῖ πρὸς τὸ difficilis, διότι τὸ ὕψος τῶν ὄχθων τοῦ ποταμοῦ τούτου δὲν ὑπερέβαινε τὰ 6 μέτρα. **cunctum]** (=coniunctum. ἰδ. 82, 1). Ἐν τούτοις ἱστορεῖται ὅτι εἶχε 500 ἢ 600 ἰππεῖς ἐπὶ τοῦ δεξιοῦ κέρατος ἀρ. 34. **sagittarios funditoresque]** ἀρ. 18.

Ἡ Καισαριανὴ παράταξις.

89

superius institutum] ἰδ. 48. 3. Ἐν Λυρραχίῳ ὁ X. λεγεὼν ἦτο 1
 παρατεταγμένος ἐν τῷ δεξιῷ ὡσαύτως κέρατι, ὁ δὲ IX. ἐν τῷ ἀριστερῷ ἀρ. 39. **legionem]** ἀρ. 5. **attenuata]** = numero militum diminuta = ἡλαττωμένος κατὰ τὸν ἀριθμὸν τῶν στρατιωτῶν (ιδ. 93, 5 : sex cohortium).

cohortes]. Ὁ στρατὸς τοῦ Καίσαρος, ὁ κατὰ τὴν μάχην παραταχθεὶς, 2
 συνέκειτο ἐξ 8 λεγεῶνων (80 κοόρτων, ἐκάστης τούτων ἀριθμοῦσης 275 περίπου ἄνδρας), ἦτοι ἐξ 22,000 ἀνδρῶν, μὴ συνυπολογιζομένων τῶν ἐπικουρικῶν. **in acie]** ἐν τῇ παρατάξει. **constitutas habebat]**

- ὄχι constituerat. Ἡ περίφρασις αὕτη δηλοῖ τὴν διάρκειαν· ἀρ. 35. **quae summa**] = quorum summa (ἔλξις τῆς ἀναφορ. ἀντωνυμίας πρὸς τὴν ἐπομένην λέξιν). **XXII**] = viginti duorum. **presidio**] ἰδ. 88, 5.
- 3 **cornu**] (πτώσεως δοτικῆς = cornui) ἰδ. 96, 2 : exercitu. **acie**] = in acie' ἀρ. 39. **praeposuerat**] = praefecerat. **contra Pompeium**] Ἐν τῷ δεξιῷ κέρατι μετὰ τοῦ δοδεκαμασμένου κατὰ τοὺς γαλατικούς πολέμους X. λεγεῶνος.
- 4 **simul**] σύναφον πρὸς τὸ detraxit. **demonstravimus**] ἰδ. 86, 3 : persuasi... **circumveniretur**] ἀρ. 34. **tertia acie**] ἀρ. 32. **singulas cohortes**] ἐν ὄλῳ ἕξ (ἰδ. 93, 5) ἰδ. ἀρ. 52. **detraxit**] ἀρ. 36. **quartam**] ἐνν. aciem ἀρ. 36. Ταύτην ἔταξεν ὄπισθεν τοῦ X. λεγεῶνος, ὅστις εἶχεν ἀπέναντι τὸ ἱπικὸν τοῦ Πομπηίου. **instituit**] = effecit ἐσχημάτισε. **equitatu**] τῷ (ἐχθρικῷ) ἱπικῷ· ἀρ. 37. **quid fieri vellet ostendit**] (προκμ.) = ostendit (= edocuit) ei (= acie) ἢ iis (= cohortibus) quid... = ἔδωκε τὴν δέουσαν διαταγὴν (καθώρισε τὰς δεούσας ὁδηγίας). Ἡ διαταγὴ αὕτη ἦτο νὰ μὴ ῥίπτωσι τοὺς ὕσσους ἀπὸ μακρὰν ἀλλά, ἀφοῦ πλησιάσωσι, νὰ βάλλωσι τὸν ἐχθρὸν εἰς τὸ πρόσωπον καὶ οὐχὶ εἰς τοὺς μηροὺς καὶ τὰς κνήμας (Πλουτ. β. Καῖσαρ. 45, β. Πομπ. 69). **monuitque**] = καὶ σὺν τῇ ὑπομνήσει ὅτι... **constare in**] = consistere κεῖσθαι, ἔξαργᾶσθαι ἐκ...
- 5 **tertia acie**] κυρίως καὶ εἰδικῶς διέταξε τὴν τρίτην γραμμὴν· ἰδ. ἀρ. 36. **totique**]. Τὸ que = καὶ γενικῶς (ἀνεκοίνωσε). **suo**] (Caesaris). **concurreret** ἀρ. 59' (ἰδ. 86, 1). **se**] σύναφον πρὸς τὸ daturum (esse). **id fieri**] = concurrere. **vexillo**] ἀρ. 28, 29 κ. 57. Ἐνταῦθα ἐννοεῖται ὅτι ὁ Καῖσαρ εἶχε πλησίον αὐτοῦ vexillum.
- 90 Ὁ Καῖσαρ ἐνθαρρύνων τοὺς στρατιώτας διατάσσει τὴν ἔναρξιν τῆς μάχης.
- 1 **cum**] σύνδ. χρόν. **militari more**] ἀρ. 58. **in**] = erga πρὸς. **perpetui temporis**] = omnium temporum. **officia**] = (ὑπουργίας), ἐνδείξεις εὐνοίας, εὐμενείας. **imprimis**] ἐν πρώτοις. **se**] ὑποκείμενον τοῦ ἀπαρεμφ. posse καὶ uti, ὅπερ τελευταῖον ἔξαργᾶται ἐκ τοῦ posse. **militibus**] (ἀφαιρ.). Ἀντικείμενον τοῦ ἀπαρεμφ. uti. **testibus** (ἀφαιρ.) κατηγορ. **petisset**] εἶχεν ἐπιζητήσει. **de mittendis legatis** (γερονδιακῆ ἔλξις) = de mittendo legatos ἰδ. 83, 3 : de persequendis. Οὗτοι θὰ ἐπέμποντο πρὸς τὸν Πομπηίον· ἰδ. ἀρ. 15.

se] ὑποκ. τοῦ voluisse, ἐξ οὗ ἐξαρτᾶται τὸ abūti καὶ τὸ privare. 2
exposcentibus] (ἐνν. signum) μετχ. αἰτιολ. τιθεμένη ἀπολύτως. 3
 Σημ. ἀρ. 29. **ardentibus]** μετχ. ἀπόλ. αἰτιολ. **studio]** (=cupidi-
 tate) ἀφαιρ. ὄργαν. δηλοῦσα τὴν αἰτίαν. **pugnae]** (=pugnandi) γεν.
 ἀντικειμενική. **tuba]** ἀφαιρ. τοῦ ὄργάνου. **signum dedit]** ἀρ. 29.
 καὶ Σημ. ἀρ. 29. Τὴν 9 Αὐγ. τοῦ 48 π. X.

Τὸ παράδειγμα τοῦ Κραστίνου ἐξυψοῖ τὸ ἥδικόν τῶν στρα- 91
 τιωτῶν τοῦ Καίσαρος.

evocatus] ἀρ. 7. **primum pilum duxerat]**=primi pili centurio 1
 (ἢ primipīlus) fuerat ἀρ. 12. **singulari virtute]** (ἀφαιρ. τῆς
 ἰδιότη.) μεταφράζεται διὰ γενικῆς.
signo] Σημ. ἀρ. 29 καὶ ἀρ. 55. **sequimini... et date]** (προστακτ.). **ma-** 2
nipulares] (οὐσ.) ἀρ. 5 καὶ Σημ. ἀρ. 5. **imperatorii]** ἀρ. 15. **con-**
stituistis] ἐνν. dare. **unum... hoc]** μία... αὐτῆ, μόνον... αὐτῆ. **ille...**
nos] μετ' ἐμφάσεως καὶ ἀντιδιαστολῆς. **ille]** (Caesar) ἐνν. recuperabit.
nostram libertatem] τὴν ἡμετέραν ἐλευθερίαν (τ.ἔ. ἀπαλλαγὴν ἀπὸ
 τῆς στρατιωτικῆς ὑποχρέωσης μετὰ τὴν ἐπιτυχῆ λῆξιν τῆς στρατείας).
faciam... ut]=efficiam (ἢ impetrabo) ut. **cum dixisset]**=ἀφοῦ εἶ- 3
 πεν, εἰπών. **primus]** (μεταξὺ τῶν πρώτων) πρώτος. **electi... volunta-**
rii] Ἐπιθετικοὶ προσδιορισμοὶ τοῦ ἐν τῷ μέσῳ αὐτῶν κειμένου οὐσια-
 στικοῦ. Ἐλέγοντο electi ἅτε ἀνήγοντες εἰς τοὺς evocati καὶ σχηματί-
 ζοντες μίαν voluntaria centuria ἰδ. ἀρ. 7. **CXX]**=centum viginti.

Ἅ Πομπήιος διατάσσει ἐπίθεσιν. 92

inter duas acies]=ἐν τῷ μεταχιμίῳ ἀρ. 31. **spatii]** ἀρ. 33. **satis]** 1
 ἱκανόν (οὔτε πολὺ οὔτε ὀλίγον). **concursum]** ἀρ. 59. **utriusque]** δηλ.
 τοῦ Καίσαρος καὶ τοῦ Πομπηίου. **exercitus]** (πτώσεως ἐνικῆς γενικῆς).
ut exciperent neve... se loco moverent] (ἐξαφτ. ἐκ τοῦ praedi- 2
 xerat)=να ἀναμείνωσιν (ἐν στάσει ἀμύνης) καὶ νὰ μὴ (=χωρὶς νὰ) με-
 τακινήθωσι. Τὸ neve... moverent παρέχει ἀνάπτυξιν τοῦ exciperent.
impetum] ἀρ. 61. **distrahi]**=distendi (ὃ ἰδὲ κατωτέρω). **paterentur]**
 Τὸ ῥ. ἐξαρτᾶται ἐκ τοῦ ut, ὡς β' μέλος, ἐπακολουθεῖ δὲ ὡς τρίτον μέ-
 λος τὸ atque adorirentur. Τὰ ἀπὸ τοῦ idque admonitu μέγρο τοῦ
 distenderetur (=distraheretur ἰδ. ἀνωτέρω) λεγόμενα εἶναι ὡς πα-
 ρένθετα. **admonitu]**=hortātu. **excursus visque]**=ἡ σφοδρὰ σύγ-

- κρουσις, ἡ ὀξύτης τῆς συγκρούσεως' ἀρ. 38. **militum**] ἔνν. Caesaris. **in suis ordinibus**] = ἔνν πυκνῆ τάξει' ἀρ. 38. **dispositi**] δηλ. οἱ τοῦ Πομπηίου. **dispersos**] (= distractos ἢ aciem distentam) δηλ. τοὺς στρατιώτας τοῦ Καίσαρος ἔνν διεσπασμένη τάξει. **adorirentur**] ἔνν. eos (δηλ. adversarios).
- 3 **levius... quam si...**] = ἔλαφρότερον (μετ' ὀλιγωτέρας φορᾶς καὶ ἐπομένως μετὰ μικροτέρας ζημίας) ἢ εἰάν... **casura**] ἔνν. esse. **pila**] ὑποκ. τοῦ casura' ἀρ. 10. **retentis**] μτχ. ὑποθ. = εἰάν διετηροῦντο. **immissis telis**] (δοτ.) = εἰς τὰς πρώτας ἐξακοντίσεις τῶν ὑσῶν' ἀρ. 59. **tela**] = pila' ἀρ. 59. **fore ut exanimarentur et conficerentur**] ἰδ. 86, 1. **duplicato cursu**]. Διότι οὕτω εἶχον νὰ διατρέξωσι μόνοι ὅλην τὴν ἀπόστασιν τοῦ ἔνν τῷ μεταξὺ διαστήματος (τοῦ μεταχιμίου). **lassitudine**] ἰδ. 90, 3: studio.
- 4 **quidem**] = «γε». **factum**] ἔνν. esse. **nulla ratione**] (sine prudentiā, inconsulte) ἀπεριοσκέτως, ἄνευ ὀρθοῦ ὑπολογισμοῦ (χωρὶς δηλ. νὰ λάβῃ ὑπ' ὄψιν τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν). **incitatio atque alacritas**] = «ἐνθουσιασμὸς καὶ φορᾶ», ἐνθουσιασμὸς καὶ ὄρμη (προθυμία). **naturaliter**] = naturā φύσει. **naturaliter innata**]. Τὸ naturaliter κατὰ πλεονασμόν.
- 5 **studio pugnae** ἰδ. 90, 3. **imperatores**] ἀρ. 15. **imperatores debent**] = ἴδιον τῶν imperatorum εἶναι. **frustra**] ἰδ. 87, 7. **ut**] ἴνα δηλ. **signa**] (ὄνομαστ.)' ἀρ. 29 καὶ Σημ. **clamorem**] ἀρ. 59. **rebus**] ἀφαιρ. ὄργαν. **incitari**] = inflammari (πρβλ. § 4: incitatio). **existimaverunt**] ὦς ὑποκείμε. θὰ ὑπονοηθῆ ἢ λ. antiqui ἐκ τοῦ προηγουμένου antiquitus.
- 93 Ἡ σύγκρουσις ἄρχεται μετὰ μεγάλης ἐντάσεως.
- 1 **signo**] Σημ. ἀρ. 29 κ. ἀρ. 55. **cum**] σύνδ. χρόν. ὅτε. **infestis pilis**] ἀρ. 27. **procucurrissent-concurri**] ἀρ. 59. **usu periti**] (= usu docti) ἐκ πείρας διδαχθέντες, ἐμπειρότατοι. **pugnis**] (ἀφαιρ.). **sponte**] χωρὶς δηλ. νὰ ἀναμείνωσι τὴν διαταγὴν τοῦ Καίσαρος. **cursum**] ἔνν. suum' ἰδ. ἀρ. 52. **ne**] σύναφον πρὸς τὸ appropinquarent. **consumptis**] ἰδ. 92, 3: exanimarentur. **strinxerunt**] (συνθηδέστρον λέγεται destrinxerunt) ἀρ. 59.
- 2 **vero**] Ἐχει ἐνταῦθα βεβαιωτικὴν καὶ οὐχὶ ἀντιθετικὴν σημασίαν. **neque defuerunt**] = ἔκαμαν τὸ χρέος των. **tela**] = pila' ἀρ. 59, β'. **ordines**] ἰδ. 92, 2 καὶ ἀρ. 38. **exceperunt**] ἔνν. obtecti armis (=scutis)

- προφυλαττόμενοι διὰ τῶν ἀσπίδων. **redierunt**] ἀρ. 59. **equites**] ἀρ. 20. **cornu**] ἀρ. 39. **universi**] ἀπαξάπαντες, ὁμοθυμαδόν. Οὗτοι 3
 ἦσαν ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ Λαβιηνοῦ. **procurrerunt**] ἀρ. 34 κ.
 59. **sagittariorum**] ἀρ. 18 καὶ 21. **se profudit**] διεξεχύθη.
quorum] δηλ. ἱππέων καὶ τοξοτῶν. **paulatim**] κατὰ μικρόν, οὕτως 4
 ὥστε νὰ δυνηθῆ νὰ ἐπιπέση ἡ τετάρτη γραμμὴ ἢ ὄπισθεν τοῦ ἱππικοῦ
 τεταγμένη· ἰδ. 89, 4. **loco**] (ἀφαιρ.). Ἡ λέξις αὕτη ἀνήκει εἰς τὸ πο-
 tus. **hoc**] (=eo) ἀφαιρ. τοῦ αἰτίου. **se turmatim explicare**] ἀρ.
 20. **a latere aperto**] ἐκ δεξιῶν· ἰδ. 86, 3. **circumire**] ἀρ. 37.
quartae] ἰδ. 89, 4. **aciei**] (δοτ.). **sex cohortium**] (γεν. τῆς ἰδιό- 5
 τητος). Φαίνεται ὅτι ὁ Καῖσαρ δὲν ἠθέλησε νὰ ἀποσπᾷσῃ ἄνδρας ἐκ τοῦ
 IX. καὶ VIII. λεγεῶνος, δι' οὓς λόγους ἀναφέρει ἐν 89, 1. **signum**] ἀρ.
 29. **illi**] = milites cohortium. **procurrerunt**] ἀρ. 59. **infestis** 6
signis] ἀρ. 27. **conversi**] τραπέντες εἰς (φυγὴν). **loco**] ἐκ τοῦ πεδίου
 τῆς μάχης. **incitati fuga**] = incitati cursū διὰ κατεσπευσμένης πορείας
 (φυγῆς). **montes altissimos**]. Τὸ ὕψος τοῦ ὄρους Καρατζᾶ Ἀχμετ
 εἶναι περίπου 338 μ. (ἰδ. 95, 5). Ἄλλοι ἄλλα ὑψώματα νοοῦσι.
funditoresque] ἰδ. 18 κ. 21. **inermes**] (ἐπακολούθημα τοῦ destituti) 7
 = μὴ ἔχοντες πλέον ὅπλα ἐπιθετικὰ ἀλλ' οὔτε καὶ ἀμυντικὰ (διότι εἶ-
 χον ἀφεθῆ ἕ τὰ κράα τοῦ λουιτροῦ = destituti). **sine praesidio**] (ὡς
 ἐπιθ. προσδιορ.) = «ὄντες» ἄνευ δυνατότητος προστασίας καὶ στηρίγμα-
 τος. Τοῦτο ἦτο ἐπακολούθημα τοῦ inermes καὶ τοῦ destituti.
eodem impetu] = eodem cursū, χωρὶς δηλ. νὰ σταματήσωσι. **cohor-** 8
tes] Αἱ 6 τῆς δ' γραμμῆς (ἰδὲ § 5). **cornu**] (τοῦ Πομπηίου) ἀρ. 39.
in acie] ἐν τῇ παρατάξει. **eosque**] δηλ. Πομπειῖανος.
- Ἵ Ο Πομπήιος μετὰ τὴν ὀπισθοχώρησιν καὶ διασπορὰν τοῦ 94
 ἱππικοῦ ὑποχωρεῖ εἰς τὸ στρατόπεδον.
- eodem tempore**] τῆς κυκλώσεως δηλ. τοῦ πεζικοῦ. **tertiam**] ἀρ. 32. 1
 Πότε καὶ πῶς διετάχθη νὰ προελάσῃ ἡ δευτέρα γραμμὴ δὲν μνημονεύ-
 εται **quieta**] ἰδ. 89, 4. **loco**] ἀφαιρ. **tenuerat**] ἀντίθ. moverat.
procurrere]. Δὲν ἦτο δυνατόν νὰ ἐπέλθῃ σύγχυσις, διότι κατελεί-
 πετο μεταξὺ τῶν γραμμῶν ἀνάλογον διάστημα· ἀρ. 32 καὶ 59.
recentes atque integri] μὴ λαβόντες μέρος καὶ (ἐπομένως) ἄθικτοι 2
 (ἀκέραιοι), ἄνευ δηλ. τραυμάτων. **defessis**] (δοτ.) δηλ. τὴν πρώτην (καὶ
 τὴν δευτέραν) γραμμὴν. **alii**] αἱ 6 κούρταις τῆς δ' γραμμῆς (ἰδ. 93, 5 κ.

- 89, 1]. **sustinere**] ἀπολύτως ἄνευ τῆς λέξεως *impetum* = ἀντέχω, βα-
 3 **stō. neque fefellit... quin**] (ἀπροσώπως) = καὶ δὲν ἔλαθεν (καὶ δὲν
 ἠπατήθη) ὅτι..., καὶ δὲν ἔμεινεν αὐτῷ οὐδεμία ἀμφιβολία ὅτι... Ἐτέθη
 τὸ *quin*, διότι ἡ κυρία πρότασις εἶναι ἀρνητική. **vero**] τῇ ἀληθείᾳ.
essent] ὑποτακτ. καθ' ἔλξιν πρὸς τὸ *oriretur. initium oriretur*]
 (συνηθέστ. *oreretur*) πλεονασμός. **in cohortandis militibus**]
 (γερονδιακῆ ἔλξις) = *in cohortando milites* ἰδ. καὶ ἀρ. 58. **ut...
 pronuntiaverat**] ἰδ. 89, 4: *ut* = *sicut*.
- 4 **his**] = *cohortibus. isdem*] ἀφαιρ. (ἐκ συναίρ. τοῦ *iisdem*). **a sinistra
 parte**] ὡς πρὸς τὴν παράταξιν δηλαδὴ τοῦ Πομπηίου. **initium fugae**]
 (γεν) = *initium fugandi. factum*] δηλ. *Pompeianis*. Τὸ δὲ *factum*
 ἰσοδυναμεῖ πρὸς τὸ *effectum* (= *effectum est, ut fugerent Pompeiani*).
- 5 **pulsum — perterritam**] ἔνν. *esse. atque*] καὶ ἔνεκα τούτου. **par-
 tem**] δηλ. *exercitūs* (τοὺς ἰππεῖς δηλονότι). **cui**] δηλ. *parti*. Ἐτέθη
 δοτ. (ἀντὶ ἀφαιρ.), διότι τὸ *cui* ἀναφέρεται πράγματι εἰς πρόσωπα.
vidit — animadvertit] πλεονασμός. **aliis**] συμπλ. *partibus exerci-
 tūs. diffisus] μετοχ. πρkm. μετὰ σημασίας ἔνεστ. = *δυσπιστῶν, οὐδὲν
 (γενναῖον) ἀναμένων. acie*] = *proelio, pugna* ἰδ. ἀρ. 34. **centurio-
 nibus**] ἀρ. 12. **in statione**] ἀρ. 54. **praetoriam**] ἀρ. 45. **castra**]
 κοινὸν ἀντικείμεν. τῶν ὁ. *tuemini καὶ defendite. si quid durius ac-
 ciderit*] (εὐφημισμός) = ἐν περιπτώσει μεζονος κινδύνου. **durius**] θὰ
 ἐννοηθῆ τὸ *solito* (= τοῦ συνήθους) ὡς β' ὅρος τῆς συγκρίσεως. **reli-
 quas portas**] ἀρ. 44. **circumeo**] ἐνεστὼς ἀντὶ μέλλοντος, πρὸς ζωη-
 ροτέραν δῆλωσιν τῆς ἀμέσου ἐκτελέσεως. **praesidia**] τὰς κοόρτες (ἰδ.
 6 88, 5 καὶ ἀρ. 53 καὶ 62). **cum dixisset**] εἰπὼν ἰδ. 91, 3. **praeto-
 rium «ἐπὶ τὴν σκηνήν»**] ἀρ. 46. **summae rei diffidens**] (ὄνομαστ.
summa res) = μὴ ἐλπίζων ὅτι τὸ πρᾶγμα, ὅπερ ἤδη εὐρίσκειτο ἐν κρισί-
 μῳ σταδίῳ, θὰ ἐλάμβανε καλὴν τροπὴν, (δυσπιστῶν εἰς τὴν αἰσίαν ἔκ-
 βασιν). **eventum**] = *exitum* τὴν ἔκβασιν, «τὸ μέλλον». **expectans**]
 = (ἀνυπομόνως) ἀναμένων, «καταδοκῶν».*
- 95 Ὁ Καῖσαρ κυριεῖει τὸ στρατόπεδον τοῦ Πομπηίου.
- 1 **ex fuga**] μετὰ τὴν φυγὴν. **vallum**] ἀρ. 51. **spatium**] ἔνν. *tempo-
 ris* (τὸ *spatium* εἶναι ἀντικείμενον τοῦ *dare*, ὅπερ πάλιν εἶναι ὑποκεί-
 μενον τοῦ *oportere*) διάστημα χρόνον, ἀνάπαυσιν, ἀναπνοήν. **benefi-
 cio**] (ἀφαιρ.). Εἶναι ἀντικείμενον τοῦ *uteretur*.

etsi magno aestu] (δηλ. solis)=καίπερ μεγάλου καύσωνος (ὄντος). 2
 ἦτο ἡ 9 Ἀβγούστου (κατὰ τὸ προϋουλιανὸν ἡμερολόγιον) τοῦ ἔτους
 48 π. Χ. Ἐν τῇ λατινικῇ γλώσσῃ δὲν τίθεται ἡ ἐλλείπουσα μετοχή τοῦ
 sum. **ad meridiem**] = usque ad meridiem. Ἡ μάχη ἤρχισεν ἀπὸ
 τῆς ἀνατολῆς τοῦ ἡλίου. **res**] = pugna. **erat perducta**] (=extensa)
 εἶχε παραταθῆ, εἶχε διαρκέσει. **imperio**] (δοτ.).

erant relictæ] ἰδὲ 84, 4 καὶ ἀρ. 62. **industriæ**] = cum industriâ. 3
barbarisque] = et aliis ἢ reliquis barbaris καὶ ἄλλων βαρβάρων
 (διότι οἱ Θερᾶκες ἦσαν καὶ αὐτοὶ barbara auxilia).

qui... milites] οἱ στρατιῶται, οἵτινες... **ex acie**] = ex pugnâ, ex 4
 proelio. **animo perterriti et lassitudine confecti**] = ἐν ἡθικῇ
 καταπτώσει καὶ σωματικῇ ἐξαντλήσει. **lassitudine**] ἰδὲ 92, 3. **missis**]
 (=abictis)=ἀπορρίψαντες. **plerique**] (δηλ. eorum qui ex acie re-
 fugerant)=οἱ πλείστοι, ὡς ἐπὶ τὸ πλείστον (=plerumque). **armis**]
 ἀρ. 9. **signisque militaribus**] ἀρ. 25 καὶ 26. **de reliqua fuga**]
 (ἰδὲ § 1 : ex fuga)=περὶ ἐξακολουθήσεως τῆς φυγῆς.

in vallo] (ἰδ. § 1). **locum**] = vallum. **usi**] Ἡ σύνταξις : omnes usi 5
 centurionibus tribunisque militum (ἀντικείμενα τοῦ usi) ἀρ. 12
 καὶ 13. **ducibus**] κατηγορ.= ὡς ἀρχηγούς (ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τῶν...),
montes] ἰδ. 93, 6. **pertinebant**] ἐξετείνοντο, ἦσαν γειτονικά.

Πολυτέλεια τοῦ Πομπηιανοῦ στρατοπέδου. Φυγὴ τοῦ Πομπηίου. 96

castris] ἀρ. 44. **licuit**] = potuit ἠδυνήθη τις (=ἦτο δυνατόν). **trichi-** 1
las] ἀρ. 49. **magnum**] μέγαν ἀριθμόν. **argenti pondus**] βαρυτίμων

ἀργυρῶν (ἐπιτραπέζιων σκευῶν). **expositum**]. Ὡσεὶ ἐπρόκειτο περὶ ἐκ-
 θέσεως τοιοῦτων σκευῶν ἐν ταῖς οἰκίαις τῶν πλουσίων εἰς ἡμέρας ἑορτῆς
 καὶ ὑποδοχῆς. Τοῦτο φανερώνει πόσον οἱ Πομπηιανοὶ ἠλπιζον εἰς τὴν
 νίκην (ἰδ. 82, 1). **recentibus caespitibus**] (ἀφαιρ.) διὰ νεοδρεποῦς
 χλόης, «στρωμαῖς ἀνθηαῖς», μὲ πρασινάδα. **tabernacula** ἀρ. 48.

etiam] μάλιστα. **non nullorum**] ἐνν. aliorum. **protecta**] πρὸς
 ἀποφυγὴν τοῦ ἡλιακοῦ καύσωνος. **edera**] (ἀφαιρ.). **quæ...designa-**
rent] (ἀναφορ. συμπρασματ. πρότ. ἀπαιτοῦσα ὑποτακτ.)=δηλωτικὰ
 τῆς... **ut**] = talia ut ἢ ita ut. **existimari**] (ἀπροσώπως)=intellegi.
nihil] αἰτιατ. ἐπιρρηματικῇ. **nihil de eventu timuisse**] = non ti-
 muisse eventum. **qui...conquirerent**] (ἀναφορικῇ αἰτιολογικῇ πρό-
 ταις ἀπαιτοῦσα ὑποτακτ.) = διότι (ἀφοῦ) οὕτω ἐπεδίωκον. Τὸ con-

- quirere ἐνταῦθα=requirere.— **non necessarias**] μὴ ἀναγκαίου-
σας, ὑπερβολικῶς.
- 2 **hi...**] αὐτοί... (οἱ ἐν τῷ στρατοπέδῳ τοῦ Πομπηίου). **miserrimo ac patientissimo**] (δοτ.). Ταῦτα λέγων ὁ Κικίλιος θὰ εἶχεν ἴσως ὑπ' ὄψιν τὰ πρόσφατα παρὰ τὸ Δυρράχιον ἀτυχή γεγονότα. **exercitui obiciebant**]. Ἡρέσκοντο οἱ Πομπηϊανοὶ νὰ ἐπιρρίπτωσι μομφὴν διὰ...-**cui defuissent**] (ἀναφορικὴ ἐναντιωματικὴ πρότασις ἀπατοῦσα ὑποτακτικὴν)=cum ei defuissent, ἐνῶ ἀπ' αὐτοῦ εἶχον λείψει... **semper**]. Εἶναι ὑπερβολή· ὅθεν ἐνταῦθα τὸ semper λαμβάνει τὴν σημασίαν τοῦ saepe (=πολλάκις). **ad necessarium usum**] πρὸς τὰς πρώτας ἀνάγκας, τ. ἔ. πρὸς ἱκανοποίησιν τῶν ἀναποφεύκτων ἀναγκῶν.
- 3 **iam cum**] ἐνῶ ἤδη. **nostri**] οἱ ἡμέτεροι (δηλ. οἱ τοῦ Καίσαρος...). **vallum**] ἀρ. 51. **nactus**]. Τὸ ρ. p. n. n. c. δηλοῖ ἐνταῦθα ὅτι ὁ Πομπήιος ἔπλευσεν ἐπὶ τοῦ πρώτου τυχόντος ἵππου. **insignibus**] δηλ. τὸ paludamentum (ἀρ. 16), τὴν tunica καὶ τὴν toga. **decumana**] ἀρ. 45 καὶ 44. **porta**] (ἀφαιρετ. ὄργανικὴ δηλοῦσα τὴν ἀφετηρίαν)=a porta. **equo citato**] ἐν καλπασμῷ (=admissis equis) : admitto equum=«ἀνίημι τὸν ἵππον, ἔῶ τρέχειν». **Larisam**] εἰς Λάρισαν. Ἡ ἀπὸ τοῦ στρατοπέδου ἀπόστασις ἦτο περίπου 40 χιλιομέτρων.
- 4 **neque ibi**] sed ne ibi qui d e m =ἀλλ' οὐδ' ἐκεῖ (ἐν Λαο.). **eadem celeritate**] σύναφον πρὸς τὸ pervēnit. **paucos suos.. nactus**] =paucos suorum (γεν. διαορ.) nactus (μτχ. χρον.). **ex fuga**] δηλ. φεύγοντας, φυγάδας. **nocturno**]. Ἡ καὶ ἐν καιρῷ νυκτὸς ἐξικολούθησις τῆς ἐπίπλου πορείας τοῦ Πομπηίου δηλοῖ τὴν σπουδὴν τούτου, ὅπως φθάσῃ τὸ ταχύτερον εἰς τὴν θάλασσαν ἰδ. ἀρ. 42. **non intermisso**] =μὴ διακοπείσης, χωρὶς νὰ διακόψῃ. **comitatu equitum XXX**] (ἀφαιρ. ὄργαν. δηλοῦσα συνοδίαν)=cum equitibus triginta. Ἡ ἔξ ἱππέων ἀκολουθία φαίνεται ὅτι ἀνῆκεν εἰς τὴν ἐν Λαορίσῃ φρουράν. **ad mare**]. Εἰς τὰς ἐκβολὰς τοῦ Πηνειοῦ, εἰς τὰ Τέμπη. Ἡ ἀπὸ Λαορίσης ἀπόστασις, νοσημένη κατ' εὐθείαν γραμμὴν, εἶναι περίπου 40 χλμ. **frumentariam**] εἶδος navis oneraria ἀρ. 65. **conscendit**] ἀρ. 69. **ut dicebatur**] δηλ. postea (=μετὰ ταῦτα). **tantum**] (αἰτ. ἐπιρρηματικὴ)=τοσοῦτον πολὺ. **opinionem**] (ὑποκ. τοῦ fefellisse) ἐνν. suam (δηλαδὴ τοῦ Πομπηίου) de equitibus ἰδ. κεφ. 94, 5. **se**] (ἀντικειμ. τοῦ fefellisse)=τὸν Πομπήιον. **ut.., videretur**] ὥστε... ἐφαίνετο. Τὸ videretur δύναται νὰ μεταφρασθῇ καὶ ἐνεργητικῶς=ὥστε ἐνόμιζεν. **a quo genere**]

hominum] = ἄφ' ἧς τάξεως ἀνθρώπων. **ab eo**] (ἐνν. genere). Σύναφον πρὸς τὸ *raene proditus* (ἐνν. esse). Ἐννοεῖ τὸ ἱππικόν (*ιδ. κεφ. 94.5*). **initio**] (ὑποκείμενον τοῦ *facto*) = ἀρχῆς γενομένης, δοθέντος τοῦ σημείου (τῆς ἐνάρξεως) τῆς φυγῆς.

Ὁ Καῖσαρ καταδιώκει τοὺς Πομπηιανούς.

97

castris] (ἀφαιρ.). Σύναφον πρὸς τὸ *rotitus. in praeda*] ἐνν. *iacienda* = *in praedando* (τοῦ ὁ. *praedor*): *ιδ. ἀρ. 4*. Ἡ πρόθεσις *in* ἀναγκαία ἐνταῦθα, διότι δηλοῖ τὸν κύκλον τῆς ἐνεργείας, ἐντὸς τοῦ ὁποῖου τὸ ὑποκείμενον ὀρᾷ. **ne... dimitterent**] ἵνα μή... (ἀπολέσωσι). **reliqui negotii gerendi**] (γεροννδ. ἔλιξις) = *gerendi reliquum negotium. facultatem*] (ἀντικείμενον) = *occasionem*.

1

qua re impetrata = *τούτου δὲ τοῦ πράγματος ἐπιτευχθέντος* (δηλ. τῆς παρορμήσεως πρὸς ἐξακολούθησιν τοῦ ἔργου τῆς ἐντελοῦς κατατροπώσεως τῶν Παμπηιανῶν). **opere**] ἀρ. 51. (= *operibus*). **mons**] τὸ ὄρος Καρατζᾶ-Ἀχιμετ (*ιδ. 93,5*). **sine aqua**] ἄνευ ὕδατος. **ei loco**] (δοτ.). **iugis**] (ἀφαιρ. ὄργαν. δηλοῦσα τὸ μέσον) = *per iuga* ἀπὸ ῥάξεως εἰς ῥάχιν.

2

qua re animadversa] (ἀφαιρ. ἀπόλ.) = *quod ubi conspexit* (ὁ Καῖσαρ). **partemque... partem**] καὶ (διέταξεν) ἐν μέρος... ἄλλο μέρος. **III**] (= *quattuor*). **legiones**] τὸ ὑπόλοιπον μέρος, δηλαδή τὸ ἥμισυ τοῦ στρατοῦ *ιδ. 89, 2*: *cohortes. duxit*] ὠδήγησε τούτους ἔχων πρὸς τὰ ἀριστερὰ τὴν ὄχθην τοῦ Ἐνιπέως (9 περίπου χλμτρ., ὡς λέγει, ἀνὰ τὸν ῥοῦν, ἵνα παρεμποδίση τὴν ὑποχώρησιν τοῦ ἐχθροῦ εἰς Λάρισαν). **commodiore**]. Ἀνερχόμενος τὴν κοιλάδα τοῦ Ἐνιπέως ἐν συγκρίσει πρὸς τὴν πορείαν τῶν Πομπηιανῶν, οἵτινες ὑπεχώρουν διὰ τῶν ὑψωμάτων τοῦ ὄρους (*ιδ. § 2*). **milia passuum VI**] ἀρ. 43. Ἡ ἀπόστασις αὕτη τῶν 9 περίπου χλμτρ. δὲν εἶναι τόσον ἀκριβής. **instruxit**] ἀρ. 35.

3

qua re animadversa] (ἀφαιρ. ἀπόλ. *ιδ. § 3*) = *quod ubi conspexerunt* (οἱ Πομπηιανοί). **flumen**]. Ἐν τοῖς προηγουμένοις (*κεφ. 88, 5*) ὁ ποταμὸς (Ἐνιπέης) λέγεται ὑπὸ τοῦ συγγραφέως *rinus* ἐξ αἰτίας, φαίνεται, τῆς ἐλλείψεως ὕδατος κατὰ τὸ θέρος, ἥδη δὲ λέγεται *flumen* κατὰ γενικὴν ἴσως ἔκφρασιν ὑπονοοῦσαν ῥοῦν ὕδατος ὁποῖον ἐπόθουν οἱ Πομπηιανοί. **in quodam monte**] = *in quodam cacumine* (ἢ

4

- vertice ἢ capite) montis=ἐπί τινος τῶν κορυφῶν τοῦ ὄρους Κα-
ρατζᾶ-² Ἀχμέτ. **aquari**] ἰδ. § 2: sine aqua.
- 5 **quo perfecto... opere**] (ἄφαιρ. ἀπόλ.)=τούτου δέ... τοῦ ἔργου. **o-
pere**] =munitione (§ 4 καὶ 2) ἄρ. 51. **de deditione**] σύναψον
πρὸς τὸ agere. **missis legatis**] (ἄφαιρ. ἀπόλ.)=πεμφθέντων πρέ-
σβεων, πέμπαντες πρέσβεις (=per legatos) ἄρ. 15. **ordinis sena-
torii**] ἄρ. 17. **fuga**] (ἄφαιρ. ὀργανική).
- 98 Οἱ Πομπηϊανοὶ ἐξαναγκάζονται εἰς παράδοσιν.
- 1 **prima luce**] τὴν χαράγγην τῆς 10 Αὐγούστου. **omnes**] (κεῖται κα-
τηγορηματικῶς)=γενικῶς πάντας. **eos**] τοὺς Πομπηϊανοὺς. **planiti-
em**] δηλ. τοῦ ποταμοῦ (Ἐνιπέως).
- 2 **quod** τοῦτο δέ. **ubi**] ὡς. **passisque palmis**] (ἄφαιρ. ἀπόλ.)=
patentibus et extensis palmis, ἤτοι ἔχοντες τὰς χεῖρας ἀνοικτὰς καὶ
διατεταμένας. Ἡ τοιαύτη στάσις τῶν χειρῶν ἐδήλου σημεῖον ὑποταγῆς.
Ἡ λέξις palma (παλάμη) ἐτέθη κατὰ τὸ σχῆμα ἐκεῖνο, ὅπερ λέγεται τὸ
μέρος ἀντὶ τοῦ ὅλου (pars pro toto). **proiecti**] =ὄψιντες ἑαυτούς.
ad terram] humi. **consolatus... locutus**] παραμυθίσας... δια-
λεχθεὶς. **consolatus... iussit**] ἄνευ ἀντικειμ. **quo**] σύνδ. (ἰδ. Λεξι-
λόγιον). **quo minore essent timore**] (=quo minus timērent).
minore... timore] (ἄφαιρ. τῆς ἰδιότη.) ἐλάσσονος φόβου (πρὸς μεγα-
λυτέραν αὐτῶν ἡσυχίαν). **commendavit**] ἠπιώτερον τοῦ impera-
vit. **ne... neu**] ἵνα μή... μηδέ. **qui**] τίς (ἀντων. ἄορ.). **sui**] (γεν.
διαρ.) τῶν ἑαυτῶν πραγμάτων = quod suum esset, ὅπερ ἀνήκεν εἰς
αὐτούς. **desiderarent**] (ἐνν. Pompeiani) ποθήσωσι, στερηθῶσι.
- 3 **adhibita**] ἄφαιρ. ἀπόλ. χρον. **sibi**] (=Caesari). Σύναψον πρὸς τὸ
occurrere. **secum**] ἰδ. 97, 3. **in vicem**] (ἰδ. Λεξιλόγ. λ. vicis) =ἐν
τῷ μέρει, καὶ αὐτὰι (μὲ τῆν σειρὰν των). **atque**] καὶ ἐπομένως.
eodemque die] καὶ αὐθημερόν.
- 99 Ἀπώλειαί καὶ λάφυρα.
- 1 **amplius CC**] =amplius ducentos (ἀλλὰ καὶ ducentis [ἄφαιρ. συγκορ].
ἢ quam ducentos). **centuriones**] ἄρ. 12. **XXX**] =triginta.
- 2 **supra**] ἰδ. 91, 1. **gladio in os adversum**] (=in os Crastini
versum ad hostes). **coniecto**] (ἄφαιρ. ἀπόλ.), ἤτοι πληγείς διὰ ξί-
φους ἀκριβῶς εἰς τὸ πρόσωπον.

neque id fuit falsum] (λιτότης) = καὶ ἐπληθήθουσεν ἐκεῖνο. **quod... dixerat**] *ιδ.* 91, 3. **sic**] Τὸ sic προαναγγέλλει τὸ περιεχόμενον τῶν δύο ἀπαρεμφατικῶν προτάσεων. Δὲν εἶναι ἀνάγκη νὰ μεταφρασθῇ τὸ sic εἰς τὴν ἑλληνικὴν. **existimabat**] = ὄφειλε νὰ ἀνομολογήσῃ. **meritum**] ἔνν. esse. **iudicabat**] Τὸ ῥῆμα τοῦτο δύναται νὰ παραλειφθῇ ἐν τῇ μεταφράσει.

milia XV] = milia quindecim. Ἔσως εἶναι ὑπερβολή. Τοὺς φονεθέντας ὁ μετασχὼν τῆς μάχης ταύτης Ἀσίσιος Πολλίων, ὀπαδὸς τοῦ Καίσαρος, ἀνεβίβαζεν εἰς 6000 ἄνδρας, 10 συγλητικoὺς καὶ 40 ἐκ τῆς ἱππάδος τάξεως. **videbantur**] Τὸ ῥῆμα τοῦτο ἐμφαίνει τὴν πρόχειρον ἐξακριβωσιν τοῦ ἀριθμοῦ τῶν πεσόντων κολάζει πως τὸ milia XV. **sed...**] ἀλλ' εἶναι βέβαιον ὅτι... Ἡ πρότασις αὕτη, δηλοῦσα τὸ βέβαιον, κεῖται ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὸ videbantur. **XXIII**] = viginti quattuor. **castellis**] *ἀρ.* 51, 52 κ. 62. **cohortes**] = eae cohortes. **praesidio**] *ιδ.* 88,4 καὶ 94,5. **refugerunt**] ἔνν. se. **signaque militaria**] *ἀρ.* 25, 26 καὶ 28. **CLXXX**] = centum octoginta. **aquilae**] *ἀρ.* 25. **VIII**] = IX (novem). **cum... defecissent**] ἀφοῦ (ἐπειδὴ) ἀπέλιπον αὐτόν... **vires**] αἱ (σωματικαὶ) δυνάμεις. **lassitudine**] ἀφαιρ. τῆς αἰτίας. **ab equitibus**] (ποιοτικὸν αἴτιον) = ὑπὸ τῶν ἱππέων.

Ὁ Λαίλιος ἀποκλείει τὸ Βρινδήσιον.

ad Brundisium] Ἡ πρόθεσις ad δηλοῖ τὰ πρὸ τοῦ λιμένος τοῦ Βρινδησίου, διότι εἰς τὸν λιμένα τῆς πόλεως δὲν ἦτο δυνατόν νὰ πλεύσῃ. **qua**] δι' ἣν. **factum**] ἔνν. esse. **antea**] προηγουμένως. Σύναψον πρὸς τὸ demonstravimus. **obiectam portui**] = quae contra portum est. **tenuit**] = occupavit.

similiter] ὡς δηλ. τότε ὁ Ἀντώνιος (Καίσαρος b. c. 3, 24). **Vatinius**] Οὗτος εἶχε σταλῆ εἰς Βρινδήσιον (b. c. 3, 19, 4-6), ἵνα παραλάβῃ τὸ ὑπόλοιπον τοῦ στρατοῦ. **Brundisio**] (δοτ.) = Brundisio oppido. **tectis**] (ἐπιθετικῶς) = constratis' *ἀρ.* 65. **instructis**] διὰ τῶν armamenta' *ιδ.* *ἀρ.* 69. **scaphis**] (ἀφαιρ. ὄργαν.)' *ἀρ.* 66. **naves**] *ἀρ.* 64 κ. 65. **quiqueremem**] *ἀρ.* 64. **in angustiis**] = in faucibus. **portus**] (πτῶσ. γενικῆς). **per equites dispositos**] = equitibus dispositis ἐπὶ διαφόρων παραλίων σημείων. **classarios**] ἔνν. milites' *ἀρ.* 67. **aqua**] (ἀφαιρ.)' *ιδ.* 97, 4: aquari.

tempore] ἀντικείμε. τῆς μετοχ. usus. **ad navigandum**] σύναψον πρὸς

τὸ commodiore (=εὐνοϊκοῦ). **onerariis]** ἀρ. 65. **Corcyra - Dyrrachio]** ἀφαιρετικά δηλοῦσαι τὸ πόθεν. **a proposito]** ἀπὸ τῆς (ληφθείσης) ἀποφάσεως, ἀπὸ τοῦ σχεδίου. **supportabat neque deterrebatur]** (ἀμφοτέρα ἀποτελοῦσι μίαν ἔννοϊαν) = ἐκόμιζε χωρὶς νὰ ἀφίσταται ἐκ φόβου. **neque.. potuit]** καὶ δὲν κατέστη δυνατόν. Διὰ τοῦ neque, μὴ ἀνταποκρινομένου πρὸς τὸ προηγούμενον neque...deterrebat, εἰσάγεται τι νέον. **ante proelium cognitum]** πρὸ τῆς εἰδήσεως (ἀγγελίας) τῆς (γενομένης) μάχης (τῆς Φαρσάλου). Ἐνταῦθα ἡ μετ. factum, οὐσα ὡς προσδιορισμὸς τοῦ proelium, δὲν θεωρεῖται ἐν τῇ μεταφράσει ἀπαραίτητος. **ignominia]** (ἀφαιρ. αἰτίας). **amissarum navium]** (γεν. προσδιοριστική) = τῆς ἀπωλείας τῶν πλοίων (ιδ. § 2).

101 Ὁ Κάσσιος πυρπολεῖ ἐν Μεσσηνίᾳ καὶ Ἰππωνίᾳ τὰς ναῦς τοῦ στόλου τοῦ Καίσαρος.

1 **isdem]** ιδ. 94, 4. **Caesaris classis]**. Φαίνεται ἐκ τῶν συμφραζομένων (§ 2 ἔξ.) ὅτι ὁ στόλος τοῦ Καίσαρος ἀπετελεῖτο ἐξ 75 νεῶν. **ad fretum]** (ἐνν. Siciliae) σύναφον πρὸς τὸ praeesset (δηλ. πρὸς βορρᾶν τοῦ Σικελικοῦ στενοῦ, ἀπὸ τὸ ὁποῖον ἀπέχει ἡ Vibo περὶ τὰ 60 χλμ.). **ad Messanam]** περὶ τῆς προθέσεως ad ιδ. 100, 1: ac Brundisium. **prius... quam... cognosceret]** (ἔχει ἐνταῦθα ἑναρξικὴν σημασίαν) = πρὶν... ἢ... ἀρχίσει νὰ λάβῃ γνώσιν.

2 **nullis custodiis neque ordinibus certis]** ἐνν. navium (ἀφαιρ. τροπ. χρησιμεύουσαι ὡς αἰτιολογία τοῦ perturbatum nactus = cum nullae custodiae... neque... essent). Περὶ τοῦ custodiae ιδ. ἀρ. 54 καὶ περὶ τοῦ ordines ἀρ. 38. Ἡ τοποθέτησις φρουρῶν καὶ ἡ τάξις τῶν πλοίων ἐχρησίμευε πρὸς ἀπόκρουσιν αἰφνιδιαστικοῦ ἐπίπλου. **magno vento et secundo]** (ἀφαιρ. ἀπόλυτος ὑπονοουμένης τῆς ἐν ἀχρηστία μετοχῆς τοῦ sum). Τὸ et = καὶ **μάλιστα. taeda—pice—stupa—rebus]** σύναφον πρὸς τὸ completas. **ad incendia]** (ἐνν. facienda) = aptae ad incendia. Ἡ ad δηλοῖ τὸν σκοπὸν. **omnes]** ιδ. 98, 1. **XXXV]** = triginta quinque. **XX]** = viginti. **constratae]** = tectae ἀρ. 65.

3 **incessit]** ἐπέδραμε (τὰς ψυχὰς πάντων). Ἡ σύνταξις: tantus... incessit (τὸ ὄ. ἐτέθη ἀπολύτως) ut... vix... defenderetur, et... existimabant futurum fuisse, uti amitteretur. **cum]** εἰ καί, μολονότι. **praesidio]** (δοτ. τοῦ σκοποῦ). **Messanae]** (δοτ.). **quidam nuntii]** ἀγγελία τινές (ἀνεξακριβωτοί). **per dispositos equites]** διὰ μέσου τῶν

ἀγγάρων (σταθμῶν) τῶν ἱπέων, διὰ μέσου τῶν ταχυδρόμων ἱπέων
 ἰδ. 100, 2. **futurum fuisse**] ἀπαρέμφ. τῆς περιφραστ. συζυγίας.
futurum fuisse uti amitteretur](=amitti potuisse). Γνωστὴ περι-
 φρασὶς ἀντὶ τοῦ *παθητ.* ὑπερσυντ. τῆς ὑποτακτ. ἐν τῷ πλαγίῳ λόγῳ
 πρὸς δὴλωσιν τοῦ ἀπραγματοποιήτου. Ἐν τῷ εὐθεῖ λόγῳ θὰ ἦτο: *oppri-*
dum amissum esset ἢ amitti potuisset ut plerique existimabant.
oportunissime] = *oportunissimo tempore.* **nuntiis allatis**] 4
 ἀφαιρ. τῆς αἰτίας. **ad**] = *adversus, ἐναντίον.* **Vibonem**] (αἰτιατ δη-
 λοῦσα τὴν εἰς τόπον κίνησιν). Σύναφον πρὸς τὸ *profectus est.* **nostris...**
navibus] (ἀφαιρ. ὑποκείμ. τοῦ *applicatis*) = τῶν ἡμετέρων νεῶν (τῶν
 ἀνηκουσῶν εἰς τὸν Καίσαρα). **applicatis... ad terram**] = *appulsis*
ad terram προσωρμισμένων πλησίον τῆς ξηρᾶς. **XL**] = *quadraginta.*
propter eundem timorem]. Κατεπτοήθη ὡς τὸ ἐν Μεσσήνῃ πλή-
 ρωμα. Εἶχεν ἄρα διαδοθῆ τὸ κατόρθωμα τοῦ Κισαίου **atque**] καί,
 ὡς. **secundum nactus ventum**] (= *idoneam nactus tempesta-*
tem) = οὐρίου τυχῶν ἀνέμου, οὐρίας τυχῶν. **ad incendium**] πρὸς
 πυρπόλησιν (ἰδ. § 2). **flamma comprensa**] (ἀφαιρ. ἀπόλ. αἰτιολ.) =
 τοῦ πυρὸς μεταδοθέντος. (Ἡ ἐνεργητ. σύνταξις: *utrumque cornu*
[αἰτιατ. πτώσις] flamma [δνομαστ. πτώσις] comprehendit ἐπιλαμβά-
νει). **cornu**] ἀρ. 39. **veteribus**] = *veteranis.* **praesidio**] ἰδ. § 3. 4
navibus] (δοτ.). **aegrorum**] ἰδ. 87, 3.
conscenderunt] ἀρ. 69. **a terra solverunt**] ἐνν. *naves* (πρὸβλ.
 102, 7.) = ἀπεμακρύνθησαν ἀπὸ τῆς ξηρᾶς. (Ἰδ. ἀνωτ. § 4: *applica-*
tis...) **impetu**] ἀρ. 61. **quinq̄ueremis**] (αἰτ. πληθ. *quinq̄ueremes*).
 ἀρ. 64. **exceptus scapha**] ἀφαιρ. ὄργαν. **refugit**] πρὸσμ. **de-**
pressae] ἀρ. 70. **triremes**] ἀρ. 64.
in Thessalia] σύναφον πρὸς τὸ *factum.* **ut ipsis Pompeianis**] 7
 (δοτ.). **fides fieret**] = *ut ipsi (ἀκόμη καὶ) Pompeiani hoc crederent.*
finigi] ὡς ὑποκείμ. χρῆσιμεύει ἢ προηγουμένη περίοδος: ὅλα αὐτὰ
 ἦσαν ἐπινόησις τῶν... **arbitrabantur**] οἱ Πομπηϊανοί. **ex his lo-**
cis] ἐκ τῶν ἀκτῶν αὐτῶν.

Ὁ Καῖσαρ καταδιώκει τὸν Πομπήϊον.

102

relictis] (μτχ. ἀπόλ.) = *posthabitis, neglectis.* **sibi**] (*Caesari*). **se**] 1
 (*Pompeium*). **ex fuga**] ἰδ. 96, 4 **rursus... alias**] (ἄλλα... νέας) πλεο-
 νασμός. **itineris**] (γεν. διαφ. εἰς τὸ *quantumcumque*). **equitatu**]

- μετὰ τοῦ ἱππικοῦ. **efficere**]=perficere. **unam**] μόνον ἓνα (ἴσως τὸν θον λεγεῶνα). **minoribus**] ἀρ. 42.
- 2 **edictum**] (οὐσ.) ἀρ. 17 καὶ 16. **Amphipoli**] (ἀφαιρ. τῆς ἐν τόπῳ στάσεως. Κατωτ. ἐν § 4 εἶναι ἀφαιρ. τῆς ἀπὸ τόπου κινήσεως). **uti**]=ut. **iuniores**] δηλ. οἱ ἔχοντες ἡλικίαν μεταξὺ τῶν 17 καὶ 46 ἐτῶν. **Graeci**] Ἦτο δυνατόν νὰ σχηματίζονται λεγεῶνες καλούμενοι *legiones vernaculae*, δηλ. ἐκ πολιτῶν πόλεων ὑποτεταγμένων. Οἱ τοιοῦτοι πολῖται ἐγίνοντο ῥωμαῖοι πολῖται ἀλλὰ *sine suffragio*, ἦτοι δὲν μετεῖχον τῶν πολιτικῶν δικαιωμάτων τῶν ῥομ. πολιτῶν. **iurandi causā**] =ἵνα ὁμόσωσι (τὸν ὄρκον τοῦ στρατιώτου).
- 3 **utrum**]. Πλαγία ἐρώτησις. Ἡ σύνταξις: *non poterat existimari* (= *iudicari, discerni* νὰ διαγνωσθῆ), *utrum... proposuisset an... conaretur tenere... avertendae suspicionis causa*] (γερονδ. ἔλξις)= *suspicionem avertendi causā*. Ἡ ὑποψία ἀναπτύσσεται διὰ τοῦ ἀκολουθοῦντος *ut*. Πρόκειται βεβαίως νὰ ἀπατηθῶσιν ἐκεῖνοι, οὓς εἶχεν ὑπ' ὄψιν ὁ Πομπήιος διὰ τῆς φράσεως *si nemo premeret* (= *instaret*). **proposuisset**] ἐνν. **edictum**. **quam diutissime**] ὡς (ὄσον τὸ δυνατόν) πλεῖστον χρόνον. **longioris**]=*longinquioris* (ἢ *longinque*) μακρινωτέρας (φυγῆς εἰς μακρινωτέραν χώραν).
- 4 **ad ancoram**]. Ὁ Πομπήιος οὐδὲ κἀν ἐτόλμησε νὰ ἐξέλθῃ εἰς τὴν ξηράν. **constitit**] ἰδ. *Λεξιλόγ. δ.* *consisto*. **Amphipoli**] ἰδ. ἀνωτ. § 2. **pecunia... corrogata**] (ἀφαιρ. ἀπόλ.). **cognito**] ἰδ. 101, 1. Ἡ εἰς Ἀμφίπολιν ἀφίξις τοῦ Καίσαρος ὑπολογίζεται ὅτι ἠδύνατο νὰ συντελεσθῆ μέχρι τῆς 18 Αὐγ. καὶ ἡ τοῦ θου λεγεῶνος (ἰδ. § 1) μέχρι τῆς 20 τοῦ αὐτοῦ μηνός, τοῦ διαστήματος ἀπὸ Λαρίσης μέχρι Ἀμφιπόλεως ὄντος περίπου 300 χλμτρ. **Mytilenas**] (ὁ ἐνικὸς *Mytilēnē* δὲν ἀπαντᾷ εἰς τὸν Καίσαρα). Ἐκεῖθεν συμπαρέλαβε μεθ' ἑαυτοῦ τὴν σύζυγον Κορνηλίαν καὶ τὸν νεώτερον υἱὸν Σέξτον, οὓς εἶχε πέμψει ἐκεῖ ἀρχομένου τοῦ ἐμφυλίου πολέμου. **paucis diebus vēnit**] μετ' ὀλίγας ἡμέρας (περὶ τὴν 16 Αὐγούστου). **vēnit**] προκμ.
- 5 **additis**] (ἀφαιρ. ἀπόλ.)= ἀφοῦ συμπαρέλαβεν. **actuarius**] ἀρ. 64. **Cyprum**] (αἰτ. τῆς εἰς τόπον κινήσεως)=εἰς Κύπρον (τὴν 23 Σεπτ.).
- 6 **illic**]. Ἰσοδυναμεῖ μὲ τὸ προηγούμενον *ibi*, ἀλλ' ἐτέθη ἐνταῦθα τὸ *illic* καθ' ἀνάγκην, διότι ὁ λόγος εἶναι πλάγιος· διὰ τὸν αὐτὸν λόγον ἐτέθησαν καθ' ὑποτακτικὴν τὸ *negotiantur* (εἶχον ὑποθέσεις ἐμπορικᾶς, ἔκαναν *δ ο υ λ ε ι ε ς*) καὶ τὸ *dicerentur*. Ἐν Ἀντιοχείᾳ εὗρισκοντο *εγκα-*

τεστημένοι πολλοὶ ἔμπορευόμενοι (negotiatores) ὁμαῖοι πολῖται χάριν ἐξαγωγῆς δημητριακῶν εἰς Ῥώμην ἀλλὰ καὶ χάριν τοκισμοῦ τῶν χρημάτων των. **qui... dicerentur**] (πρὸς αὐτοὺς) οἵτινες ἐλέγοντο..., (πρὸς αὐτοὺς οἵτινες ἐλέγετο ὅτι κατέφυγον [=se receperisse)... **sui**] δηλ. τοῦ Πομπηίου. **dimissos**] ἔνν. esse. **ad eos**] δηλ. τοὺς Πομπηιανούς. **periculo**] (ἀφαιρ.)=cum periculo.—**futurum**] ἔνν. esse. **consulari**] ἀρ. 72. **Rhodi**] = ἐν Ῥόδῳ. **ex fuga**] ἰδ. 96, 4. **oppido ac portu**] (ἀφαιρ. ἰδ. 101, 6) σύναψον πρὸς τὸ recepti non erant= εἶχον ἀποκλεισθῆ ἀπό... **ut**]. Διὰ τοῦ ut δηλοῦται τὸ περιεχόμενον τῆς ἐντολῆς. **contra voluntatem suam**] = in viti. **naves solvunt**] ἀρ. 69. **civitates**] ἰδ. § 6.

7

8

Ὁ Πομπήιος καταφεύγει πρὸς τὸν Πτολεμαῖον Διόνυσον, βασιλέα τῆς Αἰγύπτου. 103

quibus cognitis rebus—deposito... consilio - pecunia sublata... sumpta] ἀφαιρετικαὶ ἀπόλυτοι. **adeundae Syriae**] (γερονδιακῆ ἔλιξις)=adeundi Syriam. **societatis**]. Τὸ κράτος παρεχόρει ἐργολαβικῶς εἰς ἰδιώτας (publicani) ἢ εταιρείαν (societas publicanorum) ἐκ τῆς ἰσπάδος τάξεως ἀντὶ ὀρισμένου ἐφάπαξ μισθώματος τὴν ἐν ταῖς ἐπαρχίαις εἰσπραξίν φόρων, οἵτινες γενικῶ ὀνόματι ἐκαλοῦντο ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων vectigalia. **sublata**] ὄχι διὰ τὰ οἰκειοποιηθῆ, ἀλλὰ διὰ τὰς στρατιωτικὰς ἀνάγκας. **a... privatis**] ποιητικὸν αἴτιον=ὑπὸ τῶν... **sumpta**] Παρὰ τὴν θέλησίν των. **aeris**] χαλκοῦ (οὐχὶ χρημάτων). **pondere... imposito**] = (εἰσβιβασθέντος, φορτωθέντος), φορτώσας βάρος (ποσότητα). **milibus**] ἔνν. impositis. **ex familiis**] = ex servis, famulis. Αἱ κεφαλαιοῦχοι αὐταὶ εταιρεῖαι, ὡς καὶ οἱ μεγαλύτεμοι, εἶχον εἰς τὴν ὑπηρεσίαν των ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον δούλους. **ex suis**] ἰδ. ἀνωτ. λ. **familiis. ad hanc rem**] = ad arma ferenda, πρὸς στρατιωτικὴν ὑπηρεσίαν. **existimabat**] ἀντὶ existimaverat. **pervenit**] (πρκαμ). Τοῦτο ἔγινε τῇ συμβουλῇ, ἣτις ἔσχε κακὰ ἐπακόλουθα, τοῦ εὐνοουμένου αὐτοῦ Θεοφάνους, ἐκ Μυτιλήνης, ἐνῶ ἄλλοι μὲν συνεβούλευσαν νὰ καταφύγῃ ὁ Πομπήιος εἰς τὴν χώραν τῶν Πάρθων, ἄλλοι δὲ εἰς τὴν Νουμιδιάν, ἧς χώρας ὁ βασιλεὺς Ἰόβας εἶχεν ἐξολοθρεῦσει (τφ 49 π. X.) τοὺς λεγεῶνας τοῦ ἀπεσταλμένου τοῦ Καίσαρος Κουρίωνος. **ibi**] αὐτοῦ. Κυρίως ἀνατολικῶς τοῦ Πηλουσίου, ἔνθα ἦτο ἐστρατοπε-

1

2

- δευμένος ὁ Πτολεμαῖος μετὰ τοῦ στρατοῦ του. **casu**] σύναφον πρὸς τὸ *ibi erat* (=διέτριβεν, εὐρίσκετο). **puer aetate**]. Ἦτο τότε (τῷ 48 π.Χ.) 13 ἔτων. **magnis copiis**] (ἀφαιρ. ὄργαν.) **cum sorore**] ἐναντίον τῆς ἀδελφῆς... **paucis ante mensibus**] ὀλίγους μῆνας πρότερον. **per propinquos atque amicos**]. Οὗτοι ἦσαν κυρίως ὁ κηδεμὼν αὐτοῦ Ποθηνός, ἀνὴρ φιλόδοξος καὶ πλεονέκτης, ἀρχηγὸς τῶν στρατιωτικῶν δυνάμεων, ὁ Ἀχιλλᾶς καὶ ὁ ἐκ Χίου (ἢ Σάμου) ῥήτωρ καὶ σοφιστὴς Θεόδωτος, διδάσκαλος τοῦ νεαροῦ βασιλέως. **spatio**] (ἀφαιρ.). **eius**] τοῦ Πτολεμαίου.
- 3 **pro hospitio] atque amicitia patris**]. Ὁ Πτολεμαῖος Διόνυσος ἦτο «φιλίας καὶ χάριτος πατρῶας ὑπόχρεως» *ιδ.* Πίνακα ἱστορικῶν καὶ γεωγραφ. λ. Aulus Gabinius. **illius**] τοῦ Πτολεμαίου. **opibus**] = *exercitu*. **Alexandria**] (ἀφαιρ.) *ιδ.* 101, 6. *exceptus scapha* καὶ 102, 7: *oppido ac portu recepti non erant*.
- 4 **qui ab eo missi erant**]. Ἡ ἀναφορική αὐτὴ πρότασις ἰσοδυναμεῖ μὲ τὸ οὐσιαστικὸν = *legati*. (πρβλ. *κατωτ. legationis* *ιδ.* καὶ Σημ. 15). **suum officium**] τὸ (ἐξ ἠθικῆς ὑποχρεώσεως πηγάζον) καθήκον των, τὰς (ὀφειλομένας) ὑπηρεσίας των, τὴν ὑποστήριξίν των (νὰ τεθῶσι δηλ. εἰς τὴν ἐξυπηρέτησιν τοῦ Πομπηίου). **neve**] καὶ νὰ μὴ. **fortunam**] (δηλ. *adversam*) τὴν κρίσιμον θέσιν (του), τὴν δυστυχίαν (του).
- 5 **in hoc numero**] = *in numero eorum*. **acceptos**]. Ἡ μετοχὴ αὕτη δύναται νὰ παραλειφθῆ ἔν τῇ μεταφράσει.
- 104 Ὁ Πομπήιος φονεύεται διὰ δόλου.
- 1 **his cognitis rebus**] (ἀφαι. ἀπόλ.) = γνωσθεισῶν τῶν συνομιλιῶν αὐτῶν, μαθόντες τὰς συνδιαλέξεις (τῶν ἀπεσταλμένων μετὰ τῶν στρατιωτῶν). **amici regis**] *ιδ.* 103, 2. **propter aetatem**] διὰ τὴν (νεαρὰν) ἡλικίαν. **timore adducti**] ἐκ φόβου παρακινήθentes ἢ ἀπλῶς ἐκ φόβου. **ut**] ὥσπερ. **sollicitato...**]. Ἡ σύνταξις: *timore adducti ne sollicitato exercitu regio... occuparet*. Ἡ ἔννοια: ἐφοβοῦντο μήπως ὁ Πομπήιος ἐξωθῆσθαι εἰς στάσιν τὸν στρατὸν τοῦ βασιλέως καὶ οὕτω καταλάβῃ... **fortuna**] *ιδ.* 103, 4. **ut**] ὥσπερ (ἐν αἰτιολογ. ἐννοίᾳ). **qui erant... missi**] *ιδ.* 103, 3. **ab eo**] (Pompeio). **iusserunt**] (ἐκέλευσαν, ὅπερ ἔχει ἐδῶ τὴν σημασίαν τοῦ) παρεκάλεσαν.
- 2 **consilio inito**] μετοχὴ ἀπόλυτος. **praefectum regium**] ἀρ. 19. **singulari... audacia**] (*ιδ.* 91, 1: *singulari virtute*), δηλ. ἀνὴρ ὅστις πρὸ

οὐδενὸς ὑπεχώρει. **tribunum militum]** ἀρ. 13. **ad interficiendum Pompeium]** (γερονδ. ἔλιξι). Ἡ πρόθ. ad δηλοῖ σκοπόν.

notitia] (ἀφαιρ. τοῦ αἰτίου). Ὁ Σεπτίμιος εἶχε χορηγήσει ἐκατόν-
 ταρχος τοῦ Πομπηίου ἐν τῷ πειρατικῷ πολέμῳ (πρὸβλ. κατωτέρω
 bello praedōnum), ὃν οὗτος ἤγαγεν εἰς πέρας τῷ 67 π. X. **produc-**
tus] ὀδηγηθεὶς ἔξω τοῦ πλοίου του, ἀφήσας τὸν ἑαυτὸν του νὰ παρα-
 πλανηθῇ ὑπ' αὐτῶν, οἵτινες ἔλεγον ὅτι πρέπει νὰ ἐπιβῇ ὁ Πομπήιος
 πολὺ μικροῦ ἀκατίου, ἐπειδὴ ἡ θάλασσα ἦτο κατ' αὐτοὺς τεναγώδης
 καὶ ἀβαθής .. **ordinem dixerat]** (ille, δηλ. ὁ Σεπτίμιος) ἰδ. ἀρ. 12
 κ. 5. **naviculam parvulam]** ἀρ. 66. **conscendit]** ἀρ. 69. **cum**
paucis suis] ἰδ. 96, 4: paucos suos. **ibi]** αὐτοῦ. Κυρίως τὴν σι-
 γμὴν τῆς ἀποβιβάσεως εἰς τὸ ἀκάτιον. **interficitur]** τὴν 28 Σεπτεμ-
 βρίου τοῦ 48 π. X. εἰς ἡλικίαν 58 ἐτῶν. Ὁ δολοφόνος τὴν μὲν κεφα-
 λὴν ἀπέσπασεν ἀπὸ τοῦ σώματος, τὸν δὲ κορμὸν ἔρριψεν εἰς τὴν παρα-
 λίαν. Ἄλλ' ἀπελεύθερός τις τοῦ Πομπηίου μετ' ἄλλου τινὸς ἔθεσεν ἐν
 τῇ ἐρήμῳ ἀκτῇ τὸ ἀκέφαλον σῶμα τοῦ μεγάλου στρατηγοῦ ἐπὶ πυρᾶς
 καὶ ἔκαυσεν. Ὀλίγας ἡμέρας μετὰ τὴν φρικτὴν ταύτην τραγωδίαν ὁ
 Καῖσαρ προσωρμίσθη εἰς τὴν Ἀλεξάνδρειαν. Εὐθὺς προσῆλθε πρὸς
 αὐτὸν ὁ Θεόδοτος (ἰδ. ἀνωτ. 103 § 2) κομίζων μεθ' ἑαυτοῦ ὡς δῶρα
 τὴν κεφαλὴν καὶ τὸν δακτύλιον τοῦ Πομπηίου. Ἄλλ' ὁ Καῖσαρ γεν-
 ναιοφρόνως φερόμενος ἐδέχθη μόνον τὸν δακτύλιον καὶ καύσας τὴν
 κεφαλὴν τοῦ ἀτυχοῦς ἀνήγειρεν ἐν τῇ θέσει ἐκείνῃ βωμὸν εἰς τὴν Νέ-
 μεσιν. Καὶ εἶχε μὲν ἔλθει ὡς διώκτης τοῦ Πομπηίου, ἀλλ' ἡ τύχη
 προώρισεν αὐτὸν νὰ γίνῃ ὁ τιμωρὸς τοῦ θανάτου αὐτοῦ! **Lentulus]**
 ἰδ. Πίνακα ἱστορικὸν καὶ γεωγραφικόν: P. Cornelius Lentulus Spin-
 ther. Οὗτος εἶχεν ἔλθει ἐκ Κύπρου εἰς Αἴγυπτον τὴν ἐπομένῃν τοῦ
 φόνου τοῦ Πομπηίου. **ab rege]** (ποιητικὸν αἶτιον) = ὑπὸ τοῦ βασι-
 λέως, κατ' ἐντολὴν τοῦ βασιλέως. **in custodia]** = ἐν τῇ εἰρητῇ.

3

3. ΠΙΝΑΞ ΙΣΤΟΡΙΚΟΣ ΚΑΙ ΓΕΩΓΡΑΦΙΚΟΣ

- Achillas, ae, Ἀχιλλᾶς, Ἀρχηγὸς τῶν στρατιωτικῶν δυνάμεων τοῦ βασιλέως Πτολεμαίου Β', εἷς τῶν φονέων τοῦ Πομπηίου (104, 2. 3).
- Acutius Rufus, Ἀκούτιος Ῥούφος, φίλος τοῦ Πομπηίου. Κατηγορήσεν ἐνώπιον τοῦ Πομπηίου τὸν Λεύκιον Ἀφράνιον ἐπὶ προδοσίᾳ τοῦ ἐν Ἰσπανίᾳ στρατοῦ (83, 2), ἵνα ἀποκλείσῃ αὐτὸν τῆς δευτέρας ὑπατείας.
- Aegyptus, i, θ. Αἴγυπτος (104, 1). Αὕτη ἦτο τότε ἀκόμη βασιλείον ὑπὸ τοὺς Πτολεμαίους, πράγματι ὅμως φόρου ὑποτελῆς εἰς τοὺς Ῥωμαίους.
- L(ucius) **Afranĭus** (83, 2. 88, 3). Ἀντιστράτηγος τοῦ Πομπηίου ἐν Ἰσπανίᾳ. Πόλεμίσας κατὰ τοῦ Καίσαρος παρὰ τὴν Ἰλέρδην (νῦν Lerida) τῆς Ἰσπανίας παρεδόθη εἰς αὐτὸν καὶ κατόπιν ἀφείθη ἐλεύθερος. Ὡδήγησε κοόρτες τινὰς ἐκ τῆς Ἰσπανίας εἰς τὴν Θεσσαλίαν (Φάρσαλον).
- Alexandriā, ae, θ. Ἀλεξάνδρεια (103, 3. 5. 104, 1). Πρωτεύουσα τῆς Αἰγύπτου μετὰ 300.000 περίπου κατοίκων. Διηρεῖτο εἰς δύο μέρη, εἰς τὸ Βρούχειον καὶ τὴν Ῥακώτιδα.
- Allōbrox, ὄgis. Ὁ εἷς ἐκ τῶν δύο υἱῶν τοῦ Ἀδβουκίλλου ὀνομαζόμενος Raucillus (84, 5), ἀδελφὸς τοῦ Egus, φονευθεὶς ἐν ἱππομαχίᾳ. Οἱ δύο οὗτοι ἀδελφοὶ παρέσχον πολλὰς ὑπηρεσίας τῷ Καίσαρι, ὅστις τὰ μέγιστα ἐξετίμα αὐτούς, ἀλλὰ γενόμενοι καταχραστὰι χρημάτων ἐκ μισθοδοσίας κατέφυγον πρὸς τὸν Πομπήιον.
- Amphipōlis, is, θ. (102, 2. 4). Ἀμφίπολις, πόλις τῆς Μακεδονίας ἄλλοτε ἀποικία τῶν Ἀθηναίων, κειμένη μεταξὺ τῆς λίμνης Πρασιᾶδος καὶ τοῦ Στρυμονικοῦ κόλπου (παρὰ τὸ νῦν χωρίον Νεοχώρι [τουρκ. Γενίκιοί]). Ἡ Ἀμφίπολις ὑπετάγη εἰς τοὺς Ῥωμαίους τῷ 163 π. Χ. καὶ ἐγένετο πρωτεύουσα τῆς περὶ αὐτὴν ῥωμαϊκῆς ἐπαρχίας (provincia).
- Antiochiā, ae, θ. (102, 6) Ἀντιόχεια, πρωτεύουσα τῆς Συρίας οὐχὶ μακρὰν τῶν ἐκβολῶν τοῦ ποτ. Ὀρόντου (νῦν τουρκ. Ἀντάκια). Ὅτε

ἡ Συρία ἐγένετο ῥωμαϊκὴ ἐπαρχία, ὁ Πομπήιος ἀφῆκεν (τῷ 63 π. Χ.) εἰς τοὺς Ἀντιοχεῖς αὐτοτελῆ τὴν πολιτικὴν σύνταξιν.

Antiochenses, ἴμν, Ἀντιοχεῖς (102,6).

M(arcus) **Antonius**, Μᾶρκος Ἀντώνιος. Ὁ σπουδαιότερος ὀπαδὸς καὶ συγγενὴς ἐκ μητρὸς τοῦ Καίσαρος. Κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη τοῦ γαλατικοῦ πολέμου διετέλεσεν ἀντιστράτηγος τούτου. Κατὰ τὴν μάχην παρὰ τὴν Φάρσαλον διηύθυνε τὸ ἀριστερὸν κέρασ (89,3).

T(itus) At(t)ius **Labiēnus** (87,1-6). Ὁ Λαβιηνός, καίτοι διετέλεσε σπουδαιότατος ἀντιστράτηγος τοῦ Καίσαρος ἐν Γαλατίᾳ, μετέστη κατὰ τὴν ἐκρηξιν τοῦ ἐμφυλίου πολέμου πρὸς τὸν Πομπήιον.

Brundisium, ἴ, οὐ. (86,4. 100, 1.2) Βροντέσιον, Βρονδήσιον (νῦν Brindisi Προντέζι). Πόλις εὐλίμενος ἐν Καλαβρία τῆς Ἰταλίας. Brundisius portus (100, 1) ὁ λιμὴν τοῦ Βρονδησίου.

Q(uintus) Caecilius Metellus Pius **Scipio** (82,1. 83,1. 88,3. 90,1). Κόιντος Καικίλιος, Μέτελλος Πίος Σκιπίων, πατὴρ τῆς Κορνηλίας τῆς συζευχθείσης (τῷ 54 π. Χ.) τὸν Πομπήιον, ὑπὲρ οὗ ἐσχημάτισε στρατὸν ἐν Συρίᾳ, σπεύσας εἰς τὴν Θεσσαλίαν μικρὸν πρὸ τῆς παρὰ τὴν Φάρσαλον μάχης.

C. (πρόφερε Gaius) **Cassius** Longinus (101,1. 3-5), Ὁ Γαῖος Κάσιος Λογγίνος ἦτο ἐκ τῶν σπουδαιότερων κατὰ τοῦ Καίσαρος συνωμοτῶν καὶ φονεὺς αὐτοῦ. Cassiana classis (101,6).

Cilices, ἴμν, Κίλικες. Οἱ κάτοικοι τῆς Κιλικίας (101,1).

Cilicia, ae, θ. Κιλικία (102,5). Ἡ νοτιοανατολικωτάτη χώρα τῆς Μ. Ἀσίας μεταξὺ τῶν ὀρέων τοῦ Ταύρου πρὸς Β., τοῦ Ἀμανοῦ (Τζεβέλ Βαρεκέρ) πρὸς Α. καὶ τῆς Μεσογείου θαλάσσης. Ἐγένετο ὑπὸ τοῦ Πομπηίου ῥωμαϊκὴ ἐπαρχία. Ciliciensis legio (88,3).

Cleopatra, ae, θ. (103,2). Πρωτότοκος θυγάτηρ τοῦ βασιλέως τῆς Αἰγύπτου Πτολεμαίου ΙΑ' τοῦ Νόθου ἢ Αὐλητοῦ (80-51 π. Χ.), ἀδελφὴ τοῦ Πτολεμαίου ΙΒ' Διονύσου. Ἐκβληθεῖσα ὑπὸ τούτου τῆς ἀρχῆς πολεμῆι πρὸς αὐτὸν καὶ στρατοπεδεύει οὐκ μακρὰν τοῦ Πηλουσίου Ἰδ. Ptolemaeus.

A(ulus) **Clodius** (90,1) Αὔλος Κλώδιος. Οὗτος κοινὸς ὦν φίλος τοῦ Σκιπίωνος καὶ τοῦ Καίσαρος στέλλεται παρὰ τούτου πρὸς ἐκεῖνον, ὅπως διαπραγματευθῆι τοὺς ὄρους τῆς εἰρήνης.

Coreyra, ae. (100,3). Ἡ νῆσος Κέρκυρα (καὶ Κόρκυρα) ἐχρησίμευεν ὡς στρατηγεῖον τοῦ Πομπηιανοῦ στόλου.

L(uicius) Cornelius **Lentulus Crus** (96,1. 102,7. 104,3). Ὁ Λεύκιος Κορνήλιος Λέντιλος ἦτο σφοδρὸς ἀντίπαλος τοῦ Καίσαρος. Διετέλεσεν ὑπάτος τῷ 49 π. Χ.

P(ublilius) Cornelius **Lentulus Spinter** ἢ Spinter **Lentulus** (83,1. 102,7). Ὁπαδὸς τοῦ Πομπηίου. Συλληφθεὶς κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ πολέμου αἰχμάλωτος ἐλευθεροῦται ὑπὸ τοῦ Καίσαρος. Ἐφρονεῖθη κατὰ τὴν παρὰ τὴν Φάρσαλον μάχην.

P(ublilius) Cornelius **Sulla** (89,3. 99,4). Ἀνεμὸς τοῦ δικτάτορος Σύλλα. Διετέλεσεν ἀντιστράτηγος τοῦ Καίσαρος.

C. (πρόφερε Gaius) Crastinus. Ἀνὴρ γενναῖος, ἀνάκλητος ἐν τῷ στρατῷ τοῦ Καίσαρος (91,1. 99,2. 3).

Cyprus, i. θ. (102,5). Ἡ Κύπρος ἦτο ἀπὸ τοῦ 57 π. Χ. κτησὶς ῥωμαϊκῆ.

L(uicius) **Domitius** Ahenobarbus (83,1. 99,5). Λεύκιος Δομίτιος Ἀηνόβαρβος. Ἦτο δεινὸς ἀντίπαλος τοῦ Καίσαρος.

Cn. (πρόφερε Gnaeus) Domitius Calvinus (89,3). Γναῖος Δομίτιος Καλβίνος, ὀπαδὸς τοῦ Καίσαρος. Στέλλεται ὑπὸ τούτου μετὰ δύο λεγεῶνων ἐναντίον τοῦ Σκιπίωνος εἰς Μακεδονίαν. Ἐνοῦται μετὰ τοῦ Καίσαρος μικρὸν πρὸ τῆς παρὰ τὴν Φάρσαλον μάχης.

Dyrachium, ii. οὐ. Δυραχίον (νῦν Durrazo, ἢ πρόφην Ἐπίδαμος), σπουδαιότατος λιμὴν τῆς Ἰλλυρίας (100,3). Ἀπὸ τοῦ 229 π. Χ. ὑπὸ τὴν ῥωμαϊκὴν κυριαρχίαν. Dyrachina proelia (84,1. 87,4. 89,1).

Fretum Siciliae [ἢ fretum Siculum ἢ fretum Siciliense καὶ ἀπλῶς fretum] (101,1), ὁ Σικελικὸς πορθμὸς (νῦν Faro di Messina).

A(ulus) **Gabinus**. Ἀνθύπατος ὄν τῆς Συρίας ἦλθεν εἰς τὴν Ἀλεξάνδρειαν καὶ ἀποκατέστησεν εἰς τὸ βασίλειον (τῷ 55 π. Χ.) τῇ προτάσει τοῦ Πομπηίου τὸν ἐκδιωχθέντα (ἀπὸ τοῦ 57 π. Χ.) Πτολεμαῖον ΙΑ' τὸν Νόθον ἢ Αὐλητήν. Μέρος τοῦ Πομπηιανοῦ στρατοῦ, ἐκ Γαλατῶν καὶ Γερμανῶν, φρουρᾶς ἕνεκα κατέλειπεν ἐκεῖ ἐν τῷ στρατῷ τοῦ Πτολεμαίου ΙΑ' (103,5).

- Gallīa, ae, θ. Γαλατία (87,2). Διηρεῖτο 1) εἰς τὴν Gallia citerior ἢ cisalpīna (ἢ togāta) τ. ἔ. τὴν ἐντὸς τῶν Ἑλλήνων Γαλατίαν (87,4) ἐπὶ τῆς κοιλάδος τοῦ Πάδου (νῦν Ρο), ἥτις ἀπὸ τοῦ 222 π. Χ. ὑπῆρξε ὄψμ. ἐπαρχία· αὕτη ὑποδιηρεῖτο διὰ τοῦ Πάδου εἰς τὴν Gallia cispadāna (ἐντεῦθεν τοῦ Πάδου), καὶ τὴν Gallia transpadāna (ἐκεῖθεν τοῦ Πάδου), καὶ 2) εἰς τὴν Gallia ulterior ἢ transalpīna τ. ἔ. τὴν πέραν τῶν Ἑλλήνων Γαλατίαν.
- Germanīa, ae, θ. (87, 1). Κατὰ τὴν ὁμοαῖκὴν ἀντίληψιν ἢ μεταξὺ τῶν ποτ. Ῥήνου, Δουνάβεως, Βιστούλα καὶ τοῦ Ὠκεανοῦ χώρα.
- Graeci, ὄrum (102,2). Ἑλληνες ἐν στενωτέρῳ σημασίᾳ=Macedōnes.
- Hispānae cohortes (88,3). Αὗται, σχεδὸν 7 τὸν ἀριθμὸν, διεβιβάσθησαν ὑπὸ τοῦ Ἀφρανίου (ἰδ. ἀνωτ. L. Afranius) ἐκ τῆς Ἰσπανίας εἰς τὰ περὶ τὴν Φάρσαλον μέρη.
- Hispanīa, ae, θ. Ἰσπανία (ἢ Πυρρηναϊκὴ χερσόνησος 83,2) ἀπὸ τοῦ 205 π. Χ. ὁμοαῖκὴ κτῆσις. Διηρεῖτο εἰς τὴν Hispania citerior (μετὰ πρωτεύουσος τῆς πόλεως Nova Karthāgo, νῦν Καρθαγένης) καὶ εἰς τὴν Hispania ulterior. Ἡ τελευταία αὕτη μετὰ τὴν ὁλοσχερῆ κατάκτησιν τῆς Ἰσπανίας ὑπὸ τοῦ Αὐγούστου ὑποδιηρέθη εἰς τὴν Baetīca (νῦν Ἀνδαλουσίαν) μετὰ πρωτ. τῆς πόλεως Cordūba, καὶ εἰς τὴν Lusitanīa (νῦν Πορτογαλίαν) μετὰ πρωτ. τῆς πόλεως Augusta Emerīta (νῦν Merida).
- T. Labiēnus, ἰδ. Titus At(t)ius Labienus.
- D(ecimus) Laelīus (100, 1. 3). Δέκιμος Λαίλιος. Λιόκει κατὰ τὸν ἐμφύλιον πόλεμον τὸν Πομπηιανὸν στόλον ἐπὶ τῆς Ἀδριατικῆς θαλάσσης. Laeliānae naves (100,2).
- Larīsa, ae, θ. Λάρισα, πόλις τῆς Θεσσαλίας (96,3. 97,2. 98,3).
- Libo, ἰδ. Scribonius.
- C. (πρόφερε Gaius) **Lucilius Hirrus** (82,5). Γάιος Λουκίλιος Ἴρρος. Ἐστάλη ὑπὸ τοῦ Πομπηίου πρὸς τὸν βασιλέα τῶν Πάρθων Ὁρόδην, ἵνα ζητήσῃ βοήθειαν, ἀλλὰ μὴ δεχθεὶς τοὺς ὄρους τοῦ βασιλέως ἀπαιτοῦντος τὴν παραχώρησιν τῆς Συρίας ἐφυλακίσθη ὑπ' αὐτοῦ.
- Macedonīa, ae, θ. Ἡ πρὸς Β. τῆς Ἠπείρου καὶ τῆς Θεσσαλίας μέγχι τοῦ ποταμοῦ Νέστου χώρα ἀπὸ τοῦ 168 π. Χ. ὁμοαῖκὴ ἐπαρχία (102,3).

Messāna, ae, θ. (δορ. Μεσσάνα) Μεσσήνη (νῦν Messina), ἐπὶ τῆς Β.Α. ἀκτῆς τῆς νήσου Σικελίας παρὰ τὸν πορθμὸν τῆς Μεσσήνης (101, 1,3).

Mytilēnae, ārum, θ. Μυτιλήνη (102,5).

Orīcum, i, οὔ. (90,1). Ὠρικὸς καὶ Ὠρικὸς καὶ Ὠρικὸν (νῦν Erico), πόλις καὶ λιμὴν τῆς Β. Ἠπείρου εἰς τὸν μυθὸν τοῦ διὰ τῶν Κεραιῶν ὁρέων σχηματιζομένου κόλπου τοῦ Ἀδῶνος (νῦν Valona).

Parthi, ōrum (82,4). Πάρθοι, ἔθνος βάρβαρον σκυθικόν, οἰκοῦν τὰ ΝΑ καὶ ΝΔ τῆς Κασπίας θαλάσσης (τὸ νῦν Ἰράν). Ἦσαν οἱ διάδοχοι τῶν Περσῶν.

Pelusium, ii, οὔ. (103,1). Πηλούσιον (νῦν Tineg, Τινέ), πόλις ὀχυρωτάτη τῆς κάτω Αἰγύπτου, οὐχὶ μακρὰν τῆς Μεσογείου θαλάσσης, εἰς τὸ ΒΑ ἄκρον τοῦ Δέλτα τοῦ Νείλου πλησίον τοῦ σημερινοῦ Port Said. Ἔνεκα τῆς στρατηγικῆς θέσεως αὐτοῦ ἀπετέλει τὸ Πηλούσιον τὰς κλεῖδας τῆς Αἰγύπτου.

Phoenīces, um, Φοίνικες (101, 1), οἱ κάτοικοι τῆς Φοινίκης, χώρας τῆς Συρίας, ἐχούσης πρωτεύουσαν τὴν Τύρον.

Pompeianus, Πομπηϊανός. Pompeiana acies (94,4). Pompeiani colles (84,2). Pompeianus exercitus (99,4). Pompeiani, ōrum, οἱ Πομπηϊανοὶ (84,4. 93,1. 2. 8. 94,2. 95,1. 97,2.3.4. 101,7).

M(arcus) **Pomponius**, Μᾶρκος Πομπώνιος (101,1). Διοικητὴς μέρους τοῦ στόλου τοῦ Καίσαρος παρὰ τὴν Μεσσήνην, ἐξ οὗ Pompeiana classis (101,2).

Ptolomaeus XI. Nothos εἶτε Aulētes (103,3. 5). Πτολομαῖος ἢ Πτολεμαῖος ΙΑ', πατὴρ τῆς Κλεοπάτρας καὶ τοῦ Πτολεμαίου ΙΒ'.

Ptolemaeus XII. Dionysos (103,2). Υἱὸς Πτολεμαίου ΙΑ'.

Rhodus, i, θ. Ῥόδος (102,7). Αὕτη ἦτο σύμμαχος τῶν Ῥωμαίων. Τῷ 43 π. Χ. ἐγένετο ῥωμαϊκὴ κτῆσις.

Roma, ae, θ. Ῥώμη (83,3).

Romāni cives (101,2. 6).

Scipio, id. Q. Caecilius Metellus Pius Scipio.

L(ucius) Scribonius **Libo** (90, 1. 100, 1). Λεύκιος Σκριβόνιος Λίβων, ὀπαδὸς καὶ συγγενὴς τοῦ Πομπηίου.

L(ucius) **Septimius** (104, 2. 3). Λεύκιος Σεπτίμιος. Οὗτος ἀφοῦ ἠκολούθησε τὸν Πομπηῖον εἰς τὸν κατὰ τῶν πειρατῶν πόλεμον, κατελείφθη εἶτα ἐν Αἰγύπτῳ πρὸς ὑποστήριξιν τοῦ Πτολεμαίου ΙΑ' τοῦ Ἀδλητοῦ (ιδ. καὶ A. Gabinius).

Sicilia, ae, θ. (101, 1 καὶ ἐξ.). Σικελία μεγίστη καὶ εὐφοροτάτη νήσος. Ταύτην κατόκουν κατ' ἀρχὰς οἱ Σικανοὶ ἢ Σικελοί, λαὸς Κελτικός, ἔπειτα οἱ Φοίνικες, μετὰ ταῦτα οἱ Ἕλληνες (Χαλκιδεῖς, Μεγαρεῖς καὶ Δωριεῖς), πρὸς οὓς ἦριζον περὶ τῆς κατοχῆς οἱ Καρχηδόνιοι. Ὑπῆχθη ὑπὸ τοὺς Ῥωμαίους τὸ μὲν Δ μέρος τῆς νήσου τῷ 241 π. Χ., τὸ δὲ Α τῷ 212 - 210 π. Χ. Αἱ Συράκουσαι (Συρακοῖσαι) ἦσαν ἡ πρωτεύουσα τῆς Σικελίας.

(Sicilum) fretum, ιδ. fretum.

Sulla, ιδ. P. Cornelius Sulla.

P(ublius) **Sulpicius** Rufus (101, 1). Πόπλιος Σουλπίκιος Ῥούφος, ἀντιστράτηγος τοῦ Καίσαρος ἐν Γαλατία καὶ Ἰσπανία, εἶτα διοικητῆς τοῦ στόλου. Sulpiciana classis (101, 4).

Syri, ὄrum, Σύροι οἱ κάτοικοι τῆς Συρίας. Classis Syrorum (101, 1.4).

Syria, ae, θ. Συρία (103, 1. 5). Αὕτη περιελάμβανε τὴν πρὸς Ν τῆς Καππαδοκίας καὶ Μεσοποταμίας καὶ πρὸς Β τῆς Παλαιστίνης καὶ Ἀραβίας χώραν (ιδ. καὶ Antiochia).

Syriacae legiones (88, 3).

Thessalia, ae, θ. Θεσσαλία (82, 1. 100, 3. 101, 7).

Thraeces, um, (ἐν. Thrax, cis), Θραῆκες (95, 3): οἱ κάτοικοι τῆς Θράκης, χώρας κεμένης μετὰ τὸν Δουνάβειον, τῆς Μαύρης Θαλάσσης, τῆς Προποντίδος, τοῦ Αἰγαίου πελάγους καὶ τῆς Μακεδονίας.

Transpadanae coloniae (87, 4), ιδ. Gallia 1.

C. (πρόφερε Gaius) **Triarius**, ιδ. Valerius.

C. (πρόφερε Gaius) Valerius **Triarius** (92, 2). Γάιος Οὐαλέριος Τριάριος, ἀνὴρ μεγάλης ἀξίας, φίλος τοῦ Κικέρωνος. Διόκησε τμηματῶν τοῦ ἀσιατικοῦ στόλου τοῦ Πομπηίου. Πιστεύεται ὅτι ἐφρονεῦθη κατὰ τὴν παρὰ τὴν Φάρσαλον μάχην.

P(ublĭus) **Vatinĭus** (90, 1. 100, 2). Πόπλιος Ουατίνιος (Βατίνιος),
 ὀπαδὸς καὶ στρατηγὸς τοῦ Καίσαρος.

Vĭbo, ōnis, θ. (101, 1. 4). Οὐιβὼν (πάλαι Hippon, Ἰππώνιον, νῦν Bivona). Πόλις κειμένη ἐπὶ τῆς ἀκτῆς τῆς Βρεττίας (νῦν Calabria ulteriore), ὅπου νῦν ὁ κόλπος τῆς Ἑγ. Εὐφημίας, ἤδη ἀπὸ τοῦ 293 π. Χ. ῥωμαϊκὴ ἀποικία ὑπὸ τὸ ὄνομα Vibo Valentia. Ἐρείπια τῆς Vĭbo, ἀποικίας τῶν Ἐπιζεφυρίων Λοκρῶν, σφύζονται παρὰ τὴν πόλιν Monteleone.

4. ΛΕΞΙΛΟΓΙΟΝ *

Α

ā, ἢ āb, πρόθ. μετ' ἀφαιρ. ἀπό, παρὰ, ὑπό.

absens, ntis (μτχ. τοῦ absum, a-fūi, abesse), ἀπόν· ἰδ. καὶ habeo.

abūti, ἀπαρέμφ. τοῦ abutor.

abū-tor, 3. ἀποθ. (καταχρῶμαι). sanguine militum ἀνωφελῶς καταναλίσκω (κατασταταλῶ, χύνω) τὸ αἷμα τῶν στρατιωτῶν.

ac, ἰδ. atque.

ac-cēdo, 3. (προσέρχομαι, πλησιάζω). acceditur πρόσσδος (πλησιασμός) γίνεται, πλησιάζουσι.

acceptus, ἰδ. accipio.

ac-cīdo (ad-cādo), ἰδί, —, 3. (συμβαίνω). accidit συμβαίνει.

ac-cipīo (ad-cāpio), cēpi, ceptum. 3. ἀκούω καὶ κατανοῶ, ἀκούων κατανοῶ, μανθάνω 86,2. rationem consilii mei accipite τὸν λόγον τοῦ (πολεμικοῦ) σχεδίου μου ἀκούσατε.

acīes, eī (τάξις μάχης), παράταξις μέρους τοῦ ὅλου στρατοῦ 88,3. 89,2.3.4. 93,5. 94,1.3. 2) ὀλόκληρος ὁ στρατὸς 84,2. 85,1.3. 86,1.3. 88,1.4. 89,2. 92,1.2. 93,3. 94,4. 97,3. 3) μάχη 93,8. 94,5. 95,4.

acīus, επίρρ. συγκρ. (θετ. acīter, ὑπερθ. acerrime) σφοδρότερον. (Τὸ ἐπίθετον θετικοῦ βαθμοῦ εἶναι acer, acris, acre).

actuarīus (ἐκ τοῦ actus ἔλασις [ὁ ἐκ τοῦ ago] ὄθεν: εὐάγητος, ταχύς. ἀκτώαριος). actuarīa navis ταχυναντοῦσα, ἰστυκόωπος, ἐπακτρὶς, ταχεῖα ναῦς.

ad, πρόθ. μετ' αἰτιατ. πρὸς, παρὰ + αἰτιατ. 94,6. μέχρι 94,2. 95,2. 95,5. πλησίον, πρὸς τὰ μέρη τινός 100,1. ἐναντίον 101,4. Πρὸς δῆλωσιν σκοποῦ (= πρὸς) 101,2. Ἐντὶ τῆς in 101,4.

additus, ἰδ. addo.

* Τὰ οὐσιαστικά, ὧν δὲν σημειοῦται τὸ γένος, εἶναι θηλυκά. Τῶν εἰς us -a -um ἐπιθέτων ἐσημειώθη μόνον ὁ τύπος τοῦ ἀρσενικοῦ. Οἱ ἀναγραφόμενοι μεθ' ἑκάστων ρῆμα ἀριθμοὶ δηλοῦσι τὰς συζυγίας. Οἱ ἀρχικοὶ χρόνοι πολλῶν συνθέτων ρημάτων ἐσημειώθησαν ἐν τοῖς ἀπλοῖς. Τῶν ρημάτων τῆς 1ης συζυγίας ἐσημειώθη μόνον ὁ ἐνεστώς. Ἐκάστης λέξεως ἡ πρώτη σημασία ἐτέθη ἐντὸς παρενθέσεως, ἐκτὸς ἂν ἡ λέξις ἀπαντᾷ ἐν τῷ κειμένῳ μετὰ τῆς σημασίας ταύτης. Τὰ μακρὰ καὶ βραχέα φωνήεντα δὲν ἐδηλώθησαν πανταχοῦ, ἀλλὰ μόνον ἐνθα ἐθεωρήθη ἀναγκαῖον χάριν τοῦ ὀρθοῦ τονισμοῦ.

- ad-do, dīdi (ἀντι addēdi), dītum (ἀντι addātum), dēre, 3. (προστίθημι), προσθέτω, προσλαμβάνω, συμπαραλαμβάνω 102,5.
- ad-dūco, 3. ἄγω, παρακινῶ.
- adductus, ἰδ. adduco.
- ad-ēo, adīi, adītum, adīre, 4. locos μεταβαίνω εἰς τόπους
- adēo, ἐπίρρ. τόσον, τοσοῦτον.
- adessem, πρτ. ὑποτ. τοῦ adsum.
- adeundus, ἰδ. ὁ. ad-eo.
- ad-hībēo (ad-hābeo), būi, bītum, 2. λαμβάνω 98,3.
- adhibītus, ἰδ. adhibeo.
- adiungo, nxi, nctum, 3. συνενῶ.
- adiunxi, ἰδ. adiungo.
- ad-mīror, 1. ἀποθ. aliquid, εὐρίσκω τι παράδοξον (παραξενεύομαι διὰ τι, φαίνεται μοί τι παράδοξον).
- (admonītus, ūs), ἄ. Μόνον κατ' ἄφαρ. admonītū (μετὰ γενικῆς) τῇ παραινέσει (παρορμήσει, προτροπῇ) τινος.
- ad-orīor, adortus sum, adorīgi, 4. ἀποθ. προσβάλλω (β' ἐν. adorīgis).
- ad-sum, affūi (καὶ adfūi), adesse, εἶμαι παρών, παρίσταμαι.
- adulescens, ntis (καὶ adolescens), ἄ. ὁ νέος ἀνήρ (ἀπὸ 17-40 ἐτῶν).
- adventus, ūs, ἄ. προσέγγις, ἄφιξις.
- adversus, (μτζ. τοῦ adverto), ἐστραμμένος· ἰδ. conicio.
- ad-volo, 1. σπεύδω (διὰ ξηραῖς ἢ θαλάσσης), ἀναφαίνομαι, προσέρχομαι (πλέω) ἐν τάχει.
- aeger, aegra, aegrum. ἀσθενής· οὖσ. aeger, gri, ὁ ἀσθενής, ὁ ἄρρωστος.
- aes, aeris οὖσ. ὁ χαλκός, τὰ ἐξ αὐτοῦ κατασκευαζόμενα ἀντικείμενα 101,3.
- aestus, ūs, ἄ. καύσων· magnus aestus (ἐνν. solis), ὁ πνιγηρὸς καύσων (τοῦ ἡλίου), ἡ μεγάλη ζέστη.
- aetas, ātis (χρόνος βίου). honor aetatis ἡ ἐκ τῆς ἡλικίας τιμή, ἡ ὀφειλομένη τῇ ἡλικίᾳ τιμή. puer aetate παῖς τὴν ἡλικίαν. propter aetatem διὰ τὴν (παιδικὴν) ἡλικίαν.
- af-fēro (ad-fēro), attūli, allātum, afferre, 3. (προσφέρω) διαβιβάζω. nuntius affertur ἀγγελία (εἰδησις) διαβιβάζεται.
- affinitas, ātis, ἀγγιστεία, συγγένεια.
- ag-grēdior, aggressus sum, aggrēdi, 3. ἀποθ. προσβάλλω.
- agmen, īnis, οὖ. πορεία στρατοῦ, στρατός.
- āgo, ēgi, actum, 3. ἄγω. ago gratias χάριτας ὁμολογῶ, εὐχαριστῶ.— συζητῶ, διαπραγματεύομαι 83,5. 90,1. 97,5.
- alacritas, ātis, προθυμία, ζῆλος. pugnantī τὸ φιλοπόλεμον.
- alīquis, alīqua, alīquod, τίς, τί.
- alīus, ἄλλος (γεν. alterius, δοτ. alīi).
- allātus, ἰδ. affero.
- alter, altera, alterum, (ἕτερος, ὁ

ἔτερος), δεύτερος.
 alterūter, ūtra, ūtrum (γεν. alteriūs, utriūs, δοτ. alterūtri), ὁ εἷς ἐκ τῶν δύο, ὁ ἕτερος.
 altus, ὑψηλός.
 amicitīa, ae, φιλία.
 amissus, ἰδ. amitto.
 a-mitto, 3. (ἀποπέμπω). 2) ἀποβάλλω (χάνω).
 ampliūs, συγκρ. ἐπίρρ. πλέον.
 an, μορ. ἐρωτ., ἢ (εἰσάγει τὸ β' μέλος πλαγίας ἐρωτήσεως), utrum an πότερον ... ἢ. 2) an non (= nonne) ἢ (μήπως) δὲν 87,4 (ἢ ἀπάντησις εἶναι καταφατική).
 ancōra, ae, ἄγκυρα, ἰδ. consisto.
 angustīae, ārum, πληθ. τὰ στενά, στόμιον (λιμένος) 100,2.
 animadversus, ἰδ. animadverto.
 animadverto (ἢ animum adverto), rti, rsum, 3. παρατηρῶ.
 anīmus, i, ā. (ψυχή), 2) πνεῖμα, θάρρος, φρόνημα. animus (ἢ animi [πληθ.]) militum τὸ πνεῦμα ἢ τὰ πνεύματα τῶν στρατιωτῶν, οἱ στρατιῶται.
 annus, i, ā. ἔτος.
 ante, ἐπίρρ. (πρόσθεν). paucis ante mensibus (ἀφαιρ.) ὀλίγους μῆνας πρότερον, πρὸ ὀλίγων μηνῶν. paulo (ἀφαιρ.) ante ὀλίγον πρότερον, πρὸ μικροῦ. 2) πρόθ. μετ' αἰτιατ. ante proelium cognitum πρὸ τῆς εἰδήσεως (ἀγγελίας) τῆς μάχης 100,4. 101,7.
 antēā, ἐπίρρ. (ante-eā), πρόσθεν,

προηγουμένως.
 ante-cēdo, 3. (προβαίνω). 2) προπορεύομαι, προτιμῶμαι, ὑπερετῶ.
 antesignāni, ōrum, ā. οἱ πρόμαχοι.
 antiquītus, ἐπίρρ. ἀρχαίοθεν, παλαιόθεν.
 apertus, ἀναπεπταμένος. locus apertior τόπος (μᾶλλον) ἀνοικτός, τόπος πεδινός.
 ap-pello, 1. καλῶ 88, 1. προσαγορεύω 104, 3.
 applicātus, ἰδ. applico.
 ap-plicō, 1. naves ad terram ἔλκω τὰς ναῦς εἰς τὴν ξηράν, νεωλκῶ.
 ap-propinquo, 1. (μετὰ δοτ.) πλησιάζω, προσπελάζω.
 apud, πρόθ. αἰτ.=παρά τι, ἐνώπιον.
 aqua, ae, ὕδωρ. sine aquā ἄνευ ὕδατος, ἄνυδρος.
 aquīla, ae, (ἀετός), σημαία τοῦ λεγεῶνος.
 aquor, 1. ἀποθ. ὑδρευομαι.
 arbītror, 1. ἀποθ. νομίζω.
 ardēo, arsi, arsum, 2. φλέγομαι, ἐκκαίομαι.
 argentum, i, ō. (ἄργυρος). 2) ἀργυρῶ (κυρίως ἐπιτραπέζια) σκευή.
 arma, ōrum, ō. πληθ. ὅπλα.
 armātus (μτχ. τοῦ armo), ἔνοπλος.
 arch, arcis, ἀκρόπολις.
 at, σύνδ. ἀλλά, καὶ ὅμως.
 atque ἢ ac, καί, καὶ (ἐπίσης) καὶ (ἐπομένως). Μετὰ ἀρνητικῆν ὅμως πρότασιν τὸ ac ἔχει σχεδόν

τὴν σημασίαν τοῦ ἀλλὰ 94,2.
at-tenŕo, 1. ἐλαττῶ (κατ' ἀριθμόν),
ἐξασθενῶ (-όω).

auctoritas, ātis, αὐθεντία, λόγος,
περιωπή, ἀξία, ἐπιρροή.

áuctus, ἰδ. augeo.

audacĭa, ae, θρασύτης, αὐθάδεια.

áudĕo, áusus sum, 2. (ἡμαποθε-
τικὸν ῥῆμα), τολμῶ.

áudĭo, ĭvi, ĭtum, 4. ἀκούω.

audistis = audivistis' ἰδ. audio.

áugeo, áuxi, áuctum, 2. αὐξάνω.

áusus, ἰδ. audeo.

aut, σύνδ. ἦ.

autem, σύνδ. δέ.

autumnus, i, ā. φθινόπωρον.

auxilĭa, ōrum, οὐ πληθ. στρατὸς
ἐπικουρικός, βοήθεια.

ā-vertō, 3. ἀποτρέπω, ἀποδιώκω,
ἀπομακρύνω.

B

barbārus (βάρβαρος). 2) ἐξωτερι-
κός, ξενικός, ξένος.

bellum, i, οὐ. (ἐκ τοῦ duellum,
dvellum, μονομαχία), πόλεμος.

benĕ, ἐπίρρ. εὖ, καλῶς· συγκρ.
melĭus ἄμεινον· ὑπερθ. optĭme
ἄριστα· ἰδ. mereor.

beneficiārius, ĭi, ā. (εὐεργετούμε-
νος), ὁ εὐεργετούμενος (**βενεφι-
κιάλιος, βενεφικιάριος**).

beneficĭum, ĭi, οὐ. (εὐεργεσία). 2)
εὖνοια. fortunae εὖνοια τῆς τύ-
χης 95,1.

bidŕum, i, οὐ. (bis καὶ dies) χορο-

νικὸν διάστημα δύο ἡμερῶν, διή-
μερον. bidŕum (αιτ.) ἐπὶ δύο ἡ-
μέρας.

bonus (ἀγαθός). Οὐσιαστ. bona,
ŕum, οὐ. πληθ. τὰ ἀγαθά.
(Συγκρ. ἐπιθ. εἶναι melĭor, me-
lĭus, γεν. iŕis, ἀμείνων, βελτίων.
Ἵπερθ. optĭmus ἄριστος).

C

cādo, ce-cĭdĭ, cāsum, 3. πίπτω (ἐπι-
τοῦ πεδίου τῆς μάχης), φονεύο-
μαι 99,4. ἐπιπίπτω 92,3.

caedes, is, σφαγή, φόνος.

caespes, ĭtis, ā. (ἐκ τοῦ caedo),
χορτόπλινθος [πάντοτε ἐν χρήσει
κατὰ πληθ. ἀριθμόν]. recentes
caespites νεόδρεπτος (νεωστὶ κο-
πεῖσα) χλόη (πρασινάδα).

calamĭtas, ātis, συμφορά, ἀτύχημα.

canĭ, ἀπρμφ. παθ. τοῦ cano.

cāno (πρβλ. καναίζω=ἡχῶ, κανα-
αχή), cecĭni, [cantum καὶ] can-
tātum, 3. (ἄδω). classicum canĭ

(παθ. ἀπρμφ.) iubet διατάσσει νὰ
σαλπισθῇ (νὰ δοθῇ διὰ σάλπιγγος)
διαταγή, νὰ ἡχήσῃ ἡ σάλπιγγς.

cāpio, cēpi, captum, capĕre, 3.
(λαμβάνω), συλλαμβάνω, αἰχμα-
λωτίζω 100,2. 101,6. καταλαμ-
βάνω 102,6.

capĭtis γενικ. τοῦ caput.

caput, capĭtis, οὐ· κεφαλή· ἰδ.
damno καὶ sum.

castellum, i, οὐ. φρούριον (κα-
στέλλο).

castra, ὄρουμ, οὐ πληθ. στρατόπεδον. una castra ἐν στρατόπεδον.

casū, ἐπίρο. (κυρίως ἀφαιρ. τοῦ casus, ūs, ἄ.) κατὰ τύχην.

cāusa, ae, αἰτία. per causam [= simulationem] valetudinis ὑπὸ τὴν πρόφασιν (ὑπὸ τὸ πρόσημα) ἀσθενείας.

cecidisse, ἰδ. cado.

cēdo, cessi, cessum, 3. ὑποχωρῶ, ἀπολείπω τὴν τάξιν, «ἐξαναχωρῶ» 93,4.

celeritas, ātis, ταχύτης.

celeriter, ἐπίρο. ταχέως.

censō, censūi, censum, 2. «δοκεῖ μοι», κρίνω, ἔχω τὴν γνώμην.

centum, ἀριθμ. ἑκατόν.

centuria, ae, λόχος (=ordo).

centurio, ōnis, ἄ. ἑκατόνταρχος, ἑκατοντάρχης.

certus, (βέβαιος), ὠρισμένος.

cessi, ἰδ. cedo.

circiter, ἐπίρο. περί+αιτ., περίπου.

circum-ō, īi, ĭtum, ĭre, 4. (περιέρχομαι) περικυκλῶ 93,4. 8. 94,4. περίειμι, επιθεωρῶ, 94,5.

circumītus, ἰδ. circumeo.

circum-munio, 4. ὀχυρῶ πέριξ, περιοχυρῶ.

circum-vēnio, 4. (ἔρχομαι ἐχθρικῶς πέριξ). aciem κυκλῶ τὸν στρατόν.

citātus (μτχ. τοῦ cito), ταχύς. equo citato ἵππῳ ταχεῖ=ἐν καλπασμῶ.

citerior, ἄ. καὶ θ.,—ius, οὐδ. (γεν. citerioris), ὁ ἐντεῦθεν, ὁ ἐπὶ

τάδε.

civitas, ātis, πολιτεία.

clam, ἐπίρο. κρύφα, κρυφίως.

clamor, ōris, ἄ. βοή, ἀλαλαγμός.

clarē, ἐπίρο. (λαμπρῶς), εὐκρινῶς, μεγαλοφώνως, γεγωνυία τῆ φωνῆ.

classiarīus, (ἀνήκων τῷ στόλῳ).

Οὐσ. classiarīi, ὄρουμ, ἄ. (κατὰ παράλειψιν τῆς λέξ. milites), οἱ ναυτικοὶ στρατιῶται, οἱ «ἐπιβάται».

classicum, ī, οὐ. (κατὰ παράλειψιν τοῦ signum), τὸ διὰ (μουσικῶν) ὀργάνων, (κέρατος, βυκάνης καὶ ἰδίᾳ τῆς σάλπιγγος) διδόμενον σημεῖον (παράγγελμα).

classis, is, στόλος.

coepi (πρkm.), coepisse (ῥ. ἔλλειπτικόν), ἠρξάμην. (Ὡς ἐνεστὼς χρησιμεύει τὸ incipio=ἄρχομαι).

cogito, 1. (co=cum καὶ agito ἐν τῷ νῶ κινῶ) διανοοῦμαι, σκέπτομαι (περὶ τινος) 83,5. 86,5. ἔχω ἐν νῶ (ἔχω τὴν πρόθεσιν) 85,4. 95,3.

cognitus, ἰδ. cognosco.

co-gnosco, nōni, nītum, 3. γινώσκω, μανθάνω, πληροφοροῦμαι.

cōgo, (co=ἐν συνθέσει=cum+ago), cōegi, cōactum, 3. συνάγω, συναθροίζω (μαζεύω ζητῶν).

cohors, rtis, κοόρτις, τάγμα. Αἰτιατ. πληθ. cohortes καὶ cohortis.

cohortandus, ἰδ. cohortor.

co-hortor, 1. ἀποθ. παραινῶ, πα-

ροτρύνω, παρακελεύομαι.
 collis, is, ἄ. λόφος.
 col-īdo (con- ἀντί com- [=cum]
 και ἴdo), τάσσω, τοποθετῶ.
 collōquī, ἀποφ. τοῦ colloquor,
 colloquīum, ἴι, οὐ. συνδιάλεξις.
 col-īdōmor, β. ἀποθ. συνδιαλέγομαι.
 coloniā, ae, ἀποικία.
 combūro (ἐκ τοῦ co-amb-ūro),
 bussī, bustum, β. ἐμίμνησκα,
 πυροπολῶ, κατακαίω.
 combustus, ἴδ. comburo.
 comitātus, ūs, ἄ, συνοδεία, ἀκο-
 λουθία, προπομπή.
 comitīum, ἴι, οὐ. (πλατεῖα τῆς ἀ-
 γορᾶς). Πληθ. comitīa, ōrum, οὐ.
 (συναθροίσεις τοῦ δήμου), συνά-
 θροισις πρὸς ἐκλογάς, ἐκλογαί.
 com-mēndō, 1. ἀναμνησκῶ.
 com-mendo (cum και mando), 1.
 συνιστῶ (συνιστῶν ὑποδεικνύω).
 commodissīmus, ὑπερθ. τοῦ com-
 modus.
 commōdus κατάλληλος, 85, β. εὐβα-
 τος, ἄνευ ἐμποδίων, «εὐμαρῆς»
 97, β. ὠφέλιμος 80, 2. εὐνοϊκός
 100, β.
 com-pāro, 1. συλλέγω, συνάγω.
 com-pello, comprūlī, compulsum,
 β. συνωθῶ, διώκω.
 complētus (μτχ. τοῦ compleo), πε-
 πληρωμένος, πλήρης.
 complēres, ἄ. και θ. complūra, οὐ.
 ([σπαν. -rta], γεν. πληθ. -rum), ὄ-
 χι, ὀλίγοι, ἀρκετοί (κ ά μ π ο σ ο ι).
 com-prehendo (και comprehendo),

ndi, nsum, β. (ἐπιλαμβάνω).
 flammā comprehenditur ab
 utroque cornu ἢ φλόξ (τὸ πῦρ)
 μεταδίδεται ἐξ ἀμφοτέρων τῶν
 κερμάτων 104, β.
 comprehensus, ἴδ. comprehendo.
 compulsus, ἴδ. compello.
 con-cīno (cum-cāno), cīnū, —, β.
 ἀμτβ. συμφωνῶ, (φωνάζω, ἡχῶ ὀ-
 μοῦ). signa concīnunt τὰ (μου-
 σικά) ὄργανα συμφωνοῦσι,
 ταυτοχρόνως ἡχοῦσι, συνηχοῦσι.
 con-curro, curri, cursum, β. (συν-
 θέω). 2) ταχέως φέρομαι, δρο-
 μαίως σπεύδω, προσβάλλω, συμ-
 πλέκομαι concurritur προσβολή
 γίνεται ὑπό τινος, ἐπιπίπτει
 (ἐφορμῆ) τις.
 concursus, ūs, ἄ. (φορὰ τῶν στρα-
 τιωτῶν πρὸς τὰ ἐμπρός), ἐφόρ-
 μησις, σύγκρουσις.
 confectus, ἴδ. conficio.
 con-fēro, contūli, collātum, con-
 ferre, β. (συμφέρω) me in (μετ'
 αὐτ.) κατευθύνομαι, μεταβαίνω εἰς.
 confestim, εἰάρ. εὐθύς, παραχρῆμα.
 con-ficio (con και facio), fēcī, fec-
 tum, β. τελῶ, τελειώνω τι. proe-
 lium, bellum περατῶ, εἰς πέρας
 ἄγω τὴν μάχην, τὸν πόλεμον.
 officium ἐκτελῶ τὸ καθήκον (τὴν
 ἀνατεθεισάν μοι ἐντολήν). con-
 ficior καταβάλλομαι, ἐξαντλοῦμαι
 92, β. 95, 4, 5. 97, 4
 con-fido, confisus sum, β. ἡμα-
 ποθ. πέποιθα. affinitate ἔχω

(μεγάλην) πεποιθήσιν εἰς τὴν ἀγχιστείαν (συγγένειαν). ἔχω ἐμπιστοσύνην, πιστεύω τινί 94,5.
 confirmātus (μτζ. τοῦ confirmo), θαρραλέος, εὐτολμος. efficio exercitum confirmatiorē καθιστῶ τὸν στρατὸν μᾶλλον εὐτολμον, αὐξάνω τὸ θάρρος τοῦ στρατοῦ.
 confirmo, 1. ἐνισχύω 82,2. milites (κυρίως animum ἢ animos militum) ἐνισχύω τὸ φρόνημα, τὸ θάρρος τῶν στρατιωτῶν, ἐνθαρρύνω τὸν στρατόν. ὑπισχοῦμαι, διαβεβαιῶ (= polliceor) 86,3. 87,7. στερεώνω τὸ θάρρος καὶ τὴν πίστιν (ἐ μ ψ υ χ ὶ ὠ ν ω) 94,5.
 confūgio, fūgi, — 3. (κατα)φεύγω.
 conficio (πρόφερε conficicio, conficium καὶ iactio), iectum, 3. (ζίπτω). gladium in os adversum ἐμπηγνύω (βυθίζω) τὸ ξίφος εἰς τὸ πρόσωπον, διαπερῶ διὰ τοῦ ξίφους τὸ πρόσωπον.
 coniectus, id. conicio.
 coniunctus, id. coniungo.
 coniungo (πρόφερε conjungo), nxi, nctum, 3. συνενῶ. με συνενῶ ἐμαυτόν, συνενοῦμαι.
 coniunxeram, id. coniungo.
 conor, 1. ἀποθ. ἐπιχειρῶ, πειρῶμαι.
 conquiro (cum καὶ quaero), quisivi, quisitum, 3. ἐπιδιώκω.
 conscendo (cum καὶ scando), ndi, nsum, 3. πᾶν ἐπιβιβάζομαι (ἐπιβαίνω) νεός.
 consederam, id. consido.

consensus, ūs ἄ. συγκατάθεσις.
 con-servo, 1. διατηρῶ, κρατῶ 93,2. διασφῶ, φείδομαι 98,2.
 consideratius, ἐπιρρ. συγκρ. μᾶλλον ἐξεζητημένος, μετὰ μείζονος περισκέψεως.
 consido, sēdi, sessum, 3. ἐγκαθίσταμαι, στρατοπεδεύω, καταλαμβάνω θέσιν (ὀχυροῦμαι).
 consilium, ἦι, οὐ. (τὸ ἐν τῷ στρατοπέδῳ συγκροτούμενον πολεμικὸν) συμβούλιον, «συνέδριον» (= consultatio, deliberatio) 82,5. 83,3. 86,1. 87,7.— τὸ πολεμικὸν σχέδιον 86,2. 87,1.— ἀπόφασις 102,3. 103,1. 104,2;
 con-sisto, stiti, —, 3. ἀντιπαρατίσσομαι, 89,3. 95,4. μένω, δὲν προχωρῶ μακρότερον 93,1. 97,4. (παρο)μένω, ἀνθίσταμαι 93,5. ad ancoram consistere «ἐπ' ἀγκύρας ἀποσαλεύω», «ἐπ' ἀγκύρας σαλεύω» (εἶμαι μὲ ποντιμένην τὴν ἄγκυραν εἰς τὰ ἀνοικτὰ, εἶμαι στὰ πανιὰ πρὸς ταχὺν ἀπὸ πλουν).
 con-solor, 1. (ἀποθ.) παρηγορῶ, παραμυθῶ, καθησυχάζω.
 con-sterno, strāvi, strātum, 3. ἐπιστρώνω, ἐπικαλύπτω.
 constiteram, id. consisto.
 constiti, id. consisto.
 con-stituo (con καὶ stituo), tui, tūtum, 3. ἀποφασίζω 85,4. παρατάσσω 89,2. ἀποφασίζω, ὑπισχοῦ-

- μαί 91,2.
 con-sto, stīti, —, 1. (συνέστηκα). con-
 stat in virtute ἐναπόκειται ἐν τῇ
 ἀνδρείᾳ, ἐξαορτᾶται ἐκ τῆς ἀνδρείας.
 constrātus (μτχ. τοῦ consterno).
 tabernacula constrata σκηναὶ
 ἐπεστρωμένα. naves constratae
 νῆες «ἔχουσαι καταστρώματα»,
 «κατάφρακτοι» 101,2.
 consuetūdo, dīnis, συνήθεια, ἔθος.
 consul, ūlis, ἄ, ὁ ὕπατος.
 consularis, e, (ὑπατικός). Oūs. con-
 sularis, is, ἄ. (κατὰ παράλειψιν
 τοῦ vir) ὁ διατελέσας (ὁ χρημα-
 τίσας, ὁ πρόφην) ὕπατος.
 consulātus, ūs, ἄ. ὑπατεία.
 con-sūmo, 3. (ἀναλίσκω), θανατῶ,
 ἀφανίζω 87,3. vires ἐξαντλῶ τὰς
 δυνάμεις 93,1.
 consumpsi, id. consumo.
 consumptus, id. consumo.
 con-surgo, surrexi, surrectum, 3.
 ἐγείρομαι.
 con-tendo, tendi, (tentum). 3.
 ἐρίζω 82,4. ἀγωνίζομαι διὰ λό-
 γων, προσπαθῶ νά... 90,1. ab
 aliquo ne... ἀπαιτῶ ἐπιμόνος,
 ἀξιῶ παρά τινος νά μή... 97,1.
 σπεύδω 90,3.
 contentiō, ōnis, φιλονικία, ἔρις.
 contiñens (συνέχων μτχ. τοῦ con-
 tīnēo, tinūi, tentum, 2). 2) ἀμέ-
 σως ἐπόμενος 84,2. συνεχής, ἀδι-
 ἀλειπτος, ἀκατάπανστος (= con-
 tinūus) 97,4. Oūs. (κατὰ παρά-
 λειψιν τῆς λέξ. terra) ἡ ἡπειρος
 (Ἰταλία) 87,3.
 contionātus, id. contionor.
 contiōnor, 1. ἀποθ. apud exer-
 citum (ἀπὸ τοῦ βήματος) ὁμιλῶ,
 δημηγορῶ ἐνώπιον τοῦ στρατοῦ.
 contra πρόθ. (μετ' αἰτ.) ἐναντίον,
 ἀπέναντι 89,4. παρὰ + αἰτ., 102,7.
 controversiā, ae, φιλονικία, ἀμφι-
 σβήτησις.
 contūli id. confero,
 contumeliā, ae (λοιδορήσις, ὀνει-
 δισμός). contumeliae verborum
 ἀπρέπεια λόγων, ὕβριστικοί (χλευ-
 αστικοί, σκωπτικοί) λόγοι (φρά-
 σεις), δηκτικαὶ (πικραὶ) λέξεις,
 προφορικαὶ ὕβρεις, ἀντεγκλήσεις.
 con-vēñō, 4. (συνέρχομαι) προστρέ-
 χω 88,5, ὁμοῦ προσέρχομαι 102,2.
 con-vertō, 3. στρέφω. convertor,
 στρέφομαι (πρὸς ἄλλην κατεύ-
 θυναι).
 coriā, ae, (ἀφθονία ἐκ τοῦ cōpis,
 ἄφθονος = co-opis). Πληθυντ. co-
 rīae, ārum, στρατός, (στρατιω-
 τική) δύναμις.
 cornu, ūs, οὐ. κέρας, πτέρυξ (στρα-
 τιωτική ἢ ναυτική).
 cor-rōgo, 1. συνάγω, συναθροίζω,
 συλλέγω (ἐξ ἐράνων).
 cotidiānus, καθημερινός.
 cotidie, ἐπίρω. καθημερινῶς.
 cui, δοτ. τῆς ἀντ. qui.
 cuius, γεν. τῆς ἀντ. qui,
 cum προθ. μετ' ἀφαο. (ἐν συνθέ-
 σει com-, con-, co-) μετὰ + γεν.,
 σύν. cum (ἐγκλιτικῶς), id. secum.

cum, σύνδ. μεθ' ὄριστ. καὶ ὑποτακτικῆς. 1) καθαρῶς χρονικόν: ὅταν, τὴν στιγμὴν καθ' ἣν 86,3. 89,5. ὁσάκις (ἐάν) 84,4. ἀφοῦ (μεθ' ὄριστ.) 87,7. Ἐν διηγῆσει: ὅτε, ἐνῶ 85,5. 90,1. 96,3. 101,5. 102,7. ἀφοῦ (μεθ' ὑποτ.) 87,5. 88,1. 91,3. 94,2.— 2) αἰτιολογικόν: ἐπειδὴ 86,4. 101,1.— 3) αἰτιολογικὸν ἄμα καὶ χρονικόν: ἐπειδὴ, (ἀφοῦ) 86,2. 93,1. 94,2. 99,5.— 4) ἐπεξηγητικὸν (μεταφράζεται ἢ φράσις καὶ διὰ μετοχῆς): 82,5. 83,1. 87,4.— 5) ἐνδοτικόν: εἰ καί, καίτοι, καίπερ 101, 3.
cumque (cum καὶ -que)=et cum.
cunctus (ἐκ τοῦ ἀρχαιοτ. conctos, ὅπερ πάλιν ἐκ τοῦ con-citus τοῦ ὁ. con-cieo = συναθροίζω) συνηνωμένος ὅλος (μ α ζ ι).
curatīo, ōnis (φροντίς), ἐπιτρόπευσις· ἰδ. sum ἐν τέλει.
cursus, ūs, ἄ. δρόμος, πορεία.
custōdiā ae, (κ ο υ σ τ ω δ ῖ α, στρατιωτικὴ φρουρά). Πληθ. φύλακες, φρουρά 101,2. εἰρκτῆ (= carcer) 104,3.

D

damno, l. aliquem capitis καταδικάζω τινά εἰς κεφαλικὴν ποινὴν (εἰς θάνατον).
datūrus, ἰδ. do.
dē, πρόθ. μετ' ἀφαιρ. ἐκ, ἀπό, ἔνεκα.
debēo (ἐκ τοῦ de καὶ habeo), būi, būtum, 2. ὀφείλω.

decem, δέκα.
deceptus, ἰδ. decipio.
de-certo, 1. proelio (ἀφαιρ.) διαγωνίζομαι ἐν μάχῃ, συμπλέκομαι, συνάπτω (πρὸς τὸν ἐχθρὸν) μάχην.
decīmus, δέκατος (=X.) 89.1. 91,1· ἰδ. καὶ decumanus.
de-cīpīo (de καὶ cāpio), cēpi, certum, 3. ἀπατῶ, ἐξαπατῶ ἰδ. fallo ἐν τέλει.
decumānus (ἀντι decīmānus ἀνήκων τῇ δεκάτῃ κοόρτῃ). porta decumana ἢ (ἐκ παραλλήλου ἀπέναντι τῆς porta praetoria) ὀπισθία πύλη τοῦ στρατοπέδου (παρὰ τὴν ὁποῖαν ἐστρατοπέδευον αἱ δέκαται κοόρτεις).
dedi, ἰδ. do.
dedīdi, ἰδ. dedo.
deditio, ōnis. παράδοσις.
de-do, dedīdi, deditum, 3. (ἐκ-δίδω, παραδίδω). me dedo παραδίδω ἑμαυτόν, παραδίδομαι.
de-fatīgo, l. καταπονῶ, κατατρώγω.
defecissem, ἰδ. deficio.
de-fendo, ndi, nsum, 3. υπερασπίζω. defendi (παθ. ἀπρμφ.) υπεράσπισις γίνεται 101,3. oppidum est defensum = oppidum est prospere defensum τῆς πόλεως ἐπιτυχῶς ἐγένετο υπεράσπισις (ἄμυνα) 101,4.
defensio, ōnis. ἄμυνα, υπεράσπισις.
defessus (μτχ. τοῦ ὁ. defetiscor, ἀποθ. 3.). 2) οὐσ. ὁ κεκμηκός, ὁ ἐξησθενημένος, ὁ ἐξηντλημένος,

κ ο υ ρ α σ μ έ ν ο ς)
 defīcio (de και fācio), fēci, fec-
 tum, 3. ἀπολείπω.
 de-fīnio, īni, ītum, 4. προσδιορίζω.
 defūi, ιδ. desum.
 delecto, 1. (ἐφελκύω). 2) εὐφραίνω.
 delectus, ūs, ā.= dilectus, ὁ ἰδέ.
 delīgo (de-lēgo), lēgi, lectum, 3
 (λαμβάνω κατ' ἐκλογήν, ἐκλέγω).
 2) καταλέγω, καταγράφω, στρα-
 τολογῶ.
 de-monstro, 1 δηλῶ, περιγράφω.
 de-nuntio, 1. denuntio ut ... πα-
 ραγγέλλω, δίδω τὸ παράγγελ-
 μα νά...
 de-pēreo, īi, —, (μτχ.μ. deperitūrus),
 īre 4. (ἐντονώτερον τοῦ pereō),
 ἐντελῶς ἀπόλλυμαι (ὄλοσχερῶς
 χ ἄ ν ο μ α ι).
 de-pōno, 3. (καταθέτω). 2) ἀπο-
 βάλλω, ἐγκαταλείπω (= omitto)
 103,1.
 deporosci, ιδ. depono.
 de-posco, porosci, —, 3. (ἐπιμό-
 νως) ζητῶ.
 depositus, ιδ. depono.
 depressus, ιδ. deprimo.
 de-prīmo (de και prēmo), pressi,
 pressum, 3. (καταπιέζω). 2. βυ-
 θίζω.
 de-scendo (de-scando), ndi, nsum,
 3. κατέρχομαι (ταπεινώνομαι και
 φθάνω εἰς...) 83,1. καταβαίνω,
 κατέρχομαι 98,1.
 desidēro, 1. ποθῶ (τι ἔλλειψαν ἢ
 ἀφαιρεθῆν) 98,2. ποθῶ (τὸν θα-

νόνητα ἐν τῇ μάχῃ), ἀπόλλυω
 (χ ἄ ν ω) 99,1.
 de-signo, 1. ἐκδηλῶ, καταδεικνύω.
 despectus, ιδ. despicio.
 de-spīcio (de και τὸ ἄχρηστον spē-
 cio βλέπω), spexi, spectum, 3.
 (κυρίως: ἐκ τῶν ἄνω βλέπω πρὸς
 τὰ κάτω μετὰ περιφρονήσεως).
 corias ἐκφράζομαι μετὰ περι-
 φρονήσεως περὶ τῶν στρατιωτι-
 κῶν (τοῦ ἐχθροῦ) δυνάμεων (ἀν-
 τίθετον: laudo). despicio for-
 tunam (alicius) παρορῶ (πα-
 ραβλέπω) τὴν δυστυχίαν (τινός),
 περιφρορῶ τινα ἐν τῇ δυστυχίᾳ
 103,4. 104,1.
 de-stitūo (de-stātuo), tūi, tūtum,
 3. ἀπολείπω, ἐγκαταλείπω, ἀφήνω
 εἰς τὸ μέσον.
 destitūtus, ιδ. destituo.
 de-sum, defūi, desse, ἔλλείπω
 96,2. desum alicui rei ἔλλείπω
 τινός, ὑπολείπομαι εἰς τι, δὲν
 πράττω τὸ (ἐπιβαλλόμενον ἐκ τῶν
 περιστάσεων) χρέος μου, ὑστερῶ
 εἰς τὸ καθῆκόν μου 93,2.
 de-tendo, tendi, tensum, 3. (χαλα-
 ρῶ, ξ ε τ ε ν τ ὶ ν ω). tabernacula
 λύω (ξ ε σ τ ἦ ν ω) τὰς σκηνάς,
 «καθαροῦ τὰς σκηνάς».
 detensus, ιδ. detendo.
 de-terrō, rūi, rītum, 2. (διὰ φό-
 β ο υ) αποτρέπω.
 detractus, ιδ. dedraho.
 de-trāho, xi, ctum, 3. ἀποσπῶ,
 ἀφαιρῶ.

- de-traxi, id. detraho.
 devicērim, id. devinco.
 de-vinco, vīci, victum, 3. κατα-
 νικῶ, ὀλοσχερῶς νικῶ.
 dexter (ἀντι dex[ī]ter, προβλ. δεξι-
 τερός), dextra, dextrum, δεξιός.
 dīco, dixi, dictum, 3. λέγω.
 dies, diēi, ἁ. [καὶ θ.] (ἐν τῷ πληθ.
 πάντοτε γένους ἄρσ.) ἡμέρα. pau-
 cis post diebus (ἀφαιρ.) οὐ πολ-
 λαῖς ἡμέραις ὕστερον, μετ' ὀλί-
 γας ἡμέρας, paucis diebus ἐντὸς
 ὀλίγων ἡμερῶν. in dies ὀσημέ-
 ραι, ἀπὸ ἡμέρας εἰς ἡμέραν.
 dif-fēro (dis-fero), distūli, dilā-
 tum, differre, 3. ἀναβάλλω.
 difficīlis, e, δύσκολος, χαλεπός.
 dif-fīdo (dis-fīdo), fīsus sum, 3.
 (ἡμαποθ.) δὲν ἔχω πεποιθήσιν,
 δυσπιστῶ 94,5.97,2. summae rei
 (δοτ.) diffidens (καίπερ) δυσπι-
 στῶν τῷ κρισιμοτάτῳ πράγματι
 (τῷ πράγματι, ὅπερ εἶχε φθάσει
 εἰς τὸ ὑπατον σημεῖον τῆς κρισι-
 μότητος), καίπερ ἀπελπισθεὶς ὅτι
 τὸ πρᾶγμα, φθάσαν εἰς ὃ ἔφθασε
 κρισίμων σημεῖον, θὰ λάβῃ εὐ-
 νοϊκὴν τροπὴν 94,6.
 diffisus, id. diffido.
 dignītas, ātis, ἀξίωμα, θέσις (προσ-
 ωπικὴ ὑπόληψις καὶ ἀξία) id.
 gratia.
 dilectus, ūs, ἁ. «διαλέγειν», «δια-
 γράφειν», στρατολογία.
 diligenter, ἐπίορ. (προσεκτικῶς). 2)
 ἐπιμελῶς, γενναίως.
 diligentīa, ae, φροντίς, ἐπιμέλεια,
 πρόνοια, μέτρα προνοίας.
 di-mīco, 1. ἀγωνίζομαι, μάχομαι.
 dimicatur non iniquo loco
 (ἀφαιρ.) ἀγὼν (μάχη) γίνεται (δι-
 εξάγεται) οὐχὶ ἐν ἀνίσῳ τόπῳ
 (τ. ἔ. ὑπὸ τὰς αὐτάς ἐδαφικὰς
 συνθήκας).
 dimidiūs (dis καὶ medius μέσος),
 ἡμισυς.
 dimissus, id. dimitto.
 di-mitto, 3. (εἰς πολλά μέρη στέλλω).
 2) διαπέμπω. nuntios διαπέμπω
 ἀγγέλους. facultatem ἀπόλλυμι
 (χάνω) τὴν εὐκαιρίαν.
 dis-cēdo, 3. ἀναχωρῶ 87,3 ἀπο-
 χωρῶ, ἀποπλέω 101,7. 102,4. 7.
 discessum est (ἀπροσώπως) ἀ-
 ποχώρησις ἐγένετο, ἀπεχώρησαν,
 διελύθησαν.
 discessi, id. discedo.
 discessus, id. discedo.
 di-spergo (dis-spargo), si, sum,
 3. διασπείρω, διασκορπίζω.
 dispersus, id. dispergo.
 dis-pōno, 3. (διατίθημι). 2) τοπο-
 θετῶ εἰς διάφορα μέρη (=distribūo)
 88,4. 100,2. 101,3.—3 πα-
 ρατάσσω 92,2 (=ordīno, consti-
 tūo).
 dispositus, id. dispono.
 disposuēram, id. dispono.
 dissensio, ōnis, διαφωνία, ἀσυμ-
 φωνία.
 dis-tendo, tendi, tentum, 3. (ἐκ-
 τείνω). aciem διασπῶ τὴν τάξιν

(τὸν στρατόν).

di-sto, distare, 1. ἀπέχω. castris

(ἀφαιρ.) ἀπὸ τοῦ στρατοπέδου.

dis-trāho, traxi, tractum, 3. ἀπο-
σπῶ, χαλαρῶ. distrāhor, χαλαρῶ
ἐμαυτόν, χαλαροῦμαι.

diu, ἐπίρρ. πολὺν χρόνον. Συγκρ.

diutius, περισσότερον χρόνον. Ὑ-
περθ. diutissime πλεῖστον χρό-
νον. quam diutissime ὡς πλεῖ-
στον χρόνον.

di-vīdo, vīsi, vīsum, 3. διαιωῶ.

divīsi, ἰδ. divido.

dixissem, ἰδ. dico.

dō, (πρβλ. δι-δω μ), dēdi, dātum,

dāre, 1. δίδωμι. operam ἔργω
παρέχω ὑπηρεσίαν, ὑπηρετιῶ τι.
do signum δίδω τὸ σημεῖον,
«σημαίνω».

domus, ūs, ([πρβλ. δό-μος], δοτ.

domūi, ἀφαιρ. domo, αἰτ. πληθ.
domos). οἶκος. domum (αἰτιατ.
ὡς ἐπίρρ.) εἰς τὴν πατρίδα.

dubīto, 1. (ἀμφιβάλλω). non du-

bīto (μὲ ἀπρμφ. χρόνον ἐνεστῶ-
τος) δὲν διστάζω νά...

ducenti, διακόσιοι.

dūco, duxi, ductum, 3. ἄγω, ὁ-

δηγῶ. primum pilum (= ordi-
nem) in legione X. (=decimā)
ἄγω ἐν τῷ δεκάτῳ λεγεῶνι τὸν
πρῶτον λόχον (τῆς πρώτης σπει-
ρας [=manipulus]) τῆς πρώτης
κοόρτεως, εἶμαι ἑκατόνταρχος τοῦ
πρῶτου λόχου τῶν τριαρίων. ducō
ordinem (=centuriam) εἶμαι

ἑκατόνταρχος.

duo, duae, duo, δύο.

duplīco, 1. (διπλασιάζω). cursum
διπλασιάζω τὸν δρόμον, διατρέχω
διπλοῦν δρόμον.

durus (σκληρός) συγκρ. durius.—
si quid durius acciderit ἐάν τι
σκληρότερον συμβῆ, ἐάν ἡ μάχη
χαθῆ, ἐν περιπτώσει ἀτυχήματος
(ἦττης).

dux, dūcis, ἄ. ὁ ὀδηγός, ὁ ἀρχηγός.

duxeram, ἰδ. duco.

duxī, ἰδ. duco.

E

ē (πρὸ συμφώνου) καὶ ex (πρὸ φων.
καὶ συμφ. ἐν συνθέσει καὶ ec-)
πρῶθ. μετ' ἀφαιρ. ἐκ, ἀπό. ex
fugā (εὐθὺς) μετὰ τὴν φυγήν.

eademque (et eādem), ἰδ. īdem.

edēra, ae, κισσός.

edictum, i, οὐ. διάταγμα.

e-dūco, 3. ἐξίγω.

e-duxī, ἰδ. edūco.

effectus, ἰδ. efficio.

ef-fēro (ec-fero), extūli, elātum,

efferre, 3. (φέρω ἕξω). consi-
lium summis laudibus (ἀφαιρ.)
ἐγκωμιάζω (ἐξαίρω) διὰ μεγίστων
ἐπαίνων τὸ (πολεμικόν) σχέδιον.

ef-fīcio (ec[=ex] καὶ fācio), fēcī.
fectum, 3. καθιστῶ 84,2. ἐπιτε-
λῶ, κατορθῶ 84,4. ἀποτελῶ 89,1.
προβαίνω, διανύω (κ ά μ ν ω) 102,1.
(=perficio).

ēgi, ἰδ. ago.

egissem, ιδ. ago.
 ego (γεν. mei, δοτ. mihi) κλπ.)
 ἔγω.
 ei, δοτ. τοῦ is, ea, id.
 e-īcīo (πρόφραε: eijcīo), eīcī,
 eīcētum, β. (ἐκρίπτω). me ἐξέρ-
 χομαι, ταχέως ἐξορμῶ.
 eius, γεν. τοῦ is, ea, id.
 electus (μτχ. τοῦ ēlīgo [ἐκ τοῦ
 elēgo β.]), ἐκλεκτός, ἐπιλεκτός.
 electi milites στρατιῶται λογά-
 δες, τὸ ἄνθος τῶν στρατιωτῶν.
 elīcī, παθ. ἀποφ. τοῦ elīcīo.
 e-līcīo (ἐκ τοῦ ē καὶ τοῦ μὴ ἐν
 χρήσει lācīo), cūi, cītum, β. ἐξά-
 γω δελεαστικῶς, διὰ πανουργίας
 προσελκύω, παρασύρω.
 elīcīi, ιδ. elīcīo.
 enim, σύνδ. «γάρ», διότι.
 eōdem, ιδ. idem.
 eques, equītis, ἄ. ἵππεύς.
 equester, tris, tre, ἵππικός.
 equitātus, us, ἄ. ἵππικόν, ἵππεις.
 equus, i, ἄ. ἵππος.
 et, σύνδ. καί. 2) καὶ δ ἴ, καὶ μ ἄ-
 λι σ τ α 101, 2.
 etiam, σύνδ. καί, προσέτι.
 etsi, σύνδ. εἰ καί, καίτοι, καίπερ.
 eumque (=et eum), ιδ. is.
 eundem, ιδ. idem.
 eventus, ūs, ἄ. ἐκβασις.
 evocātus, i, ἄ. ὁ ἀνάκλητος.
 ex, ιδ. e.
 ex-anīmo, 1. (τὴν ἀναπνοὴν ἐξαν-
 τλώ). Παθ. cursu exanīmor διὰ
 τῆς πορείας (=τρέχων) ἀποκίμνω.

ex-āudīo, 4. (ἀπολύτως), (ἐξ)ακούω,
 εὐκρινῶς ἀκούω.
 ex-cēdo, β. ἀποχωρῶ. loco (ἀφαιρ.)
 ἀποχωρῶ (ἐκ) τῆς θέσεως. acie
 ἀποχωρῶ (τοῦ) πεδίου τῆς μάχης.
 excellentissīmus, ιδ. excello.
 ex-cello, lūi,—, β. ἐξέχω. Ἡ μτχ.
 excellens (ὡς ἐπίθετον) ἕξοχος.
 excēpi, exceptus, ιδ. excipio.
 excessi, ιδ. excedo.
 ex-cīpīo (ex-cāpīo), cēpi, ceptum,
 β. aliquem διαδέχομαι τινα ἐν
 τῷ λόγῳ, λαμβάνω τὸν λόγον
 εὐθὺς μετὰ τινα. impetum ὑπο-
 μένω (ἐπὶ τόπον καὶ ἐν στάσει
 ἀμύνης προκαλυπτόμενος διὰ τῆς
 ἀσπίδος) τὴν ἔφοδον 92, 2. exci-
 pīor (διασφύζομαι). exceptus sca-
 phā (ἀφαιρ.) = (διασωθεις) ἐπὶ
 σκάφης (ἐφοκίου) 101, 6.
 excludendus, ιδ. exclūdo
 ex-clūdo (ex-clāudo), si, sum, β.
 ἀποκλείω.
 excursus, ūs, ἄ. σύγκρουσις, ἔφο-
 δος, «σύρραξις». excursus vis-
 que σύγκρουσις καὶ δύναμις, ἡ
 σφοδρὰ σύγκρουσις, ἡ δξύτης τῆς
 συγκρούσεως 92, 2.
 exercītus ūs, ἄ. στρατός.
 exercitātus, (μτχ. τοῦ exercīto),
 ἕξησκημένος.
 ex-istīmo (ex-aestimo), 1. νομίζω.
 expedītus, ἀπηλλαγμένος ἀπο-
 σκευῶν, ἄνευ ἀποσκευῶν 85, 5. 2)
 οὖσ. expedīti, ōrum, οἱ ἔλαφροι
 στρατιῶται, οἱ «εὐζωνοί» 84, β.

expelli, παθ. ἀπρφ. τοῦ expello.
 ex-pello, pūli, pulsum, 3. ἐκδιώ-
 κω, ἐκβάλλω.
 ex-pleō, ἐνί, ētum, 3. συμπληρῶ.
 ex-pleōco, (ἐξελίσσω), 1. (ἐπὶ τῆς κη-
 νήσεως τοῦ ἱππιουῶ). me turma-
 tim ἀναπτύσσομαι κατ' ἴλας.
 ex-pōno, 3. ἐκθέτω.
 ex-posco, porosci,—, 3. (ἐπιμύο-
 νω) ζητῶ.
 ex-pūli, ἰδ. expello.
 ex-sisto, stīti,—, 3. μεθίσταμαι
 εἰς..., ἀποβαίνω, γίνομαι.
 ex-specto. 1. (ἀνυπομόνως ἀνα-
 μένω, προσδοκῶ). exspecto si
 παραδοκῶ εἴ πως, παραδοκῶ μὴ
 τυχόν. eventum ἀναμένω τὴν
 ἔκβασιν, παραδοκῶ τὸ μέλλον.
 extrā, πρόθ. μετ' αἰτιατ. (ἐκτός).
 2) παρὰ (μετ' αἰτιατικῆς).

F

fācile, ἐπίρρ. εὐκόλως, ῥαδίως.
 fācīlis, e, εὐκόλος, ῥαδίος.
 fācio, fēcī, factum, 3. ποιῶ. proe-
 lium συνάπτω μάχην.— σχημα-
 τίζω 87, 4. facio = δίδω (= do
 86, 5, ἰδ. fio).—facio ut κατορ-
 θώνω ὥστε. Παθητ. τοῦ facio
 εἶναι τὸ fio.
 factum, i, οὐ. γεγονός, καταστροφή.
 factūrus, ἰδ. facio.
 factus, ἰδ. fio.
 facultas, ātis, εὐκαιρία.
 fallo, fefelli, (falsum), 3. (σφάλλω).
 opinionem διαφεύδω τὴν γνώ-

μην (ἦν οἱ ἄλλοι ἔχουσι περὶ
 ἐμοῦ), φαίνομαι κατώτερος τῶν
 προσδοκῶν τῶν ἄλλων. non
 fallit aliquem quin—ὑποτ.—δὲν
 ἀπατάται τις ὅτι (δὲν μένει τινὶ
 ἀμφιβολία ὅτι, ἀντιλαμβάνεται
 τις καλῶς ὅτι). opinio me fallit
 ἢ γνώμη μὲ ἀπατᾶ, ἀπατῶμαι
 εἰς τὰς προσδοκίας μου (πέφτω
 ἔξω εἰς τοὺς ὑπολογισμούς μου)
 96, 4.

falsus, (μετοχὴ ὡς ἐπίθετον), ψευ-
 δής.

familīa, ae (οἰκογένεια). Πληθ.
 (=famūli) οἱ (εἰς τὴν ὑπηρε-
 σίαν τῶν publicani [ἰδὲ Ἐρμη-
 νευτ. Σημ. 103, 1]) δούλοι.

fēcī, ἰδ. facio.

fecisse, ἰδ. facio.

fecissem, ἰδ. facio.

fefelli, fefellisse, ἰδ. fallo.

ferē, ἐπίρρ. σχεδόν.

fēro, tūli, lātum, ferre, 3. φέρω.
 sententiam φέρω (ἀποφαίνομαι)
 γνώμην. impetum ὑπομένω τὴν
 ἔφοδον. non fero ignominiam
 δὲν ὑπομένω (δὲν ἀνέχομαι) τὸ
 ὄνειδος.

fīdes, εἰ, πίστις, τὸ ἀξιόπιστον.

fīducīa, ae, πεποῖθησις.

fīngī, παθ. ἀπρφ. τοῦ fīngo.

fīngo, fīnxi, fictum, 4. πλάττω,
 ἐπινοῶ.

fīnitīmus (ἐκ τοῦ finis), ὁμορος.

fīo, factus sum, fīcī (παθητ. τοῦ
 facio), γίγνομαι, fides mihi fit

πιστευτόν μοι καθίσταται, πιστεύω τι. caedes fit alicuius γίνεται σφαγή τινος. quoniam fieret dimicandi potestas ἐπειδὴ ἐδίδετο εὐκαιρία τοῦ μάχεσθαι ἰδ. facio.

firmus, ἰσχυρός, γενναῖος. cohortes firmissimae (ἐνν. ad dimicandum) κοόρτεις γενναιόταται (ἀποτελοῦσαι τὸ ἄνθος τοῦ στρατοῦ).

flamma, ae, φλόξ, πῦρ.

flēs, ēνι, ἔτμ, 2. κλαίω.

flumen, mīnis, οὐ. ποταμός.

fore=futurum esse ἰδ. sum.

fortis, e, ἀνδρείος, γενναῖος.

fortissimē, ἐπίρρ. γενναιότατα.

fortūna, ae, τύχη 96,1. συμφορά,

ἀτύχημα, δυστυχία 103,4. 104,1.

frētum, i, οὐ. πορθμός.

frumentariū, (σιτικός) ἰδ. res καὶ navis.

frustrā, ἐπίρρ. (ἐκ τοῦ fraus ἀπάτη), ἀβασίμως, ἀπατηλῶς 87,7.

μάτην 92,5.

fūga, ae, φυγή.

fuisse, ἰδ. sum.

fundītōres, ὄρμ, ἀ. σφενδονῆται.

futūrus, ἰδ. sum.

G

genus, ἔρις, οὐ. (γένος), τάξις.

gerendus, ἰδ. gero.

gēro, gessi, gestum, 3. (φέρω—φορῶ). bellum πόλεμον πολεμῶ 83,2. 103,2. reliquum negoti-

um περατῶ, φέρω εἰς πέρας τὸ λοιπὸν ἔργον, συμπληρῶ τὸ ἔργον (τῆς νίκης) 97,1.

gestus, ἰδ. gero.

gladiū, īi, ἀ. ξίφος.

gratīa, ae, (χάρις) ἰσχός. urbana

gratīa dignitasque ἡ ἐν τῇ πόλει δημοτικότης καὶ τὸ ἀξίωμα.

gravissimū (ὑπερθ. τοῦ gravis), βαρύτερος, δριμύτατος.

H

habēo, būi, bītum, 2. ἔχω. rationem absentis κρατῶ (κατὰ τὰς ἐκλογάς) λογαριασμὸν τῶν ψήφων ὑπὲρ ἀπόντος, θεωρῶ ἐγκύρους τὰς εἰς ἀπόντα δοθείσας ψήφους, θεωρῶ ἔγκυρον τὴν ἐκλογὴν ἀπόντος. habeo perspectum (ἐντονώτερον τοῦ perspicio) διαγιγνώσκω. castra στρατοπεδεύω. hāc habītā oratione τούτου τοῦ λόγου γενομένου, μετὰ τοὺς λόγους τούτους.

hic, haec, hoc, οὗτος.

hodīē, ἐπίρρ. (ἐκ τοῦ hō [ἀρχαία ἀφαιρ. ἀντι τοῦ hōc] καὶ die) κατὰ ταύτην τὴν ἡμέραν, σήμερον. honos, ōris, ἀ. ἡ (ἐκ τοῦ ἀξιώματος) τιμή. honores ἀρχαί, ἀξιώματα 83,5. ἰδ. καὶ aetas.

hortātū (ἀφαιρ. τοῦ hortātus) + γεν. = προτροπῆ, παροτρύνει τινός.

hortor, 1. ἀποθ. συμβουλεύω, παροτρύνω, προτρέπω, παρακινῶ.

hospes, hospitis, ἀ. ξένος, ξενίζων

hospitium, ἦ, οὐ. ὁ ἐκ φιλοξενίας
σύνδεσμος, ξενία.

hostis, is, ἄ. ὁ πολέμος.

I

iācio (πρόφ. jaciō), iēci, iactum,
3. βάλλω, ῥίπτω.

iacto (πρόφ. jacto), 1. (θαμιστ.
τοῦ iacio = ostendo). gratiam
dignitatemque κανχῶμα ἐπὶ
τῇ δημοτικότητι καὶ τῷ ἀξιώ-
ματί (μου), προβάλλω (ἐπιδει-
κτικῶς) τὴν δημοτικότητα καὶ
τὸ ἀξιώμά (μου).

iam (πρόφ. jam), ἐπίρρ. ἤδη.
Ἰβί καὶ Ἰβί, ἐπίρρ. αὐτοῦ, ἐκεῖ.

īdem, eādem, īdem ὁ αὐτός.

īdonēus, κατάλληλος.

ignis, is, ἄ. πῦρ.

ignominia, ae, ἀτιμία, ὄνειδος.

ille, illa, illud, ἐκεῖνος.

illuc, ἐπίρρ. ἐκεῖ, αὐτοῦ.

illius, γεν. τῆς ἀντων. ille.

immīsi, ἰδ. immitto.

immissus, ἰδ. immitto.

im-mitto 3. ῥίπτω ἐναντίον (ἐξα-
ποστέλλω) 101,2. 101,4. 2) βάλλω,
ῥίπτω. immissa tela τὰ θι-
πτόμενα (ὑπὸ τοῦ ἐχθροῦ) ἀκόν-
τια, οἱ ἐχθρικοὶ ἐξακοντισμοὶ (τῶν
ἀκοντίων).

impedītus (μτχ. τοῦ impedio [=
ἐμποδίζω] ἐκ τοῦ in καὶ pes
πούς, πρβλ. ἐμ-ποδών), ἄβατος,
δύσβατος, δύσκολος (=difficilis).

imperātor, ōris, ἄ. στρατηγός (κυ-

ρίως : ὁ νικητὴς καὶ τροπαιοῦχος
στρατηγός).

imperatorius, στρατηγικός, (τοῦ
στρατηγοῦ).

imperium, ἦ, οὐ. ἀρχὴ (= ius im-
perandi) 82,3. πρόσταγμα, κέ-
λευσμα, διαταγὴ 95,2.

im-pēro, 1. διατάσσω, παραγγέλλω.

impetrātus, ἰδ. impetro.

im-pētro (in-pātro), 1. ἐπιτυγχά-
νω, κατορθώνω.

impētus, ūs, ἄ. (πρβλ. δωρικὸν
ἐμ-πε-τε-ῖν [ἐμπίπτω] καὶ προ-
πε-τε-ῖς) ἔφοδος, ἐφόρμησις, ἐπί-
πλους.

implōro, 1. fidem (μεθ' ὑποτακτ.
κατὰ παράλειψιν τοῦ ut) ἐπικα-
λοῦμαι τὸ ἀξιόπιστόν τινος, ζητῶ
νὰ τηρήσῃ τις τὸν λόγον του
(ὅπως...).

im-pōno, 3 εἰσβιβάζω (φ ο ρ τ ὶ ν ω).

imposītus, ἰδ. impono.

im-prīmis (καὶ in primis) ἐπίρρ.
ἐν τῇ πρώτῃ γραμμῇ, πρὸ πάντων.

in, πρόθ. 1) μετ' ἀφαιρ. ἐν, ὡς.
πρὸς, ὅσον ἀφορᾷ (εἰς) 84,3. ἔξ
αἰτίας, ἔνεκα 85,2.—2) μετ' αἰ-
τιατικῆς: εἰς, κατὰ+γεν. 86,3.
3) χρονικῶς: 94,3. 103,3. in
itineribus ἰδ. iter. 4) (ἐνδοτι-
κῶς) in labore καίπερ τοῦ μό-
χθου ὄντος ὁμοίου 82,4.

in-cēdo, 3. εἰσχωρῶ, ἐπιτρέχω.

incendium, ἦ, οὐ. πυρόλησις. res
quae sunt ad incendia ὕλαι αἰ
ὁποῖα εἶναι (χρησιμεύουσι) πρὸς

- ἐμπροσημούς, ὕλαι εὐφλεκτοί. inimicitīa, ae, ἔχθρα.
 in-cendo (in καὶ cando), ndī, inimīcus (in-amicus), ἔχθρός, πο-
 nsum, 3. πυρπολῶ, καίω 101,2. λέμος.
 ἐξάπτω 92,4. inīquus (in-aequus ἄν-ισος), ἄνι-
 incessi, id. incedo. sos· id. dimico καὶ subicio.
 incitatio, ōnis, (παρόρμησις). inci- inītīō, κατ' ἀρχήν, κατ' ἀρχάς.
 tatio animi μετακίνησις τῆς ψυ- inītium, ἴϊ οὐ. ἀρχή.
 χῆς, ἐνθουσιασμός. inītus, id. ineo.
 incitātus, id. incito. iniussū (πρόφερε injussū κυρίως
 in-cito, 1. (ἐλαύνω τι), παρορμῶ, ἀφαρ. τοῦ iniussus), ἄνευ δια-
 προτρέπω, «ἐπαίρω, παροξύνω ταγῆς, «δίχα παραγγέλματος».
 τινὰ ἐπί τι» 92,4. incitati fugā innātus (μτχ. τοῦ in-nascor, inna-
 τεθέντες εἰς ταχεῖαν κίνησιν διὰ tus sum, innasci, 3. ἀποθ. ἐμ-
 τῆς φυγῆς, δρομαίως φυγόντες, φύομαι), ἔμφυτος, ἐμπεφυκώς.
 ἐν κατεσπευσμένη φυγῇ. inopia, ae, ἔνδεια.
 incognītus, ἄγνωστος. inquit, ὄ. ἐλλειπτ., λέγει, εἶπε.
 incredibilis, e, ἀπίστευτος. insigne, is, οὐ. διακριτικὸν ση-
 indē, ἐπίρρ. ἐκεῖθεν. μεῖον, γνώρισμα. Πληθ. insignia,
 industriē, ἐπίρρ. κρατερῶς, γεν- ūm, τὰ διακριτικά σημεῖα (σύμ-
 ναίως.βολα) τῆς ἀρχῆς.
 in-ēo, inī, inītum, inīre, (εἰσέρ- insolītus, ἀήθης, ἀσυνήθης. inso-
 χομαί). ineo consilium λαμβάνω lītus ad laborem ἀνάσκητος εἰς
 ἀπόφασιν. τὸν μόχθον (κόπον).
 inermis, e (in καὶ arma), ἄοπλος. in-stītūo (in καὶ stātūo), ūi, ūtum,
 inferior, ā. καὶ θ. inferius, οὐ. 3. σχηματίζω 93,5. ποιῶ (τι νέ-
 (γεν. iōris· συγκρ. τοῦ infērus ὁ on), ἀρχίζω, κάμνω, institutum
 κάτω) κατώτερος, ὑποδεέστερος est εἶθισται, καθιερώθη, εἶναι
 (ἀ ρ ι θ μ η τ ι κ ὠ ς). πατροπαράδοτον 92,5.
 infestus, (ἐχθρικός), ἐπιθετικός, ἐ- institūtum, i, οὐ. ἔθος, σύστημα.
 τοιμος πρὸς ἐπίθεσιν, ἐτοιμοπό- in-sto, instīti, instāre, 1. ἐπίκει-
 λεμος. μαί, ἐπιτίθεμαι.
 infīmus καὶ īmus (ὑπερθ. τοῦ in- instructus (μτχ. τοῦ instruo). sca-
 fērus) κατώτατος. phae instructae πλοιάρια ἐξω-
 in-fringo (in καὶ frango), frēgi, πλισμένα, ἐφωδιασμένα (δηλ. διὰ
 fractum, 3. συντρίβω, θραύω, τῶν πρὸς τὸν πλοῦν ἀπαραι-
 (μα τ α ι ὠ ν ω). τήτων).

in-strūo, xi, ctum, 3. (ἐξαργύω).
 instruo aciem παρατάσσω τὸν
 στρατὸν 88,1. 97,3.
 instruxi, id. instruo.
 insūla, ae, νῆσος.
 intēger, gra, grum (ἀκέραιος), ἀνε-
 ξασθένης, δηλ. μετὰ πλήρων
 δυνάμεων, ἀχρησιμοποίητος.
 inter, πρόθ. μετ' αἰτ. μεταξύ. inter
 se πρὸς ἀλλήλους (μεταξύ των).
 inter-cēdo, 3. παρεμπίπτω.
 inter-ēo, ii, itum, īre, ἀπόλλυμαι
 (χάνομαι).
 interficiendus, id. interficio.
 inter-īcīo (inter και fācio), fēcī,
 fectum, 3. ἀποκτείνω, φονεύω.
 interfūi, interfuisse, id. inter-
 sum.
 inter-īcīo (πρόφερε interjicīo), iēcī,
 iectum, 3. παρεμβάλλω.
 interīi, id. intereo.
 intermissus, id. intermitto.
 inter-mitto, 3. (καταλείπω, ἀφήνω
 διάστημα χρόνου). spatio tempo-
 ris intermisso διαστήματος χρό-
 νου (=χρονικού) παρεμβληθέντος
 (μεσολαβήσαντος). 2) (ἀφήνω τι
 ἐπί τινα χρόνον). non intermitto
 iter δὲν διακόπτω τὴν πορείαν.
 inter-sum, (ἐν μέσῳ εἶμαι). bello
 (δοτ.), proeliis (δοτ.) παρευρί-
 σκομαι, λαμβάνω μέρος εἰς τὸν
 πόλεμον, εἰς τὰς μάχας.
 intrā, πρόθ. μετ' αἰτιατικῆς, ἐντός.
 in-vicem, id. vicis.
 ipse, ipsa, ipsum, αὐτός.

īs, ea, īd (γεν. eius, δοτ. ei), οὗτος.
 īsdem, ἀντι iisdem, id. idem.
 ita, ἐπίρρ. οὕτως, οὕτω.
 itaque (=et ita και οὕτω), ὅθεν.
 item, ἐπίρρ. ὁσαύτως.
 itemque=et item.
 itinerībus, δοτ. ἀφαιρ. πλ. τοῦ iter.
 itinēris, γεν. ἐνική τοῦ iter.
 iter (ἀντι it[ī]ner), γεν. itinēris,
 οὐ. ὁδός, πορεία, ὁδοπορία. sem-
 per sum in itineribus πάντοτε
 διατελῶ ἐν πορείαις, εἶμαι ἐν δι-
 αρκεῖ πορείᾳ.
 iūbēo (πρόφερε iubēo), iussi, ius-
 sum, 2. διατάσσω, παραγγέλλω,
 προσκαλῶ, παρακαλῶ, 104,1.
 iudicandus, id. iudico.
 iudīco (πρόφερε judīco), 1. ἐκφέ-
 ρω γνώμην 83, 4. 2) νομίζω,
 κρίνω 85,2. 99,3.
 iūgum, i, οὐ. (πρόφερε jugum),
 ζυγός, δάχτυς, ὄφρυς ὄρους.
 iūnior (πρόφ. junior, συγκρ. τοῦ
 īnvēnis=νέος), νεώτερος, στρα-
 τεύσιμος (ἡλικίας 17—46 ἐτῶν).
 iūro (πρόφερε jūro), 1. ὀρκίζομαι.
 iurandī causā τοῦ ὁμόσαι ἐνε-
 κα, ἵνα ὁμόσωσι τὸν ὄρκον (τοῦ
 στρατιώτου).

L

labor, ōris, ā. μόχθος, κακουχία.
 laetitīa, ae, ἀγαλλίασις, χαρά.
 lassitūdo, dīnis, κάματος, σωμα-
 τική ἐξάντλησις.
 latīus, ἐπίρρ. συγκρ. (τὸ θετ. latē

εὐρέως), εὐρύτερον.
 latus, latēris, οὐ πλευρά, πτέρυξ.
 iatus apertum ἢ ἀκάλυπτος (τ.ἔ.
 ἢ δεξιὰ πλευρά), ἢ ἀπροφύλακτος
 τοῦ στρατοῦ πλευρά, ἣτις ἔχει
 ἀνάγκην πλαγιοφυλακῆς, εἴτε εἶ-
 ναι ἢ δεξιὰ (86, β. 93, 4), εἴτε
 εἶναι ἢ ἀριστερά.
 laudo, 1. (ἐπαινῶ). hoc laudans
 τοῦτο ἐπιδοκιμάζων, (λίαν εὐ-
 χαριστημένους μ' αὐτό).
 laus laudis, ἐπαινος, ἐγκώμιον.
 legatō, ōnis, πρεσβεία, ἀποστολή.
 legātus, i, ā. πρεσβευτῆς 90,2. 97,5.
 2) ὑποστράτηγος, ὑπαρχος. 101,7.
 legō, ōnis, λεγῶν (ὁ καὶ ἦ).
 lenitas, ātis, ἠπιότης, πραότης.
 lenius, ἐπίρρ. συγκρ. (τὸ θετ. le-
 viter κούφως), ἔλαφρότερον, μετὰ
 μικροτέρας φορᾶς.
 liberaliter, ἐπίρρ. [κατὰ τρόπον ἀν-
 δρὸς εὐγενοῦς] = comiter, be-
 nigne), φιλοφρόνως μετ' εὐπροσ-
 ηγορίας, εὐγενῶς, φιλικῶς.
 liberandus, id. libero.
 liberius, ἐπίρρ. συγκρ. (τὸ θετ.
 ἐπίρρ. libēre ἔλευθέρως. Τὸ ἐπίθ.
 liber, libēra, libērum, ἐλεύθε-
 ρος), ἔλευθερο(ι)ώτερον, ἐμπιστευ-
 τικώτερον, μετὰ πάρα πολλὴν ἔλευθε-
 ρίαν, λίαν φιλικῶς, οἰκείως πως.
 libēro, 1. ἀπολύω, ἀθροῶ.
 libertas, ātis, ἔλευθερία.
 licet, licuit (καὶ licitum est), 2.
 (ὁ ἀπρός.) ἔξεστιν, εἶναι δυνατόν.
 licuit, id. licet.

locus, i, ā. τόπος, τοποθεσία. (Πληθ.
 loca, orum, οὐ.).
 locutus, id. loquor.
 longē, ἐπίρρ. μακράν.
 longior, ā. καὶ θ. -ius, οὐ. (γεν.
 -ioris) συγκρ. τοῦ longus' ὁ ιδέ.
 longius, ἐπίρρ. συγκρ. (τὸ θετ.
 longe μακράν), μακρότερον.
 longus, μακρός, πολὺ ἀπέχων, μα-
 κρινός (=longinquus).
 loquor, locutus sum, loqui, 3.
 (ἀποθ.) λέγω, ὁμιλῶ.
 luce, ἀφαιρ. τοῦ lux.
 lux, lucis, φῶς. prima luce ἅμα
 τῷ πρώτῳ φωτί, (τὰ ξημερῶ-
 ματα), ἅμα τῇ ἡμέρᾳ.
 luxuria, ae, τρυφή, πολυτέλεια
 (αἰτ.-am καὶ κατὰ τὴν ε' κλ. -em).

M

magis, ἐπίρρ. συγκρ. μᾶλλον. ma-
 gis—quam μᾶλλον—ἢ. Ὑπερθ.
 maxime μάλιστα.
 magnitudo, dīnis, (μέγεθος). mag-
 nitudo venti τὸ μέγεθος (ἢ σφο-
 δρότης) τοῦ ἀνέμου.
 magnopere (ἢ magno opere),
 ἐπίρρ. μεγάλως, πολὺ.
 magnus, μέγας (συγκρ. maior, ā.
 καὶ θ., maius, οὐ., γεν. -oris,
 ὑπερθ. maximus).
 maior, id. magnus.
 manipulāris, is, ā. (ὁ ἀπλοῦς στρα-
 τιώτης), ὁ τῆς αὐτῆς σπειρας
 στρατιώτης, ὁ συστρατιώτης.
 manus, ūs, (πρβλ. μ ἄ-ρη = χεῖρ.)

- ὄθεν εὐ-μαρής), χείρ. usu manū-
 que διὰ τῆς (πολεμικῆς) ἐμπει-
 ρίας καὶ τῆς ἰσχύος.
 mare, is, οὐ. θάλασσα.
 maximus, ἰδ. magnus.
 mediū, μέσος, media acies, ἡ μέ-
 ση παρατάξεις, τὸ κέντρον τῆς πα-
 ρατάξεως.
 mensis, is, ἄ. μῆν.
 mentio, ōnis, μνεΐα.
 merēor, ritus sum, 2. ἀποθ. (εἶμαι
 ἄξιός τινος, πρβλ. μείρο-ομαι), ὠ-
 φελῶ, εὐεργετῶ. optime de ali-
 quo meritus παρασχών τινι με-
 γίστας (πολεμικᾶς) ὑπηρεσίας.
 meridies, ei, ἄ. (ἐκ τοῦ medius
 dies), μεσημβρία.
 meritus, ἰδ. merēor.
 metus, ūs, ἄ. φόβος.
 meus, ἐμός, ἰδικός μου.
 miles, itis, ἄ. στρατιώτης.
 militāris, e, στρατιωτικός.
 mille, οὐ. ἄκλ. ἐν τῷ ἐν. ἄριθ., χί-
 λιοι. 2) Οὐσ. (μετὰ γενικῆς) ἡ χι-
 λιάς. mille equitum χιλιάς ἰπ-
 πέων, χίλιοι ἰππεῖς. Πληθ. milia
 (γεν. milium).
 minimus, ἰδ. parvus.
 minor, ἄ. καὶ θ. minus, οὐ. γεν.
 -ōris (συγκριτικὸν τοῦ parvus),
 μικρότερος.
 miser, ēra, ērum, τλήμων, ταλαίπω-
 ρος, ἐνδεής, δυστυχισμένος.
 miserimus. ὑπερθ. τοῦ miser.
 misi, ἰδ. mitto.
 missus, ἰδ. mitto.
- mittendus, γερονδιῖβον τοῦ mitto.
 mitto, mīsi, missum, 3. πέμπω, ῥί-
 πτω (=iacio) 93, 2. 94, 1. ἀπορ-
 ρίπτω, ἀποβάλλω (=abicio) 95, 4.
 modus, i, ἄ. τρόπος. quem ad mo-
 dum (ἢ quemadmodum) τίνα
 τρόπον, τίνι τρόπῳ, πῶς.
 mōpēo, nūi, nītum, 2. (μετ' αἰτ.
 καὶ ἀπροφ.) ὑπενθυμίζω, ὑπομι-
 μνήσκω.
 mons, montis, ἄ. ὄρος.
 monūi, ἰδ. monēo.
 mortior, mortuus sum, mōri, 3.
 ἀποθ. ἀποθνήσκω.
 moror, 1. ἀποθ. (διατρέβω), ἐπι-
 βραδύνω, ἀναβάλλω, κωλύω.
 mors, mortis, θάνατος.
 mortuus (μτχ. τοῦ mortior), τεθνη-
 κώς, νεκρός.
 mos, moris, ἄ. ἔθος.
 motus, ἰδ. movēo.
 mōvēo, ōnī, ōtum, 2. κινῶ. cas-
 tra μετακινῶ τὸ στρατόπεδον,
 μεταστρατοπεδεύω, «ἀνίστημι τὸ
 στρατόπεδον». moveor loco ἢ
 moveor loco (ἀφραγ. [=ex loco])
 μετακινουμαι. motus loco (ἀ-
 φραγ.) ἐκτοπισθεΐς.
 multitudo, īnis, πληθύς, πλῆθος.
 multo, 1. aliquem pecuniā ζημιῶ
 τίνα ἀργυροῖ (ζηρηματικῶς), ἐπι-
 βάλλω τινὶ ζηρηματικὸν πρόστιμον.
 multo, ἐπίρρ. πολλῶ, πολὺ 95, 3.
 πολὺ 101, 7.
 multum, ἐπίρρ. πολύ. Συγκρ. plus
 πλέον. Ὑπερθ. plurimum πλεί-

στον.
 multus, πολὺς, πολυάριθμος. Συγκρ.
 τοῦ multi (πολλοί) εἶναι plures
 ἄ. καὶ θ., plura, οὐ. πλείονες (γεν.
 πλ. plurīum), καὶ ὑπερθ. plurīmi
 πλείστοι. 2) οὐσ. 87,3. 96,1. 99,3.
 munīo, ἰνί, ἴtum, 4. (ὄχυρῶ), προ-
 φυλάττω, προασπίζω 88,6.
 munitiō, ὄnis, πρόχωμα.
 mīto, 1. μεταβάλλω, ἀλλάσσω.

N

nactus, ἰδ. nanciscor.
 nam, σύνδ. διότι.
 namque, σύνδ. (πάντοτε πρὸ φων.),
 διότι. namque etiam «καὶ γὰρ
 καί», καὶ λοιπόν, καὶ πράγματι,
 86,1. 99,3. παραδείγματος χάριν,
 ἐπὶ παραδείγματι 84,5.
 nanciscor, nactus sum, nancisci,
 3. ἀποθ. (λαγχάνω), εὐρίσκω 96,3.
 occasionem τυγχάνω εὐκαιρίας.
 secundum ventum τυγχάνω ἀ-
 νέμου οὐρίου.
 nascor, nātus sum, nasci, 3. ἀποθ.
 γεννῶμαι.
 naturaliter, ἐπίρρ. φύσει, ἐμφύτως.
 navicūla, ae, (ὑποκοριστ. τοῦ na-
 vis), «ἡ ἄλις [ἐνν. κύμβη]», ἄ-
 κάτιον, λεμβίσκος.
 navīgo, 1. πλέω. ad navigandum,
 πρὸς θαλασσοπλοΐαν, πρὸς πλοῦν.
 navis, is, ναῦς. navis frumenta-
 ria ναῦς σιταγωγός. navis one-
 raria ἡ φορτ(ηγ)ίς ναῦς, «δλκάς»,
 «πλοῖον στοργγύλον».

1. nē, σύνδ. τελ. ἵνα μή. ne qui
 (=quis) ἵνα μή τις 98,2.
 2. -nē, μόρ. ἐγκλιτ. εἰ, ἄν.
 nec, καὶ ὄχι ἰδ. neque.
 necessariūs, ἀναγκαῖος. res neces-
 sariae τὰ ἐπιτήδεια. Οὐσ. ne-
 cessariī, ὄrum, ἄ. «οἱ ἀναγκαῖ-
 οί», οἱ φίλοι, οἱ συγγενεῖς, 82,5.
 necesse, ἄκλ. necesse fuit ὑπῆρξεν
 ἀναπόφευκτον.
 neco, 1. φονεύω, θανατῶ.
 negotiātor, ὄris, ἄ. μεγαλέμπορος,
 τραπεζίτης (κυρ. ἐν ταῖς ῥωμ.
 ἐπαρχίαις).
 negotior, 1. ἀποθ. ἐμπορεύομαι,
 ἔχω ἐμπορικὰς ὑποθέσεις.
 negotiūm, ἴι, οὐ. (nec και otium
 ὄχι ἀργία, ἀπασχόλησις), ἔργον
 97,1. ὑπόθεσις, ζήτημα 82,3.
 nēmo (γεν. nulliūs [ἀντι nemī-
 nis] dot. nemīni, αἰτ. nemīnem,
 ἀφαιρ. nullo), οὐδεὶς (μόνον καθ' ὄ-
 ενικ. ἀριθ.). Τὸ οὐδ. εἶναι nihil,
 ὃ ἰδέ.
 neque ἢ nec, σύνδ. οὔτε, μήτε, καὶ
 δέν, χωρὶς νά. neque unquam
 οὐδέποτε, μηδέποτε.
 neu ἢ neve, σύνδ. μηδέ, μηδὲ νά,
 καὶ νά μή, χωρὶς νά.
 neve, ἰδ. neu.
 nihil (γεν. nulliūs rei, dot. nulli
 rei, ἀφαιρ. nullā re), οὐδέν ἰδ.
 nemo.
 nimīus, ὑπερβολικός, παρὰ πολὺ
 μέγας.
 nīsi, σύνδ. εἰμή, νά μη (=si non).

noctū, ἐπίρρ. νύκτωρ, διὰ νυκτός,
nocturnus, νυκτερινός.

polī, β' ἐν. πραστακτ. τοῦ ῥ. polo.

pōlo, polūi, nolle, δὲν θέλω. polī
existimare (=ne existimavēris)
μὴ νόμιζε, μὴ νομίσης.

nomen, nomīnis, οὐ. ὄνομα.

non, οὐ, οὐκ, ὄχι, δέν.

nonnulli ἰδ. nullus.

nōnus, ἔνατος.

poster, nostra, nostrum, ἡμέτερος
(ἰδικός μας). Πληθ. οὐσ. postri,
ōrum, ἄ. οἱ ἡμέτεροι.

potitīa, ae, γνωριμία.

novem, ἑννέα

novus, νέος.

nox, noctis, νύξ. nocte κατὰ τὴν
νύκτα.

nullus, οὐδείς (γεν. nullīus). non
nullī καὶ nonnulli τινές, μερικοί.

numērus, ī, ἄ. ἀριθμός. servorum
numero (ἀφαιρ.) ἐν δούλων τάξει.
quo in numero ἐν ᾧ ἀριθμῶ.

nunc, ἐπίρρ. νῦν, τώρα.

nuntīus, īi, ἄ. ἄγγελος. 102,6
102,7. ἀγγελία, εἶδησις 101,3.
101,4.

Ο

ob, πρόθ. μετ' αἰτ. ἔνεκα, διὰ+αἰτ.
obiecēram, ἰδ. obicio.

obiectus (μτχ. τοῦ obicio), ἔναντι
κείμενος, προκείμενος.

ob-īctō (πρόφερε objicio), īcti,
iectum, 3. (προβάλλω). ἀντιτάσσω
88,6. μέφομαι τινί τι, κατακρί-

νω τινὰ διὰ τι, ψέγω 96,2.

occasīo, ōnis, εὐκαιρία.

oc-culto, 1. ἀποκρύπτω.

oc-cūro, 1. καταλαμβάνω, γίνομαι
κύριος 104,1. ἀπασχολῶ, περι-
σπῶ (πάντοτε ἐν τῇ παθητ. μτχ.).
97, 1.

oc-curro, occurri, καὶ occucurri,
occursum, 3. (ἀνευ ἐχθρικῆς δια-
θέσεως) alicui ὑπαντῶ τινι, ἔρχο-
μαι εἰς συνάντησίν τινος 98,3.
(μετ' ἐχθρικῆς διαθέσεως) σπεύδω
πρὸς συνάντησιν τοῦ ἐχθροῦ
92,3. 97,3.

octānus, ὄγδοος.

octoginta, ὀγδοήκοντα.

officiūm, īi, οὐ. καθῆκον, ἐντολή
103,4. Πληθ. ὑπουργία, ἐνδεί-
ξεις εὐνοίας (εὐμενείας). ἐκδου-
λεύσεις, εὐεργεσίαι 90,1.

omnis, e, πᾶν. 2) οὐσ. 82,2. 82,5.
83,5. 86,1. 87,7. 92,3. 96,2. 98,2.

operatūs (ἐκ τοῦ opus, ἔρις, οὐ.
φορτίον), φορτηγικός, φορτηγός.

opēra, ae, (ἐργασία), ἐνεργὸν μέ-
ρος, βοήθεια 83,3. ὑπηρεσία 91,2.

opere, ἀφαιρ. τοῦ opus.

opībus, ἰδ. ops.

opinīo, ōnis, γνώμη, προσδοκία
96,4. καλὴ ἰδέα, γνώμη, φήμη,
δόξα 82,2.

oporteretne (δύο λέξεις: oportē-
ret [ἰδ. oportet] καὶ τὸ ἐγγλιτ. -nē).

oportet, tūit, 2. (ῥ. ἀπόσωπον),
πρέπει, εἶναι ἀνάγκη, ἐπιτρέπεται.

oportunissīmē, ἐπίρρ. (ὑπερθ. τοῦ

oportūnē), ἐν χρόνῳ λίαν εὐθέτω.
 oppīdum, ἰ, οὐ. πόλις.
 oppōno, 3. ἀντιπαράτασσω.
 opposūi, ἰδ. ὀρροπο.
 oppugno, (ob-pugno), 1. castra
 «κατὰ κράτος αἰρῶ», κυριεύω
 βία τὸ στρατόπεδον 95,1.
 [ops], opis, ἰδία πληθ. opes αἰ
 (στρατ.) δυνάμεις, ὁ στρατός.
 optīmē, ἐπίρρ. ἰδ. bene.
 opus, opēris, οὐ. (ἔργον), ὁ χυρῶ-
 σεως ἔργον 97,2. 97,4.
 ordo, ordīnis, ἄ. τάξις. ordo sena-
 torius ἡ συγκλητικὴ τάξις 83,3.
 97,5. τάξις (στρατιωτῶν) 92,2.
 93,2. 101,2. λόχος (=centuria)
 104,3.
 oriōr, ortus sum, oriīri, 4. ἀποθ.
 (ἀνατέλλω, φύομαι). initium vic-
 toriae oriōtur ἀρχὴ τῆς νίκης γί-
 νεται (προέρχεται).
 oriōrētur, πρτ. ὑποτ. ἰδ. oriōr.
 os, oris, οὐ. (στόμα), πρόσωπον.
 ostendo (obs[=ob] καὶ tendo), os-
 tendī, ostentātum, 3. δεικνύω.
 ostento, 1. (θαμστ. τοῦ ostendo)
 ἐπιδεικνύω (προβάλλω).

P

paene, ἐπίρρ. σχεδόν.
 palam, ἐπίρρ. φανερῶς, ἐκ τοῦ φα-
 νεροῦ, ἐν τῷ φανερῷ (ἀντίθ.
 clam).
 palma, ae, παλάμη, χεῖρ' ἰδ. pando.
 pando, pandī, passum καὶ pan-
 sum, 3. (πετάννυμι). passis pal-

mis μετὰ χειρῶν διατεταμένων
 (πρὸς ἰκεσίαν ἢ παράδοσιν).
 pār, pāris, ἴσος, ὁμοιος· par atque
 antea ὁ αὐτὸς καὶ πρότερον, ὁ
 αὐτὸς ἢ πρότερον, ὁ αὐτὸς ὡς
 πρότερον.
 parātus, (ἔτοιμος). animo (ἀφαιρ.)
 paratus πρόθυμος.
 parēo, rūi,—, 2. (μετὰ δοτ.) ὑπα-
 κούω, πείθομαι.
 pārīo, perēri, partum, 3. (γεννῶ).
 victoriam κτῶμαι (ἀποκτῶ, κερ-
 δίζω) τὴν νίκην.
 parūi, ἰδ. pareo.
 pars, partis, μέρος. multis parti-
 bus (=multo πολλῶ), κατὰ πολὺ.
 particeps (ἐκ τοῦ pars καὶ capio),
 γεν. participis, μέτοχος, κοι-
 νωνός.
 participes, πληθ. τοῦ particeps.
 partim — partim, ἐπίρρ. ἐν μέρει
 μὲν—ἐν μέρει δέ, τὸ μὲν—τὸ δέ.
 partīor, partītus sum, īri, 4.
 ἀποθ. διανέμομαι, διανέμω.
 partus, ἰδ. pario.
 parvulus (ὑποκοριστικὸν τοῦ par-
 vus), λίαν μικρός.
 parvus, «παῦρος», μικρός, ὀλίγος.
 Συγκρ. minor ἄ. καὶ θ., minus
 οὐ., καὶ ὑπερθ. minimus, ἄ ἰδέ.
 passus, ūs, ἄ. βῆμα (ἐν βῆμα = ὁ
 πόδας, δηλ. 1 μ. 48). Ἐπομένως
 milia passuum=1 ρωμαϊκὸν μί-
 λιον (τ. ἔ. περὶ τὸ 1 1/2 χιλμ.). mi-
 lia passuum VI = 6 χιλιάδ.
 (ῥωμ.) βημάτων (περίπου 9 χι-

- λίόμετρο).
- passus, ἰδ. pando (98,2) καὶ pator.
- pater, patris, ἄ. πατήρ.
- pateretur, ἰδ. patior.
- patior, passus sum, pati, 3. ἀποθ.
ὑπομένω, ἀνέχομαι, patiens, ntis
(ὡς ἐπίθ.) καρτερικός.
- patientissimus, ἰδ. patiens.
- paucus (πρὸβλ. paucos), μικρός, ὀλιγοστός, (κυρίως ἐν τῷ πληθ.), ὀλίγοι, 2) οὐσ. οἱ ὀλίγοι 97,5. ὀλίγα τινά, ὀλίγαί λέξεις 98,2.
- paulatim, ἐπίρρ. (χρον.) κατὰ μικρόν.
- paulo, ἐπιρρηματ. ἄφαιρ. πρὸ συγκριτικῶν, μικρῶ, ὀλίγον.
- pax, pacis, εἰρήνη.
- pecunia, ae, χρῆμα, χρήματα.
- pello, pēpuli, pulsus, 3. (ὠθῶ). exercitum ἀποθῶ (τρέπω εἰς φυγὴν) τὸν στρατὸν (= fugo, vinco).
- per, πρόθ. μετ' αἰτ. διὰ + γεν. Δηλοῖ τὸ ὄργανον: τῇ βοηθείᾳ, διὰ + γεν. (ὄργανον ἐπὶ προσώπων) 90,1. 100,2. 101,3. 103,2.—διὰ + γεν. (τὸ μέσον ἢ τὸ ὄργανον ἐπὶ πραγμάτων 82,5.—ἐνεκα, διὰ + αἰτ. (= propter) 87,4.—χρονικῶς: κατὰ + αἰτ. 84,5.
- per-cipio (per-cipio), cepi, ceptum, 3. (καταλαμβάνω). percipio usum ἀποκτῶ (παρασκευάζω ἑμαυτῷ), ἐμπειρίαν, γίνομαι ἔμπειρος.
- per-dūco, 3. (προσάγω), παρατείνω, ἐπιμηκύνω.
- perductus, ἰδ. perduco.
- perexiguus, λίαν ὀλίγος, λίαν μικρός.
- perfectus, ἰδ. perficio.
- perfero, 3. διαδίδω, ἀγγέλλω. fama perfertur φήμη διαδίδεται (φθάνει), λόγος θρυλεῖται.
- per-ficio (per-facio), feci, fectum, 3. συντελῶ.
- per-fugio, 3. καταφεύγω.
- periculum, i, οὐ. κίνδυνος, (ποινὴ) 83,4. periculo (ἄφαιρ. = cum periculo) capitis eorum ἡ κεφαλὴ αὐτῶν κινδυνεύει (παίξουν μὲ τὴν ζωὴν των).
- peritus, ἔμπειρος, πολύπειρος.
- pernicitas, atis, εὐκινησία.
- perpetuus, ἀδιάλειπτος, συνεχής.
- perpetuum tempus πᾶς ὁ χρόνος.
- per-sequo, 3. ἀποθ. καταδιώκω. inimicitias καταδιώκω τὰς ἐχθρας (ἐκδικουμαι τοὺς ἐχθρούς μου).
- perspectus (μετ. τοῦ perspicio, spexi, spectum, 3. διορῶ) ἰδ. habeo.
- per-suādēo, suāsi, suāsum, 2. (μετὰ δοτ.) πείθω τινά, προτρέπω.
- persuāsi, ἰδ. persuadeo.
- per-terreo, 2. καταφρονῶ, καταπτοῶ. perterritus animo (ἄφαιρ.) ἀποτειθαρορημένος, ἀπολέσας τὸ ἠθικόν, ἄνευ ἠθικοῦ (ἐν

ἡθικῇ καταπτώσει).
 per-tinēo (per-tēnēo), tinūi, —, 2.
 διήκω, ἐκτείνομαι, γειτνιαίζω.
 per-turbo, 1. καταθορυβῶ.
 per-vēnio, 4. ἀφικνοῦμαι, φθάνω.
 pestilentia, ae, (ὁ νοσηρὸς ἀήρ).
 pestilentia autumnī tὸ νοση-
 ρὸν (τὸ βαρὺ) κλίμα (αἱ ἐπιδη-
 μίαι) τοῦ φθινοπόρου.
 petissem (=petivissem), id. peto.
 petīvi id. peto.
 pēto (προβλ. πέτ-ομαι), petīvi καὶ
 petīi, petītum, 3. ζητῶ, ἀπαιτῶ
 82,4. pacem ἐπιζητῶ (εὐχομαι)
 τὴν εἰρήνην. salutem ἐπιζητῶ
 τὴν σωτηρίαν, προσπαθῶ νὰ κα-
 ταφύγω εἰς... (=confugio) 93,6.
 pice, ἀφαιρ. τοῦ pīx.
 pīlum, i, οὐ. ὕσος, ἀκόντιον (τῶν
 Ῥωμαίων ὀπλιτῶν). infestis pi-
 lis (ἀφαιρ.) δι' ἀκοντίων ἐχθρι-
 κῶν, μὲ τὰ ἀκόντια προβεβλη-
 μένα.
 pīlus, i, ā. (=ordo), λόχος τῶν
 τριαρίων (τ. ἔ. τῶν πρεσβυτάτων
 καὶ τὰ μάλιστα ἐμπειροπολέμων
 τοῦ λεγεῶνος) id. dūco.
 pīx, pīcis, πίσσα.
 pīacet, cūit, —, 2. ὁ. ἀπροσ. δοκεῖ
 τι, νομίζει (εὐρίσκει) τις (ὡς)
 καλόν.
 planitēs, eī, πεδιάς, πεδίον.
 plerīque, pleraeque, plerāque (γεν.
 plurimōrum, -arum, -orum),
 οἱ πολλοί, ἡ πλειονότης.
 plerumque, ἐπίρρ. ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ.

plūres, ā, (γεν. plurīmum), πλείονες.
 pol-licēor, cītus sum, 2. ἀποθ. ὑπι-
 σχνοῦμαι (ὑπόσχομαι).
 pondus, ēris, οὐ. βάρος, ἀφθονία,
 πλήθος.
 pōno, posūi, posītum, 3. τοπο-
 θετῶ, τάσσω.
 porta, ae, πύλη (στρατοπέδου).
 portus, ūs, ā. λιμὴν.
 possem, πρτ. ὑποτ. τοῦ possum.
 possim, ἐνεστ. ὑποτακτ. τοῦ pos-
 sum.
 possum, potūi, posse, δύναμαι. po-
 test, καθίσταται δυνατὸν 100, 4.
 post, ἐπίρρ. εἶτα, ἔπειτα id. dies.
 post-ēā, ἐπίρρ. (post+ἀφαιρ. ἐπίρρ.
 eā), ὕστερον, εἰς τὸ μέλλον.
 postērus (ὕστερος). 2) Οὐσ. in
 postērum (κατὰ πορὰλ. τοῦ diem)
 εἰς τὴν ὕστεραιάν, τὴν ἐπομένην.
 postrēmō, ἐπίρρ. τέλος, ἐνὶ λόγῳ.
 postulo, l. aliquem alicuius rei
 κατηγορῶ τινά τινος (διὰ τι)· (κυ-
 ρίως postulo aliquem in quae-
 stionem ζητῶ τινα εἰς ἀνάκρισιν
 [ἐνώπιον τῶν δικαστῶν]).
 potestas, ātis. εὐκαιρία, δυνατότης.
 potior, potītus sum, potīri, 4.
 ἀποθ. (aliquā re) γίνομαι κύριός
 τινος (πράγματος).
 potītus, id. potior.
 potūi, id. possum.
 praeceptus, id. praecipio.
 prae-cīpio (prae-cāpio), cēpi, cep-
 tum, 3. (προλαμβάνω). animo
 (ἀφαιρ.) victoriam διὰ τοῦ νοῦ

(ἐν τῇ φαντασίᾳ) προλαμβάνω (προεξοφλῶ) τὴν νίκην, ἤδη ἐκ τῶν προτέρων θεωρῶ ἔμμαντὸν νικητὴν 87,7. προδιαγράφω, διά- τάσσω ἐκ τῶν προτέρων 93,1.

praeda, ae, λεία, λάφυρα.

1. praedīco, 1. μνημονεύω, ἀνα- φέρω 90,1. ὁμολογῶ, ἐκδηλῶ 4,1.

2. praedīco, 3. δίδω ἐκ τῶν προ- τέρων ἐντολήν, προδιατάσσω, πα- ραγγέλλω 92,1.

praedixēram, ἰδ. 2. praedico.

praedo, ōnis, ἄ. πειρατής, ληστής τῆς θαλάσσης.

praedēram, praecessem, ἰδ. praesum.

praefectus, i, ἄ. (ἐπιμελητής). praefectus regius ὁ ἀρχηγός τῶν στρατιωτικῶν δυνάμεων, ὁ «στρα- τίαρχος».

praemīum, īi, οὐ. ἀμοιβή. praemia pecuniae ἀμοιβαὶ χρημά- των (ἀμοιβαὶ χρηματικά).

praeparō, 1. παρασκευάζω (= com- parō) 84,1. praeparātus, προπα- ρεσκευασμένος 101,4.

praepōno, 3. προϊστημι, τάσσω ὡς διοικητὴν, κάμνω ἀρχηγόν.

praeposueram, ἰδ. praepono.

praesentīā, ae, (παρουσία). 2) ὁ παρὼν χρόνος. in praesentīā ἐν τῷ παρόντι, τό γε νῦν.

praesidiūm, īi, οὐ. φρουρά, φύλα- κες, βοήθεια 88,5. 89,1. 89,2. 93,7. 94,5. 99,4. 101,3. 101,5. ὄχυρός τόπος κατεχόμενος ὑπὸ

φρουρᾶς 83,3.

praestitissē, ἰδ. praesto.

prae-sto, stīti, stītum ἢ stātum, stāre, 1. (μτχ. μέλλ. praestatū- rus), (ἵσταμαι ἐμπρός). operam παρέχω βοήθειαν, λαμβάνω ἐνεργὸν μέρος. officium ἐπιτελῶ τὸ καθήκον 85, 2. 103, 4.

prae-sum, fūi, esse (μετὰ δοτ.) δι- οικῶ, εἶμαι διοικητής.

praeter-ēā, ἐπίρρ. (praeter + ἄ- φαιρ. ἐπίρρ. ēā), ἐκτὸς τούτου, ἐκτὸς τούτων.

praetor, ōris, ἄ. (ἐκ τοῦ ρ. prae-ἔο- προπορεύομαι), στρατηγός, πραι- τωρ.

praetorīum, īi, οὐ. ἡ σκηνὴ τοῦ στρατηγοῦ, τὸ στρατήγιον 82,1. ἢ κυριωτέρα θέσις τοῦ στρατοπέ- δου, ἔνθα ἦτο ἡ σκηνὴ τοῦ στρα- τηγοῦ, στρατήγιον (στρατηγεῖον), «περίστασις στρατηγίου» 94,6.

praetorīus, στρατηγικός, τῶν ἀρ- χόντων 82,5. porta praetoria ἡ (πρὸς τὸν ἐχθρὸν ἐστραμμένη) πύλη τοῦ στρατοπέδου, πύλη στρατηγίς. 2) Οὐσ. (ἐν. vir) ὁ διατελέσας στρατηγός, ὁ πρόην στρατηγός 82,3.

prēmo, pressi, pressum, 3. πιέζω. primō, ἐπίρρ. κατ' ἀρχάς.

primum, ἐπίρρ. ἀρχὴν, ἐν πρώτοις. primus, πρῶτος.

prior, ἄ. καὶ θ. prius, οὐ. (γεν. ōris), πρότερος.

pristīnus, ὁ πρῖν, ὁ πρότερος.

pristina opinio ἡ προτέρα ἰδέα.
 prius, ἐπίρρ. πρότερον (ιδ. prior).
 prius quam καὶ priusquam
 (ἀκόμεν) πρὶν ἤ.
 privātus (ιδιωτικός). Οὐσ. ὁ ιδιώ-
 της (κυρίως ὁ ἄνευ δημοσίου ἀ-
 ξιώματος).
 prīno, 1. (ἀπο)στερῶ.
 pro, πρόθ. μετ' ἀφαιρ. (πρό). ἐν
 ὀνόματι, χάριν + γεν., ἀποβλέπων
 εἰς. . .
 pro-curro, cucurri, cursum, 3.
 (τρέχω ἐμπρός), ἐφορμῶ (δρο-
 μαίως).
 prodeātis, β' πληθυντ. ὑποτ. ἐνεστ.
 τοῦ ῥ. prod-eo, ὁ ἰδέ.
 prod-ēo (pro, prod- καὶ ἔο), ἦι,
 ἴtum, ἴre (προβαίνω). animo
 firmiore μετὰ ψυχῆς θαρραλεω-
 τέρας (θαρραλεώτερον) προχωρῶ,
 βαδίζω.
 prodītō, ὀνις, προδοσία.
 prodītus, ιδ. prodō.
 pro-do, dīdī, dītum, 3. προδίδω.
 pro-dūco, 3. (παράγω), ἀνάγω (=pro-
 veho, promoveo) 100, 1. προάγω.
 ἐξάγομαί τινα, παρσύρω 104, 3.
 productus, ιδ. produco.
 proelīor, 1. ἀποθ. συνάπτω μάχην,
 μάχομαι, συμπλέκομαι, πολεμῶ.
 proelīum, ἦι, οὐ. συμπλοκή, μάχη.
 proelium equestre μάχη ἵππι-
 κή, ἵππομαχία.
 profectīo, ὀνις (ἐκ τοῦ profici-
 scor), ἀναχώρησις.
 profectus, ιδ. proficiscor.

proficiscenti, ιδ. proficiscor.
 pro-ficiscor, fectus sum, ficisci,
 3. ἀποθ. πορεύομαι. 2) πλέω 101, 4.
 profūdī, ιδ. profundo.
 pro-fundo, fūdī, fūsum, 3. (ἐκ-
 χέω). profundo me (δι)εκχέομαι,
 ἐξαπλοῦμαι, ἐξορμῶ.
 pro-gredīor (pro-grādior), gres-
 sus sum, grēdī, 3. ἀποθ. προ-
 βαίνω, προχωρῶ, βαδίζω πρὸς τὰ
 πρόσω.
 progressus, ιδ. progredior.
 pro-hībēo (pro καὶ hābeo), hūī,
 hītum, 2. εἴρω. aliquem aquā
 (ἀφαιρ.) κολύω τινὰ ἀπὸ τοῦ ὕ-
 δατος, κολύω τινὰ ἀπὸ τῆς ὕ-
 δρευσεως.
 proiēctus, ιδ. proiciō.
 proiēcīo (πρόφ. projicīo, ἐκ τοῦ pro
 καὶ iēcīo), iēcī, iectum, 3. ἀπορ-
 οίπτω, ἀποβάλλω, 98, 1. proiciōr
 (=proiciō me) ad terram ῥίπτω
 ἔμμαντὸν εἰς τὴν γῆν, ῥίπτομαι
 πρὸ τῶν ποδῶν τινος 98, 2.
 pro-nūntiō, 1. προαναγγέλλω, προ-
 δηλῶ 94, 3. διαβιβαιῶ, λέγω
 87, 2.
 propinquus (ἐκ τοῦ prope, pro-
 pinquus, προβλ. long-inquus),
 πλησιόχωρος 88, 5. Οὐσ. πληθ.
 propinqui, ὄrum ἄ. οἱ συγγενεῖς
 (κυρίως ἐξ αἵματος) 103, 2.
 propīor, ἄ. καὶ θ., ἴus, οὐ. (γεν.
 iōris), συγκρ. ἐγγύτερος, πλησι-
 ἔστερος. Ὑπερθ. proxīmus.
 propīus, ἐπίρρ. συγκρ. (θετ. pro-

- pe, ὑπερθ. proxiīme), μετ' αἰτ., ἐγγύτερον, πλησιέστερον.
- pro-rōno, i, 3. δημοσιεύω.
- proposītum, i, οὐ. σκοπός, πρόθεσις, σχέδιον.
- proposītum, ἰδ. propono.
- proposuissem, ἰδ. propono.
- propter, πρόθ. μετ' αἰτ. διὰ + αἰτ., ἔνεκα.
- propterea, ἐπίρρ. (propter + ἀφαιρ. ἐπίρρ. eā), τούτου ἔνεκα, διὰ ταῦτα, propterea quod διὰ ταῦτα ὅτι, διότι.
- prosecūtus, ἰδ. prosequor.
- pro-sēquor, 3. ἀποθ. ἔπομαι, ἔπακολουθῶ, συνοδεύω.
- protectus, ἰδ. protego.
- pro-tēgo, χί, ctum, 3. σκεπάζω, καλύπτω.
- protinus, ἐπίρρ. (pro και tēnus), (παρ)ευθύς, ἀτ' εὐθείας.
- provincīa, ae, (ἡ πρόσω νικηφόρος πορεία τοῦ στρατοῦ), ἐπαρχία.
- proximus, ἰδ. propior.
- publicus, δημόσιος· ἰδ. res.
- puer, puēri, ἄ. παῖς.
- rugna, ae, (ἡ ἐκ παρατάξεως μάχη), μάχη.
- pulsus, ἰδ. pello.
- Q
- quadraginta, τεσσαράκοντα.
- quam, ἐπίρρ. (μετ' ἐπιθ. = ὡς, πάνυ, πόσον πολύ). 1) πρὸ ὑπερθετ. ὅσον τὸ δυνατόν, ὡς 102,3.
- 2) (μετὰ συγκριτικόν) ἢ 92,3. 95,4· ἰδ. και prius.
- quando, ἐπίρρ. χρόν. ποτέ, (καμμιαάφορά).
- quantus, πόσος, ὀπόσος.
- quantuscumque, ὅσοσδήποτε (πολύς).
- quartus, τέταρτος.
- quascumque, ἰδ. quicumque - que, ἐγκλιτ. = τέ, και.
- querens, ἰδ. queror.
- quēror, questus sum, quēri, 3. ἀποθ. παραπονοῦμαι, μετὰ παραπόνου λέγω.
- quī, quae, quod, ἀντ. ὅς, ὅστις, ὁ ὀποῖος.
- quī (και quis), quae (και qua), quid και quod ἀντ. (ἐπιθετικῶς), τίς, τί.
- quibusdam, ἀφ. πληθ. τοῦ quidam.
- quicumque, quaecumque, quodcumque, ἀντ. οἰοσδήποτε.
- quidam, quaedam, quoddam ἀντ. (ἐπιθετικῶς), γνωστός τις, τίς. Πληθ. ὄρισμένος ἀριθμός, τινές.
- quīdem, σύνδ. γε, βεβαίως.
- quidnam, ἰδ. quisnam.
- quīētus (μτχ. τοῦ quiesco ἤσυχάζω), ἤσυχος, ἀκίνητος.
- quīn, σύνδ. (ἐκ τῆς ἀρχ. ἀφαιρ. quī και nē μετὰ μίαν ἀρνητικὴν κούριαν πρότασιν) + ὑποτακτ., ὅτι· ἰδ. fallo.
- quīndēcim, δέκα πέντε.
- quīnque, πέντε.
- quīnquerēmīis, is, (κατὰ παράλει-

ψιν τοῦ οὐσ. navis, ἐκ τοῦ quin-
que καὶ remus=κόπη· πληθ.
αἰτ. quinqueremis καὶ quinque-
remes), ἡ πεντήρης (ναῦς).

quis, quid? ἀντ. τίς; ποῖος;

quis (καὶ qui), quid, ἀντ. τίς, τί.
quisnam, quidnam, ἀντ. τίς ποτε;
τίς λοιπόν; τίς;

quisquam, quaequam, quidquam
καὶ quicquam (ἐν ἄρνητ. καὶ
ὑποθετικῇ προτάσει), ἀντ. τίς.

quisquis, quaequae, quidquid
καὶ quicquid, ἀντ. (πᾶς) ὅστις,
ὅστισδῆποτε.

quo, σύνδ. μεθ' ὑποτακτ. (= ut
eō), ἴνα 86,2. 98, 2.

quod, σύνδ. ὅτι, διότι.

quoniam, σύνδ. (quom=cum καὶ
iam), ἐπειδὴ (λοιπόν), ἐπειδὴ
(βεβαίως).

quoque (πιθανῶς ἐκ τοῦ quō καὶ
-que=μετὰ τούτου ἐπίσης), καί,
ἔτι, ἐπίσης.

R

radix, icis, (ρίζα, πρβλ. καὶ ῥάδ-ιξ).
μεταφορικῶς ἐν τῷ πληθ. ἀρι-
θμῷ = ὑπώρεια, πρόποδες (ὄ-
ρους).

ratīo, ōnis, ὑπολογισμός, μέριμνα,
φροντίς 82,5. μέσον 83,5. τρό-
πος 85,2. 101.4. σύνεσις, φρόνη-
σις, περίσκεψις 92,4. αἰτία, αἰ-
τιολογία, δικαιολόγησις 86,2.

recens, ntis, νεόδρεπτος, νεωστὶ
κοπεῖς 96,1. 2) οὐσ. ὁ μὴ λαβὼν

εἰσέτι μέρος εἰς τὴν μάχην, ὁ μὴ
κεκμηκώς.

recepisse, ἀπρομ. πρkm. τοῦ re-
cipio.

recepissem, receptus, ἰδ. recipio.

re-cipio (re-cāpio), cēpi, certum,
3. (ἀναλαμβάνω), ὑπισχοῦμαι
82,5. recipio me ὑποχωρῶ, ἀπο-
χωρῶ 97,2. ἀποσύρομαι 102,1.
καταφεύγω 102,6. recipior γί-
νομαι δεκτός 102,7. γίνομαι δε-
κτός, παρέχεται μοι ἄσυλον 103,3.
συνενῶ 82,1.

recupĕro, 1. ἀνακτῶμαι, ἀνακτῶ,
κερδίζω ἐκ νέου.

recusatĭo, ōnis, ἄρνησις, διαμαρ-
τυρία.

recūso (re καὶ causa), 1. recūso

nē ἀποκρούω, (δὲν θέλω νά...).

red-ĕo, ĭi, ĭtum, ĭre (ἐπανέρχο-
μαι). ad gladium καταφεύγω
εἰς τὸ ξίφος.

redĭtus, ūs, ā. ἐπιστροφή, ἐπάνοδος.

re-fĕro, rettŭli, relātum, referre,
ἀνώμ. κομίζω.

re-ficĭo (re-fācio), fĕci, fectum,
3. (πάλιν ποιῶ), συμπληρῶ (τὰ
κενὰ τοῦ στρατεύματος).

re-fŭgĭo, fŭgi,—, 3. (ὀπίσω φεύ-
γω), καταφεύγω, διὰ τῆς φυγῆς
ζητῶ τὴν σωτηρίαν, ἐκφεύγω (=

recipio me) 95,4. 99,4.5. 101.6.

regĭus, βασιλικός, τοῦ βασιλέως.

relātus, ἰδ. refero.

relictus, ἰδ. relinquo.

re-linquo, lĭqui, lictum, 3. κατα-

- ταλείπω 87,3. relinquo cohortes praesidio (δοτ.) καταλείπω κοόρ-
 τεις (ὡς) φρουρὰν 89,2. 95, 3.
 ὑπολείπω (ἀφίνω) 92,1. ἐγκα-
 τάλειπω, 97,2. θέτω ἐν δευτέρῳ
 μοίρᾳ, θεωρῶ τι ὡς δευτερεῦον
 102,1.
- reliquēram, ἰδ. relinquo.
- reliquis, λοιπός, ὑπόλοιπος.
- re-mānēo, mansi,—, 2. μένω ὀπί-
 σω, παραμένω.
- remansi, ἰδ. remaneo.
- re-mitto, 3. πέμπω ὀπίσω.
- re-nōno, 1. ἀνανεώνω. rursus re-
 nōno (κατὰ πλεονασμὸν) πάλιν
 ἐκ νέου, ἀναλαμβάνω, ἐπαναρχίζω.
- re-pĕrĭo, repĕrĭ, repertum, 4.
 (ἀνευρίσκω). occasionem τυγχά-
 νω εὐκαιρίας, εὐρίσκω εὐκαιρίαν.
- repressi, ἰδ. reprimo.
- re-prĭmo (re-prĕmo), pressi, pres-
 sum, 3. ἀναστέλλω, μειώνω, 92,5.
 ἀνακόπτω, ἐπέχω (σ τ α μ α τ ῶ)
 93,1.
- re-quiēscō, ēvī,—, 3. ἀναπαύομαι
 (ξ ε κ ο υ ρ ᾶ ζ ο μ α ι).
- rēs, rēi, πράγμα. res militaris (τὸ
 στρατιωτικὸν πρᾶγμα), αἱ πολε-
 μικαὶ ἐπιχειρήσεις 83,3. res
 frumentaria (πρᾶγμα σιτικόν),
 τὸ ἀφορῶν εἰς τὸν σῖτον, τὰ ἐπι-
 τήδεια. res publica ἢ respu-
 blica, γεν. καὶ δοτ. rei publi-
 cae κλπ. πολιτεία, (κράτος). res
 (πληθ.) αἱ συνδιαλέξεις, αἱ συγ-
 ομιλῖαι 104,1.
- re-sisto, stĭti,—, 3. ἀνθίσταμαι,
 μάχομαι.
- re-spĭcĭo (re καὶ [spĕcĭo]), pexi,
 pectum, 3. (στρέφω ὀπίσω καὶ
 ἴδω) στρέφομαι (πρὸς τινα)
- re-spondĕo, ndi, nsum, 2. ἀποκρι-
 νομαι, ἀπαντῶ.
- retentus, ἰδ. retineo.
- re-tĭnĕo (re καὶ tĕnĕo), tinŭi, ten-
 tum, 2. δὲν ἀφίνω, δὲν ἐγκατα-
 λείπω, διατηρῶ 92,3. retineor
 ἐμποδίζομαι 102,5.
- reversŭrus, ἰδ. revertor.
- revertor, reverti (ἐξ ἔνεστ. re-
 verto), reverti, 3. ἀποθ. (ἢ μηχ.
 reversus), ἐπανέροχομαι, ἐπιστρέ-
 φω, ἐπανακάμπτω.
- rex, regis, ᾧ. βασιλεὺς.
- rĭpa, ae, ὄχθη. rĭpa impedĭta
 ὄχθη ἀπρόσβατος (δ ὄ σ κ ο λ ο ς).
- rĭvus, i, ᾧ, ῥυάκιον, (ποτάμιον).
- robur, robōris, οὐ. (ἀγρία δοῦς).
 2) πυρήν, ἄνθος (οἱ κράτιστοι,
 οἱ λογάδες) τοῦ στρατοῦ.
- rursus, ἐπίρρ. πάλιν, ἐκ νέου, (ἀ-
 κ ὀ μ η μ ῖ α ν φ ο ρ ᾶ ν).

S

- sacerdotĭum, ĭi, οὐ. τὸ ἀξίωμα τοῦ
 ἱερέως, ἱεροσύνη 82,4. 83,1.
- saepe, ἐπίρρ. (συγκρ. saepius,
 ὑπερθ. saepissime), πολλάκις,
 ἐπανειλημμένως.
- sagittariŭs, ĭi, ᾧ. τοξότης.
- salus, ūtis, σωτηρία, διάσωσης,
 (χαρίς).

sanguis, ἴνις, ἄ. αἷμα, (ζωή).
 satis, ἐπίρρ. λίαν. satis longus
 (= tam longus) οὕτω (τόσον) μα-
 κρός. satis est ἐπαρκεί 92,1.
 scapha, ae, σκάφη (=λέμβος τῶν
 νεῶν), ἐφόλκιον, (φ ε λ ο ὕ κ α).
 scīo, scīvī, scītum, 4. γιγνώσκω,
 γνωρίζω.
 se (καὶ sese), ἑαυτόν, -τήν, -τό,
 -τούς κλπ., ἰδ. sui 1.
 se-clūdo (se καὶ clāudo), si, sum,
 3. ἀποκλείω, ἀποχωρίζω.
 seclūsi, ἰδ. seclūdo.
 secum=cum (πρόθ.) καὶ se(ἀφαιρ.)
 μεθ' ἑαυτοῦ, μεθ' ἑαυτῶν κλπ.
 secundus (ἐκ τοῦ sequor)=δεύτε-
 ρος, εὐνοϊκός, οὖριος.
 sed, σύνδ. ἀλλά.
 semper, ἐπίρρ. πάντοτε. 2) πολλά-
 κς 96, 1.
 senatoriūs, συγκλητικός.
 senātus, ūs, ἄ. σύγκλητος.
 senatusconsultum, i, οὐ. (καὶ κε-
 χωρισμένως senatūs [γεν.] con-
 sultum) συγκλήτου δόγμα.
 septem, ἑπτά.
 sequimīni β' πλ. προστ. ῥ. sequor.
 sententiā, ae, γνώμη.
 sēquor, secūtus sum, sēqui, 3.
 ἀποθ. ἔπομαι, ἀκολουθῶ.
 serpo, psi, ptum, 3. ἔρπω, διαδίδο-
 μαι, ἐξαπλοῦμαι. ignis serpit
 latius τὸ πῦρ λαμβάνει εὐρυτέ-
 ρας διαστάσεις.
 seruo, 1. (σώζω). institūtum τηρῶ
 τὸ (στρατιωτικὸν) ἔθος 84,3. δια-

φυλάττω 89,1.
 servus, i, ἄ. δοῦλος.
 seu, ἰδ. sive.
 sese, ἰδ. se.
 sex, ἕξ.
 si, σύνδ. εἰ, ἐάν, ἄν.
 sibi, ἑαυτῷ κλπ. ἰδ. sui, 1.
 sic, ἐπίρρ., οὕτως, οὕτω.
 sicut, ἐπίρρ., ὡσπερ, οὕτως.
 signum, i, οὐ. σημεῖον 85,4. 90,3.
 93,1. 93,5 (=vexillum). signa
 militaria (σημεῖα στρατιωτικά),
 σημαῖα 95,4. 99,4. ὄργανα μου-
 σικὰ 92,5.
 sim, ἐνεστ. ὑποτακτ. τοῦ sum.
 similiter, ἐπίρρ. ὁμοίως.
 simul, ἐπίρρ. ταυτοχρόνως.
 sine, πρόθ. μετ' ἀφαιρ. ἄνευ.
 singularis, e, μοναδικός.
 singūli, ae, a, ἀνὰ ἕνα. singulas
 cohortes detraxit ἀνὰ μίαν κο-
 ῤορτιν (ἀνὰ ἕν τάγμα) ἀπέσπασε.
 sinister, sinistra, sinistrum, εὐώ-
 νυμος, ἀριστερός.
 sive (πρὸ φων. ἢ συμφ.) ἢ seu
 (πρὸ συμφ.) σύνδ. εἴτε sive-sive
 εἴτε-εἴτε.
 societas, ātis, ἑταιρεία (ἐκ Ῥω-
 μαίων πολιτῶν εἰσπράττουσα τοῦς
 φόρους τῶν ἀγροτῶν ἐν ταῖς
 ὄωμ. ἐπαρχίαις ἀντι ὄρισμένω
 μισθώματος), συνδικάτον.
 sollicito, 1. ἐξεγείρω, (ἐξ)ωθῶ εἰς
 στάσιν (εἰς ἀποστασίαν).
 solvo, solvi, solūtum, 3. λύω.
 solvo (naves) a terra λύω τὰς

ναῦς ἀπὸ τῆς ξηραῖς, ἐκπλέω, ἀνάγομαι 101,6. 102,7.
 soror, ōris. ἀδελφή.
 spatium, ūi, οὐ. spatium temporis καὶ ἀπλῶς spatium διάστημα χρόνου, χρονικὸν διάστημα 84,1. 95,1. τόπος, χωρὸς 92,1. 103,2. διάστημα (μεταξὺ δύο τόπων) 92,1. 103,2.
 specto, 1 (ἀπο)βλέπω. haec spectans (εἰς) ταῦτα ἀποβλέπων, (ἐπὶ τῷ σκοπῷ νά...)
 sperassem (= speravissem), ἰδ. spero.
 spēro, 1. ἐλπίζω.
 spes, spei, ἐλπίς.
 (spons, ntis), μόνον κατ' ἀφαιρ.
 suā sponte ἀφ' ἑαυτῶν, αὐτοβούλως, ἄνευ διαταγῆς.
 statio ōnis, φυλακεῖον (τόπος ἔνθα τοποθετοῦνται στρατιῶται φρουραῖς ἔνεκα), φυλάκιον.
 statio, ūi, ūtum, 3 ἀποφασίζω.
 stringo, nxi, ctum, 3. (πρβλ. σ τ ρ α γ γ - ί ζ ω = διὰ πίεσεως ἐξάγω). gladium (ἀντὶ τοῦ συνηθεστέρου destringo gladium) σπῶμαι (ἀνασπῶμαι τὸ ξίφος), σῶω τὸ ξίφος.
 strinxī, ἰδ. stringo.
 structus, ἰδ. struo.
 strūo, xi, ctum, 3. κατασκευάζω.
 studium, ūi, οὐ. σπουδή, προθυμία.
 stupa, ae, (στυπλή), στυππεῖον.
 subēram, ἰδ. subsum.
 sub-īcio (προφέρει subjicio, sub

καὶ iācio), iēci, iectum, 3. ὑποβάλλω. aciem collibus (δοτ.) προσάγω (πλησιάζω) τὸν (παρὰ τεταγμένον) στρατὸν ὑπὸ τοὺς λόφους (ὑπὸ τοὺς πρόποδας τῶν λόφων). subicio me (ἀντὶ aciem meam) iniquis locis (δοτ.) ὑποβάλλω ἑμαυτὸν (τὸν στρατὸν μου) εἰς τόπους ἀνίσους (τ. ἔ. εἰς τόπους στρατηγικῶς δυσμενεῖς).
 sublātus, ἰδ. tollo.
 sub-lūo (ἐκ τοῦ sub-lāvo), ūi, ūtum, 3. (ὑπὸνίπτω), montem ὑπολούω (βρέχω) τὸ ὄρος (τοὺς πρόποδας τοῦ ὄρους).
 subsēqui, ἀπομφ. τοῦ subsequor.
 sub-sēquor, 3. ἀκολουθῶ κατόπιν.
 sub-sum, (ὑλόκειμαι). subest ἐγγύς ἔστι, πλησιάζει.
 suc-cēdo (sub-cedo), 3. alicui, διαδέχομαι τινα.
 successi, ἰδ. succedo.
 1. sūi sibi, se, ἀντων., ἰδ. 102,6. κ. ἄ.
 2. sui (98,2), ἰδ. suus.
 sum, fūi, esse, εἶμαι, εἶμι. aliquis ἢ aliquid est praesidio (δοτ.) εἶναι τις ἢ τι βοήθεια (πρὸς βοήθειαν). sum ad aliquid χρησιμεύω πρὸς τι 101,2. est periculo (ἀφαιρ.) capitis mei εἶναι μετὰ κινδύνου τῆς κεφαλῆς μου (ἢ ζωῆ μου κινδυνεύει) 102,6. fui consul ὑπῆρξα (διετέλεσα, ἐξηγηάτισα) ὕπατος. ventus est ἄνεμος εἶναι (πνέει). sum in curatione regni

εἶμαι ἐν τῇ ἐπιτροπεύσει τοῦ βασιλείου, ἐπιτροπεύω τὸν ἀνίλικον βασιλέα.

summa, ae, ὁ (διὰ τῆς λογιστικῆς ἀποτελούμενος) ἀριθμὸς, σύνολον. quae summa erat milium XXII ὅς (ἀντί : ὦν κ ο ὄ ρ τ ε ω ν) ἀριθμὸς ἦτο εἴκοσι δύο χιλιάδων· ἰδ. καὶ diffido.

summōtus, ἰδ. summoveo.

sum-movēo (sub-movēo). 2. ἐκδιδῶ, ἀπωθῶ.

summus (ὑπερθ. τοῦ supērus), ἀνώτατος, μέγιστος· ἰδ. superior. sumo (subs [=sub] -ēmo), sumpsi, sumptum, 3. λαμβάνω (παρὰ τὴν θέλησιν), εἰσπράττω βία 103. 1.

1. sumptus, ūs, ἄ. δαπάνη, ἔξοδα.

2. sumptus, ἰδ. sumo.

superior, ius, (γεν. iōris, συγκρ. τοῦ supērus), πρότερος.

superō, 1. νικῶ (=vinco).

super-sum, ἐπιζῶ 87,2. ὑπολείπομαι 91,2.

super-porto (sub-porto), 1. προσκομίζω, φέρω.

suprā, ἐπίρρ. (ἐκ τοῦ superā [parte]), ἀνωτέρω.

suspiciō, ōnis, ὑποψία.

sum-tinēo (subs [=sub] καὶ tēneo), tinūi, [tentum ἢ] tentātum, 2. ἀντέχω (β α σ τ ῶ) 94,2. impetum ὑπομένο τὴν ἔφοδον 84,4.

suus, ἑαυτοῦ, -τῆς, -τῶν (ἰδικὸς του, ἰδικὸς τῆς, ἰδικὸς των). nihil sui

οὐδέν τῆς ἑαυτῶν περιουσίας, οὐδέν ὅπερ ἀνῆκεν αὐτοῖς 98,2.

T

tabella, ae, (ξύλιнос μικρὸς πίναξ), δελτίον ψηφοφορίας.

tabernaculum, i, οὐ. σκηνή.

taeda, ae, (ξύλον ῥητινοῦχον), δῆς.

tam, ἐπίρρ. τόσον (π ο λ ὕ). tam (μετ' ἐπιθέτου) οὔτω, τόσον.

tamen, σύνδ. ὅμως.

tametsi, σύνδ. εἰ καί.

tantus, τοσοῦτος, τόσον σπουδαῖος.

tantum (αἰτ. τοῦ οὐσ. tantum), ἐπίρρ. κατὰ πολὺ 96,4. tantum ut τοσοῦτον ὥστε 101,3.

tardius, ἐπίρρ. συγκρ. (τὸ θετ. tarde βραδέως), βραδύτερον.

tectus (κυρίως μετ. τοῦ tego). Ὡς ἐπίθετον = constrātus (κατεστρωμένος. scaphae tectae, ἀκάτια (πλοιάρια) «καταστρώματα ἔχοντα» 100,2.

tēgo, texi, tectum, 3. (στέγω) καλύπτω, περιφρουρῶ, προστατεύω 102,3.

telum, i, οὐ. (βέλος), ἀκόντιον.

temēre, ἐπίρρ. ἀλογίστως, ἀπερισκέπτως, εἰκῆ.

tempestat, ātis, τρικυμία (=procella).

tempōris, γεν. τοῦ tempus.

temptandus, ἰδ. tempto.

tempto, 1. πείραν λαμβάνω, ἀποπειρώμενος (διακινδυνεύων) μανθάνω.

tempus, ὄρις, οὖ. χρόνος. isdem
 (=iisdem) temporibus (ἀφαιρ.)
 κατὰ τοὺς αὐτοὺς χρόνους. eodem
 tempore κατὰ τὸν αὐτὸν χρόνον.
 tempus anni ἡ ὥρα τοῦ ἔτους.
 tendi, παθ. ἀρεμφ. τοῦ tendor, ten-
 tus sum καὶ σπανιώτ. tēsus
 sum, tendi· ἰδ. tendo.
 tendo, tetendi, tentum, σπανιώτ.
 tēsum, β. (τείνω). praetorium
 «πήγνυμι», διατεινῶ (τ ε ν τ ὶ -
 ν ω, σ τ ῆ ν ω) τὴν σκηνὴν τοῦ
 στρατηγοῦ, «σκηνοπηγῶ».
 tēpō, tenūi, —, 2, κατέχω. 88,2.
 me loco (ἀφαιρ.) κρατῶ ἔμαν-
 τὸν ἐν τῇ (τεταγμένῃ) θέσει,
 διατηρῶ τὴν θέσιν μου 94,1.
 καταλαμβάνω, γίνομαι κύριος
 101,1. διατηρῶ, κρατῶ 102,3.
 tergum, ἰ, οὖ. νῶτον, νῶτα. a ter-
 go ἐκ τῶν ὀπισθεν, ἐκ τῶν νώτων.
 terni, ἀνὰ τρεῖς, τρεῖς.
 terra, ae, ξηρὰ 101,6. ἔδαφος 98,1.
 tertio rui, itum, 2. φοβῶ, πτωῶ.
 tertius, τρίτος.
 testis, is, ἄ. ὁ μάρτυς.
 timēo, ūi, —, 2. φοβοῦμαι.
 timor, ōris, ἄ. φόβος.
 timuisse, timuissem, ἰδ. timeo.
 tollo, sustūli, sublātum, β. αἴρω.
 clamorem αἴρω κραυγὴν, ἀλα-
 λάζω, «ιάλω» 92,5. ἀφαιρῶ,
 ἀποκομίζω (π α ἰ ρ ν ω) 103, 1.
 tot, ἄκλ. τοσοῦτος, τοσοῦτοι.
 totus, (γεν. totius, δοτ. toti), ὅλος
 δλόκληρος, ἅπας.

traditus, ἰδ. trado.
 trā-do (ἐκ τοῦ trans-do), dīdi, dī-
 tum, β. παραδίδω.
 tradūco (trans-duco), β. διαβιβάζω.
 tres, tria, (γεν. πλ. trium), τρεῖς.
 trichila, ae, σκιάς, κλισία φυλλο-
 σκεπῆς καὶ φυλλόστρωτος, παρὰ-
 πηγμα φυλλοσκεπῆς (εἶδος κρεβ-
 βατίνας).
 tribūnus, ἰ, ἄ. (ὁ φύλαρχος, ὁ
 προϋστάμενος φυλῆς τινος). tri-
 bunus militum (στρατιωτικὸς)
 χιλίαρχος.
 triginta, τριάκοντα.
 trirēmis, is, (tres καὶ remus=κώ-
 πη), ἡ τριήρης (ναῦς).
 tuba, ae, σάλπιγξ.
 tuemīni, β' πληθ. προστακτ. ὁ. tueor.
 tuēor, tuītus sum, 2. ἀποθ. φυ-
 λάττω, ὑπερασπίζω.
 tuli, ἰδ. fero.
 tum, ἐπίρρ. τότε.
 tunc, ἐπίρρ. τότε.
 turmātim, ἐπίρρ. ἑλαδόν, κατὰ ἕλας.

U

ubi, σύνδ. ὡς, εὐθὺς ὡς, ἀφοῦ
 93,5. 98,2.
 umquam, ἐπίρρ. ποτέ· ἰδ. neque.
 unā, ἐπίρρ. (ὁμοῦ, ἅμα). unā cum
 aliquo ὁμοῦ τινι (μ α ζ ἰ μ έ).
 undique, ἐπίρρ. πανταχόθεν.
 unus, γεν. τοῦ unus.
 unīversus, σύμπας. unīversi, σύμ-
 παντες, ἀθρόοι, πάντες ὁμοθυ-
 μαδόν.

- unus, (γεν. unīus, δοτ. unī), εἷς.
 2) εἷς μ ὄ ν ο ν (= unus modo, unus omnīno) 82,1. 82,3.5. 89,1. 102,4. 3) μόνος, εἷς μόνος 91,2.
- urbānus, ἀστικός, τοῦ ἀστεως.
 urbs, urbis, πόλις (ιδίᾳ ἢ Ῥώμη {πρὸ βλ. Ῥαστυ=Ἀθῆναι, Πόλις=Κωνσταντινούπολις}).
1. usus, ūs, ἄ. ἐμπειρία, ἄσκησις. 84,3. 86,5 (ιδ. manus), 93,1. χρεία, ἀνάγκη 96,2. 103,1. cum usus adesset (=si quando usus ἢ opus esset, si usus venīret) ἐάν ποτε (δσάκις) παρίστατο χρεία, ἐν ὧρα ἀνάγκης.
2. usus, μτχ. τοῦ utor 95,5. 100,3.
1. ut, ἐπίρρ. ὄσπερ 85,1. 86,5. 93,3. 94,3. 93,4. 104,1. 2) (τρόπος καὶ αἰτία) ut... existunt 104,1.
2. ut, σύνδ. 1) χρονικός· ὡς, εὐθύς, εὐθὺς ὡς 94,5. 2) τελικός· ὅπως, ἴνα, 82,1.5. 85,2. 86,5. 92,2.3.5. 95,1. 102,2.3. 102,7. 103,3. 3) συμπερασματικός· ὥστε 82,2. 84,3. 85,4. 92,1. 94,5. 96,1.4. 101,7. ut=ita ut 84,2.
- uterque, utrāque, utrumque, (γεν. utriusque), ἑκάτερος, ἑκάτεροι, ἀμφοτέροι.
1. ūtī (ἀντί ut σύνδ.), 86,1. 101,3. 102,2.
2. ūtī, ἀπομφ. τοῦ utor 83,5. 90,1.
- ūtor, ūsus sum, ūtī, ἀποθ. χρῶμαι, μεταχειρίζομαι 90,1. χρῆσιμοποιῶ (ἐκμεταλλεύομαι) 83,5

- 95, 1. re frumentariā commodiore χρῶμαι τοῖς ἐπιτηδείοις ὄσων, ἔχω τὰ τροφίμα ἄνευ μεγάλων ἐμποδίων, «ὄσων τῆς τροφῆς εὐπορῶ». usus tempore anni commodiore ἐπωφεληθεῖς, τυχῶν ὥρας τοῦ ἔτους (ἐ π ο χ ῆς) εὐνοϊκῆς (κατὰ λέξιν εὐνοϊκωτέρας). ducibus usi centurionibus (ἀφαιρ.) χρῆσάμενοι τοῖς ἑκατοντάρχους (ὡς) ἀρχηγοῖς, σχόντες τοὺς ἑκατοντάρχους ὀδηγούς, ὑπὸ τὴν ὀδηγίαν τῶν ἑκατοντάρχων.
- utrum, πότερον, utrum — ἀν πότερον — ἤ.

V

- valēo, lūi, —, 2. (ὕγαινω). equitatu (ἀφαιρ.) ἰσχύω κατὰ τὸ ἱππικόν, ἔχω μεγάλας ἱππικὰς δυνάμεις.
- valetūdo, dīnis, (εὐεξία). ἐπὶ κακῆς ἐννοία: ἀσθένεια, καχεξία, νόσος.
- vallum, ī, οὐ. (τὸ μετὰ πασσάλων ὠχυρωμένον πρόχωμα) χαράκωμα, πρόχωμα, «χάραξ».
- vehementer, ἐπίρρ. μεγάλως, σφοδρῶς.
- velim, ἐνεστ. ὑποτακτ. τοῦ volo. vellem, πρτ. ὑποτακτ. τοῦ volo.
- venīto, vēnī, ventum, 4. ἔρχομαι. ἀφικνοῦμαι. in deditiōnem ἔρχομαι εἰς παράδοσιν, παραδίδομαι. cum classe venio μετὰ στόλου ἔρχομαι, (πλέω).
- ventus, ī, ἄ. ἄνεμος.

verbum, ἰ, οὐ. λόγος, λέξις.

verō, ἐπίρρ. βεβαίως, «μὴν» (=re-
vērā) 87, 6. 93, 2. 94, 3. 95, 5. 2)

ἐναντιωμ. σύνδ.: δέ, ἀλλὰ 84, 2.

versor, ἀποθ. 1. (στρέφομαι). δια-
τρέβω, εἶμαι, εὐρίσκομαι.

versus, πρόθ. (ἐπιτασσομένη), μέγχι.

Larīsam versus πρὸς τὴν κα-
τεύθυνον τῆς Λαρίσης.

verto, rti, rsum, 3. στρέφω. terga
στρέφω τὰ νῶτα, τρέπομαι εἰς
(ἄτακτον) φυγὴν.

vester, vestra, vestrum, ὑμέτερος,
(ιδιικός σας).

vetus, vetēris, παλαιός, πολὺν ἤδη
χρόνον ὑπάρχων, παλαιάμαχος.

vexillum, ἰ, οὐ. (ὑποκοριστικὸν τοῦ
vēlum = ὀθόνη), σημαία (ἱπι-
κοῦ), σῆμα, σημεῖον (i. signum).

Τοῦτο ἀνετείνετο (ἐκνυμάτιζεν) ἄ-
νωθεν τῆς σκηνῆς τοῦ στρατηγοῦ.

vicem, ἰδ. vicis.

vīcis, γεν. (τοῦ ἀχρήστου vix) αἰτ.
vicem μετὰ τῆς in=invicem καὶ
κεχωρισμένως in vicem) ἀμοι-
βαίως 98, 3.

victor, ōris, ἄ. νικητής.

victoriā, ae, νίκη.

vidēo, vīdī, vīsum. 2. 1) βλέπω,

ὄρω 87, 4. 94, 5 96, 1. 2) vi-
deor φαίνομαι, εἶμαι φανερός,
βλέπει (ἢ νομίζει) τις ὅτι ἐγώ...
νομίζομαι, φαίνομαί τινι 82, 2
85, 1. 4. 87, 7. 92, 4. 96, 4. 3)
videor ἀντι mihi videor πι-
στεύω, νομίζω 84, 1.

vīginti, εἴκοσι.

vidēo, 1. (ἐκ τοῦ vis), βιαίως με-
ταχειρίζομαι, κακοποιῶ.

vir, viri, ἄ. ἀνὴρ.

vires, viriūm, ἰδ. vis.

virtus, ūtis, ἀνδρεία.

vis (αἰτ. vim, ἀφαιρ. vi), δύναμις
(σωματική): πληθ. vires, iūm κλπ.

vīvus, ζωντανός, ζῶν.

vix, ἐπίρρ. μόλις.

vōco, 1. καλῶ.

vōlo, volūi, velle, θέλω.

voluisse, ἰδ. volo.

voluntarīi, ōrum, ἄ. οἱ «ἐθελοντὲ
στρατευόμενοι», οἱ ἐθελονταί.

voluntas, ātis, θέλησις, προθυμία
84, 1. ἐπιθυμία, πρόθεσις 102, 7.

voluptas, ātis τέρψις, εὐχαρίστη-
σις.

vulnus, nēris, οὐ. τραῦμα. sine
vulnere, ἄνευ τραύματος, ἄνευ
αἵματοχυσίας, ἀναιμακτί.

ΙΟΥΛΙΟΣ ΚΑΙΣΑΡ

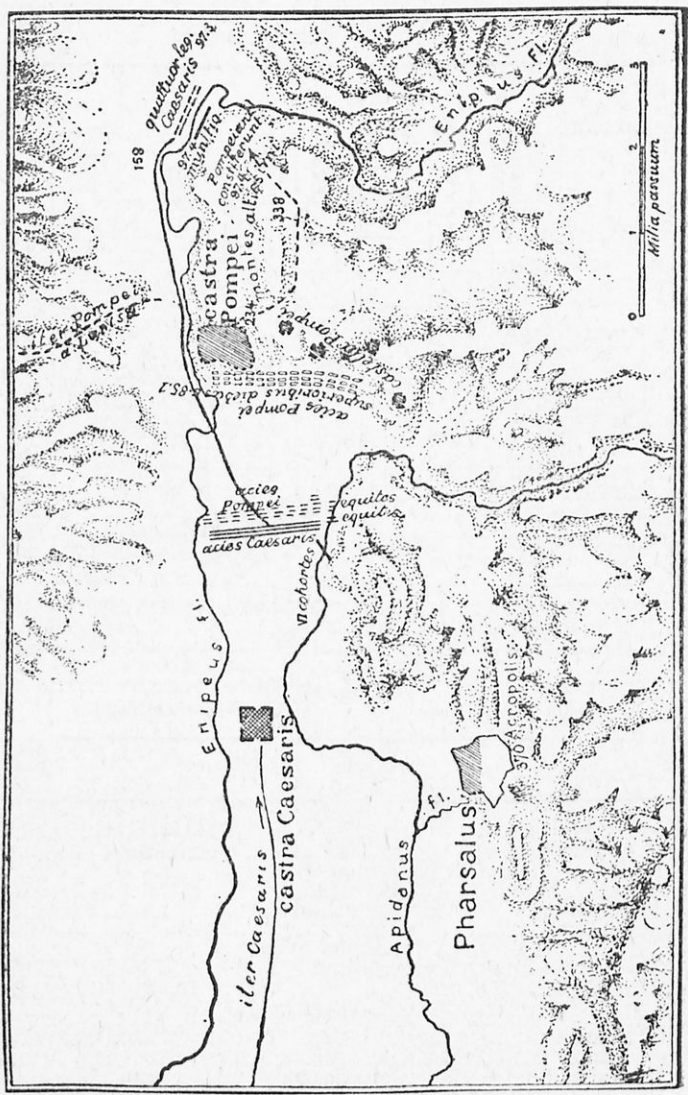

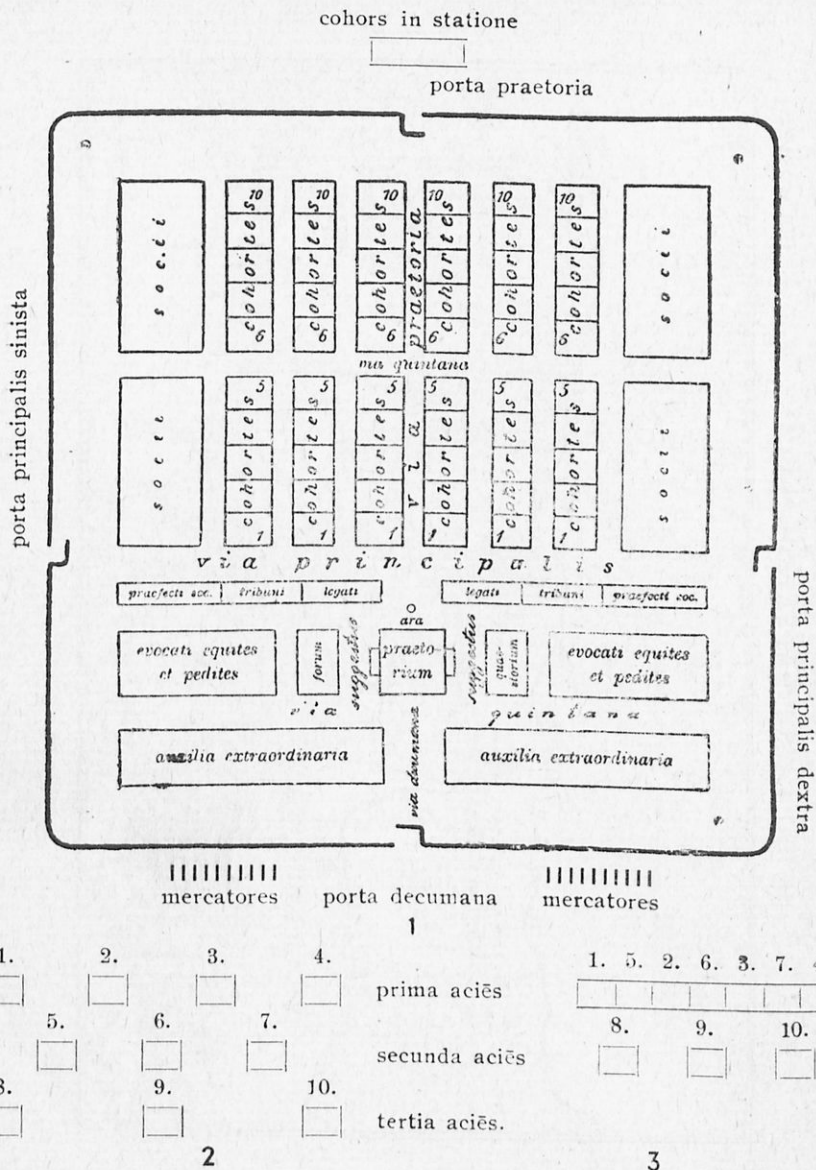
ΠΟΜΠΗΙΟΣ

(Κατά Stoffel)

Η ΠΑΡΑ ΤΗΝ ΦΑΡΣΑΛΟΝ ΜΑΧΗ

1) Castra Romana (44). 2) 'Ο λεγεών εν παρατάξει (31 και 32). 3) 'Ο λεγεών εν τάξει μάχης.

4

5

6

4) Aquilifer (25) *. 5) Signifer (26). 6) Aquila (25).

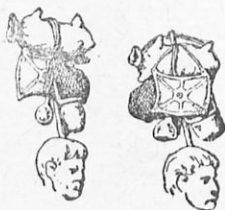
Οι αριθμοί παραπέμπουν εις τους αντίστοιχους παρασελιθίους αριθμούς των σελίδων 31 - 42.

7

8

9

7) Miles legionarius (3 και 22). 8) Vexillum (28 και 29). 9) Sarcinae
ή Mulus Marianus (11 και 23).

10

11

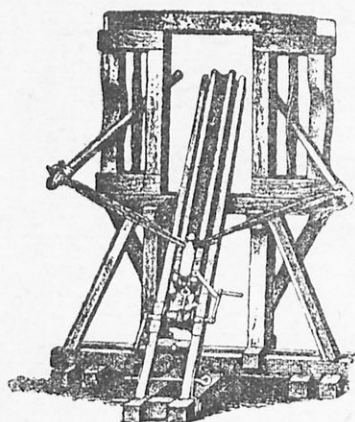

12^α

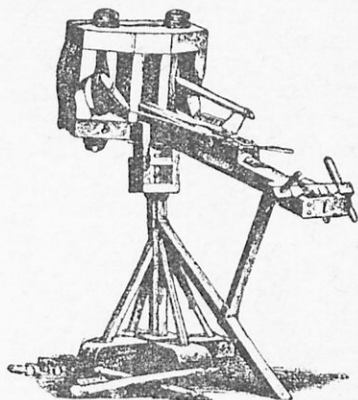

12^β

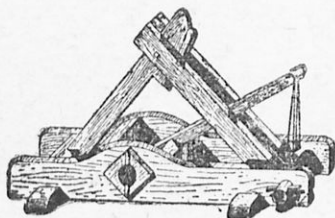
10) Centurio (12 και 63). 11) Funditor (18). 12^α) Tuba (29). 12^β) Cornu (29).

13

14

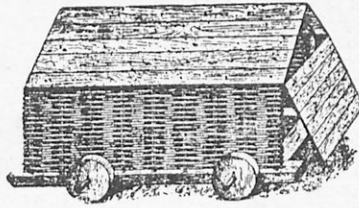

15

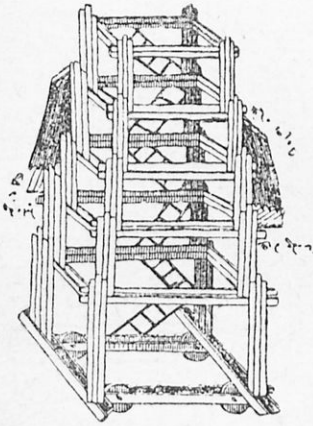

16

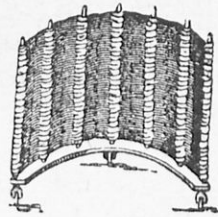
13) Ballista (23 α'). 14) Catapulta (23α'). 15) Funda librilis (23 α')
 16) Scorpio ή Onager (23 α').

17

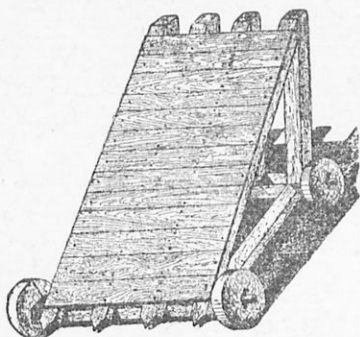

18

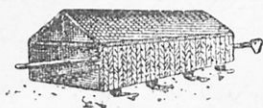

19

17) Vinea (23 β'). 18) Turis ambulatoria (23 β'). 19) Pluteus (23 β').

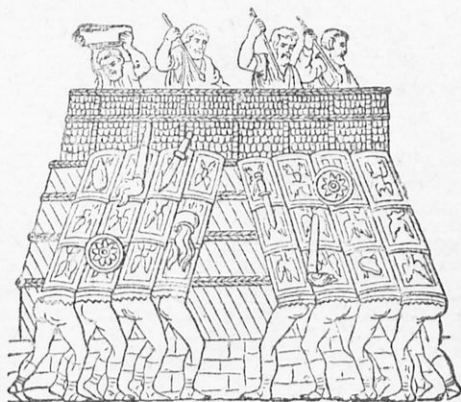
20

21

22

23

20) Testudo (23 β'). 21) Testudo arietaria (23 β'). 22) Testudo fosaria (23 β'), 23) Testudo (Συνασπισμός 40).

⁵Εκτύπωση - Βιβλιοδεσία ⁶Αδ/φοί Γ. Ρόδη, Κεραμεικού 42 - ⁷Αθήναι

⁸Επιμελητής επί των τυπογραφικών δοσιμίων ο φιλόλογος ΖΑΦ. ΦΡΑΓΚΙΣΚΟΣ

Handwritten scribbles and signatures in pencil on a textured paper background. The marks include several overlapping loops and lines, possibly representing initials or a signature.